

नालन्दा-देवनागरी-पालि-ग्रन्थमालाय

अभिधम्मपिटके
विभङ्गपालि

पधानसंसोधको
भिक्षु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन
पकासिता

बु० २५०४

वि० २०१७

१९६०

वितरक

मोतीलाल बनारसीदास,

नेपाली खपरा,

पोस्ट बाक्म नं० ७५,

वाराणसी ।

(भारत)

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE VIBHAṄGA

General Editor

BHIKKHU J KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi.
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death" ? Nijinsky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffering.

When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ
 samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-meraya-majja-pamādaṭṭhānā
 veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts

between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish standard versions in Devanāgarī Script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

INTRODUCTION

1. The Pāli Tipiṭaka

After the passing away of the Buddha at Kusinārā, the disciples had assembled to pay their last homage to him. The Venerable Mahā Kassapa, the chief of the congregation, was delivering words of consolation to the bereaved assembly, reminding them of the declaration of the Buddha:—"It is the very nature of all things near and dear to us that we must divide ourselves from them." Subhadra, a monk who had received ordination in an advanced age, however, did not look gloomy. He took a perverted view of the situation and spoke—"Do not grieve, brothers, for now we are definitely released from the restraint of the Great Teacher and his too rigid discipline. While the Teacher lived, we were constantly rebuked for failing to observe the hard rules; but, now we are at liberty to do as we please; therefore, do not grieve." These words sounded a note of warning against the future possible distortion of the Dhamma at the hands of faithless members of a similar category. The Venerable Mahā Kassapa felt an urgent need for convening a Grand Council of the leading Elders of the Saṅgha to make a full collection of the teachings, and also to adopt means for their right preservation and transmission to posterity. He addressed the Bhikkhus thus:—"Come, friends, let us chant together the Dhamma and the Vinaya..." The Venerable Mahā Kassapa drew a list of five hundred names of the topmost disciples to be appointed as members of the Council. At first, the name of the Venerable Ānanda was left out in view of the fact that he had not attained Arhat-hood till then. But, as no one else in the Saṅgha had the privilege of listening to the Teacher so very closely and for such a long period of time, his participation was deemed necessary and important. He was, consequently, asked to go to a suitable abode and develop insight, so as to become an Arhat and be able in time to join the Council. King Ajātasattu made necessary arrangements for the accommodation and convenience

of the convention at Rājagaha, a favourite resort of the Teacher himself. A spacious beautiful pavilion was raised for the meeting at the entrance of the Sattapaṇṇi cave, on the northern side of the Vebhāra Hill.

Venerable Ānanda made the best efforts to train himself in developing insight. He kept walking up and down for the whole night absorbed in deep meditation; and, early in the morning, as he was going to stretch himself on the bed, his feet had left the ground and the head had not reached the pillow, at that moment, as if by a flash of light, darkness was dispelled and the sublime light of saint-hood dawned upon him. And, through his miraculous superhuman power of an Arhat, he appeared all of a sudden on his appointed seat in the hall, as if emerging out of the ground, exactly as the proceedings were going to be started.

With the permission of the Saṅgha, Venerable Mahā Kassapa asked Upāli questions on Vinaya, relating to the different monastic transgressions; the matter, the occasion, the individuals concerned, the principal rules (paṇṇatti), the amended rules (anupaṇṇatti) and all other details about them. In this, the Vinaya text was agreed upon and settled. Then, again, with the permission of the Saṅgha, he asked Ānanda questions on the Dhamma; the occasion of a sermon and the person or persons with reference to whom it was preached¹.

The commentary, Aṭṭhakathā, of a much later date, assumes that the Abhidhamma Piṭaka was also included in the collection of the Dhamma, and that the Tipiṭaka, as it is available to us, was finalised at this very stage.²

A century after the passing away of the Buddha, a great controversy arose in the Saṅgha concerning the interpretation of some Vinaya rules. This necessitated the holding of the Second Council at Vesālī. Seven hundred leading Elders from distant parts of the country assembled to take part in

1. *Cullavagga*, Chapter XI. 2. *Sumaṅgalavilāsini*, *Nidāna-kathā*.

it; and they had drawn up a new edition of the Scripture, resulting in the fixing up of the Piṭakas, Nikāyas, Aṅgas and Dhammakkhanda¹.

A century after, when King Asoka embraced Buddhism and gave patronage to its propagation, the richly furnished monasteries became centres of attraction even for the members of other sects. They donned the yellow robe, either by proper ordination or stealthily, and went about as Bhikkhus enjoying the privileges and honour given to them. They could not, however, leave their own inclinations behind, and began to twist and distort the Doctrine in their own ways. This led to a state of confusion and it became difficult to distinguish the true principles from the coloured ones. The Elders felt the necessity of safeguarding the purity of the Dhamma by affecting a total purge of the alien elements in the philosophical life of the Saṅgha. This task was entrusted to the Venerable Moggaliputta Tissa, a saint, a thinker and a writer. He compiled a book called the Kathāvatthu, refuting all the foreign theories, which was adopted as a book of the Tipiṭaka at the Third Council held at Pāṭaliputta under his presidency. After the council, Asoka despatched missionaries to the then civilised parts of the world for a wide propagation of the Dhamma².

Prince Mahinda and Princess Saṅghamittā renounced the world and joined the Order to lead a mission to Sīhaladīpa (Ceylon). Since then, the island became a stronghold of Buddhism, and, even up to this day, has maintained the tradition of Pāli Tipiṭaka with all religious zeal³.

Up till then, the Tipiṭaka was traditionally handed down orally from teachers to pupils. The complete Scripture was compiled in the form of books for the first time in Ceylon in 29 B. C., under the patronage of king Vaṭṭagāmaṇi Abhaya, with all the detailed classifications that are now obtained in the Pāli Tipiṭaka of the Theravāda School. This was done at the

1. *Cullavagga*, chapter xi. 2. *Mahāvamsa*, chapter v.
3. *Mahāvamsa*, op. cit.

Council convened for the purpose, known as the Fourth Great council¹.

The Fifth Council, according to orthodox tradition, was held at Mandalay, Upper Burma, in 1871, under the patronage of king Mindon. In this Council the entire Pāli Tipiṭaka was revised, re-edited and finally engraved on 729 marble slabs as follows²—

Vinaya:	111 slabs
Sutta:	410 slabs
Abhidhamma:	208 slabs

Now, in this present age, the necessity of bringing out an up-to-date edition of the Tipiṭaka printed on modern machines was felt. This task was taken up by the Burmese Chaṭṭha Saṅgāyana, the Sixth Great Council, held in Rangoon, which opened on the 17th May, 1954 in the artificially built Rock Cave, especially constructed for the purpose, at a little distance from the city. Two thousand and five hundred of the most erudite Bhikkhus, from all parts of the world, participated in chanting the Tipiṭaka together. A modern printing press was installed in a separate building and there the texts were printed as soon as they received the sanction of the Saṅgāyana. The Council kept functioning for two years, and concluded on the fullmoon day, May 1956, synchronising with the 2500th Jayanti of the Buddha.

In Ceylon, Burma, Thailand and Cambodia the principal religion of the people is Theravāda Buddhism, that adheres to Pāli Tipiṭaka as its Scripture. There, they have been having editions of it in their own scripts. Pāli Text Society, London, has been able to complete the publication of a major portion of it in Roman characters. But, as yet, it is not fully available in any script of India.

It is with a view to removing this want that the Government of India and the State Government of Bihar have jointly sanctioned a scheme of editing and publishing the entire Pāli

1. *Mahāvamsa*, chapter x-xxiii. 2. बौद्ध धर्म के २५०० वर्ष, १९५६, p. 35.

Tipiṭaka in Devanāgarī, which will be complete in 40 volumes of about 400 pages each. This task has been entrusted to the Devanāgarī Tripiṭaka Publication Department, Nalanda. It aims at presenting a co-ordinated edition of the text based on the printed books in Roman, Sinhalese, Burmese and Siamese scripts.

The following chart will show the distribution of books in the literature:—

TIPITAKA

Vinaya Piṭaka	Sutta Piṭaka	Abhidhamma Piṭaka
1. Mahāvagga	1. Dīghanikāya	1. Dhammasaṅgaṇi
2. Cullavagga	2. Majjhimanikāya	2. Vibhaṅga
3. Pārājika	3. Saṃyuttanikāya	3. Dhātukathā
4. Pācittiya	4. Aṅguttaranikāya	3. Puggalapaññatti
5. Parivāra	5. Khuddakanikāya	5. Kathāvatthu
	which contains the	6. Yamaka
	following fifteen	7. Paṭṭhāna
	books:—	
	i. Khuddakapāṭha	
	ii. Dhammapada	
	iii. Udāna	
	iv. Itivuttaka	
	v. Suttanipāta	
	vi. Vimānavatthu	
	vii. Petavatthu	
	viii. Theragāthā	
	ix. Therīgāthā	
	x. Jātaka	
	xi. Niddesa	
	xii. Paṭisambhidāmagga	
	xiii. Apadāna	
	xiv. Buddhavaṃsa &	
	xv. Cariyāpiṭaka	

2. The Present Volume

This is the second book of the Abhidhammapiṭaka. The purpose of this book is to supplement the previous one.

The *Dhammasaṅgaṇi*, we have seen, enumerates the states of things (*Dhammas*) under the heads of the *Tika* and *Duka* groups of the *Mātikā*, and also points out how many *Khandhas*, *Āyatanas*, *Dhātus*, *Indriyas*, *Jhānaṅgas* etc. are contained in them. The *Vibhaṅgappakaraṇa* goes further and enquires into their exact limits, without which a grasp of their mutual relationship with the *Dhammas* is not possible.

The first book points out what *Khandhas*, *Āyatanas* etc. are contained in the *Dhammas*, and the second what *Dhammas* are contained in them.

The book is divided into 18 Chapters, each complete in itself. They follow, to a considerable extent, an identical method in adherence to the *Mātikā* of the *Dhammasaṅgaṇi*; and they are named after the terms the scope of which they define. These chapters are:—

1. Khandha-vibhaṅga	10. Bojjhaṅga-vibhaṅga
2. Āyatana-vibhaṅga	11. Magga-vibhaṅga
3. Dhātu-vibhaṅga	12. Jhāna-vibhaṅga
4. Sacca-vibhaṅga	13. Appamaññā-vibhaṅga
5. Indriya-vibhaṅga	14. Sikkhāpada-vibhaṅga
6. Paṭīccasamuppāda-vibhaṅga	15. Paṭisambhidā-vibhaṅga
7. Satipaṭṭhāna-vibhaṅga	16. Nāṇa-vibhaṅga
8. Sammappadhāna-vibhaṅga	17. Khuddakavatthu-vibhaṅga
9. Iddhipāda-vibhaṅga	18. Dhammahadaya-vibhaṅga

When examined carefully, it would be found that the above list owes its origin greatly to the *Koṭṭhāsavāra* of the *Dhammasaṅgaṇi*. *Khandha* (1), *Āyatana* (2), *Dhātu* (3), *Indriya* (5), *Paṭīccasamuppāda* (6), *Satipaṭṭhāna* (7), *Iddhipāda* (9), *Bojjhaṅga* (10), *Magga* (11), *Jhāna* (12), and *Appamaññā* (13) are most obviously taken from the *Dhammasaṅgaṇi* that considers them in relation to the *Dhammas*.

Sammappadhāna (8) is the same as *Sammāvāyāma* that is included in *Magga* (11), *Sikkhāpada* (14) is the same as *Sammā-kammanta-Sammāvācā-Sammāñjīva* that is also included in the same. *Paṭisambhidā* (15) and *Nāṇa* (16) are the same as

Sammāditṭhi that is also included in the same. *Sacca* (4) is very wide in its extent and practically includes them all. *Khuddaka-vatthu-vibhaṅga* (17) defines a number of minor terms, *Akusala* in character. And, the last chapter, *Dhammahadaya-vibhaṅga*, is a critical recapitulation of the whole book in questions and answers.

The *Vibhaṅgas* follow a similar method of investigation under three heads, namely, (1) *Suttantabhājanīya* or the extent of the terms and the classification of the *Dhammas* as determined according to the *Sutta*-version : (2) *Abhidhamma-bhājanīya* or the same according to the *Mātikā*, the basis of the entire system of *Abhidhamma* : and (3) *Pañhāpucchaka* or the distribution of those *Dhammas* according to all the *Tika* and *Duka* groups stated in questions and answers.

Let us study some of the important *Vibhaṅgas* in their outlines, and examine the method of treatment followed in them.

1. KHANDHA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANĪYA

There are five *Khandhas*, namely, *Rūpakkhanda*, *Vedanākkhandha*, *Saññākkhandha*, *Saṅkhārakkhandha*, and *Viññāṇakkhandha*.

“What is *Rūpakkhanda* ? Whatever matter is there, past, future, present, belonging to the person of a being or existing externally, gross or subtle, bad or good, distant or near, all of them taken together as a whole is called *Rūpakkhanda*, the aggregate of matter.” Making this quotation of the *Sutta Piṭaka* as its basis, it takes all of these terms one by one introducing them by asking questions in the above manner, and explains them on the lines of the *Suttas*.

The same quotation as above is given with regards to *Vedanākkhandha*; and past, future and present are associated with it in the similar manner. The feelings of one's own are called *ajjhāttika-vedanā*, and those of others *bahiddhā-vedanā*. About gross and subtle feelings, it draws a gradation of them in the following manner—

“What feelings are gross and what subtle ? Immoral

feelings are gross; moral and non-moral feelings are subtle. Moral and immoral feelings also may be considered as gross, and non-moral feelings as subtle. Painful feelings are gross; pleasurable and neutral feelings are subtle. Painful and pleasurable feelings also may be regarded as gross, and neutral as subtle. The feelings of one who has not attained *Jhāna* are gross, and of one who has attained it are subtle.'

The same gradation is made in identically the same terms about the next pair of bad (*Hīna*) and good (*Pañīla*) the first being placed for gross and the second for subtle.

About distant (*Dūre*) and near (*Santike*), the same kinds of the pairs of *Vedanā*, as above, are shown mutually distant one from the other, as below—

Immoral feelings are distant from the moral and non-moral feelings. Painful feelings are distant from the pleasurable and neutral feelings. . . . The near (*Santike*) feelings are those that belong to the same kind. Moral feelings are near with relation to moral feelings; and immoral or non-moral feelings in relation to immoral or non-moral feelings.

As regards *Saññākkhandha*, it follows the same process as above, with the variation that after each statement the *Saññā* is described as arising with the contact of the different senses. Among the kinds of gross and subtle *Saññā*, it adds one more distinction, namely—of *Paṭighasamphassajā* and *Adhivacana-samphassajā*. The commentary explains that the first is that which arises as the result of mere physical contact with the object through the senses; and the second is that which is determined by the attitude of the subject towards the object. It further illustrates this kind of *Saññā* with the help of an example of a Bhikkhu who looked at a girl with a sisterly feeling.

Saṅkhārakkhandha is also described just in the above manner in the same terms, the word *Cetanā* being replaced for *Saññā*. The commentary explains that the term *Cetanā* is taken to indicate the whole cluster of psychic factors included in it, because of the fact that it is the most prominent and

chief one amongst all. It has been compared to the *Jeṭṭha Vaḍḍhakī* or 'head carpenter', who, while performing his share of work, engages others also to do their own.

Viññāṇakkhandha is also described in the above manner, in the same terms.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANĪYA

Rūpakkkhandha has been explained on the basis of the *Mātikā* of the Dhammasaṅgaṇi as laid down in the *Rūpakaṇḍa*.

Vedanākkhandha has been considered in one, two, three... ten ways, as under—

Vedanā is one— as being accompanied by contact.

Vedanā is two—as accompanied by *Hetu*, and as without it.

Vedanā is three—as moral, immoral and non-moral.

Vedanā is four—as belonging to the *Kāmāvacara*, *Rūpāvacara*, *Arūpāvacara*, and *Apariyāpanna* planes

Vedanā is five—*Sukha*, *Dukkha*, *Somanassa*, *Domanassa* and *Upekkhā*.

Vedanā is six—as that which arises in visual contact... that which arises in mental contact.

Vedanā is seven—that which arises in visual contact... in tactual contact, in *Manodhātu*-contact, and in *Manoviññāṇadhātu*-contact.

Vedanā is eight—that which arises in visual contact... in tongue-contact, in pleasurable tactual contact, in painful tactual contact, in *Manodhātu*-contact and in *Manoviññāṇadhātu* contact.

Vedanā is nine—that which arises in visual contact... in tactual contact, in *Manodhātu*-contact, in *Kusala Manoviññāṇadhātu*-contact, in *Akusala Manoviññāṇadhātu*-contact, and in *Abyākata Manoviññāṇadhātu*-contact.

Vedanā is ten—that which arises in visual contact ... in tactual contact, in pleasurable *Manodhātu*-contact, in painful *Manodhātu*-contact, in *Kusala Manovinnāṇadhātu*-contact, in *Akusala Manovinnāṇadhātu*-contact and in *Abyākata Manovinnāṇadhātu*-contact.

Thus, with reference to the *Tika* and the *Duka* groups, in various permutation and combination, the *Vedanākkhandha* has been distributed and classified again and again, which gives a thorough exercise in understanding the groups of the *Mātikā* in their mutual relation. The full process consists of three main divisions, namely—

- A. *Duka-mūlaka*—the *Tikas* brought and mixed with the *Dukas*.
- B. *Tika-mūlaka*—the *Dukas* brought and mixed with the *Tikas*.
- C. *Ubhatovaddhaka*—bringing both the *Tikas* and *Dukas* together.

There is one more division called the *Bahuvīdha-vāra*, which starts with a classification of sevenfold *Vedanā*, and makes it very much complicated by different combinations of the same terms.

The remaining three *Khandhas* have been dealt with in the same manner with necessary additions and alterations.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

The heads of all the *Tika* and *Duka* groups are taken one by one, and asked how many of five *Khandhas* can be brought under them, as—of the five *Khandhas*.

How many are moral ? How many are immoral ? How many are non-moral ?—and so on with all the *Tikas* and *Dukas*.

Then, there follow their answers, often only in the number of the *Khandhas* included under them, without mentioning their names, which the readers are expected to understand themselves, as—

The *Rūpakkkhandha* is non-moral. Four *Khandhas* may be moral, immoral or non-moral ... Two *Khandhas* cannot be called as associated with pleasure or pain or neutral feeling. Three *Khandhas* may be associated with pleasure, or with pain or with a neutral feeling. ... Four *Khandhas* are non-*Hetu*. *Saṅkhārakkhandha* may be *Hetu* or non-*Hetu* ... *Rūpakkkhandha* is of *Kāmāvacara* plane. Four *Khandhas* may be of *Kāmāvacara* plane or not. ... *Rūpakkkhandha* is *Araṇā*. Four *Khandhas* may be *Araṇā* or may be *Saraṇā*.

2. ĀYATANA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

There are twelve *Āyatanas*—eye, form, ear, sound, nose, smell, tongue, taste, body, touch, mind and mental objects. They are all transitory, painful and substanceless.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

It describes eye-*Āyatana* as—‘The eye, consisting in the sensitivity (*Pasāda*) derived from the four primary physical elements, being one with the personality of the being, not an object of sight, capable to impinge by which one has seen the form, object of sight and capable of being impinged, or sees it, or will see it, or may see it, this is called eye, the eye-base, eye-*dhātu*, eye-sense, sphere, door sea, field, organ, the other shore, empty village.’

The other *Āyatanas* have been described in the same way and terms with necessary changes. *Mind-Āyatana* is the same as the four psychic aggregates. Touch-*Āyatana* is earth-*dhātu*, fire-*dhātu*, air-*dhātu*, rough soft. Mental object-*Āyatana* is—the *Khandhas* of feelings, cognition, and volition, as also the material qualities that are not visible, not capable of being impinged, and the uncomposite principle, *Nibbāna*.

(3) PAṆHĀPUCCHAKA

How many of the twelve *Āyatanas*—moral, how many are immoral, and how many are non-moral ? ... How many of them are *Saraṇā*, and how many *Araṇā* ?

Ten of them are non-moral, two of them may be

Kusala (moral), or *Akusala* (immoral), or *Abyākata* (non-moral). ... About ten of them it cannot be said that they are accompanied by pleasurable or painful or neutral feelings. Mind-*Āyatana* may be accompanied by any of the feelings. Mental object-*Āyatana* may be accompanied by any of them, and also above such considerations. ... Eleven of them are not *Hetu*. Mental object-*Āyatana* may be *Hetu* or not. . . Ten of them belong to *Kāma-vacara* plane. Two of them may be of this plane or not. ... Ten of them are *Araṇā*. Two of them may be *Saraṇā* or *Araṇā*.

3. DHĀTU-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

Here, the eighteen *Dhātus*, quite different in their division from the *Abhidhamma-Bhājanīya*, are grouped in three as below—

(i) There are six *Dhātus*—earth, water, fire, air, sky and consciousness.

(ii) Again, there are six *Dhātus*—pleasure, pain, joy, unpleasantness, neutral feeling, and ignorance.

(iii) Again, there are six *Dhātus*—desire, ill will, animosity, renunciation, good will, and friendliness.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

The eighteen *Dhātus* are—eye, form, eye-consciousness, ear, sound, ear-consciousness, nose, smell, nose-consciousness, tongue, taste, tongue-consciousness, body, touch, body-consciousness, mind, mental object, and consciousness (*Mano-viññāṇa*).

Of these, ten belong to *Rūpakkhanda*. Mental object is both mental and material. The remaining are mental.

Manodhātu is described as the consciousness that arises just after eye-consciousness or any of the other senses, which, in the process of cognition is also called by the name of *Sampaticchanna*. It has been also described as ‘the consciousness that

arises just after the first contact of the subject with the object,' which is the same as *Pañcadvāiāvajjana*.

Eye-consciousness is that which arises depending upon eye and form. The same about the consciousness of the other senses.

Consciousness (*Manoviññāna*) is that which arises just after *Manodhātu*. It is also the consciousness that arises depending on *Mana* and the *Dhamma*.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

Of the eighteen *Dhātus*—How many are moral, how many are immoral, and how many are non-moral? ... How many of them are *Saraṇā*, and how many *Araṇā*?

Sixteen of them are non-moral. Two of them may be moral, immoral, or non-moral ... About ten of them it cannot be said that they are accompanied by this feeling or that. Five are accompanied by neutral feeling. Body-consciousness is accompanied either by pleasure or by pain. *Manoviññāna* is accompanied by any of the feelings. Mental object (*Dhammadhātu*) may be accompanied by any of the feelings, or be above such considerations. . Seventeen are non-*Hetu*. Mental object may be *Hetu* or not. . Sixteen are *Araṇā*. Two may be *Araṇā* or *Saraṇā*.

4. SACCA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANĪYA

There are four noble-truths—misery, origin of misery, cessation of misery, way to the cessation of misery. What, is misery? Birth, old age, disease, death, separation from the dear ones, coming together with the undesired, in short—the five aggregates of grasping are misery. What is birth?... What is old age? .. What is a death? ... all are detailed as in the *Suttas*.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANĪYA

It should be noted that here they are not called 'four noble truths,' but only 'four truths.' The reason of this

omission of the word 'noble,' the Commentary suggests, is the fact that precisely in accordance to Abhidhamma the origin of misery is not only 'desire,' but it is also the other corruptions, the other immoral principles, the three moral *Hetus* that are accompanied by depravities, and the moral principles of the same nature.

The explanation of the four truths is as follows—

1. The origin of misery is desire, the remaining defiling elements, the remaining immoral principles, the three moral roots associated with depravity, and the remaining moral principles associated with it.

2. Misery is the same as above except 'desire,' and also the resultant of the moral and immoral principles ... and all material qualities.

3. Cessation of misery consists in the destruction of all the contents of the origin of misery.

4. Way to the cessation of misery is the realisation of *Jhāna* on *Nibbāna*, as described in the *Dhammasaṅgaṇi*, in which the eight constituents of the Path have been fulfilled.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

Of the four noble truths how many are moral, how many immoral, and how many non-moral ? ... How many *Saraṇā*, and how many *Araṇā* ?

The origin of misery is immoral. The way to the cessation of misery is moral. The cessation of misery is non-moral. Misery itself may be moral, or immoral, or non-moral. ... Two truths may be accompanied by pleasure or a neutral feeling. There is no such consideration in the case of cessation of misery. Misery may be accompanied by any of the feelings or above such consideration. ... The origin of misery is *Hetu*. The cessation of misery is non-*Hetu*. Two truths may not be *Hetu*. ... The origin of misery is of the *Kāmāvacara* plane. Two truths are not of *Kāmāvacara*. Misery may be *Kāmāvacara* or not. ... Origin of misery is *Saraṇā*. Two truths are *Araṇā*. Misery may be *Saraṇā* or *Araṇā*.

5. JHĀNA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANĪYA

In a long paragraph, it describes in detail in the same words that are quite common in the discourses of the Sutta Piṭaka, how a Bhikkhu intending to obtain the stages of *Jhāna* leads a pure life according to the rules of *Pātimokkha*, is always cautious to avoid the slightest evil, is moderate in food, is always mindful of his movements, dwells in a solitary and peaceful place, dispells his greed hate and dullness, removes the hinderances, etc. This paragraph serves as the *Mātikā* : all the words and phrases of it are taken one by one and explained fully.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANĪYA

The four stages of *Jhāna* according to *Catukkanaya*, then the five according to *Pañcakanaya*, then the four stages of *Arūpa Jhāna*, and then the different *Lokuttara Jhānas* are stated exactly as in the *Dhammasaṅgaṇi*.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

Of the four stages of *Jhāna* how many are moral, how many immoral, and how many non-moral ? ... how many *Saraṇā*, and how many *Araṇā* ?

They may be moral or non-moral, but never immoral. ... Three *Jhānas* are accompanied by pleasure. The fourth *Jhāna* is accompanied by neutral feeling. ... They are non-*Hetu* ... They are *Araṇā*.

3. The Present Edition

This presents a co-ordinated edition in Devanāgarī of the second book of the Abhidhamma Piṭaka, the Vibhaṅga based on the following versions of the text—Burmese, Chatṭha-saṅgāyana publication, 1956; Sinhalese, edited by Pandita Kirielle Nanawimal Thero 1952; Siamese, Mahāmakuta Government publication, 1926; and Roman, edited by Mrs. Rhys Davids, (P.T.S. London, 1904.)

For preparing our MSS, we have adopted the Chatṭha-saṅgāyana edition as our basic text, an edition that has been

brought out by the efforts and sanction of an international Saṅgha constituting of the zealous holders of the orthodox Theravāda tradition. Very often, we have agreed in selecting the readings and in paragraph-arrangement; but, we have broken new grounds by providing a system of headings and sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(a) *Headings*

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like. *niṭṭhitam*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text.

The principal headings have been printed in 16pt. Mono Black and are numbered, with the article sign. Notable heads contained in it have also been printed in 16pt. Mono Black, but have not been numbered. The sub-headings have been serially numbered either in figures or in letters and have been printed in 14pt. Mono Black. Headings, still subordinate to it have been numbered and printed in 12pt. Mono Black. In the folio of odd pages, it is only the principal headings that have been mentioned, not the subordinate ones.

(b) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage. When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the foot-

notes. In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(c) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition. But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the interconnections between the different constituent clauses and phrases, which, in their absence, would have remained obscure, if not misleading. We have, therefore, used all the modern marks freely, not in a mechanically rigid manner; but, only with a view to facilitating the correct understanding of the sentences. And in this, we have tried to be systematic and consistent.

The following marks have been used—full-stop of Devanāgarī (।); comma (,); Colon (:); semicolon (;); note of interrogation (?); note of interjection (!); hyphen (-); dash (—); double inverted commas (“ ”); and single inverted commas (‘ ’)

(b) *Abbreviations*

In the foot-note, the abbreviation रो० stands for the Roman edition, सी० for the Sinhalese edition, स्था० for the Siamese edition and म० for the Burmese edition.

In the margin, the abbreviation ‘R’ stands for the Roman, and ‘B’ for the Burmese edition. They indicate that the page number put by its side begins from that line. Reference to the page numbers of the Roman edition will facilitate the use of the P. T. S. Pāli English Dictionary, as well as other modern publications in or on Pāli in which references are made to the books of the Roman edition.

(e) *Corner references*

On odd pages of the book, the corner numbers refer to the Vibhaṅga, article and paragraph occurring at the end of
वि० भा०

of the page; and on even pages they refer to those occurring at the beginning of the page.

(f) *Spelling*

About the mode of our spelling, it is necessary to note that we have generally treated the indeclinable particles *va*, *pi* and *ti* as independent words, as the initial vowels of *eva*, *api* and *iti* are very often dropped in Pāli.

The Parasavarṇa combination has essentially been made when occurring in the same words, as—*Saṅgha*, *Kiñci*, *Pañca* etc. At other places, this combination has been generally avoided as—*evaṃ pi*, *kammaṃ ti* etc. But, to show that the other forms are also grammatically valid, we have on occasions, used this form also—*evampi*, *kammanti* etc.

Some western editors have accepted the same method of spelling; but, in cases where '*ti*' is preceded by '*i*' or '*pi*' by '*a*' they have applied the Sanskrit rule of sandhi—*akāḥ savarṇe dīrghaḥ*, and have spelt the indeclinable particles together with the preceding words; as—*desesīti* and *tassāpi*. But, in such cases also, we have spelt them separately, as—*desesī ti* and *tassā pi*. The lengthening of the preceding vowels before *ti* and *pi* may well be explained by the rule—*Byañjane digharassā* (Moggallāna 1.33), which allows lengthening of a short vowel, if it precedes a consonant; as in—*muni+care=municare*; *Khanti+paramaṃ=Khantī paramaṃ*; *Gotama+ti=Gotamā ti*, *Hoti+ti=Hotī ti*.

**

**

**

The basic MSS of the book have been edited by the Venerable Acharya D. Sasanasiri, Principal, International Pali Institute, Mahabodhi Society, Sarnath, and finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shree Birbal Sharma, M. A. My best thanks are due to them for their valuable cooperation.

Bhikkhu J. Kashyap,

विभङ्गपालि

सूची

	पिट्ठका		पिट्ठका
१. खण्डविभङ्गो	३	(३) पच्चुप्पन्ना सञ्जा	८
१. सुत्तन्तभाजनीयं	३	(४) अज्झत्ता सञ्जा	९
१. रूपकखण्डो	३	(५) बहिद्धा सञ्जा	९
(१) अतीतं रूपं	३	(६-७) ओळारिका, सुखुमा सञ्जा	९
(२) अनागतं रूपं	३	(८-९) हीना, पणीता सञ्जा	१०
(३) पच्चुप्पन्नं रूपं	४	(१०) दूरे सञ्जा	१०
(४) अज्झत्तं रूपं	४	(११) सन्तिके सञ्जा	१०
(५) बहिद्धा रूपं	४	४. सङ्खारकखण्डो	११
(६) ओळारिकं रूपं	४	(१) अतीता सङ्खारा	११
(७) सुखुमं रूपं	४	(२) अनागता सङ्खारा	११
(८) हीनं रूपं	४	(३) पच्चुप्पन्ना सङ्खारा	१२
(९) पणीतं रूपं	५	(४) अज्झत्ता सङ्खारा	१२
(१०) दूरे रूपं	५	(५) बहिद्धा सङ्खारा	१२
(११) सन्तिके रूपं	५	(६-७) ओळारिका, सुखुमा सङ्खारा	१२
२. वेदनाकखण्डो	५	(८-९) हीना, पणीता सङ्खारा	१३
(१) अतीता वेदना	५	(१०) दूरे सङ्खारा	१३
(२) अनागता वेदना	६	(११) सन्तिके सङ्खारा	१४
(३) पच्चुप्पन्ना वेदना	६	५. विज्झाणकखण्डो	१४
(४) अज्झत्ता वेदना	६	(१) अतीतं विज्झाणं	१४
(५) बहिद्धा वेदना	६	(२) अनागतं विज्झाणं	१५
(६-७) ओळारिका, सुखुमा वेदना	६	(३) पच्चुप्पन्नं विज्झाणं	१५
(८-९) हीना, पणीता वेदना	७	(४) अज्झत्तं विज्झाणं	१५
(१०) दूरे वेदना	७	(५) बहिद्धा विज्झाणं	१५
(११) सन्तिके वेदना	७	(६-७) ओळारिकं, सुखुमं विज्झाणं	१५
३. सञ्जाकखण्डो	८	(८-९) हीनं, पणीतं विज्झाणं	१६
(१) अतीता सञ्जा	८		
(२) अनागता सञ्जा	८		

	पृष्ठसङ्ख्या		पृष्ठसङ्ख्या
(१०) दूरे विज्ञाणं	१६	४. मगसच्चं	१३३
(११) सन्तिके विज्ञाणं	१७	१. अभिधम्मभाजनीयं	१३५
१. अभिधम्मभाजनीयं	१७	२. पञ्हापुच्छकं	१४३
१. रूपक्खन्धो	१७	१. तिकमातिकानुक्कमेन	१४३
२. वेदनाक्खन्धो	२०	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	१४६
३. सञ्जाक्खन्धो	३३	५. इन्द्रियविभङ्गो	१५६
४. सङ्खारक्खन्धो	४५	१. अभिधम्मभाजनीयं	१५६
५. विज्ञाणक्खन्धो	५८	२. पञ्हापुच्छकं	१६०
३. पञ्हापुच्छकं	७०	१. तिकमातिकानुक्कमेन	१६०
१. तिकमातिकानुक्कमेन	७०	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	१६३
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	७२	६. पटिच्चसमुप्यादविभङ्गो	१७३
२. आयतनविभङ्गो	८३	१. सुत्तन्तभाजनीयं	१७३
१. सुत्तन्तभाजनीयं	८३	२. अभिधम्मभाजनीयं	१७७
२. अभिधम्मभाजनीयं	८३	१. पच्चयचतुक्कं	१७७
३. पञ्हापुच्छकं	८८	२. हेतुचतुक्कं	१७८
१. तिकमातिकानुक्कमेन	८९	३. सम्पयुत्तचतुक्कं	१७९
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	९१	४. अञ्जमञ्जचतुक्कं	१८०
३. धातुविभङ्गो	१०२	मातिका	१८१
१. सुत्तन्तभाजनीय	१०२	५. पच्चयचतुक्कं	१८१
१. पथवीधातु आदि	१०२	६. हेतुचतुक्कं	१८७
२. सुखधातु .. अविज्जाधातु	१०६	७. सम्पयुत्तचतुक्कं	१८२
३. कामधातु .. अविहिंसा-		८. अञ्जमञ्जचतुक्कं	१८८
धातु	१०७	९. अकुसलनिद्देसो	२०७
२. अभिधम्मभाजनीयं	१०८	१०. कुसलनिद्देसो	२१२
३. पञ्हापुच्छकं	११२	११. अव्याकतनिद्देसो	२१८
१. तिकमातिकानुक्कमेन	११३	१२. अविज्जामूलककुसल-	
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	११५	निद्देसो	२२९
४. सच्चविभङ्गो	१२६	१३. कुसलमूलकविपाकनिद्देसो	२३२
१. सुत्तन्तभाजनीयं	१२६	१४. अकुसलमूलकविपाक-	
१. दुक्कसच्चं	१२६	निद्देसो	२३५
२. समुदयसच्चं	१२९	७. सतिपट्टानविभङ्गो	२३८
३. निरोधसच्चं	१३१	१. सुत्तन्तभाजनीयं	२३८
		१. कायानुपस्सना	२३८

	पिङ्गु		विङ्गु
२. वेदनानुपस्सना	२४०	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	२८३
३. चित्तानुपस्सना	२४२	११. मग्गङ्गविभङ्गो	२८५
४. धम्मनानुपस्सना	२४५	§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२८५
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२४६	§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२८७
§ ३. पञ्हापुच्छकं	२४२	§ ३. पञ्हापुच्छकं	२८१
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२४२	१. तिकमातिकानुक्कमेन	२८२
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	२४३	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	२८२
८. सम्मप्यधानविभङ्गो	२४५	१२. ज्ञानविभङ्गो	२८४
§ १. सुत्तन्तभाजनीय	२४५	§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२८४
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२४८	मातिकाउद्देशो	२८४
§ ३. पञ्हापुच्छकं	२६२	मातिकानिद्देशो	२८५
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२६२	§ २. अभिधम्मभाजनीयं	३१६
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	२६३	१. रूपावचरकुसल	३१६
९. इन्द्रिपादविभङ्गो	२६४	चतुक्कं	३१६
§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२६४	पञ्चकं	३१७
१. छन्दिन्द्रिपादो	२६४	२. अरूपावचरकुसलं	३१८
२. विरिविन्द्रिपादो	२६५	३. लोकुत्तरकुसलं	३१८
३. चित्तिन्द्रिपादो	२६६	चतुक्कं	३१८
४. वोमसिन्द्रिपादो	२६७	पञ्चकं	३१९
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२६८	४. रूपावचरविपाका	३२०
१. छन्दिन्द्रिपादो	२६८	५. अरूपावचरविपाका	३२१
२. विरिविन्द्रिपादो	२६९	६. लोकुत्तरविपाका	३२१
३. चित्तिन्द्रिपादो	२७०	७. रूपावचरकिरिया	३२२
४. वोमसिन्द्रिपादो	२७१	§ ३. पञ्हापुच्छकं	३२३
§ ३. पञ्हापुच्छकं	२७३	१. तिकमातिकानुक्कमेन	३२३
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२७३	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३२५
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	२७४	१३. अप्पमञ्जाविभङ्गो	३२७
१०. बोज्झङ्गविभङ्गो	२७६	§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	३२७
§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२७६	१. मेत्ता	३२७
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२७८	२. करुणा	३२८
§ ३. पञ्हापुच्छकं	२८२	३. मुदिता	३३०
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२८२	४. उपेक्षा	३३१

	पिठक		पिठक
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	३३२	१६. ज्ञाणविभङ्गो	३६६
१. मेत्ता	३३२	§ १. मातिकाउद्देशो	३६६
२. करुणा	३३३	एकविधेन	३६६
३. मुदिता	३३४	दुविधेन	३६७
४. उपेक्षा	३३५	तिविधेन	३६६
५. विपाका	३३६	चतुर्विधेन	३७४
६. किरिया	३३८	पञ्चविधेन	३७५
§ ३. पञ्हापुच्छकं	३३६	छव्विधेन	३७५
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३३६	सत्तविधेन	३७५
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३४०	अट्ठविधेन	३७५
१४. सिक्खापदविभङ्गो	३४२	नवविधेन	३७५
§ १. अभिधम्मभाजनीयं	३४२	दसविधेन	३७५
§ २. पञ्हापुच्छकं	३४८	§ २. मातिकानिद्देशो	३७७
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३४८	१. एकविधेन	३७७
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३४८	२. दुविधेन	३८१
१५. पटिसम्भिदाविभङ्गो	३५०	३. तिविधेन	३८५
§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	३५०	४. चतुर्विधेन	३८६
१. सङ्गहवारो	३५०	५. पञ्चविधेन	३८६
२. सच्चवारो	३५०	६. छव्विधेन	३८६
३. हेतुवारो	३५०	७. सत्तविधेन	३८७
४. धम्मवारो	३५०	८. अट्ठविधेन	३८७
५. पटिच्चसमुप्पादवारो	३५१	९. नवविधेन	३८८
६. परियत्तिवारो	३५१	१०. दसविधेन	३८८
§ २. अभिधम्मभाजनीयं	३५२	१७. खुट्ठकवत्थुविभङ्गो	४०६
१. कुसलवारो	३५२	§ १. मातिकाउद्देशो	४०६
२. अकुसलवारो	३५४	१. एकमातिका	४०६
३. विपाकवारो	३५५	२. दुक्कमातिका	४१०
४. किरियवारो	३६०	३. तिकमातिका	४११
§ ३. पञ्हापुच्छकं	३६२	४. चतुक्कमातिका	४१२
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३६३	५. पञ्चक्कमातिका	४१२
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३६४	६. छक्कमातिका	४१३
		७. सत्तक्कमातिका	४१३
		८. अट्ठक्कमातिका	४१३

६. नवकमातिका	४१४
१०. वसकमातिका	४१४
११. तण्हाविचरितानि	४१४
§ २. एककमातिकानिद्देशो	४१४
(१) जातिमदो	४१४
(२-२७) गोत्तमदादी	४१५
(२८) मदो	४१५
(२९) पमादो	४१५
(३०) धम्भो	४१६
(३१) सारम्भो	४१६
(३२) अत्रिच्छता	४१६
(३३) महिच्छता	४१६
(३४) पापिच्छता	४१६
(३५) सिद्ध	४१७
(३६) तित्तिण	४१७
(३७) चापल्यं	४१७
(३८) असभागवृत्ति	४१७
(३९) अरति	४१८
(४०) तन्दी	४१८
(४१) विजम्भिता	४१८
(४२) भन्नसम्भदो	४१८
(४३) चेतसो च लीनत्तं	४१८
(४४) कुहना	४१९
(४५) लपना	४१९
(४६) नेमित्तिकता	४१९
(४७) निष्पेसिकता	४१९
(४८) लाभेन लाभ	
निजिगीसनता	४१९
(४९) सेय्योहमस्मी ति मानो	४२०
(५०) सदिसोहमस्मी ति मानो	४२०
(५१) हीनोहमस्मी ति मानो	४२०
(५२) सेय्यस्स सेय्योहमस्मी ति मानो	४२१

(५३) सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२१
(५४) सेय्यस्स हीनोहमस्मी ति मानो	४२१
(५५) सदिसस्स सेय्योहमस्मी ति मानो	४२१
(५६) सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२२
(५७) सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो	४२२
(५८) हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो	४२२
(५९) हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२२
(६०) हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो	४२३
(६१) मानो	४२३
(६२) अतिमानो	४२३
(६३) मानातिमानो	४२३
(६४) ओमानो	४२४
(६५) अधिमानो	४२४
(६६) अस्मिमानो	४२४
(६७) मिच्छामानो	४२४
(६८) जातिवितक्को	४२५
(६९) जनपदवितक्को	४२५
(७०) अमरवितक्को	४२५
(७१) परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को	४२५
(७२) लाभादिपटिसंयुत्तो वितक्को	४२५
(७३) अनवज्जातिपटिसंयुत्तो वितक्को	४२५
§ ३. दुक्कमातिकानिद्देशो	४२६
(१) कोधो च उपनाहो च	४२६

	पिठुक्का		पिठुक्का
(२) मक्खो च पयसो च ४२६		(६) तयो आसवा ४३५	
(३) इस्सा च मच्छरियं च ४२६		(७) तीणि संबोजनानि ४३५	
(४) माया च सायेय्य च ४२७		(८) तिस्सो तण्हा ४३६	
(५) अविज्जा च भवतण्हा च ४२७		(९) अपरा पि तिस्सो तण्हा ४३७	
(६) भवदिट्ठि च विभव- दिट्ठि च ४२८		(१०) अपरा पि तिस्सो तण्हा ४३७	
(७) सस्सतदिट्ठि च उच्छेद- दिट्ठि च ४२८		(११) तिस्सो एसना ४३८	
(८) अन्तवादिट्ठि च अनन्तवा- दिट्ठि च ४२८		(१२) तिस्सो विधा ४३८	
(९) पुब्बन्तानुदिट्ठि च अपरन्तानुदिट्ठि च ४२८		(१३) तीणि भयानि ४३९	
(१०) अहिंरिक च अनोत्तपं च ४२९		(१४) तीणि तमानि ४३९	
(११) दोवचस्सता च पाप- मित्ता च ४२९		(१५) तीणि तित्थायतनानि ४३९	
(१२) अनज्जवो च अमद्वो च ४२९		(१६) तयो किञ्चना ४४०	
(१३) अक्खन्ति च असोरच्च च ४२९		(१७) तीणि अङ्गणानि ४४०	
(१४) असाखल्यं च अप्पटि- सन्धारो च ४३०		(१८) तीणि मलानि ४४०	
(१५) इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता च अमत्तञ्जता च ४३०		(१९) तीणि विसमानि ४४०	
(१६) मुट्ठस्सच्चं च असम्पजञ्जां च ४३१		(२०) अपरानि पि तीणि विसमानि ४४०	
(१७) सोलविपत्ति च दिट्ठिविपत्ति च ४३१		(२१) तयो अग्गी ४४०	
(१८) अज्झत्तसंयोजनं च बहिद्वासंयोजनं च ४३१		(२२) तयो कसावा ४४०	
३३ तिकमातिकानिद्दो ४३१		(२३) अपरे पि तयो कसावा ४४०	
(१) तीणि अकुसलमूलानि ४३१		(२४. क) अस्साददिट्ठि ४४१	
(२) तयो अकुसलवितक्का ४३३		(ख) अत्तानुदिट्ठि ४४१	
(३) तिस्सो अकुसलसञ्जा ४३३		(ग) मिच्छादिट्ठि ४४१	
(४) तिस्सो अकुसलधातुयो ४३४		(२५. क) अरति ४४१	
(५) तीणि दुक्खरितानि ४३४		(ख) विहेसा ४४२	
		(ग) अधम्मचारिया ४४२	
		(२६. क) दोवचस्सता ४४२	
		(ख) पापमित्ता ४४२	
		(ग) नानत्तसञ्जा ४४२	
		(२७. क) उद्वच्चं ४४२	
		(ख) कोसज्जं ४४३	
		(ग) पमादो ४४३	
		* (२८. क) असन्तुट्ठिता ४४३	
		(ख) असम्पजञ्जता ४४३	

	पिठुक्का		पिठुक्का
(घ) महिच्छता	४४३	(ब) अत्तावापुपादानं	४५०
(२६. क) अहिरिकं	४४४	(६) चत्तारो तण्डुप्पादा	४५०
(ख) अनोत्तप्यं	४४४	(७) चत्तारि अगल्लिगमनानि	४५०
(ग) पमादो	४४४	(८) चत्तारो विपरियासा	४५१
(३०. क) भूनादरियं	४४४	(९) चत्तारो अनरियबोहारा	४५१
(ख) दोवचस्सता	४४४	(१०) अपरे पि चत्तारो	
(ग) पापमित्तता	४४५	अनरियबोहारा	४५१
(३१. क) अस्सद्वियं	४४५	(११) चत्तारि दुच्चरितानि	४५१
(ख) अवदञ्जुना	४४५	(१२) अपरानि पि चत्तारि	
(ग) वोसज्ज	४४५	दुच्चरितानि	४५१
(३२. क) उद्धच्चं	४४५	(१३) चत्तारि भयानि	४५२
(ख) असंवरो	४४६	(१४) अपरानि पि चत्तारि	
(ग) दुस्सोत्यं	४४६	भयानि	४५२
(३३. क) अरियानं अदस्सन-		(१५) चतस्सो दिट्ठियो	४५२
कम्यता	४४६	५६ पञ्चकमातिकानिदेसो	४५२
(ख) सद्धम्मं अस्सोतुकम्यता	४४६	(१) पञ्चोरम्भागियानि	
(ग) उपारम्भचित्ता	४४७	संयोजनानि	४५२
(३४. क) मुट्ठसच्चं	४४७	(२) पञ्चुद्धम्भागियानि	
(ख) असम्पजञ्जं	४४७	संयोजनानि	४५३
(ग) चेतसो विक्खंपो	४४७	(३) पञ्च मच्छरियानि	४५३
(३५. क) अयोनिसो मनमिकारो	४४७	(४) पञ्च सङ्गा	४५३
(ख) कुम्मगसेवना	४४८	(५) पञ्च सल्ला	४५३
(ग) चेतसो च लोमसं	४४८	(६) पञ्च चेतोखिला	४५३
५५. चतुक्कमातिकानिदेसो	४४८	(७) पञ्च चेतसो विनिवन्धा	४५३
(१) चत्तारो आसवा	४४८	(८) पञ्च नीवरणानि	४५४
(क) कामासवो	४४८	(९) पञ्च कम्मानि	
(ख) भवासवो	४४९	आनन्तरिकानि	४५४
(ग) दिट्ठासवो	४४९	(१०) पञ्च दिट्ठियो	४५४
(घ) अविज्जासवो	४४९	(११) पञ्च वेरा	४५४
(२-५) चत्तारो गन्धादो	४४९	(१२) पञ्च व्यसना	४५५
(क) कामुपादानं	४४९	(१३) पञ्च अबलन्तिया	
(ख) विट्ठुपादानं	४५०	आदीनवा	४५५
(ग) सीलञ्जुपादानं	४५०	(१४) पञ्च भयानि	४५५

विद्वत्	विद्वत्
(१५) पञ्च विद्वधम्मनिब्बान- वादा ४५५	(४) अट्ट अनरियबोहारा ४६५
§ ७. छक्कमातिकानिद्देसो ४५७	(५) अट्ट मिच्छत्ता ४६५
(१) छविवादमूलानि ४५४	(६) अट्ट पुरिसदोसा ४६६
(२) छ छन्दरागा ४५७	(७) अट्ट असञ्जीवादा ४६७
(३) छ विरोधवत्थूनि ४५७	(८) अट्ट नेवसञ्जी- नासञ्जीवादा ४६७
(४) छ तण्हाकाया ४५७	§ १०. नवकमातिकानिद्देसो ४६८
(५) छ अगारवा ४५७	(१) नव आघातवत्थूनि ४६८
(६) छ परिहानिया धम्मा ४५८	(२) नव पुरिसमलानि ४६८
(७) अपरे पि छ परिहानिया धम्मा ४५८	(३) नवविषा माना ४६८
(८) छ सोमनस्सुपविचारा ४५८	(४) नव तण्हामूलका धम्मा ४६८
(९) छ दोमनस्सुपविचारा ४५८	(५) नव इञ्जितानि ४६९
(१०) छ उपेक्खुपविचारा ४५८	(६-९) नव मञ्जितादीनि ४६९
(११) छ गेहसितानि सोमन- स्सानि ४५९	§ ११. दसकमातिकानिद्देसो ४६९
(१२) छ गेहसितानि दोमन- स्सानि ४५९	(१) दस किलेसवत्थूनि ४६९
(१३) छ गेहसिता उपेक्खा ४५९	(२) दस आघातवत्थूनि ४७०
(१४) छ दिट्ठियो ४५९	(३) दस अकुसलकम्मपथा ४७०
§ ८. सत्तकमातिकानिद्देसो ४६०	(४) दस संयोजनानि ४७०
(१) सत्तानुसया ४६०	(५) दस मिच्छत्ता ४७०
(२) सत्त संयोजनानि ४६०	(६) दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि ४७०
(३) सत्त परियुद्धानानि ४६०	(७) दसवत्थुका अन्तग्गाहिका दिट्ठि ४७१
(४) सत्त असद्धम्मा ४६१	§ १२. तण्हाविचरितानि ४७१
(५) सत्त दुच्चरितानि ४६१	(१) अञ्जत्तिकस्स उपादाय ४७१
(६) सत्त माना ४६१	(२) बाहिरस्स उपादाय ४७५
(७) सत्त दिट्ठियो ४६१	§ ८. धम्महृदयविभङ्गो ४८०
§ ९. अट्टकमातिकानिद्देसो ४६३	§ १. सब्बसङ्गाहिकं ४८०
(१) अट्ट किलेसवत्थूनि ४६३	§ २. उप्पत्तानुप्पत्तो ४८२
(२) अट्ट कुसीतवत्थूनि ४६३	१. कामधातुया ४८२
(३) अट्टसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो ४६५	२. रूपधातुया ४८४
	३. अरूपधातुया ४८६
	४. अपरियापन्ने ४८७

	विट्कृ		विट्कृ
§ ३. परियापन्नापरियापन्नं	४८८	§ ५. भूमयो	५०२
१. कामधातुया	४८८	§ ६. उत्पादककम्म-आयु-	
२. रूपधातुया	४८९	प्पमाणानि	५०३
३. अरूपधातुया	४९०	१. उत्पादककम्मानि	५०३
४. परियापन्नापरियापन्नं	४९१	२. आयुप्पमाणानि	५०४
§ ४. पातुभावाभावा	४९२	§ ७. अभिञ्जेय्यादी	५०९
१. कामधातुया	४९२	§ ८. सारम्मणानारम्मणा	५११
२. रूपधातुया	४९९	§ ९. दिट्ठमुतमुतादी	५१२
३. असञ्जसत्तानं	५००	§ १०. मातिकानुक्कमेन	५१३
४. अरूपधातुया	५०१	१. तिकानि	५१३
		२. दुक्कानि	५२०

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT--CONSONANTS

क्क kka	ञ्च n̄ca	द dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ n̄cha	ध dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज n̄ja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ n̄jha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट t̄ta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ t̄tha	न्थ nthā	य्य yya
क्य khya	ड्ड, ड्ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
क्व khva	ड्ढ, ड्ढ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ gggha	ण्ठ ṇṭha	न्न, न्न nna	ल्ल lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ṅkha	त tta	फ्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्व bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	व्य bya	ह्य hma
ज्झ, झ j̄jha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज n̄ña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह n̄ha	द्र dra	म्फ mpha	

ī=ā; f=i; ı=ī; ̣=u; ̤=ū; ˘=c; ˙=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

अभिधम्मपिटके
विभङ्गो

विभङ्गपालि

१. खन्धविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीय^१

१. पञ्चकखन्धो — रूपकखन्धो, वेदनाकखन्धो, सञ्ज्ञाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो, विञ्ज्ञाणकखन्धो ।

B 1,
R 1

१. रूपकखन्धो

२. तत्थ कतमो रूपकखन्धो ?

यं किञ्चि रूपं अतीतानागतपञ्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओल्लारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, तदेकज्झं अभिसञ्जूहिवा अभिसङ्खिपित्वा — अयं वुच्चति रूपकखन्धो ।

(१) अतीतं रूपं

३. तत्थ कतमं रूपं अतीतं ?

यं रूपं अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्यङ्गतं अब्भत्थङ्गतं उप्पज्जित्वा विगतं अतीतं अतीतसेन सङ्गहितं^२, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं — इदं वुच्चति रूपं अतीतं ।

10

(२) अनागतं रूपं

४. तत्थ कतमं रूपं अनागतं ?

यं रूपं अजातं अभूतं असञ्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतं अनुप्पन्नं असमुप्पन्नं अनुट्ठितं असमुट्ठितं अनागतं अनागतसेन सङ्गहितं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं — इदं वुच्चति रूपं अनागतं ।

15

(३) पञ्चुप्पन्नं रूपं

B. 2

५. तत्थ कतमं रूपं पञ्चुप्पन्नं ?

R 2

यं रूपं जातं भूतं सञ्जातं निब्बत्तं अभिनिब्बत्तं पातुभूतं उप्पन्नं समुप्पन्नं उट्ठितं समुट्ठितं पञ्चुप्पन्नं पञ्चुप्पन्नसेन सङ्गहितं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं पञ्चुप्पन्नं ।

(४) अज्झत्तं रूपं

६. तत्थ कतमं रूपं अज्झत्तं ?

यं रूपं तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटिपुगलिकं उपादिन्नं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं अज्झत्तं ।

(५) बहिद्धा रूपं

10

७. तत्थ कतमं रूपं बहिद्धा ?

य रूपं तेसं तेसं परसत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटिपुगलिकं उपादिन्नं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं बहिद्धा ।

(६) ओळारिकं रूपं

८. तत्थ कतमं रूपं ओळारिकं ?

15

चक्खायतनं ... पे० .. फोदुब्बायतनं - इदं वुच्चति रूपं ओळारिकं ।

(७) सुखुमं रूपं

९. तत्थ कतमं रूपं सुखुमं ?

इत्थिन्द्रियं ... पे० .. कबळीकारो^१ आहारो - इदं वुच्चति रूपं सुखुमं ।

(८) हीनं रूपं

20

१०. तत्थ कतमं रूपं हीनं ?

यं रूपं तेसं तेसं सत्तानं उज्जातं अवज्जातं हीलितं परिभूतं

१ कबळीकारो - सी०; तबळीकारो - स्या० ।

अचिक्तीकतं^१ हीनं हीनमतं हीनसम्मतं अनिट्टं अकन्तं अमनापं, रूपा सदा गन्धा रसा फोटुब्बा - इदं वुच्चति रूपं हीनं ।

(६) पणीतं रूपं

११. तत्थ कतमं रूपं पणीतं ?

यं रूपं तेसं तेसं सत्तानं अनुञ्जातं अनवञ्जातं अहीळितं अपरिभूतं चिक्तीकतं पणीतं पणीतमतं पणीतसम्मतं इट्टं कन्तं मनापं, 5
रूपा सदा गन्धा रसा फोटुब्बा - इदं वुच्चति रूपं पणीतं । तं तं वा पन रूपं उपादायुपादाय रूपं हीनं पणीतं दट्टब्बं ।

(१०) दूरे रूपं

१२. तत्थ कतमं रूपं दूरे ?

इत्थिन्द्रियं ... पे०... कबळीकारो आहारो, यं वा पनञ्जं पि अत्थि रूपं अनासन्ने अनुपकट्टे असन्तिके - इदं वुच्चति रूपं दूरे । 10

(११) सन्तिके रूपं

१३. तत्थ कतमं रूपं सन्तिके ?

चक्खायतनं ... पे०... फोटुब्बायतनं, यं वा पनञ्जं पि अत्थि रूपं आसन्ने उपकट्टे^१ अविदूरे सन्तिके - इदं वुच्चति रूपं सन्तिके । तं तं वा पन रूपं उपादायुपादाय रूपं दूरे सन्तिके दट्टब्बं ।

B. 3,
R 3

२. वेदनाक्खन्धो

१४. तत्थ कतमो वेदनाक्खन्धो ?

15

या काचि वेदना अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा बहिद्धा वा ओळारिका वा सुखमा वा हीना वा पणीता वा या दूरे सन्तिके वा, तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्खिपित्वा - अयं वुच्चति वेदनाक्खन्धो ।

(१) अतीता वेदना

१५. तत्थ कतमा वेदना अतीता ?

या वेदना अतीता निरुद्धा विगता विपरिणता अत्थज्झता 20
अब्भत्थज्झता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतसेन सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना अतीता ।

(२) अनागता वेदना

१६. तत्थ कतमा वेदना अनागता ?

या वेदना अजाता अभूता असञ्जाता अनिब्बत्ता अनभिनिब्बत्ता अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता असमुट्ठिता अनागता अनागतसेन सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना अनागता ।

(३) पच्चुप्पन्ना वेदना

१७. तत्थ कतमा वेदना पच्चुप्पन्ना ?

या वेदना जाता भूता सञ्जाता निब्बत्ता अभिनिब्बत्ता पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नसेन^१ सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना पच्चुप्पन्ना ।

(४) अज्झत्ता वेदना

१८. तत्थ कतमा वेदना अज्झत्ता ?

या वेदना तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना अज्झत्ता ।

(५) बहिद्वा वेदना

१९. तत्थ कतमा वेदना बहिद्वा ?

या वेदना तेसं तेसं परमत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना बहिद्वा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा वेदना

B. 4 २०. तत्थ कतमा वेदना ओळारिका सुखुमा ?

20 अकुसला वेदना ओळारिका, कुसलाव्याकता वेदना सुखुमा ।

R. 4 कुसलाकुसला वेदना ओळारिका, अव्याकता वेदना सुखुमा । दुक्खा वेदना ओळारिका, सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना सुखुमा । सुखदुक्खा वेदना ओळारिका, अदुक्खमसुखा वेदना सुखुमा । असमापन्नस्स वेदना

१ पच्चन्नसेन - सी० ।

ओळारिका, समापन्नस्स वेदना सुखुमा । सासवा वेदना ओळारिका,
अनासवा वेदना सुखुमा । तं तं वा पन वेदनं उपादायुपादाय वेदना
ओळारिका सुखुमा दट्ठब्बा ।

(८-६) हीना, पणीता वेदना

२१. तत्थ कतमा वेदना हीना पणीता ?

अकुसला वेदना हीना, कुसलाव्याकता वेदना पणीता । कुसला- 5
कुसला वेदना हीना, अव्याकता वेदना पणीता । दुक्खा वेदना हीना,
सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना पणीता । सुखदुक्खा वेदना हीना,
अदुक्खमसुखा वेदना पणीता । असमापन्नस्स वेदना हीना, समापन्नस्स
वेदना पणीता । सासवा वेदना हीना, अनासवा वेदना पणीता । तं
तं वा पन वेदनं उपादायुपादाय वेदना हीना पणीता दट्ठब्बा । 10

(१०) दूरे वेदना

२२. तत्थ कतमा वेदना दूरे ?

अकुसला वेदना कुसलाव्याकताहि वेदनाहि दूरे; कुसलाव्याकता
वेदना अकुसलाय वेदनाय दूरे, कुसला वेदना अकुसलाव्याकताहि
वेदनाहि दूरे, अकुसलाव्याकता वेदना कुसलाय वेदनाय दूरे; अव्याकता
वेदना कुसलाकुसलाहि वेदनाहि दूरे, कुसलाकुसला वेदना अव्याकताय 15
वेदनाय दूरे । दुक्खा वेदना सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
दूरे; सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना दुक्खाय वेदनाय दूरे; सुखा वेदना
दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि दूरे; दुक्खा च अदुक्खमसुखा
च वेदना सुखाय वेदनाय दूरे, अदुक्खमसुखा वेदना सुखदुक्खाहि वेदनाहि
दूरे; सुखदुक्खा वेदना अदुक्खमसुखाय वेदनाय दूरे । असमापन्नस्स 20
वेदना समापन्नस्स वेदनाय दूरे; समापन्नस्स वेदना असमापन्नस्स वेदनाय
दूरे । सासवा वेदना अनासवाय वेदनाय दूरे; अनासवा वेदना सासवाय
वेदनाय दूरे — अयं वुच्चति वेदना दूरे ।

(११) सन्तिके वेदना

२३. तत्थ कतमा वेदना सन्तिके ?

अकुसला वेदना अकुसलाय वेदनाय सन्तिके; कुसला वेदना 25
कुसलाय वेदनाय सन्तिके, अव्याकता वेदना अव्याकताय वेदनाय

R. 5

- सन्तिके । दुःखा वेदना दुःखाय वेदनाय सन्तिके; सुखा वेदना सुखाय वेदनाय सन्तिके; अदुःखमसुखा वेदना अदुःखमसुखाय वेदनाय सन्तिके । असमापन्नस्स वेदना असमापन्नस्स वेदनाय सन्तिके । समापन्नस्स वेदना समापन्नस्स वेदनाय सन्तिके; सासवा वेदना सासवाय वेदनाय सन्तिके;
- 5 अनासवा वेदना अनासवाय वेदनाय सन्तिके । अयं वुच्चति वेदना सन्तिके । तं तं वा पन वेदनं उपादायुपादाय वेदना दूरे सन्तिके दट्ठब्बा ।

३. सञ्जाक्खन्धो

२४. तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ?

- या काचि सञ्जा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा बहिद्वा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा या दूरे सन्तिके
- 10 वा. तदेकज्झं अभिसञ्ज्झित्वा अभिसञ्ज्झित्वा^१ - अयं वुच्चति सञ्जाक्खन्धो ।

(१) अतीता सञ्जा

२५. तत्थ कतमा सञ्जा अतीता ?

- या सञ्जा अतीता निरुद्धा विगता विपरिणता अत्यङ्गता अव्यङ्गता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतसेन सङ्गहिता, चक्खु-
- 15 सम्पस्सजा सञ्जा सोतसम्पस्सजा सञ्जा घानसम्पस्सजा^२ सञ्जा जिह्वासम्पस्सजा सञ्जा कायसम्पस्सजा सञ्जा मनोसम्पस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा अतीता ।

(२) अनागता सञ्जा

२६. तत्थ कतमा सञ्जा अनागता ?

- या सञ्जा अजाता अभूता असञ्जाता अनिब्बत्ता अनभिनिब्बत्ता
- 20 अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता असमुट्ठिता अनागता अनागतसेन सङ्गहिता, चक्खुसम्पस्सजा सञ्जा सोतसम्पस्सजा सञ्जा घानसम्पस्सजा सञ्जा जिह्वासम्पस्सजा सञ्जा कायसम्पस्सजा सञ्जा मनोसम्पस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा अनागता ।

(३) पच्चुप्पन्ना सञ्जा

२७. तत्थ कतमा सञ्जा पच्चुप्पन्ना ?

१. अभिसञ्जित्वा - सी० । २. घानसम्पस्सजा - सी०, एवमुपरि पि ।

या सञ्जा जाता भूता सञ्जाता निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता
पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नंसेन
सङ्गहिता, चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा सोतसम्फस्सजा सञ्जा धान-
सम्फस्सजा सञ्जा जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा कायसम्फस्सजा सञ्जा
मनोसम्फस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा पच्चुप्पन्ना । 5

(४) अज्झता सञ्जा

२८. तत्थ कतमा सञ्जा अज्झत्ता ?

B. 6

या सञ्जा तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटि-
पुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा सोतसम्फस्सजा सञ्जा
धानसम्फस्सजा सञ्जा जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा कायसम्फस्सजा
सञ्जा मनोसम्फस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा अज्झत्ता । 10

(५) बहिद्धा सञ्जा

२९. तत्थ कतमा सञ्जा बहिद्धा ?

या सञ्जा तेसं तेसं परसत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं
नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा सोत-
सम्फस्सजा सञ्जा धानसम्फस्सजा सञ्जा जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा
कायसम्फस्सजा सञ्जा मनोसम्फस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा 15
बहिद्धा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा सञ्जा

३०. तत्थ कतमा सञ्जा ओळारिका सुखुमा ?

R. 6

पटिधसम्फस्सजा सञ्जा ओळारिका, अधिवचनसम्फस्सजा
सञ्जा सुखुमा । अकुसला सञ्जा ओळारिका, कुसलाव्याकता सञ्जा
सुखुमा । कुसलाकुसला सञ्जा ओळारिका, अव्याकता सञ्जा सुखुमा । 20
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा ओळारिका, सुखाय च अदुक्खमसुखाय
च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा सुखुमा । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता
सञ्जा ओळारिका, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा सुखुमा ।
असमापन्नस्स सञ्जा ओळारिका, समापन्नस्स सञ्जा सुखुमा । सासवा
सञ्जा ओळारिका, अनासवा सञ्जा सुखुमा । तं त वा पन सञ्जां 25
उपादायुपादाय सञ्जा ओळारिका सुखुमा दद्वब्बा ।

(८-९) हीना, पणीता सञ्जा

३१. तत्थ कतमा सञ्जा हीना पणीता ?

अकुसला सञ्जा हीना, कुसलाव्याकता सञ्जा पणीता ।
कुसलाकुसला सञ्जा हीना, अव्याकता सञ्जा पणीता । दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा हीना, सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
5 सम्पयुत्ता सञ्जा पणीता । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा
हीना, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा पणीता । असमा-
पन्नस्स सञ्जा हीना, समापन्नस्स सञ्जा पणीता । सासवा सञ्जा
हीना, अनासवा सञ्जा पणीता । तं तं वा पन सञ्जं उपादायुपादाय
सञ्जा हीना पणीता दट्ठ्वा ।

(१०) दूरे सञ्जा

10 ३२. तत्थ कतमा सञ्जा दूरे ?

अकुसला सञ्जा कुसलाव्याकताहि सञ्जाहि दूरे; कुसला-
व्याकता सञ्जा अकुसलाय सञ्जाय दूरे; कुसला सञ्जा अकुसला-
व्याकताहि सञ्जाहि दूरे; अकुसलाव्याकता सञ्जा कुसलाय सञ्जाय
दूरे । अव्याकता सञ्जा कुसलाकुसलाहि सञ्जाहि दूरे; कुसलाकुसला
15 सञ्जा अव्याकताय सञ्जाय दूरे । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा
सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे; सुखाय
च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा दुक्खाय वेदनाय सम्प-
युत्ताय सञ्जाय दूरे; सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा दुक्खाय च
अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे; दुक्खाय च
20 अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ताय
सञ्जाय दूरे; अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा सुखदुक्खाहि
वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे, सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता
सञ्जा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ताय सञ्जाय दूरे । असमापन्नस्स
R. 7 सञ्जा समापन्नस्स सञ्जाय दूरे; समापन्नस्स सञ्जा असमापन्नस्स
25 सञ्जाय दूरे । सासवा सञ्जा अनासवाय सञ्जाय दूरे; अनासवा
सञ्जा सासवाय सञ्जाय दूरे - अयं वुच्चति सञ्जा दूरे ।

(११) सन्तिके सञ्जा

३३. तत्थ कतमा सञ्जा सन्तिके ?

अकुसला सञ्ज्ञा अकुसलाय सञ्ज्ञाय सन्तिके; कुसला सञ्ज्ञा कुसलाय सन्तिके; अव्याकता सञ्ज्ञा अव्याकताय सञ्ज्ञाय सन्तिके । दुःखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सञ्ज्ञा दुःखाय वेदनाय सम्प-
युक्ताय सञ्ज्ञाय सन्तिके; सुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सञ्ज्ञा सुखाय वेदनाय सम्पयुक्ताय सञ्ज्ञाय सन्तिके; अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्प- 5
युक्ता सञ्ज्ञा अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्ताय सञ्ज्ञाय सन्तिके । असमापन्नस्स सञ्ज्ञा असमापन्नस्स सञ्ज्ञाय सन्तिके; समापन्नस्स सञ्ज्ञा समापन्नस्स सञ्ज्ञाय सन्तिके । सासवा सञ्ज्ञा सासवाय सञ्ज्ञाय सन्तिके; अनासवा सञ्ज्ञा अनासवाय सञ्ज्ञाय सन्तिके । अयं वुच्चति सञ्ज्ञा सन्तिके । तं तं वा पन सञ्ज्ञं उपादायुपादाय 10
सञ्ज्ञा दूरे सन्तिके दट्ठ्वा ।

४. सङ्खारक्खन्धो

३४. तत्थ कतमो सङ्खारक्खन्धो ?

ये केचि सङ्खारा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता^१ वा बहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा ये दूरे सन्तिके वा, 8
तदेकज्झं अभिसञ्चूहिक्वा अभिसङ्खिप्पित्वा — अयं वुच्चति सङ्खार- 15
क्खन्धो ।

(१) अतीता सङ्खारा

३५. तत्थ कतमे सङ्खारा अतीता ?

ये सङ्खारा अतीता निरुद्धा विगता विपरिणता अत्यङ्गता अव्यवृत्तता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतसेन सङ्गहिता, चक्खु-
सम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना घानसम्फस्सजा चेतना जिह्वा- 20
सम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना मनोसम्फस्सजा चेतना — इमे वुच्चन्ति सङ्खारा अतीता ।

(२) अनागता सङ्खारा

३६. तत्थ कतमे सङ्खारा अनागता ?

ये सङ्खारा अजाता अभूता असञ्जाता अनिब्बत्ता अनभिनिब्बत्ता अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता असमुट्ठिता अनागता अनागतं- 25

सेन सङ्गहिता, चक्षुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना धान-
सम्फस्सजा चेतना जिह्वासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना
मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्गारा अनागता ।

(३) पच्चुप्पन्ना सङ्गारा

३७. तत्थ कतमे सङ्गारा पच्चुप्पन्ना ?

5 ये सङ्गारा जाता भूता सञ्जाता' निब्बत्ता अभिनिब्बत्ता
R. 8 पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नसेन
सङ्गहिता, चक्षुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना धानसम्फस्सजा
चेतना जिह्वासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना मनोसम्फस्सजा
चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्गारा पच्चुप्पन्ना ।

(४) अज्झत्ता सङ्गारा

10 ३८. तत्थ कतमे सङ्गारा अज्झत्ता ?

ये सङ्गारा तेस तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटि-
पुगलिका उपादिन्ना, चक्षुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना
धानसम्फस्सजा चेतना जिह्वासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना
मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्गारा अज्झत्ता ।

(५) बहिद्वा सङ्गारा

15 ३९. तत्थ कतमे सङ्गारा बहिद्वा ?

ये सङ्गारा तेस तेसं परसत्तानं परपुगलानं अज्झत्तं पच्चत्तं
नियका पाटिपुगलिका उपादिन्ना, चक्षुसम्फस्सजा चेतना सोत-
सम्फस्सजा चेतना धानसम्फस्सजा चेतना जिह्वासम्फस्सजा चेतना
कायसम्फस्सजा चेतना मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति

20 सङ्गारा बहिद्वा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा सङ्गारा

B. 9 ४०. तत्थ कतमे सङ्गारा ओळारिका सुखुमा ?

अकुसला सङ्गारा ओळारिका, कुसलाव्याकता सङ्गारा सुखुमा ।
कुसलाकुसला सङ्गारा ओळारिका, अव्याकता सङ्गारा सुखुमा ।
दुक्खाय वेदनाय सम्पयत्ता सङ्गारा ओळारिका, सुखाय च अदुक्खम-

सुखाय च वेदनाहि सम्पयुक्ता सङ्खारा सुखुमा । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुक्ता सङ्खारा ओळारिका, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा सुखुमा । असमापन्नस्स सङ्खारा ओळारिका, समापन्नस्स सङ्खारा सुखुमा । सासवा सङ्खारा ओळारिका, अनासवा सङ्खारा सुखुमा । ते ते वा पन सङ्खारे उपादायुपादाय सङ्खारा 5 ओळारिका सुखुमा दट्ठ्वा ।

(८-९) हीना, पणीता सङ्खारा

४१. तत्थ कतमे सङ्खारा हीना पणीता ?

अकुसला सङ्खारा हीना, कुसलाव्याकता सङ्खारा पणीता । कुसलाकुसला सङ्खारा हीना, अव्याकता सङ्खारा पणीता । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा हीना, सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि 10 सम्पयुक्ता सङ्खारा पणीता । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुक्ता सङ्खारा हीना, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा पणीता । असमापन्नस्स सङ्खारा हीना, समापन्नस्स सङ्खारा पणीता । सासवा सङ्खारा हीना, अनासवा सङ्खारा पणीता । ते ते वा पन सङ्खारे उपादायुपादाय सङ्खारा हीना पणीता दट्ठ्वा । 15

(१०) दूरे सङ्खारा

४२. तत्थ कतमे सङ्खारा दूरे ?

अकुसला सङ्खारा कुसलाव्याकतेहि सङ्खारेहि दूरे; कुसलाव्याकता सङ्खारा अकुसलेहि सङ्खारेहि दूरे, कुसला सङ्खारा अकुसलाव्याकतेहि सङ्खारेहि दूरे, अकुसलाव्याकता सङ्खारा कुसलेहि सङ्खारेहि दूरे; अव्याकता सङ्खारा कुसलाकुसलेहि सङ्खारेहि दूरे, कुसलाकुसला 20 सङ्खारा अव्याकतेहि सङ्खारेहि दूरे । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे; सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुक्ता सङ्खारा दुक्खाय वेदनाय सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे; सुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा दुक्खाय च 25 अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे; दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुक्ता सङ्खारा सुखाय वेदनाय सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे; अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे; सुखदुक्खाहि वेदनाहि

- सम्पयुक्ता सङ्खारा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्तेहि सङ्खारेहि दूरे ।
 असमापन्नस्स सङ्खारा समापन्नस्स सङ्खारेहि दूरे; समापन्नस्स सङ्खारा
 असमापन्नस्स सङ्खारेहि दूरे । सासवा सङ्खारा अनासवेहि सङ्खारेहि
 दूरे; अनासवा सङ्खारा सासवेहि सङ्खारेहि दूरे । इमे वुच्चन्ति
 5 सङ्खारा दूरे ।

(११) सन्तिके सङ्खारा

४३. तत्थ कतमे सङ्खारा सन्तिके ?

- अकुसला सङ्खारा अकुसलानं सङ्खारानं सन्तिके; कुसला
 सङ्खारा कुसलानं सङ्खारानं सन्तिके; अव्याकता सङ्खारा अव्याकतानं
 सङ्खारानं सन्तिके । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा दुक्खाय
 10 वेदनाय सम्पयुक्तानं सङ्खारानं सन्तिके; सुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता
 सङ्खारा सुखाय वेदनाय सम्पयुक्तानं सङ्खारानं सन्तिके; अदुक्खमसुखाय
 वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्खारा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्तानं
 सङ्खारानं सन्तिके । असमापन्नस्स सङ्खारा असमापन्नस्स सङ्खारानं
 सन्तिके; समापन्नस्स सङ्खारा समापन्नस्स सङ्खारानं सन्तिके ।
 15 सासवा सङ्खारा सासवानं सङ्खारानं सन्तिके; अनासवा सङ्खारा
 अनासवानं सङ्खारानं सन्तिके । इमे वुच्चन्ति सङ्खारा सन्तिके ।
 ते ते वा पन सङ्खारे उपादायुपादाय सङ्खारा दूरे सन्तिके दट्ठब्बा ।

५. विज्झाणक्खन्धो

४४. तत्थ कतमो विज्झाणक्खन्धो ?

- यं किञ्चि विज्झाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा
 20 वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, तदेकज्झं
 अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्खिपित्वा - अयं वुच्चति विज्झाणक्खन्धो ।

(१) अतीतं विज्झाणं

४५. तत्थ कतमं विज्झाणं अतीतं ?

- यं विज्झाणं अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्यङ्गतं अब्भ-
 त्यङ्गतं उप्पज्जित्वा विगतं अतीतं अतीतसेन सङ्गहितं, चक्खुविज्झाणं
 25 सोतविज्झाणं घानविज्झाणं जिह्वाविज्झाणं कायविज्झाणं मनो-
 विज्झाणं - इदं वुच्चति विज्झाणं अतीतं ।

(२) अनागतं विज्ञाणं

४६. तत्थ कतमं विज्ञाणं अनागतं ?

यं विज्ञाणं अजातं अभूतं असञ्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतं अनुप्पन्नं असमुप्पन्नं अनुट्ठितं असमुट्ठितं अनागतं अनागतसेन सङ्गहितं, चक्खुविज्ञाणं सोतविज्ञाणं घानविज्ञाणं जिह्वाविज्ञाणं कायविज्ञाणं मनोविज्ञाणं - इदं वुच्चति विज्ञाणं अनागतं । 5

B. 11

(३) पच्चुप्पन्नं विज्ञाणं

४७. तत्थ कतमं विज्ञाणं पच्चुप्पन्नं ?

यं विज्ञाणं जातं भूतं सञ्जातं निब्बत्तं अभिनिब्बत्तं पातुभूतं उप्पन्नं समुप्पन्नं उट्ठितं समुट्ठितं पच्चुप्पन्नं पच्चुप्पन्नसेन सङ्गहितं, चक्खु-विज्ञाणं सोतविज्ञाणं घानविज्ञाणं जिह्वाविज्ञाणं कायविज्ञाणं मनोविज्ञाणं - इदं वुच्चति विज्ञाणं पच्चुप्पन्नं । 10

(४) अज्झत्तं विज्ञाणं

४८. तत्थ कतमं विज्ञाणं अज्झत्तं ?

यं विज्ञाणं तेसं तेसं सत्तान् अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटि-पुगलिकं उपादिन्नं, चक्खुविज्ञाणं सोतविज्ञाणं घानविज्ञाणं जिह्वाविज्ञाणं कायविज्ञाणं मनोविज्ञाणं - इदं वुच्चति विज्ञाणं अज्झत्तं । 15

(५) बहिद्वा विज्ञाणं

४९. तत्थ कतमं विज्ञाणं बहिद्वा ?

यं विज्ञाणं तेसं तेसं परसत्तान् परपुगलान् अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटिपुगलिकं उपादिन्नं, चक्खुविज्ञाणं सोतविज्ञाणं घान-विज्ञाणं जिह्वाविज्ञाणं कायविज्ञाणं मनोविज्ञाणं - इदं वुच्चति विज्ञाणं बहिद्वा । 20

(६-७) ओळारिकं, सुखुमं विज्ञाणं

५०. तत्थ कतमं विज्ञाणं ओळारिकं सुखुमं ?

अकुसलं विज्ञाणं ओळारिकं, कुसलाव्याकता विज्ञाणा सुखुमा । कुसलाकुसला विज्ञाणा ओळारिका, अव्याकतं विज्ञाणं सुखुमं । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्ञाणं ओळारिकं, सुखाय च

अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा सुखुमा । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा ओळारिका, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्जाणं सुखुमं । असमापन्नस्स विज्जाणं ओळारिकं, समापन्नस्स विज्जाणं सुखुमं । सासवं विज्जाणं ओळारिकं, अनासवं विज्जाणं सुखुमं । तं त वा पन विज्जाणं उपादायुपादाय विज्जाणं ओळारिकं सुखुम दट्ठब्बं ।

(८-९) हीन, पणीतं विज्जाणं

५१. तत्थ कतमं विज्जाणं हीनं पणीतं ?

R 11

अकुसलं विज्जाणं हीनं, कुसलाव्याकता विज्जाणा पणीता । कुसलाकुसला विज्जाणा हीना, अव्याकतं विज्जाणं पणीतं । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्जाणं हीनं, सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा पणीता । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा हीना, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्जाणं पणीत । असमापन्नस्स विज्जाणं हीन, समापन्नस्स विज्जाणं पणीतं । सासवं विज्जाणं हीनं, अनासवं विज्जाणं पणीतं । तं तं वा पन विज्जाणं उपादायुपादाय विज्जाणं हीनं पणीतं दट्ठब्बं ।

B 12

(१०) दूरे विज्जाणं

५२ तत्थ कतमं विज्जाणं दूरे ?

अकुसलं विज्जाणं कुसलाव्याकतेहि विज्जाणेहि दूरे; कुसलाव्याकता विज्जाणा अकुसला विज्जाणा दूरे; कुसलं विज्जाणं अकुसलाव्याकतेहि विज्जाणेहि दूरे, अकुसलाव्याकता विज्जाणा कुसला विज्जाणा दूरे; अव्याकतं विज्जाणं कुसलाकुसलेहि विज्जाणेहि दूरे; कुसलाकुसला विज्जाणा अव्याकता विज्जाणा दूरे । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्जाणं सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्तेहि विज्जाणेहि दूरे; सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता विज्जाणा दूरे; सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विज्जाणं दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्तेहि विज्जाणेहि दूरे; दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता विज्जाणा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता विज्जाणा दूरे ।

25

अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्प-
युत्तेहि विञ्जाणेहि दूरे; सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता विञ्जाणा
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता विञ्जाणा दूरे । असमापन्नस्स
विञ्जाणं समापन्नस्स विञ्जाणा दूरे; समापन्नस्स विञ्जाणं असमा-
पन्नस्स विञ्जाणा दूरे । सासवं विञ्जाणं अनासवा विञ्जाणा दूरे; 5
अनासवं विञ्जाणं सासवा विञ्जाणा दूरे — इदं वुच्चति विञ्जाणं
दूरे ।

(११) सन्तिके विञ्जाणं

५३. तत्थ कतमं विञ्जाणं सन्तिके ?

अकुसलं विञ्जाणं अकुसलस्स विञ्जाणस्स सन्तिके, कुसलं R. 12
विञ्जाणं कुसलस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; अब्बाकतं विञ्जाणं अब्बा- 10
कतस्स विञ्जाणस्स सन्तिके । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; सुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके;
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके । असमापन्नस्स विञ्जाणं असमा- 15
पन्नस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; समापन्नस्स विञ्जाणं समापन्नस्स
विञ्जाणस्स सन्तिके । सासवं विञ्जाणं सासवस्स विञ्जाणस्स B. 19
सन्तिके; अनासवं विञ्जाणं अनासवस्स विञ्जाणस्स सन्तिके — इदं
वुच्चति विञ्जाणं सन्तिके । तं तं वा पन विञ्जाणं उपादायुपादाय
विञ्जाणं दूरे सन्तिके दट्ठवं । 20

सुत्तन्तभाजनीयं^१ ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

५४. पञ्चकखन्धो — रूपकखन्धो, वेदनाकखन्धो, सञ्जाकखन्धो,
सङ्खारकखन्धो, विञ्जाणकखन्धो ।

१. रूपकखन्धो

५५. तत्थ कतमो रूपकखन्धो ?

१. सुत्तन्तभाजनीयं — सी० ।

एकविधेन रूपकखन्धो - सब्बं रूपं न हेतु, अहेतुकं, हेतुविप्पयुत्तं, सप्पच्चयं, सङ्खतं, रूपं, लोकियं, सासवं, संयोजनियं^१, गन्थनियं, ओघ-
नियं, योगनियं, नीवरणियं, परामट्ठं, उपादानियं, सङ्किलेसिकं, अब्बाकत्तं,
अनारम्भणं, अचेतसिकं, चित्तविप्पयुत्तं, नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मं,
5 असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकं, न सवितक्कसविचारं, न अवितक्कविचारमत्तं,
अवितक्कअविचारं, न पीतिसहगतं, न सुखसहगतं, न उपेक्खासहगतं,
नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बं, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्ब-
हेतुकं, नेवाचयगामिनापचयगामी^२, नेवसेक्खनासेक्खं, परित्तं, कामा-
वचरं, न रूपावचरं, न अरूपावचरं, परियापन्नं, नो अपरियापन्नं, अनि-
10 यत्तं, अनिय्यानिकं, उप्पन्नं, छहि विज्जाणेहि विज्जेय्यं, अनिच्चं,
जराभिभूतं । एवं एकविधेन रूपकखन्धो ।

R. 13

५६. दुविधेन रूपकखन्धो - अत्थि रूपं उपादा, अत्थि रूपं
नो^१ उपादा^२ । अत्थि रूपं उपादिन्नं, अत्थि रूपं अनुपादिन्नं । अत्थि
रूपं उपादिन्नुपादानियं, अत्थि रूपं अनुपादिन्नुपादानियं । अत्थि रूपं
15 सनिदस्सनं, अत्थि रूपं अनिदस्सनं । अत्थि रूपं सप्पटिघं, अत्थि रूपं
अप्पटिघं । अत्थि रूपं इन्द्रियं, अत्थि रूपं न इन्द्रियं । अत्थि रूपं महाभूतं,
अत्थि रूपं न महाभूतं । अत्थि रूपं विज्जत्ति, अत्थि रूपं न विज्जत्ति ।
अत्थि रूपं चित्तसमुट्ठानं, अत्थि रूपं न चित्तसमुट्ठानं । अत्थि रूपं चित्त-
सहभु^४, अत्थि रूपं न चित्तसहभु । अत्थि रूपं चित्तानुपरिवत्ति, अत्थि
B 14 20 रूपं न चित्तानुपरिवत्ति । अत्थि रूपं अज्झत्तिकं, अत्थि रूपं बाहिरं ।
अत्थि रूपं ओळारिकं, अत्थि रूपं सुखुमं । अत्थि रूपं दूरे, अत्थि रूपं
सन्तिके ... पे०... अत्थि रूपं कबळीकारो^५ आहारो, अत्थि रूपं न कबळी-
कारो आहारो । एवं दुविधेन रूपकखन्धो ।

(यथा^६ रूपकण्डे विभत्तं, तथा इध विभजितब्बं^७ ।)

५७. त्रिविधेन रूपकखन्धो - यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं उपादा,
25 यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि उपादा, अत्थि नो^१ उपादा^२ । यं तं
रूपं अज्झत्तिकं तं उपादिन्नं, यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि उपादिन्नं, अत्थि

१. सज्जोजनिय - स्या० । २. ० नापचयगामि - सी०, स्या० । ३-३ नूपादा -
सी० । ४. चित्तसहभू - सी०, स्या० । ५. कबळिकारो - सी०, स्या० । ६-६ स्या०
पोत्यके नत्थि । ७-७. अनुपादा - स्या० ।

अनुपादिन्नं । यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं उपादिन्नुपादानियं, यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं ... पे०... यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं न कबळीकारो आहारो, यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि कबळीकारो आहारो, अत्थि न कबळीकारो आहारो । एवं तिविधेन रूपकखन्धो ।

5

५८. चतुर्विधेन रूपकखन्धो — यं तं रूपं उपादा तं अत्थि उपादिन्नं, अत्थि अनुपादिन्नं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि उपादिन्नं, अत्थि अनुपादिन्नं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि सप्पटिघं, 10 अत्थि अप्पटिघं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि सप्पटिघं, अत्थि अप्पटिघं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि ओळारिकं, अत्थि सुखुमं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि ओळारिकं, अत्थि सुखुमं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि दूरे, अत्थि सन्तिके; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि दूरे, अत्थि सन्तिके ... पे०... 15 दिट्ठं, सुतं, मुतं, विज्जातं रूपं^१ । एवं चतुर्विधेन रूपकखन्धो ।

R. 14

५९. पञ्चविधेन रूपकखन्धो — पथवीधातु^२, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु, यं च रूपं उपादा । एवं पञ्चविधेन रूपकखन्धो ।

६०. छव्विधेन रूपकखन्धो — चक्खुविज्जेय्यं रूपं, सोत-विज्जेय्यं रूपं, धानविज्जेय्यं^३ रूपं, जिह्वाविज्जेय्यं रूपं, काय-विज्जेय्यं रूपं, मनोविज्जेय्यं रूपं । एवं छव्विधेन रूपकखन्धो । 20

६१. सत्तविधेन रूपकखन्धो — चक्खुविज्जेय्यं रूपं, सोत-विज्जेय्यं रूपं, धानविज्जेय्यं रूपं, जिह्वाविज्जेय्यं रूपं, काय-विज्जेय्यं रूपं, मनोधातुविज्जेय्यं रूपं, मनोविज्जाणधातुविज्जेय्यं रूपं । एवं सत्तविधेन रूपकखन्धो ।

६२. अट्ठविधेन रूपकखन्धो — चक्खुविज्जेय्यं रूपं, सोत-विज्जेय्यं रूपं, धानविज्जेय्यं रूपं, जिह्वाविज्जेय्यं रूपं, काय-विज्जेय्यं रूपं अत्थि सुखसम्पत्सं, अत्थि दुक्खसम्पत्सं, मनोधातु- 25 B. 15

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. पठविधातु — सी०; पठवीधातु — स्या० । ३. प्राण-विज्जेय्यं — सी०, एवमुपरि णि ।

विञ्ज्येयं रूपं, मनोविञ्ज्याणधातुविञ्ज्येयं रूपं । एवं अट्टविधेन रूपकखन्धो ।

६३. नवविधेन रूपकखन्धो — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं,
 5 यं च रूपं न इन्द्रियं । एवं नवविधेन रूपकखन्धो ।

६४. दसविधेन रूपकखन्धो — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, न इन्द्रियं रूपं अत्थि सप्पटिघं, अत्थि अप्पटिघं । एवं दसविधेन रूपकखन्धो ।

10 ६५. एकादसविधेन रूपकखन्धो — चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, रूपायतनं, सद्दायतनं, गन्धायतनं, रसायतनं, फोटुब्बायतनं, यं च रूपं अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं । एवं एकादसविधेन रूपकखन्धो ।

अयं^१ वुच्चति रूपकखन्धो^१ ।

२. वेदनाकखन्धो

R. 15 15 ६६. तत्थ कतमो वेदनाकखन्धो ?

(१)

एकविधेन वेदनाकखन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

६७. दुविधेन वेदनाकखन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

६८. त्रिविधेन वेदनाकखन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ।

20 ६९. चतुष्पिधेन वेदनाकखन्धो — अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

७०. पञ्चविधेन वेदनाकखन्धो — अत्थि सुखिन्द्रियं, अत्थि दुक्खिन्द्रियं, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियं, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियं, अत्थि उपेक्खिन्द्रियं । एवं^२ पञ्चविधेन वेदनाकखन्धो^३ ।

B. 16 52

७१. छद्भिधेन वेदनाकखन्धो — चक्खुसम्पस्सजा वेदना,

सोतसम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं छब्बिधेन वेदना-क्खन्धो ।

७२. सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, 5 कायसम्फस्सजा वेदना, मनोधातुसम्फस्सजा वेदना, मनोविञ्जाण-धातुसम्फस्सजा वेदना । एवं सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो ।

७३. अट्ठविधेन वेदनाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना अत्थि सुखा, अत्थि दुक्खा, मनोधातुसम्फस्सजा 10 वेदना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना । एवं अट्ठविधेन वेदना-क्खन्धो ।

७४. नवविधेन वेदनाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोधातुसम्फस्सजा वेदना, मनोविञ्जाण- 15 धातुसम्फस्सजा वेदना अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अब्याकता । एवं नवविधेन वेदनाक्खन्धो ।

७५. दसविधेन वेदनाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना अत्थि सुखा, अत्थि दुक्खा, मनोधातुसम्फस्सजा 20 वेदना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अब्याकता । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२)

७६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

७७. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

R. 16

७८. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि विपाको, अत्थि विपाक- 25 धम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिष्णु-पादानियो, अत्थि अनुपादिष्णुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादानियो ।

- अत्थि सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्क-
 B. 17 विचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो ।
 5 अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो^१ । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गता-
 R. 17 रम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो । अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधि-
 10 पति । अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादो । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अना-
 15 गतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्दो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दो । अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्दारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(३)

७६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

८०. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि
 20 हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसवसम्प-
 R. 18 युत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसामवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ।
 25 अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो । अत्थि संयोजन-विप्पयुत्तसंयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो । अत्थि

१. सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको — सी०, एवमुपरि पि । २. नेवसेक्खो नासेक्खो — सी०; नेवसेक्खो नासेक्खो — स्या० ।

गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविष्प-
युत्तो । अत्थि गन्थविष्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविष्पयुत्तअगन्थनियो ।
अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो । अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि
ओघविष्पयुत्तो । अत्थि ओघविष्पयुत्तओघनियो, अत्थि ओघविष्पयुत्त-
अनोघनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्प- 5
युत्तो, अत्थि योगविष्पयुत्तो । अत्थि योगविष्पयुत्तयोगनियो, अत्थि
योगविष्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनीवरणियो ।
अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविष्पयुत्तो । अत्थि नीवरणविष्प-
युत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरणविष्पयुत्तअनीवरणियो । अत्थि परामट्ठो,
अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामासविष्प- 10
युत्तो । अत्थि परामासविष्पयुत्तपरामट्ठो, अत्थि परामासविष्पयुत्त-
अपरामट्ठो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादा-
नियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुत्तो, अत्थि उपादान-
विष्पयुत्तो । अत्थि उपादानविष्पयुत्तउपादानियो, अत्थि उपादान-
विष्पयुत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलेसिको । 15
अत्थि सङ्किलिट्ठो, अत्थि असङ्किलिट्ठो । अत्थि किलेससम्पयुत्तो,
अत्थि किलेसविष्पयुत्तो । अत्थि किलेसविष्पयुत्तसङ्किलेसिको, अत्थि
किलेसविष्पयुत्तअसङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि न
दस्सनेन पहातब्बो । अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि न भावनाय
पहातब्बो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातब्ब- 20
हेतुको । अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातब्ब-
हेतुको । अत्थि सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि
अविचारो । अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीति-
सहगतो, अत्थि न पीतिसहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि न कामा-
वचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि अरूपावचरो, 25
अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो ।
अत्थि निरयानिको, अत्थि अनिरयानिको । अत्थि नियतो, अत्थि अनि-
यतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

८१. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(४)

८२. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो^१ ।

८३. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

८४. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाक-
धम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिश्लु-B. 19 ५ पादानियो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो,
अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

दुकमूलकं ।

(५)

८५. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 20

८६. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

८७. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,

10 अत्थि अब्बाकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(६)

८८. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

८९. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो^२, अत्थि
हेतुविप्पयुत्तो^३ ।

९०. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,

15 अत्थि अब्बाकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(७)

९१. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

९२. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि न^४ हेतु सहेतुको^५, अत्थि
न^६ हेतु अहेतुको^७ । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि
विज्जेय्यो, अत्थि केनचि न विज्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि

20 अनासवो । अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि

१-१. रो० पोत्यके नत्थि, एवमुपरि पि । २ सरणो - स्या०, रो० । ३. अरणो -
स्या०, रो० । ४-४ सहेतुको - स्या०, रो० । ५-५. अहेतुको - स्या०, रो० ।

आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

६३. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(८)

६४. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो । 5

६५. दुविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

६६. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि विपाको, अत्थि विपाक-
धम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिभू-
पादानियो, अत्थि अनुपादिभूपादानियो, अत्थि अनुपादिननुपादा-
नियो । अत्थि सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, 10
अत्थि असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि
अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि दस्सनेन पहा-
तब्बो, अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहा-
तब्बो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको,
अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि आचयगामी, 15
अत्थि अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो,
अत्थि असेक्खो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो,
अत्थि अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि
अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ।
अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि 20
मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति । अत्थि उप्पन्नो,
अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो,
अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो,
अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्धो, अत्थि
अज्झत्तबहिद्धो । अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि 25
अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(९)

६७. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 21

६८. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि न हेतुसहेतुको, अत्थि न हेतुअहेतुको । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विज्जेय्यो, अत्थि केनचि न विज्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसव-
 5 सम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

६९. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
 10 वेदनाक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

(१०)

B 21

१००. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०१. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१०२. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अट्ठयाकतो ... पे०... । एव दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(११)

15 १०३. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०४. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ।

R. 22

१०५. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... । एवं
 20 दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१२)

१०६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०७. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि न हेतुसहेतुको, अत्थि न हेतुअहेतुको ।

१०८. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि उपादिष्णुपादानियो',
अत्थि अनुपादिष्णुपादानियो, अत्थि अनुपादिष्णुअनुपादानियो ... पे०... ।
एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१३)

१०९. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

११०. दुविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि लोकियो, अत्थि 5
लोकुत्तरो ।

१११. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको,
अत्थि असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको
... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१४)

११२. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

10

११३. दुविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि केनचि विञ्जेय्यो,
अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो ।

११४. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि सवितक्कसविचारो,
अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... । एवं
दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

15

(१५)

११५. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

B. 22

११६. दुविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि सासवो, अत्थि
अनासवो ।

११७. तिविधेन वेदनाक्खन्धो – अत्थि दस्सनेन पहातब्बो,
अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो 20
... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

R. 23

(१६)

११८. एकविधेन वेदनाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

११९. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो ।

१२०. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातब्ब-
हेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय
5 पहातब्बहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१७)

१२१. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२२. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो,
अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ।

१२३. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि आचयगामी, अत्थि
10 अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी^१ ... पे०... । एवं दस-
विधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१८)

१२४. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२५. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि संयोजनियो, अत्थि
असंयोजनियो ।

15 १२६. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,
अत्थि नेवसेक्खतासेक्खो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१९)

१२७. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२८. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो,
अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो ।

R. 24 20 १२९. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो,
अत्थि अप्पमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२०)

B. 23 १३०. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१. नेवाचयगामिनापचयगामि - सी०, स्था० ।

१३१. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि संयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

१३२. तिविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि परित्तरम्मणो, अत्थि
महग्गत्तरम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
वेदनाक्खन्धो ।

5

(२१)

१३३. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१३४. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि गन्थनियो, अत्थि
अगन्थनियो ।

१३५. तिविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो,
अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

10

(२२)

१३६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१३७. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि
गन्थविप्पयुत्तो ।

१३८. तिविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि
सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

15

(२३)

१३९. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१४०. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो,
अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।

१४१. तिविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि
मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

R. 25

20

(२४)

१४२. एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१४३. दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि ओघनियो, अत्थि
अनोघनियो ।

१४४. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२५)

१४५. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१४६. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो ।

B. 24

१४७. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२६)

१४८. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१४९. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्तओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।

१५०. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२७)

१५१. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१५२. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो ।

R. 26

१५३. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२८)

१५४. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१५५. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो ।

१५६. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

उभतोवङ्गं ।

(२६)

१५७. सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्ब्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो ।

१५८. अपरो पि सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि 5
अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो ।

१५९. चतुवीसतिविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्ब्याकतो; सोत-
सम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... घानसम्फस्सपच्चया वेदना- 10
क्खन्धो ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... काय-
सम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो
अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्ब्याकतो; चक्खुसम्फस्सजा
वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा
वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना. मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं चतुवीसति- 15
विधेन वेदनाक्खन्धो ।

B. 25

१६०. अपरो पि चतुवीसतिविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खु-
सम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्ता-
रम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, चक्खु-
सम्फस्सजा वेदना .. पे०... मनोसम्फस्सजा वेदना; सोतसम्फस्स- 20
पच्चया वेदनाक्खन्धो . पे०... घानसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०...
जिह्वासम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो . पे०... कायसम्फस्सपच्चया वेदना-
क्खन्धो ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको
... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्त-
बहिद्धारम्मणो, चक्खुसम्फस्सजा वेदना ... पे०... मनोसम्फस्सजा 25
वेदना । एवं चतुवीसतिविधेन वेदनाक्खन्धो ।

R. 27

१६१. तिसविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया वेदना-

- क्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिब्हासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं तिसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

१६२. बहुविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया वेदना-
 10 क्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामा-
 वचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो;
 सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिब्हा-
 सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
 B. 26 पच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि
 15 अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
 अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा
 वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना, काय-
 सम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं बहुविधेन वेदना-
 क्खन्धो ।

१६३. अपरो पि बहुविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्स-
 20 पच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
 अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो,
 अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्स-
 पच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०...
 25 जिब्हासम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया वेदना-
 क्खन्धो ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको
 ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्त-
 बहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपा-
 वचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-
 R. 28 सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना,
 30 सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना,

कायसम्पत्सजा वेदना, मनोसम्पत्सजा वेदना । एवं बहुविधेन वेदनाक्खन्धो ।

अयं वुच्चति वेदनाक्खन्धो ।

३. सञ्जाक्खन्धो

१६४. तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ?

(१)

एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

5

१६५. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१६६. त्रिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ।

१६७. चतुर्विधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

10

१६८. पञ्चविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो । एवं पञ्चविधेन सञ्जाक्खन्धो^१ ।

B. 27

15

१६९. छव्विधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्पत्सजा सञ्जा, सोतसम्पत्सजा सञ्जा, धानसम्पत्सजा सञ्जा, जिह्वासम्पत्सजा सञ्जा, कायसम्पत्सजा सञ्जा, मनोसम्पत्सजा सञ्जा । एवं छव्विधेन सञ्जाक्खन्धो ।

१७०. सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्पत्सजा सञ्जा, सोतसम्पत्सजा सञ्जा, धानसम्पत्सजा सञ्जा, जिह्वासम्पत्सजा सञ्जा, कायसम्पत्सजा सञ्जा, मनोधातुसम्पत्सजा सञ्जा, मनोविज्जाणधातुसम्पत्सजा सञ्जा । एवं सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

20

१७१. अट्ठविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्पत्सजा सञ्जा ... पे०... कायसम्पत्सजा सञ्जा अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,

25

१-१. स्या० शीत्यके नत्थि ।

मनोधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा, मनोविञ्ज्ञाणधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा ।
एवं अट्टविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

१७२. नवविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — चक्खुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा
... पे०... कायसम्पत्सजा सञ्ज्ञा, मनोधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा, मनो-
5 विञ्ज्ञाणधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि
अव्याकता । एवं नवविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

१७३. दसविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — चक्खुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा
... पे०... कायसम्पत्सजा सञ्ज्ञा अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा, मनोविञ्ज्ञाणधातुसम्पत्सजा सञ्ज्ञा
10 अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन
सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

(२)

१७४. एकविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 29

१७५. दुविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको ।

15 १७६. त्रिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय सम्प-
युत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

(३)

B. 28

१७७. एकविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१७८. दुविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि
20 अहेतुको ।

१७९. त्रिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — अत्थि विपाको, अत्थि
विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपा-
दिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नानुपादा-
नियो । अत्थि सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको,
25 अत्थि असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि
अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो,

अत्थि सुखसहगतो, अत्थि उपेक्खासहगतो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो,
 अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो ।
 अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि
 नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि आचयगामी^१, अत्थि
 अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि 5
 असेक्खो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो,
 अत्थि अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि
 अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ।
 अत्थि मिच्छन्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि
 मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति । अत्थि उप्पन्नो, 10
 अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो,
 अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो,
 अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्दो, अत्थि अज्झत्त-
 बहिद्दो । अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्त-
 बहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो । 15

(४)

१८०. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

१८१. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो – अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि
 हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको । अत्थि
 लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विज्झेय्यो, अत्थि केनचि
 न विज्झेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसवसम्पयुत्तो, 20
 अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि
 आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ।
 अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो । अत्थि संयोजन-
 विप्पयुत्तसंयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो । अत्थि
 गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविप्प- 25
 युत्तो । अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।
 अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो । अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि
 ओघविप्पयुत्तो । अत्थि ओघविप्पयुत्तओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्त-

B. 29;
R. 30

- अनोधनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्प-
 युत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो । अत्थि योगविप्पयुत्तयोगनियो, अत्थि
 योगविप्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनीवरणियो ।
 अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविप्पयुत्तो । अत्थि नीवरण-
 ५ विप्पयुत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियो । अत्थि
 परामट्ठो, अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामास-
 विप्पयुत्तो । अत्थि परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो, अत्थि परामासविप्प-
 युत्तअपरामट्ठो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादा-
 नियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुत्तो, अत्थि उपादान-
 १० विप्पयुत्तो । अत्थि उपादानविप्पयुत्तउपादानियो, अत्थि उपादानविप्प-
 युत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि
 सङ्किलिट्ठो, अत्थि असङ्किलिट्ठो । अत्थि किलेससम्पयुत्तो, अत्थि
 किलेसविप्पयुत्तो । अत्थि किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेस-
 विप्पयुत्तअसङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि न दस्सनेन
 १५ पहातब्बो । अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि न भावनाय पहातब्बो ।
 अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातब्बहेतुको । अत्थि
 भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि
 सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि अविचारो ।
 अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि न
 २० पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न सुखसहगतो । अत्थि
 उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि
 न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि
 B. 30 अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि
 R. 31 अपरियापन्नो । अत्थि निव्यानिको, अत्थि अनिव्यानिको । अत्थि
 २५ नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । अत्थि
 सरणो, अत्थि अरणो ।

१८२. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि
 अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(५)

१८३. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१८४. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

१८५. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं 5 दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(यथा^१ कुसलत्तिके वित्थारो एवं सब्बे पि तिका वित्थारेत्तब्बा^१ ।)

दुकमूलकं ।

(६)

१८६. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१८७. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१८८. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि 10 अकुसलो, अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(७)

१८९. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१९०. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि R. 32 हेतुविप्पयुत्तो ... पे० .. अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

१९१. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि 15 अकुसलो, अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(८)

१९२. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

१९३. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१९४. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय 20 सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, B. 31

अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(६)

१६५. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१६६. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

R. 33

१६७. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - ... पे०... अत्थि अज्झत्ता-
रम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

(१०)

१६८. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१६९. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

२००. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अन्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(११)

२०१. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२०२. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ।

२०३. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१२)

२०४. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२०५. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको ।

२०६. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि

विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१३)

२०७. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

B. 32

२०८. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि लोकियो, अत्थि
लोकुत्तरो ।

R. 34

5

२०९. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि उपादिभुपादानियो,
अत्थि अनुपादिभुपादानियो, अत्थि अनुपादिभन्ननुपादानियो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१४)

२१०. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२११. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, 10
अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो ।

२१२. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सङ्किलिट्सङ्किलेसिको,
अत्थि असङ्किलिट्सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिको
... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१५)

२१३. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

15

२१४. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सासवो, अत्थि
अनासवो ।

२१५. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सवितक्कसविचारो,
अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

20

(१६)

२१६. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२१७. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि आसवसम्पयुत्तो,
अत्थि आसवविप्पयुत्तो ।

२१८. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि

सुखसहगतो, अत्थि उपेक्खासहगतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जा-
क्खन्धो ।

(१७)

२१६. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 35

२२०. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो,

5 अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ।

२२१. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातब्बो,
अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो
... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१८)

B. 33

२२२. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

10

२२३. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि संयोजनियो, अत्थि
असंयोजनियो ।

२२४. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातब्ब-
हेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय
पहातब्बहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१९)

15

२२५. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२२६. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो,
अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो ।

20

२२७. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि आचयगामी, अत्थि
अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी ... पे०... । एवं दस-
विधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२०)

२२८. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२२९. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि संयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

R. 36

२३०. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,

25

अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२१)

२३१. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२३२. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो ।

२३३. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्पमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो । 5

(२२)

२३४. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२३५. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तो ।

२३६. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गत्तारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दस- 10 विधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२३)

२३७. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

B. 34

२३८. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।

२३९. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, 15 अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२४)

२४०. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२४१. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।

२४२. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, 20 R. 37 अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो .. पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२५)

२४३. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२४४. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो ।

२४५. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि मगारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जा-
5 क्खन्धो ।

(२६)

२४६. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२४७. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्तओघ-
नियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।

२४८. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि
10 अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२७)

२४९. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२५०. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि
अयोगनियो ।

२५१. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि
15 अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(२८)

२५२. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२५३. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
योगविप्पयुत्तो ।

B. 35,
R. 38

२५४. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि
20 अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
सञ्जाक्खन्धो ।

(२९)

२५५. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२५६. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि योगविप्पयुत्तयोग-
नियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो ।

२५७. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्दो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(३०)

२५८. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२५९. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनीवरणियो ।

5

२६०. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्दारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

उभतोवङ्गकं ।

(३१)

२६१. सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६२. अपरो पि सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि^१ सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खम-सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ... पे०...^१ अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्दारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६३. चतुर्वीसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्स-
पच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो;
सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिब्हा-
सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
पच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो;
चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धानसम्फस्सजा

20 R 39

B. 36

25

सञ्ज्ञा, जिह्वासम्फस्सजा सञ्ज्ञा, कायसम्फस्सजा सञ्ज्ञा, मनो-
सम्फस्सजा सञ्ज्ञा । एवं चतुर्वीसतिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

२६४. अपरो पि चतुर्वीसतिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — चक्खु-
सम्फस्सपच्चया सञ्ज्ञाक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०...
5 अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दा-
रम्मणो, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ... पे०... मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ।
सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वा-
सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
पच्चया सञ्ज्ञाक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०...
10 अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्दा-
रम्मणो, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ... पे०... मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ।
एवं चतुर्वीसतिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

२६५. तिसतिविधेन^१ सञ्ज्ञाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सपच्चया
सञ्ज्ञाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
15 अत्थि अपरियापन्नो, सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया
... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०...
मनोसम्फस्सपच्चया सञ्ज्ञाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपा-
वचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा
... पे०... मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा । एवं तिसतिविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

- 20 २६६. बहुविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सपच्चया सञ्ज्ञा-
क्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामा-
वचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो,
सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वा-
सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
25 पच्चया सञ्ज्ञाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो,
अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि
अपरियापन्नो, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ... पे०... मनोसम्फस्सजा
सञ्ज्ञा । एवं बहुविधेन सञ्ज्ञाक्खन्धो ।

१. तिसतिविधेन — स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

२६७. अपरो पि बहुविधेन सञ्जाकखन्धो – चक्खुसम्फस्स-
 पच्चया सञ्जाकखन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि
 अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो,
 अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि
 अपरियापन्नो, सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया 5
 ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०...
 मनोसम्फस्सपच्चया सञ्जाकखन्धो अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि
 बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो,
 अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खु-
 सम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धानसम्फस्सजा सञ्जा, 10
 जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा, मनोसम्फस्सजा
 सञ्जा । एवं बहुविधेन सञ्जाकखन्धो ।

अयं वुच्चति सञ्जाकखन्धो ।

४. सङ्खारकखन्धो

२६८. तत्थ कतमो सङ्खारकखन्धो ?

(१)

एकविधेन सङ्खारकखन्धो – चित्तसम्पयुत्तो । 15

२६९. दुविधेन सङ्खारकखन्धो – अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

२७०. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो – अत्थि कुसलो, अत्थि
 अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ।

२७१. चतुर्विधेन^१ सङ्खारकखन्धो – अत्थि कामावचरो, अत्थि
 रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । 20

२७२. पञ्चविधेन सङ्खारकखन्धो – अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुत्तो,
 अत्थि दुखिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि
 दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो । एवं^२ पञ्च-
 विधेन सङ्खारकखन्धो^३ ।

२७३. छविधेन सङ्खारकखन्धो – चक्खुसम्फस्सजा चेतना, 25
 सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना,

१ चतुर्विधेन – स्या० । २-२. स्या० दोत्यके नत्थि, एवमुपरि पि ।

कायसम्पस्सजा चेतना, मनोसम्पस्सजा चेतना । एवं छव्विधेन सङ्खार-
क्खन्धो ।

B. ३८

२७४. सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्पस्सजा चेतना,
सोतसम्पस्सजा चेतना, धानसम्पस्सजा चेतना, जिब्हासम्पस्सजा चेतना,

R. ४१

५ कायसम्पस्सजा चेतना, मनोधातुसम्पस्सजा चेतना, मनोविञ्जाण-
धातुसम्पस्सजा चेतना । एवं सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

२७५. अट्ठविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्पस्सजा चेतना
... पे०... कायसम्पस्सजा चेतना अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा चेतना ।
१० एवं अट्ठविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

२७६. नवविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्पस्सजा चेतना
... पे०... मनोधातुसम्पस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा
चेतना अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं नवविधेन
सङ्खारक्खन्धो ।

१५

२७७. दसविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्पस्सजा चेतना
... पे०... कायसम्पस्सजा चेतना अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा चेतना अत्थि
कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन सङ्खार-
क्खन्धो ।

(२)

२०

२७८. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो — चित्तसम्पयुत्तो ।

२७९. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो — अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

२५

२८०. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि
नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिन्नुपादानियो, अत्थि
अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नअनुपादानियो । अत्थि सङ्क-
लिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठ-
असङ्किलेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो,

अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो,
 अत्थि उपेक्खासहगतो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि भावनाय
 पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो । अत्थि दस्सनेन
 पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न
 भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी, 5
 अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,
 अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि
 अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो,
 अत्थि अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि
 पणीतो । अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि 10
 अनियतो । अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधि-
 पति । अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी । अत्थि
 अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो,
 अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्झत्तो,
 अत्थि बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो । अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि 15
 बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
 सङ्खारक्खन्धो ।

(३)

२८१. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२८२. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
 अहेतुको । अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि हेतु चैव 20 R. 42
 सहेतुको च, अत्थि सहेतुको चैव न च हेतु । अत्थि हेतु चैव हेतुसम्पयुत्तो
 च, अत्थि हेतुसम्पयुत्तो चैव न च हेतु । अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न
 हेतु अहेतुको । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विज्जेय्यो,
 अत्थि केनचि न विज्जेय्यो । अत्थि आसवो, अत्थि नो आसवो । अत्थि
 सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसव- 25
 विप्पयुत्तो । अत्थि आसवो चैव सासवो च, अत्थि सासवो चैव नो च
 आसवो । अत्थि आसवो चैव आसवसम्पयुत्तो च, अत्थि आसवसम्पयुत्तो
 चैव नो च आसवो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्प-
 युत्तअनासवो । अत्थि संयोजनं, अत्थि नो संयोजनं । अत्थि संयोजनियो,

B. 40

अत्थि असंयोजनियो । अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्प-
युत्तो । अत्थि संयोजनं चेव संयोजनियो च, अत्थि संयोजनियो चेव नो
च संयोजनं । अत्थि संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तो च, अत्थि संयोजन-
सम्पयुत्तो चेव नो च संयोजनं । अत्थि संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियो,
5 अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

R. 43

10

अत्थि गन्थो, अत्थि नो गन्थो । अत्थि गन्थनियो, अत्थि
अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तो । अत्थि
गन्थो चेव गन्थनियो च, अत्थि गन्थनियो चेव नो च गन्थो । अत्थि
गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो च, अत्थि गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो ।
अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो । अत्थि
ओघो, अत्थि नो ओघो । अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो । अत्थि
ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो । अत्थि ओघो चेव ओघनियो
च, अत्थि ओघनियो चेव नो च ओघो । अत्थि ओघो चेव ओघसम्पयुत्तो
च, अत्थि ओघसम्पयुत्तो चेव नो च ओघो । अत्थि ओघविप्पयुत्तओघ-
15 नियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो । अत्थि योगो, अत्थि नो योगो ।
अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
योगविप्पयुत्तो । अत्थि योगो चेव योगनियो च, अत्थि योगनियो चेव
नो च योगो । अत्थि योगो चेव योगसम्पयुत्तो च, अत्थि योगसम्पयुत्तो
चेव नो च योगो । अत्थि योगविप्पयुत्तयोगनियो, अत्थि योगविप्पयुत्त-
20 अयोगनियो । अत्थि नीवरणं, अत्थि नो नीवरणं । अत्थि नीवरणियो,
अत्थि अनीवरणियो । अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविप्प-
युत्तो । अत्थि नीवरणं चेव नीवरणियो च, अत्थि नीवरणियो चेव नो
च नीवरणं । अत्थि नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तो च, अत्थि नीवरण-
सम्पयुत्तो चेव नो च नीवरणं । अत्थि नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियो,
25 अत्थि नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियो ।

R. 44

अत्थि परामासो, अत्थि नो परामासो । अत्थि परामट्ठो,
अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामासविप्पयुत्तो ।
अत्थि परामासो चेव परामट्ठो च, अत्थि परामट्ठो चेव नो च परामासो ।
अत्थि परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो, अत्थि परामासविप्पयुत्तअपरामट्ठो ।

अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादानं, अत्थि नो उपादानं । अत्थि उपादानियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुत्तो, अत्थि उपादानविष्पयुत्तो । अत्थि उपादानं चैव उपादानियो च, अत्थि उपादानियो चैव नो च उपादानं । अत्थि उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तो च, अत्थि उपादानसम्पयुत्तो चैव नो च उपादानं । अत्थि 5 R 41 उपादानविष्पयुत्तुपादानियो, अत्थि उपादानविष्पयुत्तनुपादानियो ।

अत्थि किलेसो, अत्थि नो किलेसो । अत्थि सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि सङ्किलिटो, अत्थि असङ्किलिटो । अत्थि किलेससम्पयुत्तो, अत्थि किलेसविष्पयुत्तो । अत्थि किलेसो चैव सङ्किलेसिको च, अत्थि सङ्किलेसिको चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसो 10 चैव सङ्किलिटो च, अत्थि सङ्किलिटो चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तो च, अत्थि किलेससम्पयुत्तो चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसविष्पयुत्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेसविष्पयुत्त-असङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि न दस्सनेन पहातब्बो । अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि न भावनाय पहातब्बो । अत्थि दस्सनेन 15 पहातब्बहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातब्बहेतुको । अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातब्बहेतुको ।

अत्थि सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि अविचारो । अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अपीतिको । अत्थि 20 पीतिसहगतो, अत्थि न पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न सुखसहगतो । अत्थि उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो । अत्थि निय्यानिको, अत्थि अनिय्यानिको । अत्थि नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । 25 अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२८३. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(४)

२८४. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो — चित्तसम्पयुत्तो ।

B 42

२८५. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२८६. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्प-
युत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि
अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।
दुकमूलकं ।

(५)

5

२८७. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

R 46

२८८. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

२८९. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(६)

२९०. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

10

२९१. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२९२. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याकतो . पे० . । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(७)

२९३. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२९४. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

15

२९५. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि^१ अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(८)

२९६. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२९७. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

20

२९८. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

१. एत्थं स्या० पोत्यके 'अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो अत्थि दुक्खाय वेदनाय
सम्पयुत्तो अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो'ति अधिको पाठो दिव्यतः ।

(६)

२६६. एकविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३००. दुविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

R 47

३०१. तिविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि

B. 43

अकुसलो, अत्थि अन्याकतो .. पे० .. । एवं दसविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो ।

(१०)

३०२. एकविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो चित्तसम्पयुत्तो ।

5

३०३. दुविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो अत्थि सहेतुको, अत्थि

अहेतुको ।

३०४. तिविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो .. पे०... । एवं दसविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो ।

10

(११)

३०५. एकविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३०६. दुविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि

हेतुविप्पयुत्तो ।

३०७. तिविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... । एवं

15

दसविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो ।

(१२)

३०८. एकविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३०९. दुविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि हेतु, चैव सहेतुको च,

अत्थि सहेतुको चैव न च हेतु ।

३१०. तिविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - अत्थि उपादिन्नुपादानियो,

20

अत्थि अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादानियो ... पे०... ।

एवं दसविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो ।

(१३)

३११. एकविधेन सङ्ख्यारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

R. 48

३१२. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो च, अत्थि हेतुसम्पयुत्तो चेव न च हेतु ।

३१३. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिको ... पे० ... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(१४)

३१४. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३१५. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको ।

B. 44

३१६. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(१५)

३१७. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३१८. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि लोकियो, अत्थि लोक्त्तरो ।

३१९. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो, अत्थि उपेक्खामहगतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(१६)

३२०. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३२१. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो ।

३२२. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(१७)

३२३. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो

३२४. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आसवो, अत्थि नो आसवो ।

३२५. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो । 5

(१८)

३२६. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३२७. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । R. 49

३२८. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी पे० । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो । 10

(१९)

३२९. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३३०. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो ।

३३१. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो । 15

(२०)

३३२. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३३३. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आसवो चेव सासवो च, अत्थि सासवो चेव नो च आसवो । B 45

३३४. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्पमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो । 20

(२१)

३३५. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो :

३३६. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आसवो चेव आसवसम्पयुत्तो च, अत्थि आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो ।

३३७. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(२२)

३३८. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

R. 50 5

३३९. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि आसवविप्पयुत्तासवो, अत्थि आसविप्पयुत्ताअनासवो ।

३४०. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(२३)

३४१. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

10

३४२. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजन, अत्थि नो संयोजनं ।

३४३. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(२४)

15

३४४. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३४५. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ।

३४६. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

20

(२५)

B. 46

३४७. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३४८. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो ।

३४९. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

25

(२६)

३५०. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३५१. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजनं चेव संयोज-
नियो च, अत्थि संयोजनियो चेव नो च संयोजनं ।

R. 51

३५२. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि अतीतो, अत्थि अना-
गतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो । 5

(२७)

३५३. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३५४. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजनं चेव संयोजन-
सम्पयुत्तो च, अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो चेव नो च संयोजनं ।

३५५. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि
अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन 10
सङ्खारक्खन्धो ।

(२८)

३५६. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३५७. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि संयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

३५८. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि अज्झत्तो, अत्थि 15
बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

(२९)

३५९. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो – चित्तसम्पयुत्तो ।

३६०. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि गन्थो, अत्थि नो गन्थो ।

३६१. तिविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं 20
दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

उभतोवङ्गकं ।

(३०)

३६२. सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो – अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अब्याकतो; अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो,

B. 47,
R. 52

अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६३. अपरो पि सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खम-
 5 सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो; अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो; अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

10 ३६४ चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खुसम्फस्स-
 पच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो;
 सोतसम्फस्सपच्चया . पे० धानसम्फस्सपच्चया ... पे० . जिब्हा-
 सम्फस्सपच्चया . पे० कायसम्फस्सपच्चया पे० मनोसम्फस्स-
 पच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो,
 15 चक्खुसम्फस्सजा चेतना ... पे०... मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं चतु-
 वीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६५. अपरो पि चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खु-
 सम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो .. पे० .
 अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा-
 20 रम्मणो; चक्खुसम्फस्सजा चेतना ... पे०. मनोसम्फस्सजा चेतना;
 सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया .. पे०... जिब्हा-
 सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
 पच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे० . अत्थि
 अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो;
 25 चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा
 चेतना, जिब्हासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनो-
 सम्फस्सजा चेतना । एवं चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६६. तिसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया
 सङ्खारक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
 B. 48 30 अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्स-

पच्चया ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुसम्फस्सजा चेतना ... पे०... मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं तिसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६७. बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स- 10 पच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो । 15

३६८. अपरो पि बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो — चक्खुसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, 20 अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि 25 अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

अयं वुच्चति सङ्खारक्खन्धो ।

५. विज्ञाणक्खन्धो

B. 49

३६६. तत्थ कतमो विज्ञाणक्खन्धो ?

(१)

एकविधेन विज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 54

३७०. दुविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

5

३७१. तिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ।

३७२. चतुर्विधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

३७३. पञ्चविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सुखिन्द्रिय-
 10 सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो । एवं पञ्चविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

३७४. छव्विधेन विज्ञाणक्खन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनो-
 15 विज्ञाण । एवं छव्विधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

३७५. सत्तविधेन विज्ञाणक्खन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनोधातु,
 मनोविज्ञाणधातु । एवं सत्तविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

३७६. अट्ठविधेन विज्ञाणक्खन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 20 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं अत्थि सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविज्ञाणधातु । एवं अट्ठविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

३७७. नवविधेन विज्ञाणक्खन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनोधातु,
 25 मनोविज्ञाणधातु अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अब्याकता । एवं नवविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

३७८. दसविधेन विञ्ज्ञाणक्खन्धो — चक्खुविञ्ज्ञाणं ... पे०...
कायविञ्ज्ञाणं अत्थि सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनो-
विञ्ज्ञाणधातु अत्थि कुसला^१, अत्थि अकुसला^२, अत्थि अब्याकता^३ । एवं
दसविधेन विञ्ज्ञाणक्खन्धो ।

(२)

३७९. एकविधेन विञ्ज्ञाणक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

5 B. 50

३८०. दुविधेन विञ्ज्ञाणक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको ।

३८१. तिविधेन विञ्ज्ञाणक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि
नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनु-
पादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलिदु-
सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिदुसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिदुअसङ्क-
लेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो,
अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो,
अत्थि उपेक्खासहगतो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बो, अत्थि भावनाय
पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो । अत्थि दस्सनेन
पहातब्बहेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न
भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी,
अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,
अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्प-
माणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणा-
रम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो । अत्थि मिच्छत्त-
नियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि मग्गारम्मणो,
अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति । अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो,
अत्थि उप्पादी । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ।
अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ।
अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो । अत्थि अज्झत्ता-

रम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... ।
एवं दसविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

(३)

३८२. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

३८३. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि
५ हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको । अत्थि
लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विज्जेय्यो, अत्थि केनचि
न विज्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसव-
सम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो,
अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोज-
१० नियो । अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो । अत्थि
संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

अत्थि गन्धनियो, अत्थि अगन्धनियो । अत्थि गन्धसम्पयुत्तो,
अत्थि गन्धविप्पयुत्तो । अत्थि गन्धविप्पयुत्तगन्धनियो, अत्थि गन्ध-
विप्पयुत्तअगन्धनियो । अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।
१५ अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो । अत्थि ओघविप्पयुत्त-
ओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि
अयोगनियो । अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो । अत्थि
योगविप्पयुत्तयोगनियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवर-
णियो, अत्थि अनीवरणियो । अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरण-
२० विप्पयुत्तो । अत्थि नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरण-
विप्पयुत्तअनीवरणियो ।

R 56

अत्थि परामट्ठो, अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामास-
सम्पयुत्तो, अत्थि परामासविप्पयुत्तो । अत्थि परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो,
अत्थि परामासविप्पयुत्तअपरामट्ठो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनु-
२५ पादिन्नो । अत्थि उपादानियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादान-
सम्पयुत्तो, अत्थि उपादानविप्पयुत्तो । अत्थि उपादानविप्पयुत्तउपादा-
नियो, अत्थि उपादानविप्पयुत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलेसिको,
अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि सङ्किलिट्ठो, अत्थि असङ्किलिट्ठो ।

अत्थि किलेससम्पयुत्तो, अत्थि किलेसविप्पयुत्तो । अत्थि किलेसविप्प-
युत्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन
पहातब्बो, अत्थि न दस्सनेन पहातब्बो । अत्थि भावनाय पहातब्बो,
अत्थि न भावनाय पहातब्बो । अत्थि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्थि न
दस्सनेन पहातब्बहेतुको । अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि न 5
भावनाय पहातब्बहेतुको ।

अत्थि सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो,
अत्थि अविचारो । अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि
पीतिसहगतो, अत्थि न पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न
सुखसहगतो । अत्थि उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि 10
कामावचरो, अत्थि न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न
रूपावचरो । अत्थि^१ अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो^१, अत्थि
परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो । अत्थि निय्यानिको, अत्थि अनिय्या-
निको । अत्थि नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि
अनुत्तरो । अत्थि सरणो, अत्थि अरणो । 15

B. 52

३८४ तिविधेन विज्जाणक्खन्धो — अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याकतो . पे० । एव दसविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

R. 57

(४)

३८५. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

३८६. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो — अत्थि सरणो, अत्थि
अरणो । 20

३८७ तिविधेन विज्जाणक्खन्धो — अत्थि सुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन विज्जाणक्खन्धो । 25

दुकमूलकं ।

(५)

३८८. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

३८६. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

३८७. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(६)

5 ३८१. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

३८२. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

३८३. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो .. पे० . । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(७)

10 ३८४. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 58

३८५. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

३८६. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०.. अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

B. 53

15

(८)

३८७. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

20 ३८८. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

३८९. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

(९)

४००. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४०१. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

४०२. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे० ... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(१०)

४०३. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो । 5

४०४. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो । R. 59

४०५. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो । 10

(११)

४०६. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४०७. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको ।

४०८. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो । 15

(१२)

४०९. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४१०. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो ।

४११. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि उपादिभ्रुपादानियो, अत्थि अनुपादिभ्रुपादानियो, अत्थि अनुपादिभ्रानुपादानियो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो । 20 B. 54

(१३)

४१२. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४१३. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो – अत्थि केनचि विज्जेय्यो, अत्थि केनचि न विज्जेय्यो ।

४१४. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सङ्खिलिट्ठसङ्खिलेसिको, अत्थि असङ्खिलिट्ठसङ्खिलेसिको, अत्थि असङ्खिलिट्ठअसङ्खिलेसिको ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(१४)

४१५. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

5 ४१६. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो ।

४१७. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(१५)

10 ४१८. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४१९. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो ।

४२०. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो, अत्थि उपेक्खासहगतो . पे० . । एव दसविधेन विज्ज्ञाण-
15 क्खन्धो ।

(१६)

४२१. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४२२. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि आसवविप्पयुत्त-
सासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ।

४२३. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातब्बो,
20 अत्थि भावनाय पहातब्बो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो
... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(१७)

४२४. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४२५. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ।

४२६. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि दस्सनेन पहातब्ब-
हेतुको, अत्थि भावनाय पहातब्बहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय
पहातब्बहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

(१८)

४२७. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४२८. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, 5
अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो ।

४२९. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि आचयगामी, अत्थि
अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी ... पे०... । एवं दस-
विधेन विज्जाणक्खन्धो ।

(१९)

४३०. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो । 10

४३१. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि संयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

४३२. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि सेक्खो, अत्थि
असेक्खो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो^१ ... पे०... । एवं दसविधेन विज्जाण-
क्खन्धो । 15

(२०)

४३३. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४३४. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि गन्थनियो, अत्थि
अगन्थनियो ।

४३५. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि परित्तो, अत्थि
महग्गतो, अत्थि अप्पमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्जाणक्खन्धो । 20

(२१)

४३६. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो – फस्ससम्पयुत्तो ।

४३७. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो – अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि
गन्थविप्पयुत्तो ।

१. नेवसेक्खो नासेक्खो – स्या० ।

४३८. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि परित्तरम्मणो, अत्थि महम्मगतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(२२)

B. 56

४३९. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 5 ४४०. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि गन्धविप्पयुत्तगन्धनियो, अत्थि गन्धविप्पयुत्तअगन्धनियो ।

४४१. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ... पे० । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(२३)

४४२. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 10 ४४३. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।

४४४. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो .. पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(२४)

४४५. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 15 ४४६. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो ।

४४७. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।
 20

(२५)

४४८. एकविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ४४९. दुविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्त-
 ओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।
 ४५०. तिविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि
 25 अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ज्ञाणक्खन्धो ।

(२६)

४५१. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५२. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो ।

४५३. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्जाणक्खन्धो । 5

(२७)

४५४. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५५. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो ।

४५६. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, B. 57
अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दस- 10
विधेन विज्जाणक्खन्धो ।

(२८)

४५७. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५८. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि योगविप्पयुत्तयोग-
नियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो ।४५९. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तो, अत्थि 15
बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्जाण-
क्खन्धो ।

(२९)

४६०. एकविधेन विज्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४६१. दुविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि नीवरणियो, अत्थि
अनीवरणियो । 20४६२. तिविधेन विज्जाणक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

उभतोवङ्गकं ।

(३०)

R. 60

४६३. सत्तविधेन विज्झाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन विज्झाणक्खन्धो ।

४६४. अपरो पि सत्तविधेन विज्झाणक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन विज्झाणक्खन्धो ।

४६५. चतुवीसतिविधेन विज्झाणक्खन्धो - चक्खुसम्पस्सपच्चया विज्झाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो; सोतसम्पस्सपच्चया ... पे०... धानसम्पस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्पस्सपच्चया ... पे०... कायसम्पस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्पस्सपच्चया विज्झाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो; चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं, धानविज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं, मनोविज्झाणं । एवं चतुवीसतिविधेन विज्झाणक्खन्धो ।

B. 58

४६६. अपरो पि चतुवीसतिविधेन विज्झाणक्खन्धो - चक्खुसम्पस्सपच्चया विज्झाणक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो; चक्खुविज्झाणं ... पे०... कायविज्झाणं, मनोविज्झाणं; सोतसम्पस्सपच्चया ... पे०... धानसम्पस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्पस्सपच्चया ... पे०... कायसम्पस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्पस्सपच्चया विज्झाणक्खन्धो अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धारम्मणो; चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं, धानविज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं, मनोविज्झाणं । एवं चतुवीसतिविधेन विज्झाणक्खन्धो ।

४६७. तिसतिविधेन विज्जाणक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि 5
रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुविज्जाणं, सोतविज्जाणं, धानविज्जाणं, जिह्वाविज्जाणं, कायविज्जाणं, मनो- विज्जाणं । एवं तिसतिविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

R 61

४६८. बहुविधेन विज्जाणक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, 10
अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुविज्जाणं ... पे०... मनोविज्जाणं; सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया .. पे०... मनोसम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, 15
अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खु- विज्जाणं ... पे०... मनोविज्जाणं । एवं बहुविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

४६९. अपरो पि बहुविधेन विज्जाणक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो . पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तबहिद्वारम्मणो, 20
अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फत्सपच्चया . पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया .. पे०... मनो- सम्फत्सपच्चया विज्जाणक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि बहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्त- 25
बहिद्वारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुविज्जाणं, सोतविज्जाणं, धान- विज्जाणं, जिह्वाविज्जाणं, कायविज्जाणं, मनोविज्जाणं । एवं बहुविधेन विज्जाणक्खन्धो ।

B 59

अयं वुच्चति विज्जाणक्खन्धो ।

अभिधम्मभाजनीयं ।

३. पञ्हापुच्छकं^१

४७०. पञ्चखन्धो - रूपखन्धो, वेदनाखन्धो, सञ्ज्ञा-
खन्धो, सङ्खारखन्धो, विज्झाणखन्धो ।

४७१. पञ्चन्नं खन्धानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता .. पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

R. 62 5 ४७२. रूपखन्धो अव्याकतो । चत्तारो खन्धा सिया कुसला,
सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

४७३. द्वे खन्धा न वत्तब्बा - “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति
पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता” ति पि । तयो खन्धा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
10 दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

४७४. रूपखन्धो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । चत्तारो
खन्धा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा ।

B. 60 ४७५. रूपखन्धो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नु-
15 पादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
पादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

४७६. रूपखन्धो असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा
सिया सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया
असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका ।

20 ४७७ रूपखन्धो अवितक्कअविचारो । तयो खन्धा सिया
सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
अविचारा । सङ्खारखन्धो सिया सवितक्कसविचारो, सिया अवितक्क-
विचारमत्तो, सिया अवितक्कअविचारो, सिया न वत्तब्बो - “सवितक्क-
सविचारो” ति पि, “अवितक्कविचारमत्तो” ति पि, “अवितक्क-
25 अविचारो” ति पि ।

१. खन्धविभङ्गो (पञ्हापुच्छकं) - सी०; म्या० रो० पोत्वकेसु नत्थि ।

४७८. रूपकखन्धो न वत्तब्बो – “पीतिसहगतो” ति पि, “सुख-
सहगतो” ति पि, “उपेक्खासहगतो” ति पि । वेदनाखन्धो सिया
पीतिसहगतो न सुखसहगतो न उपेक्खासहगतो, सिया न वत्तब्बो –
“पीतिसहगतो” ति । तयो खन्धा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता,
सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तब्बा – “पीतिसहगता” ति पि, “सुख- 5
सहगता” ति पि, “उपेक्खासहगता” ति पि ।

४७९. रूपकखन्धो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो । चत्तारो
खन्धा सिया दस्सनेन पहातब्बा, सिया भावनाय पहातब्बा, सिया नेव
दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा ।

४८०. रूपकखन्धो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको । 10
चत्तारो खन्धा सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया भावनाय पहातब्ब-
हेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

४८१. रूपकखन्धो नेवाचयगामिनापचयगामी । चत्तारो खन्धा
सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामि-
नापचयगामिनो । 15

४८२. रूपकखन्धो नेवसेक्खनासेक्खो । चत्तारो खन्धा सिया
सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

४८३. रूपकखन्धो परित्तो । चत्तारो खन्धा सिया परित्ता,
सिया महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

४८४. रूपकखन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया परित्ता- 20
रम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया
न वत्तब्बा – “परित्तारम्मणा” ति पि, “महग्गतारम्मणा” ति पि,
“अप्पमाणारम्मणा” ति पि । R. 63

४८५. रूपकखन्धो मज्झिमो । चत्तारो खन्धा सिया हीना,
सिया मज्झिमा, सिया पणीता । 25

४८६. रूपकखन्धो अनियतो । चत्तारो खन्धा सिया मिच्छत्त-
नियता, सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता । B 61

४८७. रूपकखन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया मग्गा-
रम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा –

“मग्नारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि; सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो; सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

४८८. रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया अतीता-
5 रम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा - “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा” ति पि, “पच्चु-
प्पन्नारम्मणा” ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्वा, सिया अज्झत्त-
बहिद्वा ।

४८९. रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया अज्झत्ता-
10 रम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तब्बा - “अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “बहिद्धारम्मणा” ति पि,
“अज्झत्तबहिद्धारम्मणा” ति पि ।

४९०. चत्तारो खन्धा अनिदस्सनअप्पटिघा । रूपक्खन्धो सिया
सनिदस्सनसप्पटिघो, सिया अनिदस्सनसप्पटिघो, सिया अनिदस्सन-
15 अप्पटिघो ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

४९१. चत्तारो खन्धा न हेतू । सङ्खारक्खन्धो सिया हेतु,
सिया न हेतु ।

४९२. रूपक्खन्धो अहेतुको । चत्तारो खन्धा सिया सहेतुका,
सिया अहेतुका ।

४९३. रूपक्खन्धो हेतुविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया हेतु-
20 सम्पयुत्ता, सिया हेतुविप्पयुत्ता ।

४९४. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “हेतु चेव सहेतुको चा” ति
पि, “सहेतुको चेव न च हेतू” ति पि । तयो खन्धा न वत्तब्बा - “हेतू
चेव सहेतुका चा” ति^१, सिया सहेतुका चेव न च हेतू, सिया न वत्तब्बा -
25 “सहेतुका चेव न च हेतू” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया हेतु चेव सहेतुको
च, सिया सहेतुको चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बो - “हेतु चेव सहेतुको
चा” ति पि, “सहेतुको चेव न च हेतू” ति पि ।

१. सी० पोत्थके नत्थि । २-२. ति पि - सी० ।

४६५. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो चा”
 ति पि, “हेतुसम्पयुत्तो चेव न च हेतू” ति पि । तयो खन्धा न वत्तब्बा -
 “हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा” ति, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू, सिया
 न वत्तब्बा - “हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया
 हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो च, सिया हेतुसम्पयुत्तो चेव न च हेतु, सिया न 3 B 62
 वत्तब्बो - “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो चा” ति पि, “हेतुसम्पयुत्तो चेव न च
 हेतू” ति पि ।

४६६. रूपक्खन्धो न हेतु अहेतुको । तयो खन्धा सिया न R. 64
 हेतू सहेतुका, सिया न हेतू अहेतुका । सङ्खारक्खन्धो सिया न हेतु सहे-
 तुको, सिया न हेतु अहेतुको, सिया न वत्तब्बो - “न हेतु सहेतुको” ति 10
 पि, “न हेतु अहेतुको” ति पि ।

(२)

४६७. सप्पञ्चया । सङ्खता । चत्तारो खन्धा अनिदस्सना ।
 रूपक्खन्धो सिया सनिदस्सनो, सिया अनिदस्सनो ।

४६८ चत्तारो खन्धा अप्पटिघा । रूपक्खन्धो सिया सप्पटिघो,
 सिया अप्पटिघो । 15

४६९ रूपक्खन्धो रूपं । चत्तारो खन्धा अरूपा ।

५००. रूपक्खन्धो लोकियो । चत्तारो खन्धा सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा; केनचि विज्जेय्या, केनचि न विज्जेय्या ।

(३)

५०१. चत्तारो खन्धा नो आसवा । सङ्खारक्खन्धो सिया
 आसवो, सिया नो आसवो । 20

५०२. रूपक्खन्धो सासवो । चत्तारो खन्धा सिया सासवा,
 सिया अनासवा ।

५०३. रूपक्खन्धो आसवविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
 आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

५०४. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “आसवो चेव सासवो चा” ति, 25
 सासवो चेव नो च आसवो । तयो खन्धा न वत्तब्बा - “आसवा चेव

सासवा चा" ति, सिया सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तब्बा -
 "सासवा चेव नो च आसवा" ति । सङ्खारक्खन्धो सिया आसवो चेव
 सासवो च, सिया सासवो चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बो - "आसवो
 चेव सासवो चा" ति पि, "सासवो चेव नो च आसवो" ति पि ।

- 5 ५०५. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्तो
 चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो" ति पि । तयो खन्धा
 न वत्तब्बा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति, सिया आसव-
 सम्पयुत्ता चेव नो च आसवा, सिया न वत्तब्बा - "आसवसम्पयुत्ता चेव
 नो च आसवा" ति । सङ्खारक्खन्धो सिया आसवो चेव आसवसम्पयुत्तो
 10 च, सिया आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बो - "आसवो
 चेव आसवसम्पयुत्तो चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो"
 ति पि ।

५०६. रूपक्खन्धो आसवविप्पयुत्तसासवो । चत्तारो खन्धा
 B. 63 सिया आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया
 15 न वत्तब्बा - "आसवविप्पयुत्तसासवा" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवा"
 ति पि ।

(४)

५०७ चत्तारो खन्धा नो संयोजना । सङ्खारक्खन्धो सिया
 संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

५०८. रूपक्खन्धो संयोजनियो । चत्तारो खन्धा सिया संयोज-
 20 निया, सिया असंयोजनिया ।

५०९ रूपक्खन्धो संयोजनविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
 संयोजनसम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

- ५१० रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - "संयोजनं चेव संयोजनियो
 चा" ति, "संयोजनियो चेव नो च संयोजनं" । तयो खन्धा न वत्तब्बा -
 R. 65 25 "संयोजना चेव संयोजनिया चा" ति, सिया संयोजनिया चेव नो च
 संयोजना, सिया न वत्तब्बा - "संयोजनिया चेव नो च संयोजना" ति ।
 सङ्खारक्खन्धो सिया संयोजनं चेव संयोजनियो च, सिया संयोजनियो
 चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बो - "संयोजनं चेव संयोजनियो चा"
 ति पि, "संयोजनियो चेव नो च संयोजनं" ति पि ।

५११. रूपकखन्धो न वत्तब्बो — “संयोजनं चेव संयोजन-
सम्पयुत्तो चा” ति पि, “संयोजनसम्पयुत्तो चेव नो च संयोजनं” ति पि ।
तयो खन्धा न वत्तब्बा — “संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा” ति,
सिया संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना, सिया न वत्तब्बा —
“संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना” ति । सङ्खारकखन्धो सिया ५
संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तो च, सिया संयोजनसम्पयुत्तो चेव नो च
संयोजनं, सिया न वत्तब्बो — “संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तो चा” ति
पि, “संयोजनसम्पयुत्तो चेव नो च संयोजनं” ति पि ।

५१२. रूपकखन्धो संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियो । चत्तारो
खन्धा सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविप्पयुत्त- 10
असंयोजनिया, सिया न वत्तब्बा — “संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया” ति
पि, “संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया” ति पि ।

(५)

५१३. चत्तारो खन्धा नो गन्था । सङ्खारकखन्धो सिया गन्थो,
सिया नो गन्थो ।

५१४. रूपकखन्धो गन्थनियो । चत्तारो खन्धा सिया गन्थ- 15
निया, सिया अगन्थनिया ।

५१५. रूपकखन्धो गन्थविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया गन्थ-
सम्पयुत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

५१६. रूपकखन्धो न वत्तब्बो — “गन्थो चेव गन्थनियो चा”
ति, “गन्थनियो चेव नो च गन्थो” । तयो खन्धा न वत्तब्बा — “गन्था 20 B. 64
चेव गन्थनिया चा” ति, सिया गन्थनिया चेव नो च गन्था, सिया न वत्तब्बा
— “गन्थनिया चेव नो च गन्था” ति । सङ्खारकखन्धो सिया गन्थो चेव
गन्थनियो च, सिया गन्थनियो चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बो — “गन्थो
चेव गन्थनियो चा” ति पि, “गन्थनियो चेव नो च गन्थो” ति पि ।

५१७. रूपकखन्धो न वत्तब्बो — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो चा” 25
ति पि, “गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो” ति पि । तयो खन्धा न वत्तब्बा
— “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति, सिया गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च
गन्था, सिया न वत्तब्बा — “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति ।

सङ्खारक्खन्धो सिया गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो च, सिया गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बो - “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो” ति पि ।

५१८. रूपक्खन्धो गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो । चत्तारो खन्धा
5 सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा - “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि ।

(६-८)

R. 66 ५१९. चत्तारो खन्धा नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०...
नो नीवरणा । सङ्खारक्खन्धो सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

10 ५२०. रूपक्खन्धो नीवरणियो । चत्तारो खन्धा सिया नीवर-
णिया, सिया अनीवरणिया ।

५२१. रूपक्खन्धो नीवरणविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता ।

५२२. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “नीवरणं चेव नीवरणियो चा”
15 ति, “नीवरणियो चेव नो च नीवरणं” । तयो खन्धा न वत्तब्बा - “नीवरणा”
चेव नीवरणिया चा” ति, सिया नीवरणिया चेव नो च नीवरणा, सिया
न वत्तब्बा - “नीवरणिया चेव नो च नीवरणा” ति । सङ्खारक्खन्धो
सिया नीवरणं चेव नीवरणियो च, सिया नीवरणियो चेव नो च नीवरणं,
सिया न वत्तब्बो - “नीवरणं चेव नीवरणियो चा” ति पि, “नीवरणियो
20 चेव नो च नीवरणं” ति पि ।

५२३. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तो
चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्तो चेव नो च नीवरणं” ति पि । तयो खन्धा
न वत्तब्बा - “नीवरणा चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति, सिया नीवरण-
सम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणसम्पयुत्ता
25 चेव नो च नीवरणा” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया नीवरणं चेव नीवरण-
सम्पयुत्तो च, सिया नीवरणसम्पयुत्तो चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बो
- “नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तो चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्तो चेव
नो च नीवरणं” ति पि ।

५२४. रूपक्खन्धो नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियो । चत्तारो
खन्धा सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्त-
अनीवरणिया, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया”
ति पि, “नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया” ति पि ।

(६)

५२५. चत्तारो खन्धा नो परामासा । सङ्खारक्खन्धो सिया 5
परामासो, सिया नो परामासो ।

५२६. रूपक्खन्धो परामट्ठो । चत्तारो खन्धा सिया परामट्ठा,
सिया अपरामट्ठा ।

५२७. रूपक्खन्धो परामासविप्पयुत्तो । तयो खन्धा सिया
परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता । सङ्खारक्खन्धो सिया 10
परामाससम्पयुत्तो, सिया परामासविप्पयुत्तो, सिया न वत्तब्बो - “परा-
माससम्पयुत्तो” ति पि, “परामासविप्पयुत्तो” ति पि ।

५२८. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “परामासो चेव परामट्ठो चा”
ति, “परामट्ठो चेव नो च परामासो” । तयो खन्धान वत्तब्बा - “परामासा
चेव परामट्ठा चा” ति, सिया परामट्ठा चेव नो च परामासा, सिया न 15
वत्तब्बा - “परामट्ठा चेव नो च परामासा” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया
परामासो चेव परामट्ठो च, सिया परामट्ठो चेव नो च परामासो, सिया
न वत्तब्बो - “परामासो चेव परामट्ठो चा” ति पि, “परामट्ठो चेव नो
च परामासो” ति पि ।

५२९. रूपक्खन्धो परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो । चत्तारो खन्धा 20
सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा, सिया परामासविप्पयुत्तअपरामट्ठा,
सिया न वत्तब्बा - “परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा” ति पि, “परामासविप्प-
युत्तअपरामट्ठा” ति पि ।

R. 67

(१०)

५३०. रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सारम्मणा ।

५३१. विज्जाणक्खन्धो चित्तं । चत्तारो खन्धा नो चित्ता । 25

५३२. तयो खन्धा चेतसिका । द्वे खन्धा अचेतसिका ।

५३३. तयो खन्धा चित्तसम्पयुत्ता । रूपक्खन्धो चित्तविप्प-

युत्तो । विज्जाणकखन्धो न वत्तब्बो - “चित्तेन सम्पयुत्तो” ति पि,
“चित्तेन विप्पयुत्तो” ति पि ।

५३४. तयो खन्धा चित्तसंसट्ठो । रूपकखन्धो चित्तविसंसट्ठो ।
विज्जाणकखन्धो न वत्तब्बो - “चित्तेन संसट्ठो” ति पि, “चित्तेन
5 विसंसट्ठो” ति पि ।

५३५. तयो खन्धा चित्तसमुट्ठाना । विज्जाणकखन्धो नो
चित्तसमुट्ठानो । रूपकखन्धो सिया चित्तसमुट्ठानो, सिया नो चित्तसमुट्ठानो ।

५३६. तयो खन्धा चित्तसहभुनो । विज्जाणकखन्धो नो चित्त-
सहभू । रूपकखन्धो सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

10 ५३७. तयो खन्धा चित्तानुपरिवत्तिनो । विज्जाणकखन्धो नो
चित्तानुपरिवत्ति । रूपकखन्धो सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्ता-
नुपरिवत्ति ।

५३८. तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । द्वे खन्धा नो चित्त-
संसट्ठसमुट्ठाना ।

15 ५३९. तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । द्वे खन्धा नो
चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो ।

५४०. तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । द्वे
खन्धा नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो ।

(११)

५४१. विज्जाणकखन्धो अज्झत्तिको । तयो खन्धा बाहिरा ।
20 रूपकखन्धो सिया अज्झत्तिको, सिया बाहिरो ।

५४२. चत्तारो खन्धा नो उपादा । रूपकखन्धो सिया उपादा,
सिया नो उपादा, सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

५४३. चत्तारो खन्धा नो उपादाना । सङ्खारकखन्धो सिया
उपादानं, सिया नो उपादानं ।

25 ५४४. रूपकखन्धो उपादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपा-
दानिया, सिया अनुपादानिया ।

५४५. रूपकखन्धो उपादानविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

५४६. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो – “उपादानं चेव उपादानियो चा”
 ति, “उपादानियो चेव नो च उपादानं” । तयो खन्धा न वत्तब्बा –
 “उपादानां चेव उपादानिया चा” ति, सिया उपादानिया चेव नो च
 उपादाना, सिया न वत्तब्बा – “उपादानिया चेव नो च उपादाना” ति ।
 सङ्खारक्खन्धो सिया उपादानं चेव उपादानियो च, सिया उपादानियो 5
 चेव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बो – “उपादानं चेव उपादानियो चा”
 ति पि, “उपादानियो चेव नो च उपादानं” ति पि ।

५४७. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो – “उपादानं चेव उपादान-
 सम्पयुत्तो चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्तो चेव नो च उपादानं” ति पि । R. 68
 तयो खन्धा न वत्तब्बा – “उपादाना चेव उपादानसम्पयुत्ता चा” ति, 10
 सिया उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना, सिया न वत्तब्बा – “उपा-
 दानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया उपादानं
 चेव उपादानसम्पयुत्तो च, सिया उपादानसम्पयुत्तो चेव नो च उपादानं,
 सिया न वत्तब्बो – “उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तो चा” ति पि,
 “उपादानसम्पयुत्तो चेव नो च उपादानं” ति पि । 15

५४८. रूपक्खन्धो उपादानविप्पयुत्तउपादानियो । चत्तारो
 खन्धा सिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्त-
 अनुपादानिया, सिया न वत्तब्बा – “उपादानविप्पयुत्तउपादानिया” ति
 पि, “उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया” ति पि ।

(१२)

५४९. चत्तारो खन्धा नो किलेसा । सङ्खारक्खन्धो सिया 20
 किलेसो, सिया नो किलेसो ।

५५०. रूपक्खन्धो सङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा सिया
 सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।

B. 67

५५१. रूपक्खन्धो असङ्किलिट्ठो । चत्तारो खन्धा सिया सङ्क-
 लिट्ठा, सिया असङ्किलिट्ठा । 25

५५२. रूपक्खन्धो किलेसविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
 किलेससम्पयुत्ता, सिया किलेसविप्पयुत्ता ।

५५३. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “किलेसो चेव सङ्किलेसिको चा”
ति, “सङ्किलेसिको चेव नो च किलेसो” । तयो खन्धा न वत्तब्बा -
“किलेसा चेव सङ्किलेसिका चा” ति, सिया सङ्किलेसिका चेव नो च
किलेसा, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा” ति ।
5 सङ्खारक्खन्धो सिया किलेसो चेव सङ्किलेसिको च, सिया सङ्किलेसिको
चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बो - “किलेसो चेव सङ्किलेसिको चा”
ति पि, “सङ्किलेसिको चेव नो च किलेसो” ति पि ।

५५४. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो चा”
ति पि, “सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसो” ति पि । तयो खन्धा न वत्तब्बा
10 - “किलेसा चेव सङ्किलिट्ठो चा” ति, सिया सङ्किलिट्ठो चेव नो च
किलेसा, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसा” ति ।
सङ्खारक्खन्धो सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो च, सिया सङ्किलिट्ठो चेव
नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बो - “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो चा” ति
पि, “सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसो” ति पि ।

- 15 ५५५. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - “किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो
चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्तो चेव नो च किलेसो” ति पि । तयो खन्धा
न वत्तब्बा - “किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता चा” ति, सिया किलेससम्प-
युत्ता चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तब्बा - किलेससम्पयुत्ता चेव नो च
किलेसा” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो च,
20 सिया किलेससम्पयुत्तो चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बो -
“किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्तो चेव नो
च किलेसो” ति पि ।

५५६. रूपक्खन्धो किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा
R. 69 सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका,
25 सिया न वत्तब्बा - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि, “किलेस-
विप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि ।

(१३)

५५७. रूपक्खन्धो न दस्सनेन पहातब्बो । चत्तारो खन्धा
सिया दस्सनेन पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।

५५८. रूपक्खन्धो न भावनाय पहातब्बो । चत्तारो खन्धा
सिया भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।

५५९. रूपक्खन्धो न दस्सनेन पहातब्बहेतुको । चत्तारो खन्धा
सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।

५६०. रूपक्खन्धो न भावनाय पहातब्बहेतुको । चत्तारो खन्धा ५
सिया भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

५६१. रूपक्खन्धो अवितक्को । चत्तारो खन्धा सिया
सवितक्का, सिया अवितक्का ।

५६२. रूपक्खन्धो अविचारो । चत्तारो खन्धा सिया सविचारा,
सिया अविचारा । 10

५६३. रूपक्खन्धो अष्पीतिको, चत्तारो खन्धा सिया
सष्पीतिका, सिया अष्पीतिका ।

५६४. रूपक्खन्धो न पीतिसहगतो । चत्तारो खन्धा सिया
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

५६५. द्वे खन्धा न सुखसहगता । तयो खन्धा सिया सुख- 15
सहगता, सिया न सुखसहगता ।

५६६. द्वे खन्धा न उपेक्खासहगता । तयो खन्धा सिया उपेक्खा-
सहगता, सिया न उपेक्खासहगता ।

५६७. रूपक्खन्धो कामावचरो । चत्तारो खन्धा सिया कामा-
वचरा, सिया न कामावचरा । 20

५६८. रूपक्खन्धो न रूपावचरो । चत्तारो खन्धा सिया रूपा-
वचरा, सिया न रूपावचरा ।

५६९. रूपक्खन्धो न अरूपावचरो । चत्तारो खन्धा सिया
अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा ।

५७०. रूपक्खन्धो परियापन्नो । चत्तारो खन्धा सिया परिया- 25
पन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

५७१. रूपक्खन्धो अनित्थानिको । चत्तारो खन्धा सिया
नित्थानिका, सिया अनित्थानिका ।

५७२. रूपस्खन्धो अनियतो । चत्तारो खन्धा सिया नियता,
सिया अनियता ।

५७३. रूपस्खन्धो सउत्तरो । चत्तारो खन्धा सिया सउत्तरा,
सिया अनुत्तरा ।

५७४. रूपस्खन्धो अरणो । चत्तारो खन्धा सिया सरणा,
सिया अरणा ति ।

पञ्हापुच्छकं ।

खन्धविमङ्गो निट्ठितो ।

—:०:—

२. आयतनविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. द्वादसायतनानि — चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सद्दायतनं, घानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोटुब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं ।

B. 69,
R. 70

२. चक्खुं अनिच्चं दुक्खं अनत्ता विपरिणामधम्मं । रूपा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा । सोतं अनिच्चं दुक्खं अनत्ता 5 विपरिणामधम्मं । सद्दा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा । घानं अनिच्चं दुक्खं अनत्ता विपरिणामधम्मं । गन्धा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा । जिह्वा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा । रसा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा । कायो अनिच्चो दुक्खो अनत्ता विपरिणामधम्मो । फोटुब्बा अनिच्चा दुक्खा 10 अनत्ता विपरिणामधम्मा । मनो अनिच्चो दुक्खो अनत्ता विपरिणामधम्मो । धम्मा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता विपरिणामधम्मा ।

सुत्तन्तभाजनीयं ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

३. द्वादसायतनानि — चक्खायतनं, सोतायतनं, घानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, मनायतनं, रूपायतनं, सद्दायतनं, गन्धायतनं, रसायतनं, फोटुब्बायतनं, धम्मायतनं ।

15

४. तत्थ कतमं चक्खायतनं ?

यं चक्खुं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन चक्खुना अनिदस्सनेन सप्पटिघेन रूपं सनिदस्सनं सप्पटिघं पस्सि वा पस्सति वा पस्सिस्सति वा पस्से वा, चक्खुम्पेतं चक्खायतनम्पेतं चक्खुधातु पेसा चक्खुन्द्रियम्पेतं लोको पेसो 20 द्वारा पेसा समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेत्तम्पेतं वत्थुम्पेतं नेत्तम्पेतं नयनम्पेतं भोरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो गामो पेसो । इदं वुच्चति “चक्खायतनं” ।

R. 71

B. 70

५. तत्थ कतमं सोतायतनं ?

यं सोतं चतुञ्चं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन सोतेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन सद्दं अनि-
दस्सनं सप्पटिघं सुणि वा सुणाति वा सुणिस्सति वा सुणे वा, सोतम्पेतं
5 सोतायतनम्पेतं सोतधातु पेसा सोतिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा पेसा
समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेत्तम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
गामो पेसो । इदं वुच्चति “सोतायतनं” ।

६. तत्थ कतमं धानायतनं ?

यं धानं चतुञ्चं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
10 अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन धानेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन गन्धं अनि-
दस्सनं सप्पटिघं धायि वा धायति वा धायिस्सति वा धाये वा, धानम्पेतं
धानायतनम्पेतं धानधातु पेसा धानिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा पेसा
समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेत्तम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
गामो पेसो । इदं वुच्चति “धानायतनं” ।

15 ७. तत्थ कतमं जिह्वायतनं ?

या जिह्वा चतुञ्चं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरिया-
पन्नो अनिदस्सनो सप्पटिघो, याय जिह्वाय अनिदस्सनाय सप्पटिघाय
रसं अनिदस्सनं सप्पटिघं सायि वा सायति वा सायिस्सति वा साये वा,
जिह्वा पेसा जिह्वायतनम्पेतं जिह्वाधातु पेसा जीव्हिन्द्रियम्पेतं लोको
20 पेसो द्वारा पेसा समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेत्तम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं
तीरम्पेतं सुञ्जो गामो पेसो । इदं वुच्चति “जिह्वायतनं” ।

८. तत्थ कतमं कायायतनं ?

यो कायो चतुञ्चं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन कायेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन फोढुब्बं
25 अनिदस्सनं सप्पटिघं फुसि वा फुसति वा फुसिस्सति वा फुसे वा, कायो
पेसो कायायतनम्पेतं कायधातु पेसा कायिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा
पेसा समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेत्तम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
गामो पेसो । इदं वुच्चति “कायायतनं” ।

B. 71

९. तत्थ कतमं मनायतनं ?

(१)

एकविधेन मनायतनं - फस्ससम्पयुतं ।

दुविधेन मनायतनं - अत्थि सहेतुकं, अत्थि अहेतुकं ।

तिविधेन मनायतनं - अत्थि कुसलं, अत्थि अकुसलं, अत्थि
अव्याकतं ।

चतुर्विधेन मनायतनं - अत्थि कामावचरं, अत्थि रूपावचरं, 5
अत्थि अरूपावचरं, अत्थि अपरियापन्नं ।

पञ्चविधेन मनायतनं - अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुतं, अत्थि
दुखिन्द्रियसम्पयुतं, अत्थि सोमस्सिन्द्रियसम्पयुतं, अत्थि दोमस्सि-
न्द्रियसम्पयुतं, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुतं ।

छव्विधेन मनायतनं - चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं, धान- 10
विज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं, मनोविज्झाणं । एवं
छव्विधेन मनायतनं ।

सत्तविधेन मनायतनं - चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं, धान-
विज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं, मनोधातु, मनोविज्झाणधातु ।
एवं सत्तविधेन मनायतनं । 15

अट्ठविधेन मनायतनं - चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं,
धानविज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं अत्थि सुखसहगतं,
अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविज्झाणधातु । एवं अट्ठविधेन
मनायतनं ।

नवविधेन मनायतनं - चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं, धान- 20
विज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं, मनोधातु, मनोविज्झाण-
धातु अत्थि कुसलं, अत्थि अकुसलं, अत्थि अव्याकतं । एवं नवविधेन
मनायतनं ।

दसविधेन मनायतनं - चक्खुविज्झाणं, सोतविज्झाणं,
धानविज्झाणं, जिह्वाविज्झाणं, कायविज्झाणं अत्थि सुखसहगतं, 25
अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविज्झाणधातु अत्थि कुसलं, अत्थि
अकुसलं, अत्थि अव्याकतं । एवं दसविधेन मनायतनं ।

(२)

एकविधेन मनायतनं - फस्ससम्पयुत्तं ।

दुविधेन मनायतनं - अत्थि सहेतुकं, अत्थि अहेतुकं ।

B. 72

तिविधेन मनायतनं - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अत्थि

दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं

5 ... पे०... । एवं बहुविधेन मनायतनं । इदं वुच्चति "मनायतन" ।

R. 72

१०. तत्थ कतमं रूपायतनं ?

यं रूपं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय वण्णनिभा सनिदस्सनं सप्पटिघं

नीलं पीतकं^१ लोहितकं^२ ओदातं काळकं^३ मज्जिट्टकं^४ हरिं^५ हरिवण्णं^६

अम्बड्डकुरवण्णं दीघं रस्सं अणुं थूलं वट्टं परिमण्डलं चतुरस्सं छळसं

10 अट्ठसं सोळसं निन्नं थलं छाया आतपो आलोको अन्धकारो अग्ग्भा

महिका धूमो रजो चन्दमण्डलस्स वण्णनिभा सुरियमण्डलस्स^७ वण्णनिभा

तारकरूपानं वण्णनिभा आदासमण्डलस्स वण्णनिभा मणिसङ्खमुत्त-

वेळुरियस्स वण्णनिभा जातरूपरजतस्स वण्णनिभा, यं वा पनञ्जं पि

अत्थि रूपं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय वण्णनिभा सनिदस्सनं सप्पटिघं,

15 यं रूपं सनिदस्सनं सप्पटिघं चक्खुना अनिदस्सनेन सप्पटिघेन पस्सि वा

पस्सति वा पस्सिस्सति वा पस्से वा, रूपम्पेतं रूपायतनम्पेतं

रूपधातु पेसा । इदं वुच्चति "रूपायतन" ।

११. तत्थ कतमं सद्दायतनं ?

यो सद्दो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो

20 भेरिसद्दो मुदिङ्गसद्दो^१ सङ्खसद्दो पणवसद्दो^२ गीतसद्दो वादितसद्दो सम्म-

सद्दो पाणिसद्दो सत्तानं निग्घोससद्दो धातूनं सन्निधातसद्दो वातसद्दो

उदकसद्दो मनुस्ससद्दो अमनुस्ससद्दो, यो वा पनञ्जो पि अत्थि सद्दो

चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं सद्दं अनिदस्सनं

सप्पटिघं सोतेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन सुणि वा सुणाति वा सुणिस्सति

25 वा सुणे वा, सद्दो पेसो सद्दायतनम्पेतं सद्दधातु पेसा । इदं वुच्चति

"सद्दायतन" ।

१-१. पीतं लोहितं - सी० । २. कालकं - सी० । ३. मज्जेट्टकं - सी०, स्या० ।

४-४. हरिवण्णं - सी० । ५. सुरियमण्डलस्स - म० । ६. मुत्तिङ्ग - सी० ।

७. पणवसद्दो - सी० ।

१२. तत्थ कतमं गन्धायतनं ?

यो गन्धो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो मूलगन्धो सारगन्धो तच्चगन्धो पत्तगन्धो पुप्फगन्धो फलगन्धो आमगन्धो विस्सगन्धो सुगन्धो दुग्गन्धो, यो वा पनञ्जो पि अत्थि गन्धो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं गन्धं अनिदस्सनं सप्पटिघं धानेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन धायि वा धायति वा धायिस्सति वा धाये वा, गन्धो पेसो गन्धायतनम्पेतं गन्धधातु पेसा । इदं वुच्चति “गन्धायतनं” । 5 B. 79

१३. तत्थ कतमं रसायतनं ?

यो रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो मूलरसो खन्धरसो तचरसो पत्तरसो पुप्परसो फलरसो अम्बिलं मधुरं तित्तकं कटुकं लोणिकं खारिकं लम्बिकं^१ कसावो सादु असदु, यो वा पनञ्जो पि अत्थि रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं रसं अनिदस्सनं सप्पटिघं जिह्वाय अनिदस्सनाय सप्पटिघाय सायि वा सायति वा सायिस्सति वा साये वा, रसो पेसो रसायतनम्पेतं रसधातु पेसा । इदं वुच्चति “रसायतनं” । 15

१४. तत्थ कतमं फोटुब्बायतनं ?

पथवीधातु^२ तेजोधातु वायोधातु कक्खळं^३ मूदुकं सण्हं फरुसं सुखसम्पत्तं दुक्खसम्पत्तं गरुक्कं लहुक्कं, यं फोटुब्बं अनिदस्सनं सप्पटिघं कायेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन फुसि वा फुसति वा फुसिस्सति वा फुसे वा, फोटुब्बो पेसो फोटुब्बायतनम्पेतं फोटुब्बधातु पेसा । इदं वुच्चति “फोटुब्बायतनं” । 20

१५. तत्थ कतमं धम्मायतनं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, यं च रूपं अनिदस्सनसप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं, असङ्खता च धातु । 25

तत्थ कतमो वेदनाक्खन्धो ?

एकविधेन वेदनाक्खन्धो — फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन वेदनाक्खन्धो — अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१. लपिलकं — सी० । २. पठविधातु — सी०; पठवीधातु — स्या०, रो० ।

३. कक्खलं — सी० ।

तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अभ्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन वेदनाक्खन्धो । अयं वुच्चति “वेदनाक्खन्धो” ।

तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ?

5 एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,

B. 74

अत्थि अभ्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन सञ्जाक्खन्धो । अयं वुच्चति “सञ्जाक्खन्धो” ।

10 तत्थ कतमो सङ्खारक्खन्धो ?

एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,

अत्थि अभ्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ... पे०... एवं

15 बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो । अयं वुच्चति “सङ्खारक्खन्धो” ।

तत्थ कतमं रूपं अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं ?

इत्थिन्द्रियं पुरिसिन्द्रियं ... पे०... कबळीकारो^१ आहारो । इदं

वुच्चति रूपं “अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं” ।

तत्थ कतमा असङ्खता धातु ?

R. 79

20

रागक्खयो, दोसक्खयो, मोहक्खयो - अयं वुच्चति “असङ्खता धातु” ।

इदं वुच्चति धम्मायतनं ।

अभिधम्मभाजनीयं ।

— ० —

१३. पञ्हापुच्छकं

१६. द्वादसायतनानि - चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं,

सहायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं,

25 फोट्टब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं ।

१. कबळिकारो - सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

१७. द्वादसन्नं आयतनानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

२. तिकमातिकानुक्कमेन

१८. दसायतना अव्याकता । द्वायतना सिया कुसला, सिया
अकुसला, सिया अव्याकता ।

१९. दसायतना न वत्तब्बा — “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति 5
पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता” ति पि । मनायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ।
धम्मायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्प-
युत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया न वत्तब्बं — “सुखाय 10
वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि, “अदुक्खम-
सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि ।

२०. दसायतना नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । द्वायतना
सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाक-
धम्मधम्मा । 15

२१. पञ्चायतना उपादिन्नुपादानिया^१ । सहायतनं अनु-
पादिन्नुपादानियं । चत्तारो आयतना सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादानिया । द्वायतना सिया उपादिन्नु-
पादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

२२. दसायतना असङ्किलिट्टसङ्किलेसिका । द्वायतना सिया 20
सङ्किलिट्टसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्टसङ्किलेसिका, सिया असङ्क-
लिट्टअसङ्किलेसिका ।

२३. दसायतना अवितक्कअविचारो । मनायतनं सिया सवि-
तक्कसविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं ।
धम्मायतनं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया 25
अवितक्कअविचारं, सिया न वत्तब्बं — “सवितक्कसविचारं” ति पि,
“अवितक्कविचारमत्तं” ति पि, “अवितक्कअविचारं” ति पि ।

१ उपाविण्णुपादानिया — सी०, रो०, एवमुपरि पि ।

R. 74

२४. दसायतना न वत्तब्बा - "पीतिसहगता" ति पि, "सुख-
सहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता" ति पि । द्वायतना सिया पीति-
सहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तब्बा -
5 "पीतिसहगता" ति पि, "सुखसहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता"

२५. दसायतना नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । द्वायतना
सिया दस्सनेन पहातब्बा, सिया भावनाय पहातब्बा, सिया नेव दस्सनेन
न भावनाय पहातब्बा ।

२६. दसायतना नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।
10 द्वायतना सिया दस्सनेन^१ पहातब्बहेतुका, सिया भावनाय पहातब्ब-
हेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

२७. दसायतना नेवाचयगामिनापचयगामिनो । द्वायतना
सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामि-
नापचयगामिनो ।

15 २८. दसायतना नेवसेक्खनासेक्खा । द्वायतना सिया सेक्खा,
B. 76 सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

२९. दसायतना परित्ता । द्वायतना सिया परित्ता, सिया
महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

३०. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया परित्त्तारम्मणा,
20 सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तब्बा -
"परित्त्तारम्मणा" ति पि, "महग्गतारम्मणा" ति पि, "अप्पमाणारम्मणा"
ति पि ।

३१. दसायतना मज्झिमा । द्वायतना सिया हीना, सिया
मज्झिमा, सिया पणीता ।

25 ३२. दसायतना अनियता । द्वायतना सिया मिच्छत्तनियता,
सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

३३. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया मग्गारम्मणा,

सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा - “मग्गा-
रम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि ।

३४. पञ्चायतना सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, न वत्तब्बा -
“अनुप्पन्ना” ति । सद्दायतनं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं, न वत्तब्बं -
“उप्पादी” ति । पञ्चायतना सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया 5
उप्पादिनो । धम्मायतनं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं, सिया उप्पादि,
सिया न वत्तब्बं - “उप्पन्नं” ति पि, “अनुप्पन्नं” ति पि, “उप्पादी”
ति पि ।

३५. एकादसायतना सिया अतीता, सिया अनागता, सिया
पच्चुप्पन्ना । धम्मायतनं सिया अतीतं, सिया अनागतं, सिया पच्चुप्पन्नं, 10
सिया न वत्तब्बं - “अतीतं” ति पि, “अनागतं” ति पि, “पच्चुप्पन्नं”
ति पि ।

३६. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया अतीतारम्मणा,
सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा - R. 75
“अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा” ति पि, “पच्चुप्पन्ना- 15
रम्मणा” ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा ।

३७. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया अज्झत्तारम्मणा,
सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तब्बा -
“अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “बहिद्धारम्मणा” ति पि, “अज्झत्तबहिद्धा-
रम्मणा” ति पि । 20

३८. रूपायतनं सनिदस्सनसप्पटिघं । नवायतना अनिदस्सन-
सप्पटिघा । द्वायतना अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. बुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

३९. एकादसायतना न हेतू । धम्मायतनं सिया हेतु, सिया
न हेतु ।

४०. दसायतना अहेतुका । द्वायतना सिया सहेतुका, सिया 25
अहेतुका ।

४१. दसायतना हेतुविषययुक्ता । द्वायतना सिया हेतुसम्पयुक्ता, सिया हेतुविषययुक्ता ।

B. 77

४२. दसायतना न वत्तब्बा - "हेतू चेव सहेतुका चा" ति पि, "सहेतुका चेव न च हेतू" ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं - "हेतु चेव सहेतुकं चा" ति, सिया सहेतुकं चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बं - "सहेतुकं चेव न च हेतू" ति । धम्मायतनं सिया हेतु चेव सहेतुकं च, सिया सहेतुकं चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बं - "हेतु चेव सहेतुकं चा" ति पि, "सहेतुकं चेव न च हेतू" ति पि ।

४३. दसायतना न वत्तब्बा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुक्ता चा" ति पि, "हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू" ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं - "हेतु चेव हेतुसम्पयुक्तं चा" ति, सिया हेतुसम्पयुक्तं चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बं - "हेतुसम्पयुक्तं चेव न च हेतू" ति । धम्मायतनं सिया हेतु चेव हेतुसम्पयुक्तं च, सिया हेतुसम्पयुक्तं चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बं - "हेतु चेव हेतुसम्पयुक्तं चा" ति पि, "हेतुसम्पयुक्तं चेव न च हेतू" ति पि ।

४४. दसायतना न हेतू अहेतुका । मनायतनं सिया न हेतु सहेतुकं, सिया न हेतु अहेतुकं । धम्मायतनं सिया न हेतु सहेतुकं, सिया न हेतु अहेतुकं, सिया न वत्तब्बं - "न हेतु सहेतुकं" ति पि, "न हेतु अहेतुकं" ति पि ।

(२)

४५. एकादसायतना सप्पच्चया । धम्मायतनं सिया सप्पच्चयं, सिया अप्पच्चयं ।

४६. एकादसायतना सङ्खता^१ । धम्मायतनं सिया सङ्खतं, सिया असङ्खतं ।

४७. रूपायतनं^२ सनिदस्सनं^३ । एकादसायतना अनिदस्सना ।

R. 76

४८. दसायतना सप्पटिघा । द्वायतना अप्पटिघा ।

४९. दसायतना रूपा । मनायतनं अरूपं । धम्मायतनं सिया रूपं, सिया अरूपं ।

५०. दसायतना लोकिया । द्वायतना सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा; केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

१ सङ्खतं - म० । २-२ स्या० पीत्यके नत्वि ।

(३)

५१. एकादसायतना नो आसवा । धम्मायतनं सिया आसवो,
सिया नो आसवो ।

५२. दसायतना सासवा । द्वायतना सिया सासवा, सिया
अनासवा ।

५३. दसायतना आसवविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया आसव- 5
सम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

५४. दसायतना न वत्तब्बा — “आसवा चेव सासवा चा” ति,
“सासवा चेव नो च आसवा” । मनायतनं न वत्तब्बं — “आसवो चेव
सासवं चा” ति, सिया सासवं चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं — “सासवं
चेव नो च आसवो” ति । धम्मायतनं सिया आसवो चेव सासवं च, 10
सिया सासवं चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं — “आसवो चेव
सासवं चा” ति पि, “सासवं चेव नो च आसवो” ति पि । B. 78

५५. दसायतना न वत्तब्बा — “आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता
चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा” ति पि । मनायतनं
न वत्तब्बं — “आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं चा” ति, सिया आसवसम्पयुत्तं 15
चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं — “आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो”
ति । धम्मायतनं सिया आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं च, सिया आसव-
सम्पयुत्तं चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं — “आसवो चेव आसव-
सम्पयुत्तं चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो” ति पि ।

५६. दसायतना आसवविप्पयुत्तसासवा । द्वायतना सिया 20
आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया न वत्तब्बा
— “आसवविप्पयुत्तसासवा” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवा”
ति पि ।

(४)

५७. एकादसायतना नो संयोजना । धम्मायतनं सिया संयो-
जनं, सिया नो संयोजनं । 25

५८. दसायतना संयोजनिया । द्वायतना सिया संयोजनिया,
सिया असंयोजनिया ।

५६. दसायतना संयोजनविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया संयोजन-
सम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

६०. दसायतना न वत्तब्बा - "संयोजना चेव संयोजनिया चा"
ति, संयोजनिया चेव नो च संयोजना । मनायतनं न वत्तब्बं - "संयोजनं
५ चेव संयोजनियं चा" ति, सिया संयोजनियं चेव नो च संयोजनं, सिया न
वत्तब्बं - "संयोजनियं चेव नो च संयोजनं" ति । धम्मायतनं सिया
संयोजनं चेव संयोजनियं च, सिया संयोजनियं चेव नो च संयोजनं, सिया
न वत्तब्बं - "संयोजनं चेव संयोजनियं चा" ति पि, "संयोजनियं चेव
नो च संयोजनं" ति पि ।

१० ६१. दसायतना न वत्तब्बा - "संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता
चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना" ति पि । मनायतनं
R. 77 न वत्तब्बं - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं चा" ति, सिया संयोजन-
सम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बं - "संयोजनसम्पयुत्तं चेव
नो च संयोजनं" ति । धम्मायतनं सिया संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं
१५ च, सिया संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बं - "संयो-
जनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च
संयोजनं" ति पि ।

B. 79 ६२. दसायतना संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । द्वायतना
सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया,
२० सिया न वत्तब्बा - "संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया" ति पि, "संयोजन-
विप्पयुत्तसंयोजनिया" ति पि ।

(५)

६३. एकादसायतना नो गन्था । धम्मायतनं सिया गन्थो,
सिया नो गन्थो ।

६४. दसायतना गन्थनिया । द्वायतना सिया गन्थनिया, सिया
२५ अगन्थनिया ।

६५. दसायतना गन्थविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया गन्थसम्प-
युत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

६६. दसायतना न वत्तब्बा - "गन्था चेव गन्थनिया चा" ति,

गन्थनियं चेव नो च गन्था । मनायतनं न वत्तब्बं — “गन्थो चेव गन्थनियं चा” ति, सिया गन्थनियं चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बं — “गन्थनियं चेव नो च गन्थो” ति । धम्मायतनं सिया गन्थो चेव गन्थनियं च, सिया गन्थनियं चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बं — “गन्थो चेव गन्थनियं चा” ति पि, “गन्थनियं चेव नो च गन्थो” ति पि । 5

६७. दसायतना न वत्तब्बा — “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति, सिया गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बं — “गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो” ति । धम्मायतनं सिया गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं च, सिया गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो, 10 सिया न वत्तब्बं — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो” ति पि ।

६८. दसायतना गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया । द्वायतना सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा — “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया” ति पि । 15

(६-८)

६९. एकादसायतना नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा । धम्मायतनं सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

७०. दसायतना नीवरणिया । द्वायतना सिया नीवरणिया, 20 सिया अनीवरणिया । R. 78

७१. दसायतना नीवरणविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया नीवरण- 20 सम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता ।

७२. दसायतना न वत्तब्बा — “नीवरणा चेव नीवरणिया चा” ति, नीवरणिया चेव नो च नीवरणा । मनायतनं न वत्तब्बं — “नीवरणं चेव नीवरणियं चा” ति, सिया नीवरणियं चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं — “नीवरणियं चेव नो च नीवरणं” ति । धम्मायतनं सिया 25 नीवरणं चेव नीवरणियं च, सिया नीवरणियं चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं — “नीवरणं चेव नीवरणियं चा” ति पि, “नीवरणियं चेव नो च नीवरणं” ति पि । B. 80

७३. दसायतना न वत्तब्बा - “नीवरणा चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा” ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं - “नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं चा” ति, सिया नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं - “नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं” ति । धम्मायतनं सिया नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं च, सिया नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं - “नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं” ति पि ।

७४. दसायतना नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया । द्वायतना सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया” ति पि, “नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया” ति पि ।

(६)

७५. एकादसायतना नो परामासा । धम्मायतनं सिया परामासो, सिया नो परामासो ।

७६. दसायतना परामट्ठा । द्वायतना सिया परामट्ठा, सिया अपरामट्ठा ।

७७. दसायतना परामासविप्पयुत्ता । मनायतनं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं । धम्मायतनं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं, सिया न वत्तब्बं - “परामाससम्पयुत्तं” ति पि, “परामासविप्पयुत्तं” ति पि ।

७८. दसायतना न वत्तब्बा - “परामासा चेव परामट्ठा चा” ति, “परामट्ठा चेव नो च परामासा” । मनायतनं न वत्तब्बं - “परामासो चेव परामट्ठं चा” ति, सिया परामट्ठं चेव नो च परामासो, सिया न वत्तब्बं - “परामट्ठं चेव नो च परामासो” ति । धम्मायतनं सिया परामासो चेव परामट्ठं च, सिया परामट्ठं चेव नो च परामासो, सिया न वत्तब्बं - “परामासो चेव परामट्ठं चा” ति पि, “परामट्ठं चेव नो च परामासो” ति पि ।

७९. दसायतना परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा । द्वायतना सिया

परामासविष्युत्तपरामट्टा, सिया परामासविष्युत्तअपरामट्टा, सिया न वत्तब्बा - “परामासविष्युत्तपरामट्टा” ति पि, “परामासविष्युत्तअपरामट्टा” ति पि ।

R. 79

(१०)

८०. दसायतना अनारम्मणा । मनायतनं सारम्मणं । धम्मायतनं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

5

८१. मनायतनं चित्तं । एकादसायतना नो चित्ता ।

८२. एकादसायतना अचेतसिका । धम्मायतनं सिया चेतसिकं, सिया अचेतसिकं ।

८३. दसायतना चित्तविष्युत्ता । धम्मायतनं सिया चित्तसम्पयुत्तं, सिया चित्तविष्युत्तं । मनायतनं न वत्तब्बं - “चित्तेन सम्पयुत्तं” ति पि, “चित्तेन विष्युत्तं” ति पि ।

B. 81

८४. दसायतना चित्तविसंसट्ठा । धम्मायतनं सिया चित्तसंसट्ठं, सिया चित्तविसंसट्ठं । मनायतनं न वत्तब्बं - “चित्तेन संसट्ठं” ति पि, “चित्तेन विसंसट्ठं” ति पि ।

८५. द्वायतना नो चित्तसमुट्ठाना । द्वायतना सिया चित्तसमुट्ठाना, सिया नो चित्तसमुट्ठाना ।

८६. एकादसायतना नो चित्तसहभूनो । धम्मायतनं सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

८७. एकादसायतना नो चित्तानुपरिवत्तिनो । धम्मायतनं सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तानुपरिवत्ति ।

20

८८. एकादसायतना नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । धम्मायतनं सिया चित्तसंसट्ठसमुट्ठानं, सिया नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानं ।

८९. एकादसायतना नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूनो । धम्मायतनं सिया चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभू, सिया नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभू ।

९०. एकादसायतना नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । धम्मायतनं सिया चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्ति ।

25

(११)

६१. छायातना अज्झत्तिका । छायातना बाहिरा ।

६२. नवायतना उपादा । द्वायतना नो उपादा । धम्मा-
यतनं सिया उपादा, सिया नो उपादा ।६३. पञ्चायतना उपादिन्ना । सदायतनं अनुपादिन्नं । छाया-
तना सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।६४. एकादसायतना नो उपादाना । धम्मायतनं सिया उपा-
दानं, सिया नो उपादानं ।६५. दसायतना उपादानिया । द्वायतना सिया उपादानिया,
सिया अनुपादानिया ।६६. दसायतना उपादानविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया उपा-
दानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।६७. दसायतना न वत्तब्बा - "उपादाना चेव उपादानिया
चा" ति, उपादानिया चेव नो च उपादाना । मनायतनं न वत्तब्बं -
"उपादानं चेव उपादानियं चा" ति, सिया उपादानियं चेव नो च उपादानं,
सिया न वत्तब्बं - "उपादानियं चेव नो च उपादानं" ति । धम्मायतनं
सिया उपादानं चेव उपादानियं च, सिया उपादानियं चेव नो च उपादानं,
सिया न वत्तब्बं - "उपादानं चेव उपादानियं चा" ति पि, "उपादानियं
चेव नो च उपादानं" ति पि ।६८. दसायतना न वत्तब्बा - "उपादाना चेव उपादानसम्प-
युत्ता चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना" ति
पि । मनायतनं न वत्तब्बं - "उपादानियं चेव उपादानसम्पयुत्तं
चा" ति, सिया उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं, सिया न
वत्तब्बं - "उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं" ति । धम्मायतनं
सिया उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं च, सिया उपादानसम्पयुत्तं चेव
नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं - "उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं
चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं" ति पि ।

६९. दसायतना उपादानविप्पयुत्तउपादानिया । द्वायतना

सिया उपादानसम्पयुत्तउपादानिया', सिया उपादानविष्पयुत्तअनुपादान-
निया, सिया न वत्तब्बा - "उपादानविष्पयुत्तउपादानिया" ति पि, "उपा-
दानविष्पयुत्तअनुपादानिया" ति पि ।

(१२)

१००. एकादसायतना नो किलेसा । धम्मायतनं सिया किलेसो,
सिया नो किलेसो । 5

१०१. दसायतना सङ्किलेसिका । द्वायतना सिया सङ्किले-
सिका, सिया असङ्किलेसिका ।

१०२. दसायतना असङ्किलिट्ठा । द्वायतना सिया सङ्किलिट्ठा,
सिया असङ्किलिट्ठा ।

१०३. दसायतना किलेसविष्पयुत्ता । द्वायतना सिया किलेस- 10
सम्पयुत्ता, सिया किलेसविष्पयुत्ता ।

१०४. दसायतना न वत्तब्बा - "किलेसा चेव सङ्किलेसिका
चा" ति, "सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा" । मनायतनं न वत्तब्बं -
"किलेसो चेव सङ्किलेसिकं चा" ति, सिया सङ्किलेसिकं चेव नो च किलेसो,
सिया न वत्तब्बं - "सङ्किलेसिकं चेव नो च किलेसो" ति । धम्मायतनं 15
सिया किलेसो चेव सङ्किलेसिकं च, सिया सङ्किलेसिकं चेव नो च किलेसो,
सिया न वत्तब्बं - "किलेसो चेव सङ्किलेसिकं चा" ति पि, "सङ्किलेसिकं
चेव नो च किलेसो" ति पि ।

१०५. दसायतना न वत्तब्बा - "किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा चा"
ति पि, "सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा" ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं - 20
"किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं चा" ति, सिया सङ्किलिट्ठं चेव नो च किलेसो,
सिया न वत्तब्बं - "सङ्किलिट्ठं चेव नो च किलेसो" ति । धम्मायतनं
सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं च, सिया सङ्किलिट्ठं चेव नो च किलेसो,
सिया न वत्तब्बं - "किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं चा" ति पि, "सङ्किलिट्ठं
चेव नो च किलेसो" ति पि । 25

१०६. दसायतना न वत्तब्बा - "किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता ।
चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा" ति पि । मनायतनं

न वत्तब्बं - “किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तं चा” ति, सिया किलेससम्पयुत्तं
चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बं - “किलेससम्पयुत्तं चेव नो च
किलेसो” ति । धम्मायतनं सिया किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तं च,
सिया किलेससम्पयुत्तं चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बं - “किलेसो
B. 83 5 चेव किलेससम्पयुत्तं चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्तं चेव नो च किलेसो”
ति पि ।

१०७. दसायतना किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । द्वायतना सिया
R. 81 किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका,
सिया न वत्तब्बा - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि, “किलेस-
10 विप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि ।

(१३)

१०८. दसायतना न दस्सनेन पहातब्बा । द्वायतना सिया
दस्सनेन पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।

१०९. दसायतना न भावनाय पहातब्बा । द्वायतना सिया
भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।

15 ११०. दसायतना न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । द्वायतना सिया
दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।

१११. दसायतना न भावनाय पहातब्बहेतुका । द्वायतना सिया
भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

20 ११२. दसायतना अवितक्का । द्वायतना सिया सवितक्का,
सिया अवितक्का ।

११३. दसायतना अविचारा । द्वायतना सिया सविचारा,
सिया अविचारा ।

११४. दसायतना अप्पीतिका । द्वायतना सिया सप्पीतिका,
सिया अप्पीतिका ।

25 ११५. दसायतना न पीतिसहगता । द्वायतना सिया पीति-
सहगता, सिया न पीतिसहगता ।

११६. दसायतना न सुखसहगता । द्वायतना सिया सुख-
सहगता, सिया न सुखसहगता ।

११७. दसायतना न उपेक्षासहगता । द्वायतना सिया उपेक्षा-
सहगता, सिया न उपेक्षासहगता ।

११८. दसायतना कामावचरा । द्वायतना सिया कामावचरा,
सिया न कामावचरा ।

११९. दसायतना न रूपावचरा । द्वायतना सिया रूपावचरा, 5
सिया न रूपावचरा ।

१२०. दसायतना न अरूपावचरा । द्वायतना सिया अरूपा-
वचरा, सिया न अरूपावचरा ।

१२१. दसायतना परियापन्ना । द्वायतना सिया परियापन्ना,
सिया अपरियापन्ना । 10

१२२. दसायतना अनिय्यानिका । द्वायतना सिया निय्यानिका,
सिया अनिय्यानिका ।

१२३. दसायतना अनियता । द्वायतना सिया नियता, सिया
अनियता ।

१२४. दसायतना सउत्तरा । द्वायतना सिया सउत्तरा, सिया 15
अनुत्तरा ।

१२५. दसायतना अरणा । द्वायतना सिया सरणा, सिया
अरणा ति ।

पञ्चापुच्छकं ।
आयतनविभङ्गो निवृत्तो ।

३. धातुविभङ्गो

१. सुत्तन्तभाजनीयं

१. पथवीधातु आदि

B. 84,
R. 82

१. छ धातुयो - पथवीधातु, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु, आकासधातु, विज्ञाणधातु ।

२. तत्थ कतमा पथवीधातु ?

पथवीधातुद्वयं - अत्थि अज्झत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

5

तत्थ कतमा अज्झत्तिका पथवीधातु ?

10

11

यं अज्झत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो अज्झत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं^१ - केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं न्हा^२ अट्ठि^३ अट्ठिमिञ्जं^४ वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अत्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं, यं वा पनञ्जं^५ पि अत्थि अज्झत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो अज्झत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति 'अज्झत्तिका पथवीधातु' ।

तत्थ कतमा बाहिरा पथवीधातु ?

15

20

यं बाहिरं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो बहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - अयो लोहं तिपु सीसं सज्जं^६ मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं^७ रजतं जातरूपं लोहितङ्को^८ मसारगल्लं तिणं कट्ठं सक्खरा कठलं^९ भूमि पासाणो पव्वतो, यं वा पनञ्जं^५ पि अत्थि बाहिरं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो बहिद्धा अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'बाहिरा पथवीधातु' ।

१. सेय्यथिदं - म०, एवमुपरि पि । २. न्हा^२ - सी०; न्हा^२ - स्या०, रो० ।

३. मट्ठी - स्या०, रो० । ४. अट्ठिमिञ्ज - सी०, रो० । ५. सज्ज - स्या०, रो० ।

६. पवाळ - सी० । ७. लोहितङ्गो - स्या० । ८. कवला - स्या०, रो० ।

या च अज्झत्तिका पथवीधातु या च बाहिरा पथवीधातु,
तदेकज्झं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अयं वुच्चति
“पथवीधातु” ।

३. तत्थ कतमा आपोधातु ?

R. 83

आपोधातुद्वयं - अत्थि अज्झत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

5.

तत्थ कतमा अज्झत्तिका आपोधातु ?

यं अज्झत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं सिनेहो^१ सिनेहगतं^२
बन्धनत्तं रूपस्स अज्झत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - पित्तं
सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो^३
सिङ्घाणिका^४ लसिका मुत्तं, यं वा पनञ्जं पि अत्थि 10
अज्झत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं सिनेहो सिनेहगतं
बन्धनत्तं रूपस्स अज्झत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति B. 85
‘अज्झत्तिका आपोधातु’ ।

तत्थ कतमा बाहिरा आपोधातु ?

यं बाहिरं आपो आपोगतं सिनेहो सिनेहगतं बन्धनत्तं 15
रूपस्स बहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - मूलरसो
खन्धरसो तचरसो पत्तरसो पुप्फरसो फलरसो खीरं
दधि सप्पि^५ नवनीतं तेलं मधु फाणितं भुम्मानि वा
उदकानि अन्तलिक्खानि वा, यं वा पनञ्जं पि अत्थि
बाहिरं आपो आपोगतं सिनेहो सिनेहगतं बन्धनत्तं 20
रूपस्स बहिद्धा अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति ‘बाहिरा
आपोधातु’ ।

या च अज्झत्तिका आपोधातु या च बाहिरा आपोधातु,
तदेकज्झं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अयं वुच्चति
“आपोधातु” ।

25

४. तत्थ कतमा तेजोधातु ?

तेजोधातुद्वयं - अत्थि अज्झत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

तत्थ कतमा अज्झत्तिका तेजोधातु ?

१-१. स्नेहो स्नेहगत - सी०, स्या० । २. खेलो - सी०, स्या०, रो० । ३. सिङ्घा-
निका - सी० । ४. सप्पी - सी० ।

यं अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं
उसुमं उसुमगतं अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - येन
च सन्तप्पति येन च जीरीयति^१ येन च परिड्य्हति^२ येन
च असितपीतखायितसायितं सम्मा परिणामं गच्छति,
१ यं वा पनञ्जं पि अत्थि अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं
उस्मा उस्मागतं उसुमं उसुमगतं अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं -
अयं वुच्चति 'अज्ज्ञत्तिका तेजोधातु' ।

तत्थ कतमा बाहिरा तेजोधातु ?

यं बाहिरं तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं उसुमं
उसुमगतं बहिद्वा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - कट्ठग्नि
१० पलालग्नि^३ तिणग्नि गोमयग्नि थुसग्नि सङ्कारग्नि
इन्दग्नि अग्निसन्तापो सुरियसन्तापो^४ कट्ठसन्निचय-
सन्तापो तिणसन्निचयसन्तापो धञ्जसन्निचयसन्तापो
भण्डसन्निचयसन्तापो^५, यं वा पनञ्जं पि अत्थि बाहिरं
१५ तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं उसुमं उसुमगतं बहिद्वा
अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'बाहिरा तेजोधातु' ।

R. 84

या च अज्ज्ञत्तिका तेजोधातु या च बाहिरा तेजोधातु, तदेकज्ज्ञं
अभिसञ्भूहिवा अभिसङ्खिपित्वा - अयं वुच्चति 'तेजोधातु' ।

B. 86

५. तत्थ कतमा वायोधातु ?

२० वायोधातुद्वयं - अत्थि अज्ज्ञत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

तत्थ कतमा अज्ज्ञत्तिका वायोधातु ?

यं अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं थम्भितत्तं रूपस्स
अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - उद्धङ्गमा वाता अधोगमा
वाता कुच्छिसया वाता कोट्ठासया^६ वाता अज्ज्ञ-
२५ मङ्गानुसारिनो वाता सत्थकवाता खुरकवाता उप्प-
लकवाता अस्सासो पस्सासो इति^७ वा^८, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं थम्भितत्तं

१. जीरति - स्या० । २. परिदय्हति - स्या० । ३. सकलिकग्नि - सी०; सकलिकग्नि
- स्या० । ४. सुरियसन्तापो - म०, एवमुपरि पि । ५. भस्मासन्निचयसन्तापो - स्या०,
रो० । ६. कोट्ठासया - स्या०, रो० । ७-७ स्या०, रो० पोत्थवेसु नत्थि ।

रूपस्स अज्झत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति 'अज्झत्तिका वायोधातु' ।

तत्थ कतमा बाहिरा वायोधातु ?

यं बाहिरं वायो वायोगतं थम्भितत्तं रूपस्स बहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - पुरत्थिमा वाता पच्छिमा 5 वाता उत्तरा वाता दक्खिणा वाता सरजा वाता अरजा वाता सीता वाता उण्हा वाता परित्ता वाता अधिमत्ता वाता काळवाता^१ वेरम्भवाता पक्खवाता सुपण्णवाता तालवण्टवाता विधूपनवाता, यं वा पनञ्जं पि अत्थि बाहिरं वायो वायोगतं थम्भितत्तं रूपस्स बहिद्धा 10 अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'बाहिरा वायोधातु' ।

या च अज्झत्तिका वायोधातु या च बाहिरा वायोधातु, तदेकज्झं अभिसञ्ज्झित्वा अभिसञ्ज्झित्वा - अयं वुच्चति "वायोधातु" ।

६ तत्थ कतमा आकासधातु ?

आकासधातुद्वयं - अत्थि अज्झत्तिका, अत्थि बाहिरा । 15

तत्थ कतमा अज्झत्तिका आकासधातु ?

यं अज्झत्तं पच्चत्तं आकासो आकासगतं अघं अघगतं विवरो विवरगतं असम्फुट्टं मंसलोहितेहि अज्झत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - कण्णच्छिद्दं नासच्छिद्दं मुखद्वारं, येन च असितपीतखायितसायितं अज्झोहरति, यत्थ 20 च असितपीतखायितसायितं सन्तिट्ठति, येन च असित-पीतखायितसायितं अधोभागं निक्खमति, यं वा पनञ्जं पि अत्थि अज्झत्तं पच्चत्तं आकासो आकासगतं अघं अघगतं विवरो विवरगतं असम्फुट्टं मंसलोहितेहि अज्झत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति 'अज्झत्तिका 25 आकासधातु' ।

तत्थ कतमा बाहिरा आकासधातु ?

यं बाहिरं आकासो आकासगतं अघं अघगतं विवरो

विवरगतं असम्फुटं चतूहि महाभूतेहि बहिर्द्धा अनु-
पादिन्नं - अयं वुच्चति 'बाहिरा आकासधातु' ।

या च अज्जत्तिका आकासधातु या च बाहिरा आकासधातु,
तदेकज्जं अभिसज्जूहित्वा अभिसज्झिपित्वा - अयं वुच्चति "आकास-
5 धातु" ।

७. तत्थ कतमा विज्जाणधातु ?

चक्खुविज्जाणधातु, सोतविज्जाणधातु, धानविज्जाणधातु,
जिह्वाविज्जाणधातु, कायविज्जाणधातु, मनोविज्जाणधातु - अयं
वुच्चति "विज्जाणधातु" ।

10 इमा छ धातुयो ।

२. सुखधातु ... अविज्जाधातु

८. अपरा पि छ धातुयो - सुखधातु, दुक्खधातु, सोमनस्स-
धातु, दोमनस्सधातु, उपेक्खाधातु, अविज्जाधातु ।

९. तत्थ कतमा सुखधातु ?

यं कायिकं सात कायिकं सुखं कायसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
15 कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "सुखधातु" ।

१०. तत्थ कतमा दुक्खधातु ?

य कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति "दुक्ख-
धातु" ।

20 ११. तत्थ कतमा सोमनस्सधातु ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "सोमनस्सधातु" ।

१२. तत्थ कतमा दोमनस्सधातु ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं
25 वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति
"दोमनस्सधातु" ।

१३. तत्थ कतमा उपेक्खाधातु ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं ।

वेदयितं चेतोसम्पत्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “उपेक्खा-
धातु” ।

१४. तत्थ कतमा अविज्जाधातु ?

यं अज्जाणं अदस्सनं अनभिसमयो अननुबोधो असम्बोधो
अप्पटिवेधो असङ्गाहणा अपरियोगाहणा असमपेक्खना अपच्चवेक्खणा 5
अपच्चक्खकम्मं दुम्मेज्जं बाल्यं असम्पजज्जं मोहो पमोहो सम्मोहो
अविज्जा अविज्जोधो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं
अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति “अविज्जाधातु” ।

B. 88

R. 86 f

इमा छ धातुयो ।

३. कामधातु ... अविहिंसाधातु

१५. अपरा पि छ धातुयो - कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसा- 10
धातु, नेक्खम्मधातु, अव्यापादधातु, अविहिंसाधातु ।

१६. तत्थ कतमा कामधातु ?

कामपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना चेतसो
अभिनिरोपना मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति कामधातु । हेट्ठतो
अवीचिनिरयं परियन्तं करित्वा उपरितो परनिम्मितवसवत्ती देवे अन्तो 15
करित्वा यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना खन्धधातु-
आयतना रूपा^१ वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणं - अयं वुच्चति
“कामधातु” ।

१७. तत्थ कतमा व्यापादधातु ?

व्यापादपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को ... पे०... मिच्छासङ्कप्पो - 20
अयं वुच्चति “व्यापादधातु” । दससु वा आघातवत्थूसु^२ चित्तस्स आघातो
पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो सम्पकोपो दोसो पदोसो
सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति मनोपदोसो कोधो कुज्झना कुज्झिततं दोसो
दुस्सना^३ दुस्सिततं^४ व्यापत्ति व्यापज्जना^५ विरोधो पटिविरोधो चण्डिक्कं
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति “व्यापादधातु” । 25

१८. तत्थ कतमा विहिंसाधातु ?

१. रूप - स्या०, रो० । २. आघाटवत्थूसु - स्या० । ३. दूमना - स्या० ।
४. दुस्सिततं - स्या० । ५. व्यापज्जना व्यापज्जिततं - स्या०, रो० ।

- विहिंसापटिसंयुतो तक्को वितक्को ... पे०... मिच्छासङ्कप्पो
 - अयं वुच्चति "विहिंसाधातु" । इधेकच्चो पाणिना वा सेङ्गुना वा
 दण्डेन वा सत्थेन वा रज्जुया वा अञ्जातरञ्जातरेन सत्ते^१ विहेठेति, या
 एवरूपा हेठना विहेठना हिंसना विहिंसना रोसना विरोसना परूपधातो -
 5 अयं वुच्चति "विहिंसाधातु" ।

१९. तत्थ कतमा नेक्खम्मधातु ?

नेक्खम्मपटिसंयुतो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो -
 अयं वुच्चति "नेक्खम्मधातु" । सब्बे पि कुसला धम्मा "नेक्खम्मधातु" ।

२०. तत्थ कतमा अब्यापादधातु ?

- B 89 10 अब्यापादपटिसंयुतो तक्को वितक्को . पे०... सम्मासङ्कप्पो -
 अयं वुच्चति "अव्यापादधातु" । या सत्तेसु मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं
 मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "अव्यापादधातु" ।

२१. तत्थ कतमा अविहिंसाधातु ?

- R. 87 अविहिंसापटिसंयुतो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना
 15 चेतसो अभिनिरोपना सम्मासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "अविहिंसाधातु" ।
 या सत्तेसु करुणा^२ करुणायना^३ करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं
 वुच्चति "अविहिंसाधातु" ।

इमा छ धातुयो ।

- इति इमानि तीणि छक्कानि तदेकज्झं अभिसञ्ज्झित्वा अभि-
 20 सङ्घिपित्वा अट्टारस धातुयो होन्ति ।

मुत्तन्तभाजनीयं ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

२२. अट्टारस धातुयो - चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाण-
 धातु, सोतधातु, सद्दधातु, सोतविञ्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु,
 धानविञ्जाणधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, जिह्वाविञ्जाणधातु,
 कायधातु, फोट्ठब्बधातु, कायविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनो-
 25 विञ्जाणधातु ।

१. वा सत्ते - सी० । २-२ करुणायना - म० ।

२३. तत्थ कतमा चक्खुधातु ?

यं चक्खु चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो
गामो पेसो – अयं वुच्चति “चक्खुधातु” ।

२४. तत्थ कतमा रूपधातु ?

यं रूपं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय वण्णनिभा ... पे०... रूपधातु ५
पेसा – अयं वुच्चति “रूपधातु” ।

२५. तत्थ कतमा चक्खुविज्जाणधातु ?

चक्खु च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं
पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विज्जाणं विज्जाणकखन्धो तज्जा-
चक्खुविज्जाणधातु – अयं वुच्चति “चक्खुविज्जाणधातु” । 10

२६. तत्थ कतमा सोतधातु ?

B 90

यं सोतं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो .. पे०... सुञ्जो
गामो पेसो – अयं वुच्चति “सोतधातु” ।

२७. तत्थ कतमा सद्दधातु ?

यो सद्दो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो 15
... पे०... सद्दधातु पेसा – अयं वुच्चति “सद्दधातु” ।

२८. तत्थ कतमा सोतविज्जाणधातु ?

सोतं च पटिच्च सद्दे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं
मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विज्जाणं विज्जाणकखन्धो तज्जासोत-
विज्जाणधातु – अयं वुच्चति “सोतविज्जाणधातु” । 20

२९. तत्थ कतमा धानधातु ?

यं धानं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो
गामो पेसो – अयं वुच्चति “धानधातु” । R. 88

३०. तत्थ कतमा गन्धधातु ?

यो गन्धो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो 25
... पे०... गन्धधातु पेसा – अयं वुच्चति “गन्धधातु” ।

३१. तत्थ कतमा धानविज्जाणधातु ?

धानं च पटिच्च गन्धे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं

पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
धानविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "धानविञ्जाणधातु" ।

३२. तत्थ कतमा जिह्वाधातु ?

या जिह्वा चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो
५ गामो पेसो - अयं वुच्चति "जिह्वाधातु" ।

३३ तत्थ कतमा रसधातु ?

यो रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो
.. पे०... रसधातु पेसा - अयं वुच्चति "रसधातु" ।

३४. तत्थ कतमा जिह्वाविञ्जाणधातु ?

१० जिह्वं च पटिच्च रसे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं
पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
जिह्वाविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "जिह्वाविञ्जाणधातु" ।

३५. तत्थ कतमा कायधातु ?

यो कायो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो .. पे०... सुञ्जो
१५ गामो पेसो - अयं वुच्चति "कायधातु" ।

३६. तत्थ कतमा फोटुब्बधातु ?

पथवीधातु .. पे०... फोटुब्बधातु पेसा - अयं वुच्चति "फोटुब्ब-
धातु" ।

३७. तत्थ कतमा कायविञ्जाणधातु ?

२० कायं च पटिच्च फोटुब्बे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं
पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
कायविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "कायविञ्जाणधातु" ।

३८. तत्थ कतमा मनोधातु ?

चक्खुविञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति
२५ चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं
विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोधातु; सोतविञ्जाणधातुया ... पे०... धान-
विञ्जाणधातुया ... पे०... जिह्वाविञ्जाणधातुया ... पे०... काय-
विञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं मनो
मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाण-

क्खन्धो तज्जामनोधातु संब्बधम्मेषु वा पन पठमसमन्नाहारो उप्पज्जति^१
चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं
विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोधातु^२ - अयं वुच्चति “मनोधातु” ।

३६. तत्थ कतमा धम्मधातु ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, यं च रूपं अनि- 5
दस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं, असङ्खता च धातु ।

(१) तत्थ कतमो वेदनाक्खन्धो ?

एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको । 10

तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अब्बाकतो . पे० . एवं दसविधेन
वेदनाक्खन्धो ... पे० . एव बहुविधेन वेदना-
क्खन्धो । अयं वुच्चति “वेदनाक्खन्धो” ।

(२) तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ? 15

एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको ।

तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अब्बाकतो . पे० . एवं दसविधेन 20
सञ्जाक्खन्धो .. पे० . एव बहुविधेन सञ्जा-
क्खन्धो । अयं वुच्चति “सञ्जाक्खन्धो” ।

(३) तत्थ कतमो सङ्खारक्खन्धो ?

एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि अहेतु^३ । 25

तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अब्बाकतो ... पे०... एवं दसविधेन
सङ्खारक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन सङ्खार-
क्खन्धो - अयं वुच्चति “सङ्खारक्खन्धो” ।

(४) तत्थ कतमं रूपं अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतन-
परियापन्नं ?

इत्थिन्द्रियं ... पे०... कबलीकारो आहारो - इदं
वुच्चति रूपं "अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतन-
परियापन्नं" ।

5

(५) तत्थ कतमा असङ्खता धातु ?

रागक्खयो, दोसक्खयो, मोहक्खयो - अयं वुच्चति
"असङ्खता धातु" ।

अयं वुच्चति "धम्मधातु" ।

10

४०. तत्थ कतमा मनोविज्जाणधातु ?

R. 90

चक्खुविज्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति
मनोधातु, मनोधातुया उप्पज्जित्वा^२ निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं
मनो मानसं . पे० तज्जामनोविज्जाणधातु; सोतविज्जाणधातुया
.. पे० . धानविज्जाणधातुया .. पे० . जिह्वाविज्जाणधातुया .. पे०...

15

कायविज्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति मनोधातु,
मनोधातुया पि उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं
... पे० . तज्जामनोविज्जाणधातु मन च पटिच्च धम्मे च उप्पज्जति
चित्तं मनो मानसं हृदय पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विज्जाणं
विज्जाणक्खन्धो तज्जामनोविज्जाणधातु - अयं वुच्चति "मनो-
विज्जाणधातु" ।

20

अभिधम्मभाजनीयं ।

॥ ३. पञ्हापुच्छकं

४१ अट्टारस धातुयो - चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविज्जाण-
धातु, सोतधातु, सद्धातु, सोतविज्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धान-
विज्जाणधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, जिह्वाविज्जाणधातु, कायधातु,
फोटुब्बधातु, कायविज्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविज्जाणधातु ।

25

४२. अट्टारसन्नं धातूनं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे० . कति सरणा, कति अरणा ?

१. च धातु - सी० । २. पि उप्पज्जित्वा - सी०, स्या०, रो० ।

१. तिक्रमातिकानुक्कमेन

४३. सोळस धातुयो अव्याकता । द्वे धातुयो सिया कुसला,
सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

B. 93

४४. दस धातुयो न वत्तब्बा – “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति
पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता” ति पि । पञ्च धातुयो अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । 5
कायविज्जाणधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्ता । मनोविज्जाणधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता,
सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्प-
युत्ता । धम्मधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय
सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया न वत्तब्बा – 10
“सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि,
“अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि ।

४५. दस धातुयो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । पञ्च धातुयो
विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाकनविपाकधम्म-
धम्मा । द्वे धातुयो सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेव- 15
विपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

R. 91

४६. दस धातुयो उपादिश्रुपादानिया । सद्धातु अनुपादिश्रु-
पादानिया । पञ्च धातुयो सिया उपादिश्रुपादानिया, सिया अनुपादिश्रु-
पादानिया । द्वे धातुयो सिया उपादिश्रुपादानिया, सिया अनुपादिश्रु-
पादानिया, सिया अनुपादिश्रुअनुपादानिया । 20

४७. सोळस धातुयो असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका । द्वे धातुयो
सिया सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया
असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका ।

४८. पन्नरस धातुयो अवितक्कअविचारा । मनोधातु सवितक्क-
सविचारा । मनोविज्जाणधातु सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवि- 25
तक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । धम्मधातु सिया सवितक्क-
सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा, सिया
न वत्तब्बा – “सवितक्कसविचारा” ति पि, “अवितक्कविचारमत्ता” ति
पि, “अवितक्कअविचारा” ति पि ।

B. 94

४६. दस धातुयो न वत्तब्बा - “पीतिसहगता” ति पि, “सुख-
सहगता” ति पि, “उपेक्खासहगता” ति पि । पञ्च धातुयो उपेक्खा-
सहगता । कायविञ्जाणधातु न पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, न
उपेक्खासहगता, सिया न वत्तब्बा - “सुखसहगता” ति । द्वे धातुयो
5 सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न
वत्तब्बा - “पीतिसहगता” ति पि, “सुखसहगता” ति पि, “उपेक्खा-
सहगता” ति पि ।

५०. सोळस धातुयो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । द्वे
धातुयो सिया दस्सनेन पहातब्बा, सिया भावनाय पहातब्बा, सिया नेव
10 दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा ।

५१. सोळस धातुयो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।
द्वे धातुयो सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया भावनाय पहातब्बहेतुका,
सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

५२. सोळस धातुयो नेवाचयगामिनापचयगामिनो । द्वे धातुयो
15 सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामि-
नापचयगामिनो ।

५३. सोळस धातुयो नेवसेक्खनासेक्खा । द्वे धातुयो सिया
सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

५४. सोळस धातुयो परित्ता । द्वे धातुयो सिया परित्ता, सिया
20 महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

R 92

५५. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो परित्तारम्मणा ।
द्वे धातुयो सिया परित्तारम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणा-
रम्मणा, सिया न वत्तब्बा - “परित्तारम्मणा” ति पि, “महग्गतारम्मणा”
ति पि, “अप्पमाणारम्मणा” ति पि ।

25 ५६. सोळस धातुयो मज्झिमा । द्वे धातुयो सिया हीना, सिया
मज्झिमा, सिया पणीता ।

५७. सोळस धातुयो अनियता । द्वे धातुयो सिया मिच्छत्त-
नियता, सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

५८. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो न वत्तब्बा -

“मगारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि ।
 द्वे धातुयो सिया मगारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो,
 सिया न वत्तब्बा – “मगारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गा-
 धिपतिनो” ति पि ।

५६. दस धातुयो सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, सिया^१ न 5
 वत्तब्बा – “अनुप्पन्ना” ति । सद्धातु सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना,
 सिया^१ न वत्तब्बा – “उप्पादिनी” ति । छ धातुयो सिया उप्पन्ना, सिया
 अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । धम्मधातु सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना,
 सिया उप्पादिनी, सिया न वत्तब्बा – “उप्पन्ना” ति पि, “अनुप्पन्ना” ति
 पि, “उप्पादिनी” ति पि ।

10

६०. सत्तरस धातुयो सिया अतीता, सिया अनागता, सिया
 पच्चुप्पन्ना । धम्मधातु सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना,
 सिया न वत्तब्बा – “अतीता” ति पि, “अनागता” ति पि, “पच्चुप्पन्ना”
 ति पि ।

B. 95

६१. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो पच्चुप्पन्नारम्मणा । 15
 द्वे धातुयो सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्ना-
 रम्मणा, सिया न वत्तब्बा – “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा”
 ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्वा, सिया
 अज्झत्तबहिद्वा ।

६२. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो सिया अज्झत्ता- 20
 रम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा । द्वे धातुयो
 सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्वा-
 रम्मणा, सिया न वत्तब्बा – “अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “बहिद्धारम्मणा”
 ति पि, “अज्झत्तबहिद्धारम्मणा” ति पि ।

६३. रूपधातु सनिदस्सनसप्पटिघा । नव धातुयो अनिदस्सन- 25
 अप्पटिघा । अट्ट धातुयो अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. बुकमातिकानुक्कमेन

(१)

६४. सत्तरस धातुयो न हेतू । धम्मधातु सिया हेतु, सिया न हेतु ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

६५. सोळस धातुयो अहेतुका । द्वे धातुयो सिया सहेतुका,
सिया अहेतुका ।

R. 93

६६. सोळस धातुयो हेतुविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया हेतु-
सम्पयुत्ता, सिया हेतुविप्पयुत्ता ।

- 5 ६७. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “हेतु चेव सहेतुका चा” ति
पि, “सहेतुका चेव न च हेतू” ति पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा -
“हेतु चेव सहेतुका चा” ति^१, सिया सहेतुका चेव न च हेतु, सिया न
वत्तब्बा - “सहेतुका चेव न च हेतू” ति । धम्मधातु सिया हेतु चेव
सहेतुका च, सिया सहेतुका चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बा - “हेतु चेव
10 सहेतुका चा” ति पि, “सहेतुका चेव न च हेतू” ति पि ।

६८. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा”
ति पि, “हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू” ति पि । मनोविञ्जाणधातु न
वत्तब्बा - “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता चा” ति, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न
च हेतु, सिया न वत्तब्बा - “हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू” ति । धम्मधातु
15 सिया हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता च, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतु, सिया
न वत्तब्बा - “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता चा” ति पि, “हेतुसम्पयुत्ता चेव
न च हेतू” ति पि ।

B. 96

६९. सोळस धातुयो न हेतु अहेतुका । मनोविञ्जाणधातु
सिया न हेतु सहेतुका, सिया न हेतु अहेतुका । धम्मधातु सिया न हेतु
20 सहेतुका, सिया न हेतु अहेतुका, सिया न वत्तब्बा - “न हेतु सहेतुका” ति
पि, “न हेतु अहेतुका” ति पि ।

(२)

६०. सत्तरस धातुयो सप्पच्चया । धम्मधातु सिया सप्पच्चया,
सिया अप्पच्चया ।

७१. सत्तरस धातुयो सङ्खता । धम्मधातु सिया सङ्खता,
25 सिया असङ्खता ।

७२. रूपधातु सनिदस्सना । सत्तरस धातुयो अनिदस्सना ।

७३. दस धातुयो सप्पटिघा । अट्ठ धातुयो अप्पटिघा ।

१. वी० पोत्यके नत्थि, एवमुपरि पि । २. ति पि - त्या०, रो० ।

७४. दस धातुयो रूपा । सत्त धातुयो अरूपा । धम्मधातु सिया रूपा^१, सिया अरूपा^२ ।

७५. सोळस धातुयो लोकिया । द्वे धातुयो सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा; केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३)

७६. सत्तरस धातुयो नो आसवा । धम्मधातु सिया आसवा^३, ९ सिया नो आसवा^३ ।

७७. सोळस धातुयो सासवा । द्वे धातुयो सिया सासवा, सिया अनासवा ।

७८. सोळस धातुयो आसवविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता । 10

७९. सोळस धातुयो न वत्तब्बा — “आसवा चेव सासवा चा” ति, “सासवा चेव नो च आसवा” । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा — R. 94 “आसवो चेव सासवा चा” ति, सिया सासवा चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बा — “सासवा चेव नो च आसवो” ति । धम्मधातु सिया आसवो चेव सासवा च, सिया सासवा चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बा — 15 “आसवो चेव सासवा चा” ति पि, “सासवा चेव नो च आसवो” ति पि ।

८०. सोळस धातुयो न वत्तब्बा — “आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा” ति पि । मनो- विञ्जाणधातु न वत्तब्बा — “आसवो चेव आसवसम्पयुत्ता चा” ति, सिया आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बा — “आसव- 20 सम्पयुत्ता चेव नो च आसवो” ति । धम्मधातु सिया आसवो चेव आसव- सम्पयुत्ता च, सिया आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बा — “आसवो चेव आसवसम्पयुत्ता चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो” ति पि ।

८१. सोळस धातुयो आसवविप्पयुत्तसासवा । द्वे धातुयो 25 सिया आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया न वत्तब्बा — “आसवविप्पयुत्तसासवा” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवा” ति पि ।

B. 97

१. रूपं — स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. अरूपं — स्या०, रो० । ३. आसवो — स्या०, रो० ।

(४)

८२. सत्तरस धातुयो नो संयोजना^१ । धम्मधातु सिया संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

८३. सोळस धातुयो संयोजनिया । द्वे धातुयो सिया संयोजनिया, सिया असंयोजनिया ।

८४. सोळस धातुयो संयोजनविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया संयोजनसम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

८५. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “संयोजना चेव संयोजनिया चा” ति, संयोजनिया चेव नो च संयोजना । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “संयोजनं चेव संयोजनिया चा” ति, सिया संयोजनिया चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनिया चेव नो च संयोजनं” ति । धम्मधातु सिया संयोजनं चेव संयोजनिया च, सिया संयोजनिया चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनं चेव संयोजनिया चा” ति पि, “संयोजनिया चेव नो च संयोजनं” ति पि ।

८६. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा” ति पि, “संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना” ति पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा” ति, सिया संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं” ति । धम्मधातु सिया संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता च, सिया संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा” ति पि, “संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं” ति पि ।

R. 95

८७. सोळस धातुयो संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । द्वे धातुयो सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया” ति पि, “संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया” ति पि ।

(५)

८८. सत्तरस धातुयो नो गन्था । धम्मधातु सिया गन्थो, सिया नो गन्थो ।

१. सञ्जोना - सी०, स्था०, एवमुपरि पि ।

८६. सोळस धातुयो^१ गन्थनिया । द्वे धातुयो सिया गन्थनिया,
सिया अगन्थनिया ।

८७. सोळस धातुयो गन्थविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया गन्थ-
सम्पयुत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

८८. सोळस धातुयो न वत्तब्बा — “गन्था चेव गन्थनिया 5 B. 98
चा” ति, गन्थनिया चेव नो च गन्था । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा —
“गन्थो चेव गन्थनिया चा” ति, सिया गन्थनिया चेव नो च गन्थो, सिया
न वत्तब्बा — “गन्थनिया चेव नो च गन्थो” ति । धम्मधातु सिया गन्थो
चेव गन्थनिया च, सिया गन्थनिया चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बा —
“गन्थो चेव गन्थनिया चा” ति पि, “गन्थनिया चेव नो च गन्थो” ति पि । 10

८९. सोळस धातुयो न वत्तब्बा — “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता
चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति पि । मनोविञ्जाण-
धातु न वत्तब्बा — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति, सिया गन्थसम्पयुत्ता
चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बा — “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्थो”
ति । धम्मधातु सिया गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्ता च, सिया गन्थसम्पयुत्ता 15
चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बा — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति
पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्थो” ति पि ।

९०. सोळस धातुयो गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया । द्वे धातुयो
सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया, सिया
न वत्तब्बा — “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविप्पयुत्तअगन्थ- 20
निया” ति पि ।

(६-८)

९१. सत्तरस धातुयो नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०...
नो नीवरणा । धम्मधातु सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

९२. सोळस धातुयो नीवरणिया । द्वे धातुयो सिया नीवरणिया,
सिया अनीवरणिया ।

९३. सोळस धातुयो नीवरणविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया
नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता ।

६७. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “नीवरणा चेंव नीवरणिया चा” ति, नीवरणिया चेंव नो च नीवरणा । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “नीवरणं चेंव नीवरणिया चा” ति, सिया नीवरणिया चेंव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणिया चेंव नो च नीवरणं” ति ।
 5 धम्मधातु सिया नीवरणं चेंव नीवरणिया च, सिया नीवरणिया चेंव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणं चेंव नीवरणिया चा” ति पि, “नीवरणिया चेंव नो च नीवरणं” ति पि ।

६८. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “नीवरणा चेंव नीवरण-सम्पयुत्ता चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्ता चेंव नो च नीवरणा” ति पि ।
 10 मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “नीवरणं चेंव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति, सिया नीवरणसम्पयुत्ता चेंव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणसम्पयुत्ता चेंव नो च नीवरणं” ति । धम्मधातु सिया नीवरणं चेंव नीवरणसम्पयुत्ता च, सिया नीवरणसम्पयुत्ता चेंव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणं चेंव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति पि,
 15 “नीवरणसम्पयुत्ता चेंव नो च नीवरणं” ति पि ।

B. 99

६९. सोळस धातुयो नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया । द्वे धातुयो सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्तन्ननीवरणिया, सिया न वत्तब्बा - “नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया” ति पि, “नीवरण-विप्पयुत्तन्ननीवरणिया” ति पि ।

(६)

20 १००. सत्तरस धातुयो नो परामासा । धम्मधातु सिया परामासो, सिया नो परामासो ।

१०१. सोळस धातुयो परामट्ठा । द्वे धातुयो सिया परामट्ठा, सिया अपरामट्ठा ।

१०२. सोळस धातुयो परामासविप्पयुत्ता । मनोविञ्जाण-
 25 धातु सिया परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता । धम्मधातु सिया परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता, सिया न वत्तब्बा - “परामाससम्पयुत्ता” ति पि, “परामासविप्पयुत्ता” ति पि ।

1 १०३. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “परामासा चेंव परामट्ठा

चा ति परामट्ठा चेव नो च परामासा” । मनोविज्जाणधातु न वत्तब्बा –
 “परामासो” चेव परामट्ठा चा” ति, सिया परामट्ठा चेव नो च परामासो,
 सिया न वत्तब्बा – “परामट्ठा चेव नो च परामासो” ति । धम्मधातु
 सिया परामासो चेव परामट्ठा च, सिया परामट्ठा चेव नो च परामासो,
 सिया न वत्तब्बा – “परामासो चेव परामट्ठा चा” ति पि, “परामट्ठा चेव 5
 नो च परामासो” ति पि ।

१०४. सोळस धातुयो परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा । द्वे धातुयो
 सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा, सिया परामासविप्पयुत्तअपरामट्ठा, सिया
 न वत्तब्बा – “परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा” ति पि, “परामासविप्पयुत्त-
 अपरामट्ठा” ति पि ।

19

(१०)

१०५. दस धातुयो अनारम्मणा । सत्त धातुयो सारम्मणा ।
 धम्मधातु सिया सारम्मणा, सिया अनारम्मणा ।

१०६. सत्त धातुयो चित्ता । एकादस धातुयो नो चित्ता ।

१०७. सत्तरस धातुयो अचेतसिका । धम्मधातु सिया चेत-
 सिका, सिया अचेतसिका ।

15

१०८. दस धातुयो चित्तविप्पयुत्ता । धम्मधातु सिया चित्त-
 सम्पयुत्ता, सिया चित्तविप्पयुत्ता ।

१०९. सत्त धातुयो न वत्तब्बा – “चित्तेन सम्पयुत्ता” ति पि,
 ‘चित्तेन विप्पयुत्ता’ ति पि । दस धातुयो चित्तविसंसट्ठा । धम्मधातु
 सिया चित्तसंसट्ठा, सिया चित्तविसंसट्ठा । सत्त धातुयो न वत्तब्बा –
 “चित्तेन संसट्ठा” ति पि, “चित्तेन विसंसट्ठा” ति पि ।

20 B. 100

११०. द्वादस धातुयो नो चित्तसमुट्ठाना । छ धातुयो सिया
 चित्तसमुट्ठाना, सिया नो चित्तसमुट्ठाना ।

१११. सत्तरस धातुयो नो चित्तसहभुनो । धम्मधातु सिया
 चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

R. 96

25

११२. सत्तरस धातुयो नो चित्तानुपरिवत्तिनो । धम्मधातु
 सिया चित्तानुपरिवत्ती^१, सिया नो चित्तानुपरिवत्ती^२ ।

१. परामासा – स्या०, रो० । २. चित्तानुपरिवत्ति – सी०, स्या०, रो० ।

११३. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसट्टसमुद्धाना । धम्मधातु
सिया चित्तसंसट्टसमुद्धाना, सिया नो चित्तसंसट्टसमुद्धाना ।

११४. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसट्टसमुद्धानसहभू । धम्म-
धातु सिया चित्तसंसट्टसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तसंसट्टसमुद्धानसहभू ।

११५. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसट्टसमुद्धानानुपरिवत्तिनो ।
धम्मधातु सिया चित्तसंसट्टसमुद्धानानुपरिवत्ती, सिया नो चित्तसंसट्ट-
समुद्धानानुपरिवत्ती ।

११६. द्वादस धातुयो अज्झत्तिका । छ धातुयो बाहिरा ।

(११)

११७. नव धातुयो उपादा । अट्ट धातुयो नो उपादा । धम्म-
धातु सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

११८. दस धातुयो उपादिन्ना । सट्ठ धातु अनुपादिन्ना । सत्त
धातुयो सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

११९. सत्तरस धातुयो नो उपादाना । धम्मधातु सिया
उपादानं, सिया नो उपादानं ।

१२०. सोळस धातुयो उपादानिया । द्वे धातुयो सिया उपा-
दानिया, सिया अनुपादानिया ।

१२१. सोळस धातुयो उपादानविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया
उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

१२२. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादानिया
चा” ति, “उपादानिया चेव नो च उपादाना” । मनोविज्जाणधातु न
वत्तब्बा - “उपादानं चेव उपादानिया चा” ति, सिया उपादानिया चेव
नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बा - “उपादानिया चेव नो च उपादानं”
ति । धम्मधातु सिया उपादानं चेव उपादानिया च, सिया उपादानिया
चेव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बा - “उपादानं चेव उपादानिया चा”
ति पि, “उपादानिया चेव नो च उपादानं” ति पि ।

१२३. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादान-
सम्पयुत्ता चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना” ति

पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्ता चा” ति, सिया उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बा - “उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादानं” ति । धम्मधातु सिया उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्ता च, सिया उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बा - “उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्ता चा” ति पि, “उपा- 5 दानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादानं” ति पि ।

B. 101

१२४. सोळस धातुयो उपादानविप्पयुत्तउपादानिया । द्वे धातुयो सिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्त-अनुपादानिया, सिया न वत्तब्बा - “उपादानविप्पयुत्तउपादानिया” ति पि, “उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया” ति पि । 10

(१२)

१२५. सत्तरस धातुयो नो किलेसा । धम्मधातु सिया किलेसा, सिया नो किलेसा ।

१२६. सोळस धातुयो सङ्किलेसिका । द्वे धातुयो सिया सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।

१२७. सोळस धातुयो असङ्किलिट्ठा । द्वे धातुयो सिया सङ्किलिट्ठा, सिया असङ्किलिट्ठा । 15

१२८. सोळस धातुयो किलेसविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया किलेससम्पयुत्ता, सिया किलेसविप्पयुत्ता ।

१२९. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “किलेसा चैव सङ्किलेसिका चा” ति, सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसा । मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “किलेसो^१ चैव सङ्किलेसिका चा” ति, सिया सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसो” ति । धम्मधातु सिया किलेसो चैव सङ्किलेसिका च, सिया सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बा - “किलेसो चैव सङ्किलेसिका चा” ति पि, “सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसो” ति पि । 20

25

१३०. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “किलेसा चैव सङ्किलिट्ठा चा” ति पि, “सङ्किलिट्ठा चैव नो च किलेसा” ति पि । मनोविञ्जाण-

- धातु न वत्तब्बा - “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा चा” ति, सिया सङ्किलिट्ठा
चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसो”
ति । धम्मधातु सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा च, सिया सङ्किलिट्ठा चेव
नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बा - “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा चा” ति
5 पि, “सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसो” ति पि ।

१३१. सोळस धातुयो न वत्तब्बा - “किलेसा चेव किलेस-
सम्पयुत्ता चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा” ति पि ।
B. 102,
R. 97
मनोविञ्जाणधातु न वत्तब्बा - “किलेसो चेव किलेससम्पयुत्ता चा”
ति, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बा -
10 “किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो” ति । धम्मधातु सिया किलेसो चेव
किलेससम्पयुत्ता च, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो, सिया न
वत्तब्बा - “किलेसो चेव किलेससम्पयुत्ता चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्ता
चेव नो च किलेसो” ति पि ।

१३२. सोळस धातुयो किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । द्वे
15 धातुयो सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्त-
असङ्किलेसिका, सिया न वत्तब्बा - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका”
ति पि, “किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका” ति पि ।

(१३)

१३३. सोळस धातुयो न दस्सनेन पहातब्बा । द्वे धातुयो सिया
दस्सनेन पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।
20 १३४. सोळस धातुयो न भावनाय पहातब्बा । द्वे धातुयो
सिया भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।
१३५. सोळस धातुयो न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । द्वे धातुयो
सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।
१३६. सोळस धातुयो न भावनाय पहातब्बहेतुका । द्वे धातुयो
25 सिया भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।
१३७. पन्नरस धातुयो अवितक्का । मनोधातु सवितक्का ।
द्वे धातुयो सिया सवितक्का, सिया अवितक्का ।

१३८. पञ्चरस धातुयो अविचारा । मनोधातु सविचारा ।
द्वे धातुयो सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१३९. सोळस धातुयो अप्पीतिका । द्वे धातुयो सिया सप्पी-
तिका, सिया अप्पीतिका ।

१४०. सोळस धातुयो न पीतिसहगता । द्वे धातुयो सिया 5
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

१४१. पञ्चरस धातुयो न सुखसहगता । तिस्सो धातुयो सिया
सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

१४२. एकादस धातुयो न उपेक्खासहगता । पञ्च धातुयो
उपेक्खासहगता । द्वे धातुयो सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खा- 10
सहगता ।

१४३. सोळस धातुयो कामावचरा । द्वे धातुयो सिया कामा-
वचरा, सिया न कामावचरा ।

१४४. सोळस धातुयो न रूपावचरा । द्वे धातुयो सिया रूपा-
वचरा, सिया न रूपावचरा । 15

१४५. सोळस धातुयो न अरूपावचरा । द्वे धातुयो सिया
अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा । B. 103

१४६. सोळस धातुयो परियापन्ना । द्वे धातुयो सिया परिया-
पन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

१४७. सोळस धातुयो अनिय्यानिका । द्वे धातुयो सिया निय्या- 20
निका, सिया अनिय्यानिका ।

१४८. सोळस धातुयो अनियता । द्वे धातुयो सिया नियता,
सिया अनियता ।

१४९. सोळस धातुयो सउत्तरा । द्वे धातुयो सिया सउत्तरा,
सिया अनुत्तरा । 25

१५०. सोळस धातुयो अरणा । द्वे धातुयो सिया सरणा, सिया
अरणा ति । R. 98

पञ्चापुच्छक^१ ।

धातुविभङ्गो निद्वितो^२ ।

—:०:—

४. सच्चविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

B. 104,
R. 99

१. चत्तारि अरियसच्चानि - दुक्खं अरियसच्चं, दुक्खसमुदयो^१
अरियसच्चं, दुक्खनिरोधं^२ अरियसच्चं, दुक्खनिरोधगाभिनी पटिपदा
अरियसच्चं ।

१. दुक्खसच्चं

२. तत्थ कतमं दुक्खं अरियसच्चं ?

५ जाति पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, मरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा पि दुक्खा, अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि
विप्पयोगो दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, सङ्खित्तेन
पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा ।

(१) तत्थ कतमा जाति ?

१० या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये
जाति सञ्जाति ओक्कन्ति अभिनिव्वत्ति खन्धानं
पातुभावो आयतनानं पटिलाभो - अयं वुच्चति
“जाति” ।

(२) तत्थ कतमा जरा ?

१५ या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये
जरा जीरणता खण्डिच्चं पालिच्चं वलित्तचता
आयुनो संहानि इन्द्रियानं परिपाको - अयं
वुच्चति “जरा” ।

(३) तत्थ कतमं मरणं ?

२० या तेसं तेसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकाया
चुत्ति चवनता भेदो अन्तरधानं मञ्चु मरणं
कालकिरिया खन्धानं भेदो कळेवरस्स निक्खेपो
जीवितिन्द्रियस्सुपच्छेदो - इदं वुच्चति “मरणं” ।

१. दुक्खसमुदयो - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. दुक्खनिरोधो - स्या०, रो० ।

(४) तत्थ कतमो सोको ?

आतिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन
व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन
दुक्खधम्ममेन फुट्टस्स सोको सोचना सोचित्तं
अन्तोसोको अन्तोपरिसोको चेतसो परिज्झायना
दोमनस्सं सोकसल्लं - अयं वुच्चति "सोको" ।

R. 100

(५) तत्थ कतमो परिदेवो ?

B. 105

आतिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन
व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्ख-
धम्ममेन फुट्टस्स आदेवो परिदेवो आदेवना परिदेवना
आदेवित्तं परिदेवित्तं वाचा पलापो विप्पलापो
लालप्पो^१ लालप्पना लालप्पित्तं^२ - अयं वुच्चति
"परिदेवो" ।

15

(६) तत्थ कतमं दुक्खं ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं
असातं दुक्खं वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता
दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

20

(७) तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं
असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता
दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमनस्सं" ।

23

(८) तत्थ कतमो उपायासो ?

आतिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन

व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जातरञ्जातरेण दुक्ख-
धम्मेण फुट्टस्स आयासो उपायासो आयासितत्तं
उपायासितत्तं - अयं वुच्चति “उपायासो” ।

(६) तत्थ कतमो अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो ?

5

इध यस्स ते होन्ति अनिट्ठा अकन्ता अमनापा
रूपा सद्दा गन्धा रसा फोटुब्बा, ये वा पनस्स ते
होन्ति अनत्थकामा अहितकामा अफासुककामा^१
अयोगक्खेमकामा; या तेहि सङ्गति समागमो
समोधानं मिस्सीभावो - अयं वुच्चति “अप्पियेहि
सम्पयोगो दुक्खो” ।

10

(१०) तत्थ कतमो पियेहि विप्पयोगो दुक्खो ?

इध यस्स ते होन्ति इट्ठा कन्ता मनापा रूपा
सद्दा गन्धा रसा फोटुब्बा, ये वा पनस्स ते होन्ति
अत्थकामा हितकामा फासुककामा योगक्खेमकामा
माता वा पिता वा भाता वा भगिनी वा मित्ता वा^२
अमच्चा वा ज्ञाती वा^३ सालोहिता वा; या तेहि
असङ्गति असमागमो असमोधानं अमिस्सीभावो -
अयं वुच्चति “पियेहि विप्पयोगो दुक्खो” ।

15

B. 106

R. 101

(११) तत्थ कतमं यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं ?

20

जातिधम्मानं सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति -
“अहो वत, मयं न जातिधम्मा अस्साम; न च,
वत, नो जाति आगच्छेय्या” ति ! न खो पनेतं
इच्छाय पत्तब्बं । इदं पि “यं पिच्छं न लभति तं
पि दुक्खं” ।

25

जराधम्मानं सत्तानं ... पे०... व्याधिधम्मानं
सत्तानं ... पे०... मरणधम्मानं सत्तानं ... पे०...
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मानं सत्तानं एवं
इच्छा उप्पज्जति - “अहो वत, मयं न सोकपरिदेव-

१. अफासुकामा - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. सी० पोत्यके नत्थि । ३. सी०,
स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

दुःखदोमनस्सुपायासधम्मा अस्साम; न च, वत्,
नो सोकपरिदेवदुःखदोमनस्सुपायासा आगच्छेय्युं”
ति ! न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं । इदं पि “यं
पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं” ।

(१२) तत्थ कतमे सङ्खित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धो दुक्खा ? 5

सेय्यथीदं - रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादान-
क्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादान-
क्खन्धो, विज्ज्जाणुपादानक्खन्धो । इमे वुच्चन्ति
“सङ्खित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धो दुक्खा” ।

इदं वुच्चति “दुक्खं अरियसच्चं” ।

10

२. समुदयसच्चं

३. तत्थ कतमं दुक्खसमुदयं^१ अरियसच्चं ?

यायं तण्हा पोनोभविका^३ नन्दिरागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी,
सेय्यथीदं - कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

४. सा खो पनेसा तण्हा कत्थ उप्पज्जमाना उप्पज्जति, कत्थ
निविसमाना निविसति ?

15

यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्प-
ज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

५. किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

चक्खुं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोतं लोके ... पे०... धानं
लोके ... जिह्वा लोके ... कायो लोके ... मनो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

20 B 107

रूपा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सदा लोके ... पे०...
गन्धा लोके ... रसा लोके ... फोट्टब्बा लोके ... धम्मा लोके पियरूपं
सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना
निविसति ।

25 R 102

१. रूपुपादानक्खन्धो - सी०, स्या०, रो० । २. दुक्खसमुदयो - रो० ।
३. पोनोभविका - स्या०, रो० ।

- चक्रुविञ्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोतविञ्जाणं
लोके ... पे०... धानविञ्जाणं लोके ... जिब्हाविञ्जाणं लोके ... काय-
विञ्जाणं लोके ... मनोविञ्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा
5 तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

- चक्रुसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोतसम्फस्सो
लोके ... पे०... धानसम्फस्सो लोके ... जिब्हासम्फस्सो लोके ... काय-
सम्फस्सो लोके ... मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
10 उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

- चक्रुसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोत-
सम्फस्सजा वेदना लोके .. पे०... धानसम्फस्सजा वेदना लोके ... जिब्हा-
सम्फस्सजा वेदना लोके .. कायसम्फस्सजा वेदना लोके .. मनोसम्फस्सजा
15 वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति,
एत्थ निविसमाना निविसति ।

- रूपसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सद्दसञ्जा लोके
... पे०... गन्धसञ्जा लोके ... रससञ्जा लोके ... फोटुब्बसञ्जा लोके
20 ... धम्मसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

- रूपसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सद्दसञ्चेतना
लोके ... पे०... गन्धसञ्चेतना लोके ... रससञ्चेतना लोके ... फोटुब्ब-
25 सञ्चेतना लोके ... धम्मसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

- रूपतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सद्दतण्हा लोके ... पे०...
गन्धतण्हा लोके ... रसतण्हा लोके ... फोटुब्बतण्हा लोके ... धम्मतण्हा
30 लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ
निविसमाना निविसति ।

रूपवित्तको लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सद्दवित्तको
लोके ... पे०... गन्धवित्तको लोके ... रसवित्तको लोके ... फोट्टवित्तको
लोके ... धम्मवित्तको लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

5

रूपविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सद्दविचारो
लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ
निविसमाना निविसति । गन्धविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । रस-
विचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति,
एत्थ निविसमाना निविसति । फोट्टविचारो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।
धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

R. 103

10

15

इदं बुच्चति “दुक्खसमुदयं अरियसच्चं” ।

३. निरोधसच्चं

६. तत्थ कतमं दुक्खनिरोधं अरियसच्चं ?

यो तत्सायेव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो
मुत्ति अनालयो ।

७. सा खो पनेसा तण्हा कत्थ पहीयमाना पहीयति, कत्थ
निरुज्झमाना निरुज्झति ?

यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति,
एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

८. किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

चक्खुं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना
पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतं लोके ... पे०... धानं
लोके ... जिह्वा लोके ... कायो लोके ... मनो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

25

रूपा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सद्दा लोके ... पे०... गन्धा लोके ... रसा लोके ... फोटुब्बा लोके ... धम्मा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

5 चक्खुविज्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतविज्जाणं लोके ... पे०... धानविज्जाणं लोके ... जिह्वाविज्जाणं लोके ... काय-विज्जाणं लोके ... मनोविज्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

10 चक्खुसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतसम्फस्सो लोके ... पे०... धानसम्फस्सो लोके ... जिह्वासम्फस्सो लोके ... काय-सम्फस्सो लोके ... मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

15 चक्खुसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतसम्फ-स्सजा वेदना लोके ... पे०... धानसम्फस्सजा वेदना लोके ... जिह्वा-सम्फस्सजा वेदना लोके ... कायसम्फस्सजा वेदना लोके ... मनोसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति,
R. 104
20 एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपसञ्जा लोके ... सद्दसञ्जा लोके ... गन्धसञ्जा लोके ... रससञ्जा लोके ... फोटुब्बसञ्जा लोके ... धम्मसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झ-
B. 110
माना निरुज्झति ।

25 रूपसञ्चेतना लोके ... सद्दसञ्चेतना लोके ... गन्ध-सञ्चेतना लोके ... रससञ्चेतना लोके ... फोटुब्बसञ्चेतना लोके ... धम्मसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपतण्हा लोके ... सद्दतण्हा लोके ... गन्धतण्हा लोके ...
30 रसतण्हा लोके ... फोटुब्बतण्हा लोके ... धम्मतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपवितक्को लोके ... सट्वितक्को लोके ... गन्धवितक्को लोके ... रसवितक्को लोके ... फोटुब्बवितक्को लोके ... धम्मवितक्को लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपविचारो लोके ... सट्विचारो लोके ... गन्धविचारो 5 लोके ... रसविचारो लोके ... फोटुब्बविचारो लोके ... धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

इदं वुच्चति — “दुक्खनिरोधं अरियसच्चं” ।

४. मगसच्चं

६. तत्थ कतमं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं ? 10

अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मा-वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

(१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

दुक्खे आणं, दुक्खसमुदये आणं, दुक्खनिरोधे 15 आणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय आणं — अयं वुच्चति “सम्मादिट्ठि” ।

(२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

नेक्खम्मसङ्कप्पो, अब्बापादसङ्कप्पो, अविहिंसा-सङ्कप्पो — अयं वुच्चति “सम्मासङ्कप्पो” । 20

(३) तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय^१ वाचाय^१ वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा वेरमणी — अयं वुच्चति “सम्मावाचा” ।

(४) तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी — अयं वुच्चति “सम्माकम्मन्तो” । 25

१-१. पिसुनावाचा — सी०, एवमुपरि पि ।

(५) तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

इध अरियसावको भिच्छाआजीवं पहाय
सम्माआजीवेन जीविकं कप्पेति - अयं वुच्चति
“सम्माआजीवो” ।

5

(६) तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं
धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति,
विरियं^१ आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति ।
उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं
पग्गण्हाति, पदहति । अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं
उप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति,
चित्तं पग्गण्हाति, पदहति । उप्पन्नानं कुसलानं
धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति,
वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति,
पदहति । अयं वुच्चति “सम्मावायामो” ।

10

15

(७) तत्थ कतमा सम्मासति ?

इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति
आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके
अभिज्झादोमनस्सं । वेदनामु ... पे०... चित्ते
... पे०... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी
सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं । अयं वुच्चति “सम्मासति” ।

20

25

(८) तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि, विविच्च
अकुसलेहि धम्मेहि, सवितक्कं सविचारं विवेकजं
पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
वितक्कविचारानं वूपसमा, अज्झत्तं सम्पसादनं,

चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं
पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
पीतिया च विरागा, उपेक्खको च विहरति, सतो
च सम्पजानो, सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं
अरिया आचिक्खन्ति - “उपेक्खको” सतिमा 5
सुखविहारी” ति, ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । सुखस्स च पहाना, दुक्खस्स च पहाना^१, B. 112
पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा, अदुक्खम-
सुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” । 10
इदं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्च” । R 106
सुत्तन्तभाजनीयं ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

(१)

१०. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो,
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

११. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा - अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

15

१२. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि^२ च
कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा
च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला
नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति “दुक्खं” । 20

१३. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

१४. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं^४

१. उपेक्खको च - सी० । २. पहाणा - सी०, एवमुपरि पि । ३. तीनि - सी० ।
४. निय्याणिक - सी० ।

अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दन्वा-
भिञ्जं, तस्मि समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
समाधि ।

5

(१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मा-
दिट्ठि” ।

10

(२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मा-
सङ्कप्पो” ।

B 113

15

(३) तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

या चतूहि वचीदुच्चरितेहि आरति विरति
पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्झा-
पत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्मावाचा
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मा-
वाचा” ।

20

(४) तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

या तीहि कायदुच्चरितेहि आरति विरति
पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं
अनज्झापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्मा-
कम्मन्तो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति
“सम्माकम्मन्तो” ।

R. 107

25

(५) तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

या मिच्छा आजीवा आरति विरति पटि-
विरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्झापत्ति
वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्माआजीवो मग्गङ्गं
मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्माआजीवो” ।

30

(६) तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मा-
वायामो विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरिया-
पन्नं - अयं वुच्चति “सम्मावायामो” ।

(७) तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं
वुच्चति “सम्मासति” ।

(८) तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मा-
समाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरिया-
पन्नं - अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी” पटिपदा” । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(२)

१५. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च अवसेसा च किलेसा - अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

१६. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमूलानि सासवानि,
अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं
विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका,
सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

१७. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं पहानं - अयं वुच्चति
“दुक्खनिरोधो” ।

१८. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिक्तं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं,
तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।
अयं वुच्चति - “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा
धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(३)

१६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?
तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा -
अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

२०. तत्थ कतमं दुक्खं ?
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला
१० धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया
नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति
“दुक्खं” ।

२१. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?
तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसान, अवसेसानं च अकुसलानं
१५ धम्मानं पहानं - अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

२२. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?
इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
२० भिञ्जं, तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(४)

२३. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?
२५ तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा,
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि - अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

२४. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्म-विपाका, सब्बं च रूपं – इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

२५. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

B. 115,
R. 109

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं 5 धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानं सासवानं प्हानं – अयं वुच्चति “दुक्ख-निरोधो” ।

२६. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं प्हानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव 10 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्वा-भिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति – सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

15

(५)

२७. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च, अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा – अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

२८. तत्थ कतमं दुक्खं ?

20

सासवा कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं – इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

२९. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं 25 धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानं सासवानं, अवसेसानं च सासवानं कुसलानं धम्मानं प्हानं – अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

३०. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
5 सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा
धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(६)

R. 110

३१. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो,
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

B 116 10

३२. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा - अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

३३. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च
कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा
15 च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला
नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

३४. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

३५. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

20 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव
कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं,
तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो,
सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

25

(१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पज्जानना ... पे०... अमोहो धम्म-
विचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “सम्मा-
दिट्ठि” ।

(२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “सम्मा-
सङ्कप्पो” ।

(३) तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

5

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मा-
वायामो विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्ग-
परियापन्नं - अयं वुच्चति “सम्मावायामो” ।

(४) तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति सति- 10
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं
वुच्चति “सम्मासति” ।

(५) तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि
समाधिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - 15
अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(७)

३६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

R. 111

तण्हा च, अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, 20
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा -
अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” । B. 117

३७. तत्थ कतमं दुक्खं ?

सासवा कुसलाकुसलानं धम्मनं विपाका, ये च धम्मा किरिया
नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति 25
“दुक्खं” ।

३८. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं

धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानं सासवानं, अवसेसानं च सासवानं कुसलानं धम्मानं पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

३९. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

- इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
 ५ अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 भिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मा-
 सङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

- अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा धम्मा
 १० दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(८)

४०. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

४१. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

४२. तत्थ कतमं दुक्खं ?

- अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि
 च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा,
 सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया
 नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति
 २० "दुक्खं" ।

४३. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

४४. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

R. 112

४५. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्या-

B. 118

- २५ निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । अयं
 वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ।

(६)

४६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च, अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा — अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

४७. तत्थ कतमं दुक्खं ?

5

सासवा कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं — इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

४८. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं 10 धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानं सासवानं, अवसेसानं च सासवानं कुसलानं धम्मानं प्हानं — अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

४९. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं प्हानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव 15 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

५०. चत्तारि अरियसच्चानि — दुक्खं अरियसच्चं, दुक्खसमुदयं अरियसच्चं, दुक्खनिरोधं अरियसच्चं, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा 20 अरियसच्चं ।

५१. चतुन्नं अरियसच्चानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

५२. समुदयसच्चं अकुसलं । मग्गसच्चं कुसलं । निरोध-

सच्चं अभ्याकृतं^१ । दुःखसच्चं सिया कुसलं, सिया अकुसलं, सिया अभ्याकृतं ।

R. 113

५३. द्वे सच्चा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुःख-
मसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - “सुखाय वेदनाय
५ सम्पयुत्तं” ति पि, “दुःखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि, “अदुःखमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि । दुःखसच्चं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं,
सिया दुःखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं,
सिया न वत्तब्बं - “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि, “दुःखाय वेदनाय
सम्पयुत्तं” ति पि, “अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि ।

१० ५४. द्वे सच्चा विपाकधम्मधम्मा । निरोधसच्चं नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मं । दुःखसच्चं सिया विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं,
सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मं ।

५५. समुदयसच्चं अनुपादिन्नपादानियं । द्वे सच्चा अनुपादिन्नपादा
निया । दुःखसच्चं सिया उपादिन्नपादानियं, सिया अनुपादिन्नपादानियं ।

१५ ५६. समुदयसच्चं सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकं । द्वे सच्चा असङ्किलि-
ट्ठसङ्किलेसिका । दुःखसच्चं सिया सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकं, सिया
असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकं ।

५७. समुदयसच्चं सवितक्कसविचारं । निरोधसच्चं अवितक्क-
अविचारं । मगं सच्चं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्क-
२० विचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं । दुःखसच्चं सिया सवितक्क-
सविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं, सिया
न वत्तब्बं - “सवितक्कसविचारं” ति पि, “अवितक्कविचारमत्तं” ति
पि, “अवितक्कअविचारं” ति पि ।

५८. द्वे सच्चा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया
२५ उपेक्खासहगता । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - “पीतिसहगतं” ति पि,
“सुखसहगतं” ति पि, “उपेक्खासहगतं” ति पि । दुःखसच्चं सिया
पीतिसहगतं, सिया सुखसहगतं, सिया उपेक्खासहगतं, सिया न वत्तब्बं -
“पीतिसहगतं” ति पि, “सुखसहगतं” ति पि, “उपेक्खासहगतं” ति पि ।

५९. द्वे सच्चा नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । समुदय-
सच्चं सिया दस्सनेन पहातब्बं, सिया भावनाय पहातब्बं । दुक्खसच्चं
सिया दस्सनेन पहातब्बं, सिया भावनाय पहातब्बं, सिया नेव दस्सनेन न
भावनाय पहातब्बं ।

६०. द्वे सच्चा नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । 5
समुदयसच्चं सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुकं, सिया भावनाय पहातब्ब-
हेतुकं । दुक्खसच्चं सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुकं, सिया भावनाय
पहातब्बहेतुकं, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुकं ।

B. 120

६१. समुदयसच्चं आचयगामि । मग्गसच्चं अपचयगामि^१ ।
निरोधसच्चं नेवाचयगामिनापचयगामि । दुक्खसच्चं सिया आचयगामि, 10 R. 114
सिया नेवाचयगामिनापचयगामि ।

६२. मग्गसच्चं सेक्खं । तीणि सच्चानि^२ नेवसेक्खनासेक्खा ।

६३. समुदयसच्चं परित्तं । द्वे सच्चा अप्पमाणा । दुक्ख-
सच्चं सिया परित्तं, सिया महग्गतं ।

६४. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं अप्पमाणारम्मणं । 15
समुदयसच्चं सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं न अप्पमाणा-
रम्मणं, सिया न वत्तब्बं — “परित्तारम्मणं” ति पि, “महग्गतारम्मणं”
ति पि । दुक्खसच्चं सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं, सिया
अप्पमाणारम्मणं, सिया न वत्तब्बं — “परित्तारम्मणं” ति पि, “महग्गता-
रम्मणं” ति पि, “अप्पमाणारम्मणं” ति पि । 20

६५. समुदयसच्चं हीनं । द्वे सच्चा पणीता । दुक्खसच्चं
सिया हीनं, सिया मज्झिमं ।

६६. निरोधसच्चं अनियतं । मग्गसच्चं सम्मतनियतं । द्वे
सच्चा सिया मिच्छत्तनियता, सिया अनियता ।

६७. निरोधसच्चं अनारम्मणं । समुदयसच्चं न वत्तब्बं — 25
“मग्गारम्मणं” ति पि, “मग्गहेतुकं” ति पि, “मग्गाधिपती” ति पि ।
मग्गसच्चं न मग्गारम्मणं मग्गहेतुकं^३, सिया मग्गाधिपति, सिया न
न वत्तब्बं — “मग्गाधिपती” ति । दुक्खसच्चं सिया मग्गारम्मणं न

१ अपचयगामी — सी० । २. सच्चा — स्या०, रो० । ३. सिया मग्गहेतुकं — स्या०, रो० ।

मग्गहेतुकं, सिया मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं - “मग्गारम्मणं” ति पि,
“मग्गाधिपती” ति पि ।

६८. द्वे सच्चा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा -
‘उप्पादिनो’ ति । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - “उप्पन्नं” ति पि, “अनुप्पन्नं”
5 ति पि, “उप्पादी” ति पि । दुक्खसच्चं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं,
सिया उप्पादि ।

६९. तीणि सच्चानि सिया अतीता, सिया अनागता, सिया
पच्चुप्पन्ना । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - “अतीतं” ति पि, “अनागतं”
ति पि, “पच्चुप्पन्नं” ति पि ।

10 ७०. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं न वत्तब्बं -
“अतीतारम्मणं” ति पि, “अनागतारम्मणं” ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणं”
ति पि । द्वे सच्चा सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया
पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा - “अतीतारम्मणा” ति पि, “अना-
गतारम्मणा” ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि ।

R 115 15 ७१. निरोधसच्चं बहिद्धा । तीणि सच्चानि सिया अज्झत्ता,
सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा ।

७२. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं बहिद्धारम्मणं ।
समुदयसच्चं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया बहिद्धारम्मणं, सिया अज्झत्त-
बहिद्धारम्मणं ।

20 ७३. दुक्खसच्चं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया बहिद्धारम्मणं,
B. 121 सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणं, सिया न वत्तब्बं - “अज्झत्तारम्मणं” ति
पि, “बहिद्धारम्मणं” ति पि, “अज्झत्तबहिद्धारम्मणं” ति पि ।

७४. तीणि सच्चानि अनिदस्सनअप्पटिघा । दुक्खसच्चं सिया
सनिदस्सनसप्पटिघं, सिया अनिदस्सनसप्पटिघं, सिया अनिदस्सनअप्पटिघं ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

25 ७५. समुदयसच्चं हेतु । निरोधसच्चं न हेतु । द्वे सच्चा
सिया हेतू, सिया न हेतू ।

७६. द्वे सच्चा सहेतुका । निरोधसच्चं अहेतुकं । दुक्खसच्चं
सिया सहेतुकं, सिया अहेतुकं ।

७७. द्वे सच्चा हेतुसम्पयुता । निरोधसच्चं हेतुविष्ययुत्तं ।
दुःखसच्चं सिया हेतुसम्पयुत्तं, सिया हेतुविष्ययुत्तं ।

७८. समुदयसच्चं हेतु चेव सहेतुकं च । निरोधसच्चं न
वत्तब्बं — “हेतु चेव सहेतुकं चा” ति पि, “सहेतुकं चेव न च हेतू” ति पि ।
मगसच्चं सिया हेतु चेव सहेतुकं च, सिया सहेतुकं चेव न च हेतु । 5
दुःखसच्चं सिया हेतु चेव सहेतुकं च, सिया सहेतुकं चेव न च हेतु, सिया
न वत्तब्बं — “हेतु चेव सहेतुकं चा” ति पि, “सहेतुकं चेव न च हेतू” ति पि ।

७९. समुदयसच्चं हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तं च । निरोधसच्चं
न वत्तब्बं — “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तं चा” ति पि, “हेतुसम्पयुत्तं चेव न च
हेतू” ति पि । मगसच्चं सिया हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तं च, सिया हेतुसम्प- 10
युत्तं चेव न च हेतु । दुःखसच्चं सिया हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तं च, सिया
हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतु, सिया न वत्तब्बं — “हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तं
चा” ति पि, “हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतू” ति पि ।

८०. निरोधसच्चं न हेतु अहेतुकं । समुदयसच्चं न वत्तब्बं —
“न हेतु सहेतुकं” ति पि, “न हेतु अहेतुकं” ति पि । मगसच्चं 15
सिया न हेतु सहेतुकं, सिया न वत्तब्बं — “न हेतु सहेतुकं” ति पि, “न हेतु
अहेतुकं” ति पि । दुःखसच्चं सिया न हेतु सहेतुकं, सिया न हेतु अहेतुकं,
सिया न वत्तब्बं — “न हेतु सहेतुकं” ति पि, “न हेतु अहेतुकं” ति पि ।

(२)

८१. तीणि सच्चानि सप्पच्चया । निरोधसच्चं अप्पच्चयं ।

R. 116

८२. तीणि सच्चानि सङ्खता । निरोधसच्चं असङ्खतं ।

20

८३. तीणि सच्चानि अनिदस्सना । दुःखसच्चं सिया सनि-
दस्सनं, सिया अनिदस्सनं ।

८४. तीणि सच्चानि अप्पटिघा । दुःखसच्चं सिया सप्पटिघं,
सिया अप्पटिघं ।

८५. तीणि सच्चानि^१ अरूपानि^१ । दुःखसच्चं सिया रूपं, 25
सिया अरूपं ।

८६. द्वे सच्चा लोकिया । द्वे सच्चा लोकुत्तरा; केनचि
विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

B. 122

(३)

८७. समुदयसच्चं आसवो । द्वे सच्चा नो आसवा । दुक्ख-
सच्चं सिया आसवो, सिया नो आसवो ।

८८. द्वे सच्चा सासवा । द्वे सच्चा अनासवा ।

८९. समुदयसच्चं आसवसम्पयुत्तं^१ । द्वे सच्चा आसव-
५ विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया आसवसम्पयुत्तं, सिया आसवविप्पयुत्तं ।

९०. समुदयसच्चं आसवो चेव सासवं च । द्वे सच्चा न
वत्तब्बा - “आसवा चेव सासवा चा” ति पि, “सासवा चेव नो च
आसवा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवो चेव सासवं च, सिया सासवं
चेव नो च आसवो ।

१० ९१. समुदयसच्चं आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं च । द्वे
सच्चा न वत्तब्बा - “आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा” ति पि, “आसव-
सम्पयुत्ता चेव नो च आसवा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवो चेव
आसवसम्पयुत्तं च, सिया आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो, सिया न
वत्तब्बं - “आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्तं
१५ चेव नो च आसवो” ति पि ।

९२. द्वे सच्चा आसवविप्पयुत्तअनासवा । समुदयसच्चं न
वत्तब्बं - “आसवविप्पयुत्तसासवं” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवं”
ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवविप्पयुत्तसासवं, सिया न वत्तब्बं -
“आसवविप्पयुत्तसासवं” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवं” ति पि ।

(४)

२० ९३. समुदयसच्चं संयोजनं । द्वे सच्चा नो संयोजना ।
दुक्खसच्चं सिया संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

९४. द्वे सच्चा संयोजनिया । द्वे सच्चा असंयोजनिया ।

९५. समुदयसच्चं संयोजनसम्पयुत्तं । द्वे सच्चा संयोजन-
विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया संयोजनसम्पयुत्तं, सिया संयोजनविप्पयुत्तं ।

२५ ९६. समुदयसच्चं संयोजनं चेव संयोजनियं च । द्वे सच्चा
न वत्तब्बा - “संयोजना चेव संयोजनिया चा” ति पि, “संयोजनिया

चेव नो च संयोजना” ति पि । दुक्खसच्चं सिया संयोजनं चेव संयोजनियं च, सिया संयोजनियं चेव नो च संयोजनं ।

६७. समुदयसच्चं संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — “संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा” ति पि, “संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना” ति पि । दुक्खसच्चं सिया संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं च, सिया संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तब्बं — “संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं चा” ति पि, “संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं” ति पि ।

R. 117

B. 123

६८. द्वे सच्चा संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । समुदयसच्चं न वत्तब्बं — “संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि, “संयोजनविप्पयुत्त- 10 असंयोजनियं” ति पि । दुक्खसच्चं सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियं, सिया न वत्तब्बं — “संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि, “संयोजन- विप्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि ।

(५)

६९. समुदयसच्चं गन्थो । द्वे सच्चा नो गन्था । दुक्खसच्चं सिया गन्थो, सिया नो गन्थो ।

15

१००. द्वे सच्चा गन्थनिया । द्वे सच्चा अगन्थनिया ।

१०१. द्वे सच्चा गन्थविप्पयुत्ता । द्वे सच्चा सिया गन्थसम्पयुत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

१०२. समुदयसच्चं गन्थो चेव गन्थनियं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — “गन्था चेव गन्थनिया चा” ति पि, “गन्थनिया चेव नो च 20 गन्था” ति पि । दुक्खसच्चं सिया गन्थो चेव गन्थनियं च, सिया गन्थनियं चेव नो च गन्थो ।

१०३. समुदयसच्चं गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं च, सिया न वत्तब्बं — “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो” ति पि । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता 25 चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति पि । दुक्खसच्चं सिया गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं च, सिया गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो,

सिया न वत्तब्बं - “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च गन्थो” ति पि ।

१०४. द्वे सच्चा गन्थविप्पयुत्तग्नगन्थनिया । द्वे सच्चा सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा - “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया”
5 ति पि, “गन्थविप्पयुत्तग्नगन्थनिया” ति पि ।

(६-८)

१०५. समुदयसच्चं ओघो ... पे०... योगो ... पे०... नीवरणं ।
द्वे सच्चा नो नीवरणा । दुक्खसच्चं सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

१०६. द्वे सच्चा नीवरणिया ? द्वे सच्चा अनीवरणिया ।
R. 118 १०७. समुदयसच्चं नीवरणसम्पयुत्तं । द्वे सच्चा नीवरण-

- 10 विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया नीवरणसम्पयुत्तं, सिया नीवरणविप्पयुत्तं ।

१०८. समुदयसच्चं नीवरणं चेव नीवरणियं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा - “नीवरणा चेव नीवरणिया चा” ति पि, “नीवरणिया चेव नो च नीवरणा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया नीवरणं चेव नीवरणियं च, सिया नीवरणियं चेव नो च नीवरणं ।

- 15 १०९. समुदयसच्चं नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं च । द्वे
B. 124 सच्चा न वत्तब्बा - “नीवरणा चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति पि,
“नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा” ति पि । दुक्खसच्चं
सिया नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं च, सिया नीवरणसम्पयुत्तं
चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं - “नीवरणं चेव नीव-
20 रणसम्पयुत्तं चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं”
ति पि । द्वे सच्चा नीवरणविप्पयुत्तग्ननीवरणिया । समुदयसच्चं न
वत्तब्बं - “नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं” ति पि, “नीवरणविप्पयुत्तग्ननी-
वरणियं” ति पि । दुक्खसच्चं सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं,
सिया न वत्तब्बं - “नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं” ति पि, “नीवरणविप्प-
25 युत्तग्ननीवरणियं” ति पि ।

(९)

११०. तीणि सच्चानि नो परामासा । दुक्खसच्चं सिया परा-
मासो, सिया नो परामासो ।

१११. द्वे सच्चा परामट्टा । द्वे सच्चा अपरामट्टा ।

११२. द्वे सच्चा परामासविप्पयुत्ता । समुदयसच्चं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं । दुक्खसच्चं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं, सिया न वत्तब्बं — “परामाससम्पयुत्तं” ति पि, “परामासविप्पयुत्तं” ति पि । 5

११३. समुदयसच्चं न वत्तब्बं — “परामासो चेव परामट्ठं चा” ति, परामट्ठं चेव नो च परामासो । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — “परामासा चेव परामट्टा चा” ति पि, “परामट्टा चेव नो च परामासा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया परामासो चेव परामट्ठं च, सिया परामट्ठं चेव नो च परामासो । 10

११४. द्वे सच्चा परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा । द्वे सच्चा सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्टा, सिया न वत्तब्बा — “परामासविप्पयुत्तपरामट्टा” ति पि, “परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा” ति पि ।

(१०)

११५. द्वे सच्चा सारम्मणा । निरोधसच्चं अनारम्मणं । दुक्खसच्चं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं । 15

११६. तीणि सच्चानि नो चित्ता । दुक्खसच्चं सिया चित्तं, सिया नो चित्तं ।

११७. द्वे सच्चा चेतसिका । निरोधसच्चं अचेतसिकं । दुक्खसच्चं सिया चेतसिकं, सिया अचेतसिकं ।

११८. द्वे सच्चा चित्तसम्पयुत्ता । निरोधसच्चं चित्तविप्पयुत्तं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसम्पयुत्तं, सिया चित्तविप्पयुत्तं, सिया न वत्तब्बं — “चित्तेन सम्पयुत्तं” ति पि, “चित्तेन विप्पयुत्तं” ति पि । 20

११९. द्वे सच्चा चित्तसंसट्ठा । निरोधसच्चं चित्तविसंसट्ठं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसट्ठं, सिया चित्तविसंसट्ठं, सिया न वत्तब्बं — “चित्तेन संसट्ठं” ति पि, “चित्तेन विसंसट्ठं” ति पि । 25

१२०. द्वे सच्चा चित्तसमुद्धाना । निरोधसच्चं नो चित्तसमुद्धानं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसमुद्धानं, सिया नो चित्तसमुद्धानं ।

१२१. द्वे सच्चा चित्तसहभुनो । निरोधसच्चं नो चित्तसहभू ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

१२२. द्वे सच्चा चित्तानुपरिवत्तिनो । निरोधसच्चं नो चित्ता-
नुपरिवत्ति । दुक्खसच्चं सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तानु-
परिवत्ति ।

B. 125

R. 119

१२३. द्वे सच्चा चित्तसंसट्ठसमुद्धाना । निरोधसच्चं नो चित्त-
संसट्ठसमुद्धानं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसट्ठसमुद्धानं, सिया नो चित्त-
संसट्ठसमुद्धानं ।

१२४. द्वे सच्चा चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभुनो । निरोधसच्चं नो
चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभू । दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभू,
सिया नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभू ।

१२५. द्वे सच्चा चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्तिनो । निरोध-
सच्च नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्ति । दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसट्ठ-
समुद्धानानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्ति ।

१२६. तीणि सच्चानि^१ बाहिरा । दुक्खसच्चं सिया अज्झत्तं,
सिया बाहिरं ।

(११)

१२७. तीणि सच्चानि नो उपादा । दुक्खसच्चं सिया उपादा,
सिया नो उपादा ।

१२८. तीणि सच्चानि अनुपादिन्ना । दुक्खसच्चं सिया उपा-
दिन्नं, सिया अनुपादिन्नं ।

१२९. समुदयसच्चं उपादानं । द्वे सच्चा नो उपादाना ।
दुक्खसच्चं सिया उपादानं, सिया नो उपादानं ।

१३०. द्वे सच्चा उपादानिया । द्वे सच्चा अनुपादानिया ।

१३१. द्वे सच्चा उपादानविप्पयुत्ता । द्वे सच्चा सिया उपा-
दानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

१३२. समुदयसच्चं उपादानं चैव उपादानियं च । द्वे सच्चा
न वत्तब्बा — “उपादाना चैव उपादानिया चा” ति पि, “उपादानिया चैव

१. सच्चा — रो० । २. अज्झत्तिकं — सी०, स्वा०, रो० ।

नो च उपादाना” ति पि । दुक्खसच्चं सिया उपादानं चेव उपादानियं च, सिया उपादानियं चेव नो च उपादानं ।

१३३. समुदयसच्चं सिया उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं च, सिया न वत्तब्बं — “उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं” ति पि । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — 5
“उपादाना चेव उपादानसम्पयुत्ता चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना” ति पि । दुक्खसच्चं सिया उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं च, सिया उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं —
“उपादानं चेव उपादानसम्पयुत्तं चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्तं चेव नो च उपादानं” ति पि । 10

१३४. द्वे सच्चा उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । द्वे सच्चा सिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया न वत्तब्बा — “उपादानविप्पयुत्तउपादानिया” ति पि, “उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया” ति पि ।
(१२)

१३५. समुदयसच्चं किलेसो । द्वे सच्चा नो किलेसा । दुक्खसच्चं सिया किलेसो, सिया नो किलेसो । 15

१३६. द्वे सच्चा सङ्किलेसिका । द्वे सच्चा असङ्किलेसिका ।

१३७. समुदयसच्चं सङ्किलिट्ठं । द्वे सच्चा असङ्किलिट्ठा । दुक्खसच्चं सिया सङ्किलिट्ठं, सिया असङ्किलिट्ठं ।

१३८. समुदयसच्चं किलेससम्पयुत्तं । द्वे सच्चा किलेसविप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया किलेससम्पयुत्तं, सिया किलेसविप्पयुत्तं । 20 B 126

१३९. समुदयसच्चं किलेसो चेव सङ्किलेसिकं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा — “किलेसा चेव सङ्किलेसिका चा” ति पि, “सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चेव सङ्किलेसिकं च, सिया सङ्किलेसिकं चेव नो च किलेसो ।

१४०. समुदयसच्चं किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं च । द्वे सच्चा 25
न वत्तब्बा — “किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा चा” ति पि, “सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं च, सिया सङ्किलिट्ठं चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बं — “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं चा” ति पि, “सङ्किलिट्ठं चेव नो च किलेसो” ति पि ।

१४१. समुदयसच्चं किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तं च । द्वे सच्चा
न वत्तब्बा - “किलेसा चैव किलेससम्पयुत्ता चा” ति पि, “किलेससम्प-
युत्ता चैव नो च किलेसा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चैव किलेस-
सम्पयुत्तं च, सिया किलेससम्पयुत्तं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बं -
5 “किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तं चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्तं चैव नो च
किलेसो” ति पि ।

१४२. द्वे सच्चा किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका । समुदयसच्चं
न वत्तब्बं - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं” ति पि, “किलेसविप्पयुत्त-
असङ्किलेसिकं” ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं,
10 सिया न वत्तब्बं - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं” ति पि, “किलेसविप्प-
युत्तअसङ्किलेसिकं” ति पि ।

(१३)

R. 121

१४३. द्वे सच्चा न दस्सनेन पहातब्बा । द्वे सच्चा सिया दस्सनेन
पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।

१४४. द्वे सच्चा न भावनाय पहातब्बा । द्वे सच्चा सिया
15 भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।

१४५. द्वे सच्चा न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । द्वे सच्चा सिया
दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।

१४६. द्वे सच्चा न भावनाय पहातब्बहेतुका । द्वे सच्चा सिया
भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

20 १४७. समुदयसच्चं सवितक्कं । निरोधसच्चं अवितक्कं ।
द्वे सच्चा सिया सवितक्का, सिया अवितक्का ।

१४८. समुदयसच्चं सविचारं । निरोधसच्चं अविचारं । द्वे
सच्चा सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१४९. निरोधसच्चं अप्पीतिकं । तीणि सच्चानि सिया सप्पी-
25 तिका, सिया अप्पीतिका ।

१५०. निरोधसच्चं न पीतिसहगतं । तीणि सच्चानि सिया
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

१५१. निरोधसच्चं न सुखसहगतं । तीणि सच्चानि सिया
सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

१५२. निरोधसच्चं न उपेक्खासहगतं । तीणि सच्चानि सिया
उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता ।

१५३. समुदयसच्चं कामावचरं । द्वे सच्चा न कामावचरा । 5
दुक्खसच्चं सिया कामावचरं, सिया न कामावचरं ।

१५४. तीणि सच्चानि न रूपावचरा । दुक्खसच्चं सिया रूपा-
वचरं, सिया न रूपावचरं ।

१५५. तीणि सच्चानि न अरूपावचरा । दुक्खसच्चं सिया
अरूपावचरं, सिया न अरूपावचरं । 10

१५६. द्वे सच्चा परियापन्ना । द्वे सच्चा अपरियापन्ना ।

१५७. मग्गसच्चं निय्यानिकं । तीणि सच्चानि अनिय्यानिका ।

१५८. मग्गसच्चं नियतं । निरोधसच्चं अनियतं । द्वे सच्चा
सिया नियता, सिया अनियता ।

१५९. द्वे सच्चा सउत्तरा । द्वे सच्चा अनुत्तरा । 15

१६०. समुदयसच्चं सरणं । द्वे सच्चा अरणा । दुक्खसच्चं
सिया सरणं, सिया अरणं ति ।

सच्चविमङ्गो निट्ठितो ।

५. इन्द्रियविभङ्गो

१. अभिधम्मभाजनीयं

B 128,
R 122

१. बावीसतिन्द्रियानि - चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चान्द्रियं, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं^१, अञ्जान्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं ।

२. तत्थ कतमं चक्खुन्द्रियं ?

यं चक्खु चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो गामो पेसो - इदं वुच्चति "चक्खुन्द्रियं" ।

३. तत्थ कतमं सोतिन्द्रियं. पे०... घानिन्द्रियं ... पे०... जिह्विन्द्रियं ... पे०... कायिन्द्रियं ?

यो कायो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो गामो पेसो - इदं वुच्चति "कायिन्द्रियं" ।

४. तत्थ कतमं मनिन्द्रियं ?

एकविधेन मनिन्द्रियं - फस्ससम्पयुत्तं ।

दुविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि सहेतुकं, अत्थि अहेतुकं ।

तिविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि कुसलं, अत्थि अकुसलं, अत्थि अव्याकतं ।

चतुर्विधेन मनिन्द्रियं - अत्थि कामावचरं, अत्थि रूपावचरं, अत्थि अरूपावचरं, अत्थि अपरियापन्नं ।

पञ्चविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि दुक्खिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तं ।

छव्विधेन मनिन्द्रियं - चक्खुविञ्जाणं . पे०... मनोविञ्जाणं । एवं छव्विधेन मनिन्द्रियं ।

१. अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रिय - स्या० ।

सत्तविधेन मनिन्द्रियं — चक्खुविञ्जाणं ... पे०... कायविञ्जाणं,
मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु । एवं सत्तविधेन मनिन्द्रियं ।

अट्ठविधेन मनिन्द्रियं — चक्खुविञ्जाणं ... पे०... कायविञ्जाणं
अत्थि सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु ।
एवं अट्ठविधेन मनिन्द्रियं ।

5

नवविधेन मनिन्द्रियं — चक्खुविञ्जाणं . पे०... कायविञ्जाणं,
मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि
अव्याकता । एवं नवविधेन मनिन्द्रियं ।

B. 129

दसविधेन मनिन्द्रियं — चक्खुविञ्जाणं ... पे०... कायविञ्जाणं
अत्थि सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु
अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन
मनिन्द्रियं . पे० .. एवं बहुविधेन मनिन्द्रियं । इदं वुच्चति “मनिन्द्रियं” ।

10

५. तत्थ कतमं इत्थिन्द्रियं ?

यं इत्थिया इत्थिलिङ्गं^१ इत्थिनिमित्तं इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पो
इत्थत्तं^२ इत्थिभावो — इदं वुच्चति “इत्थिन्द्रियं” ।

15

६. तत्थ कतमं पुरिसिन्द्रियं ?

यं^३ पुरिसस्स पुरिसलिङ्गं पुरिसनिमित्तं पुरिसकुत्तं पुरिसा-
कप्पो पुरिसत्तं पुरिसभावो — इदं वुच्चति “पुरिसिन्द्रियं” ।

R. 123

७. तत्थ कतमं जीवितिन्द्रियं ?

जीवितिन्द्रियं द्विविधेन — अत्थि रूपजीवितिन्द्रियं, अत्थि अरूप-
जीवितिन्द्रियं ।

20

(१) तत्थ कतमं रूपजीवितिन्द्रियं ?

यो तेसं रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना
इरियना वत्तना पालना जीवितं जीवितिन्द्रियं —
इदं वुच्चति “रूपजीवितिन्द्रियं” ।

25

(२) तत्थ कतमं अरूपजीवितिन्द्रियं ?

यो तेसं अरूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना
यापना इरियना वत्तना पालना जीवितं जीवितिन्द्रियं
— इदं वुच्चति “अरूपजीवितिन्द्रियं” ।

१. इत्थील्लिङ्गं — स्या०, एवमुपरि पि । २. इत्थित्तं — स्या० । ३. रो० पोत्थके नत्थि ।

इदं वुच्चति "जीवित्तिन्द्रियं" ।

८. तत्थ कतमं सुखिन्द्रियं ?

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सुखिन्द्रियं" ।

5 ९. तत्थ कतमं दुक्खिन्द्रियं ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति
"दुक्खिन्द्रियं" ।

१०. तत्थ कतमं सोमनस्सिन्द्रियं ?

10 यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सोमनस्सिन्द्रियं" ।

B. 130

११. तत्थ कतमं दोमनस्सिन्द्रियं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमन-
15 स्सिन्द्रियं" ।

१२. तत्थ कतमं उपेक्खिन्द्रियं ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - इदं वुच्चति "उपेक्खि-
न्द्रियं" ।

20 १३. तत्थ कतमं सद्धिन्द्रियं ?

या सद्धा सद्दहना ओकप्पना अभिप्पसादो सद्धा सद्धिन्द्रियं
सद्धाबलं - इदं वुच्चति "सद्धिन्द्रियं" ।

१४. तत्थ कतमं विरियिन्द्रियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो निक्कमो परक्कमो उय्यामो वायामो
25 उस्साहो उस्सोव्ही^१ थामो ठिति^२ असिथिलपरक्कमता अनिक्खित्तच्छन्दता
R. 124 अनिक्खित्तधुरता धुरसम्पग्गाहो विरियं विरियिन्द्रियं विरियबलं^३ - इदं
वुच्चति "विरियिन्द्रियं" ।

१. उस्सोव्ही - सी०, रो० । २. धिति - सी०, स्या०, रो० । ३. विरियबलं सम्मा-
वायामो - स्या०, रो० ।

१५. तत्थ कतमं सतिन्द्रियं ?

या सति अनुस्सति पटिस्सति सति सरणता धारणता अपिला-
पनता असम्मुस्सनता^१ सति सतिन्द्रियं सतिबलं सम्मासति - इदं वुच्चति
“सतिन्द्रियं” ।

१६. तत्थ कतमं समाधिन्द्रियं ?

5

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविवखेपो
अविसाहटमानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिबलं सम्मासमाधि - इदं
वुच्चति “समाधिन्द्रियं” ।

१७. तत्थ कतमं पञ्जिन्द्रियं ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - 10
इदं वुच्चति “पञ्जिन्द्रियं” ।

१८. तत्थ कतमं अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं ?

या तेसं धम्मानं अनञ्जातानं^२ अदिट्ठानं अप्पत्तानं अविदितानं
असच्छिकतानं सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं 15
- इदं वुच्चति “अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं” ।

१९. तत्थ कतमं अञ्जिन्द्रियं ?

या तेसं धम्मानं ज्ञातानं दिट्ठानं पत्तानं विदितानं सच्छिकतानं
सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मा-
दिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति 20
अञ्जिन्द्रियं ।

२०. तत्थ कतमं अञ्जाताविन्द्रियं ?

B. 131

या तेसं धम्मानं अञ्जातावीनं दिट्ठानं पत्तानं विदितानं सच्छि-
कतानं सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्मविचयो
सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति 25
“अञ्जाताविन्द्रियं” ।

— ० —

§ २. पञ्चापुच्छकं

२१. बावीसतिन्द्रियानि - चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं, अञ्चिन्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं ।

R. 125

२२. बावीसतीनं इन्द्रियानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुवकमेव

२३. दसिन्द्रिया अव्याकता । दोमनस्सिन्द्रियं अकुसलं । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं कुसलं । चत्तारिन्द्रिया सिया कुसला, 10 सिया अव्याकता । छ इन्द्रिया सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

२४. द्वादसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि, “अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता” ति पि । छ इन्द्रिया सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया 15 अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । तीणिन्द्रिया सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । जीवितिन्द्रिय सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया न वत्तब्बं - “सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि, “दुक्खाय वेदनाय 20 सम्पयुत्तं” ति पि, “अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं” ति पि ।

२५. सत्तिन्द्रिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । तीणिन्द्रिया विपाका । द्विन्द्रिया विपाकधम्मधम्मा । अञ्चिन्द्रियं सिया विपाकं, 132 सिया विपाकधम्मधम्मं । नविन्द्रिया सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

B. 132

२६. नविन्द्रिया उपादिनुपादानिया । दोमनस्सिन्द्रियं अनुपादिनुपादानियं । तीणिन्द्रिया अनुपादिनुपादानिया । नविन्द्रिया 25

सिया उपादिब्रुपादानिया, सिया अनुपादिब्रुपादानिया, सिया अनुपादिब्र-
अनुपादानिया ।

२७. नविन्द्रिया असङ्किलिट्टसङ्किलेसिका । दोमनस्सिन्द्रियं
सङ्किलिट्टसङ्किलेसिकं । तीणिन्द्रिया असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिका । तीणि-
न्द्रिया सिया असङ्किलिट्टसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिका । 5
छ इन्द्रिया सिया सङ्किलिट्टसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्टसङ्किलेसिका,
सिया असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिका ।

२८. नविन्द्रिया अवितक्कअविचारा । दोमनस्सिन्द्रियं सवितक्क-
सविचारं । उपेक्खिन्द्रियं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्क-
अविचारं । एकादसिन्द्रिया सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्क- 10
विचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।

२९. एकादसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “पीतिसहगता” ति पि,
“सुखसहगता” ति पि, “उपेक्खासहगता” ति पि । सोमन्नस्सिन्द्रियं
सिया पीतिसहगतं न सुखसहगतं न उपेक्खासहगतं, सिया न वत्तब्बं - R 126
“पीतिसहगतं” ति । छ इन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, 15
सिया उपेक्खासहगता । चत्तारिन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया सुख-
सहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तब्बा - “पीतिसहगता” ति
पि, “सुखसहगता” ति पि, “उपेक्खासहगता” ति पि ।

३०. पन्नरसिन्द्रिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा ।
दोमनस्सिन्द्रियं सिया दस्सनेन पहातब्बं, सिया भावनाय पहातब्बं । 20
छ इन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातब्बा, सिया भावनाय पहातब्बा, सिया नेव
दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा ।

३१. पन्नरसिन्द्रिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।
दोमनस्सिन्द्रियं सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुकं, सिया भावनाय पहातब्ब-
हेतुकं । छ इन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया भावनाय 25
पहातब्बहेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

३२. दसिन्द्रिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । दोमनस्सिन्द्रियं
आचयगामि । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं अपचयगामि । अञ्जिन्द्रियं
सिया अपचयगामि, सिया नेवाचयगामिनापचयगामि । नविन्द्रिया सिया B. 133
आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । 30

३३. दसिन्द्रिया नेवसेक्खनासेक्खा । द्विन्द्रिया सेक्खा । अञ्जा-
ताविन्द्रियं असेक्खं । नविन्द्रिया सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया
नेवसेक्खनासेक्खा ।

३४. दसिन्द्रिया परित्ता । तीणिन्द्रिया अप्पमाणा । नविन्द्रिया
५ सिया परित्ता, सिया महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

३५. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । द्विन्द्रिया परित्तारम्मणा ।
तीणिन्द्रिया अप्पमाणारम्मणा । दोमनस्सिन्द्रियं सिया परित्तारम्मणं
सिया महग्गतारम्मणं, न अप्पमाणारम्मणं, सिया न वत्तब्बं – “परित्ता-
रम्मणं” ति पि, “महग्गतारम्मणं” ति पि । नविन्द्रिया सिया परित्ता-
१० रम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तब्बा
– “परित्तारम्मणा” ति पि, “महग्गतारम्मणा” ति पि, “अप्पमाणा-
रम्मणा” ति पि ।

३६. नविन्द्रिया मज्झिमा । दोमनस्सिन्द्रियं हीनं । तीणिन्द्रिया
पणीता । तीणिन्द्रिया सिया मज्झिमा, सिया पणीता । छ इन्द्रिया
१५ सिया हीना, सिया मज्झिमा, सिया पणीता ।

३७. दसिन्द्रिया अनियता । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं
सम्मत्तनियतं । चत्तारिन्द्रिया सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।
R 127 दोमनस्सिन्द्रियं सिया मिच्छत्तनियतं, सिया अनियतं । छ इन्द्रिया सिया
मिच्छत्तनियता, सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

३८. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चत्तारिन्द्रिया न वत्तब्बा –
“मग्गारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति
पि । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं न मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं,
सिया मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं – “मग्गहेतुकं” ति पि, “मग्गा-
धिपती” ति पि । अञ्जिन्द्रियं न मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं, सिया
२० मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्ब – “मग्गहेतुक” ति पि, “मग्गाधिपती”
ति पि । नविन्द्रिया सिया मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया
मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा – “मग्गारम्मणा” ति पि, “मग्ग-
हेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि ।

३९. दसिन्द्रिया सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, न वत्तब्बा –
३० “अनुप्पन्ना” ति । द्विन्द्रिया सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया न

वत्तब्बा — “उप्पादिनो” ति । दसिन्द्रिया सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो; सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

४०. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । द्विन्द्रिया पच्चुप्पन्नारम्मणा । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा — “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा” ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि । दसिन्द्रिया सिया अतीतारम्मणा, 5 सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा — “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा” ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । तीणिन्द्रिया बहिद्धारम्मणा । चत्तारिन्द्रिया सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा, अट्ठिन्द्रिया 10 सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तब्बा — “अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “बहिद्धारम्मणा” ति पि, “अज्झत्तबहिद्धारम्मणा” ति पि ।

B. 134

४१. पञ्चिन्द्रिया अनिदस्सनसप्पटिघा । सत्तरसिन्द्रिया अनिदस्सनसप्पटिघा । 15

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

४२. चत्तारिन्द्रिया हेतू । अट्ठारसिन्द्रिया न हेतू

४३. सत्तिन्द्रिया सहेतुका । नविन्द्रिया अहेतुका । छ इन्द्रिया सिया सहेतुका, सिया अहेतुका ।

४४. सत्तिन्द्रिया हेतुसम्पयुत्ता । नविन्द्रिया हेतुविप्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया हेतुसम्पयुत्ता, सिया हेतुविप्पयुत्ता । 20

४५. चत्तारिन्द्रिया हेतू चेव सहेतुका च । नविन्द्रिया न वत्तब्बा — “हेतू चेव सहेतुका चा” ति पि, “सहेतुका चेव न च हेतू” ति पि । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा — “हेतू चेव सहेतुका चा” ति । सहेतुका चेव न च हेतू । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा — “हेतू चेव सहेतुका चा” ति, सिया सहेतुका चेव न च हेतू, सिया न वत्तब्बा — “सहेतुका चेव न च 25 हेतू” ति ।

४६. चत्तारिन्द्रिया हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता च । नविन्द्रिया न वत्तब्बा — “हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा” ति पि, “हेतुसम्पयुत्ता चेव न

R. 128

च हेतू" ति पि । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू, सिया न वत्तब्बा - "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" ति ।

- 5 ४७. नविन्द्रिया न हेतू अहेतुका । तीणिन्द्रिया न हेतू सहेतुका । चत्तारिन्द्रिया न वत्तब्बा - "न हेतू सहेतुका" ति पि, "न हेतू अहेतुका" ति पि । छ इन्द्रिया सिया न हेतू सहेतुका, सिया न हेतू अहेतुका ।

(२)

४८. सप्पच्चया । सङ्गता । अनिदस्सना ।

४९. पञ्चिन्द्रिया सप्पटिघा । सत्तरसिन्द्रिया अप्पटिघा ।

- 10 ५० सत्तिन्द्रिया रूपा । चुट्टसिन्द्रिया अरूपा । जीवितिन्द्रिय^१ सिया रूपं, सिया अरूपं ।

५१ दसिन्द्रिया लोकिया । तीणिन्द्रिया लोकुत्तरा । नविन्द्रिया सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा ; केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३)

५२. नो आसवा । दसिन्द्रिया सासवा । तीणिन्द्रिया अनासवा ।

- 15 नविन्द्रिया सिया सासवा, सिया अनासवा ।

५३. पन्नरसिन्द्रिया आसवविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं आसव-सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

५४. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, "सासवा चेव नो च आसवा" । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - "आसवा चेव सासवा चा" ति पि, "सासवा चेव नो च आसवा" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तब्बा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, सिया सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तब्बा - "सासवा चेव नो च आसवा" ति ।

५५. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तब्बा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा" ति पि । दोमनस्सि-
25 न्द्रियं न वत्तब्बं - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं चा" ति, "आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो" । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - "आसवा चेव आसव-

१ जीवितिन्द्रिया - सी० ।

सम्पयुक्ता चा" ति, सिया आसवसम्पयुक्ता चेव नो च आसवा, सिया न वत्तब्बा - "आसवसम्पयुक्ता चेव नो च आसवा" ति ।

५६. नविन्द्रिया आसवविप्पयुत्तसासवा । तीणिन्द्रिया आसव-
विप्पयुत्तअनासवा । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - "आसवविप्पयुत्त-
सासवं" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवं" ति पि । तीणिन्द्रिया सिया 5
आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा । छ इन्द्रिया सिया
आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया न वत्तब्बा -
"आसवविप्पयुत्तसासवा" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवा" ति पि ।

(४)

५७. नो संयोजना । दसिन्द्रिया संयोजनिया । तीणिन्द्रिया
असंयोजनिया । नविन्द्रिया सिया संयोजनिया, सिया असंयोजनिया । 10

५८. पन्नरसिन्द्रिया संयोजनविप्पयुक्ता । दोमनस्सिन्द्रियं
संयोजनसम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया संयोजनसम्पयुक्ता, सिया
संयोजनविप्पयुक्ता ।

B. 136,
R. 129

५९. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - "संयोजना चेव संयोजनिया
चा" ति, संयोजनिया चेव नो च संयोजना । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - 15
"संयोजना चेव संयोजनिया चा" ति पि, "संयोजनिया चेव नो च संयो-
जना" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तब्बा - "संयोजना चेव संयोजनिया
चा" ति, सिया संयोजनिया चेव नो च संयोजना, सिया न वत्तब्बा -
"संयोजनिया चेव नो च संयोजना" ति ।

६०. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तब्बा - "संयोजना चेव संयोजन- 20
सम्पयुक्ता चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुक्ता चेव नो च संयोजना" ति पि ।
दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं चा" ति,
संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - "संयोजना
चेव संयोजनसम्पयुक्ता चा" ति, सिया संयोजनसम्पयुक्ता चेव नो च
संयोजना, सिया न वत्तब्बा - "संयोजनसम्पयुक्ता चेव नो च संयोजना" 25
ति ।

६१. नविन्द्रिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । तीणिन्द्रिया
संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - "संयोजन-

- विष्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि, “संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि ।
 तीणिन्द्रिया सिया संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविष्पयुत्त-
 असंयोजनिया । छ इन्द्रिया सिया संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया, सिया
 संयोजनविष्पयुत्तअसंयोजनिया, सिया न वत्तब्बा - “संयोजनविष्पयुत्त-
 5 संयोजनिया” ति पि, “संयोजनविष्पयुत्तअसंयोजनिया” ति पि ।

(५)

६२. नो गन्था । दसिन्द्रिया गन्थनिया । तीणिन्द्रिया अगन्थ-
 निया । नविन्द्रिया सिया गन्थनिया, सिया अगन्थनिया ।

६३. पन्नरसिन्द्रिया गन्थविष्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं गन्थ-
 सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया गन्थसम्पयुत्ता, सिया गन्थविष्पयुत्ता ।

- 10 ६४. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “गन्था चेव गन्थनिया चा” ति,
 गन्थनिया चेव नो च गन्था । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - “गन्था
 चेव गन्थनिया चा” ति पि, “गन्थनिया चेव नो च गन्था” ति पि ।
 नविन्द्रिया न वत्तब्बा - “गन्था चेव गन्थनिया चा” ति, सिया गन्थनिया
 चेव नो च गन्था, सिया न वत्तब्बा - “गन्थनिया चेव नो च गन्था” ति ।

- B. 137 15 ६५. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता
 चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं
 न वत्तब्बं - “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं” चा ति, गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च
 गन्थो । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति,
 सिया गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था, सिया न वत्तब्बा - “गन्थसम्पयुत्ता
 20 चेव नो च गन्था” ति ।

- R. 130 ६६. नविन्द्रिया गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया । तीणिन्द्रिया गन्थ-
 विष्पयुत्तअगन्थनिया । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - “गन्थविष्पयुत्त-
 गन्थनियं” ति पि, “गन्थविष्पयुत्तअगन्थनियं” ति पि । तीणिन्द्रिया सिया
 गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया । छ इन्द्रिया सिया
 25 गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा -
 “गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया” ति पि ।

(६-८)

६७. नो ओषा ... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ।

दसिन्द्रिया नीवरणिया । तीणिन्द्रिया अनीवरणिया । नविन्द्रिया सिया' नीवरणिया, सिया अनीवरणिया ।

६८. पन्नरसिन्द्रिया नीवरणविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं नीवरण-सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता ।

६९. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा — “नीवरणा चेव नीवरणिया चा” 5
ति, नीवरणिया चेव नो च नीवरणा । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा — “नीव-
रणा चेव नीवरणिया चा” ति पि, “नीवरणिया चेव नो च नीवरणा”
ति पि । नविन्द्रिया न वत्तब्बा — “नीवरणा चेव नीवरणिया चा” ति,
सिया नीवरणिया चेव नो च नीवरणा, सिया न वत्तब्बा — “नीवरणिया
चेव नो च नीवरणा” ति । 10

७०. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तब्बा — “नीवरणा चेव नीवरण-
सम्पयुत्ता चा” ति पि, “नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा” ति पि ।
दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं — “नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं चा” ति,
नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा — “नीवरणा
चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा” ति, सिया नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीव- 15
रणा, सिया न वत्तब्बा — “नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा” ति ।

७१. नविन्द्रिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया । तीणिन्द्रिया
नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं — “नीवरण-
विप्पयुत्तनीवरणियं” ति पि, “नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियं” ति पि ।
तीणिन्द्रिया सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्त- 20
अनीवरणिया । छ इन्द्रिया सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया
नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया, सिया न वत्तब्बा — “नीवरणविप्पयुत्त-
नीवरणिया” ति पि, “नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया” ति पि ।

(६)

७२. नो परामासा । दसिन्द्रिया परामट्ठा । तीणिन्द्रिया अपरा-
मट्ठा । नविन्द्रिया सिया परामट्ठा, सिया अपरामट्ठा । 25

७३. सोळसिन्द्रिया परामासविप्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया
परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता ।

R. 181

७४ दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “परामासा चेव परामट्ठा चा”
ति, परामट्ठा चेव नो च परामासा । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - “परामासा
चेव परामट्ठा चा” ति पि, “परामट्ठा चेव नो च परामासा” ति पि ।
नविन्द्रिया न वत्तब्बा - “परामासा चेव परामट्ठा चा” ति, सिया परामट्ठा
५ चेव नो च परामासा, सिया न वत्तब्बा - “परामट्ठा चेव नो च परामासा”
ति ।

७५. दसिन्द्रिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा । तीणिन्द्रिया परा-
मासविप्पयुत्तपरामट्ठा । तीणिन्द्रिया सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा,
सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा । छ इन्द्रिया सिया परामासविप्पयुत्त-
१० परामट्ठा, सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा, सिया न वत्तब्बा - “परा-
मासविप्पयुत्तपरामट्ठा” ति पि, “परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा” ति पि ।

(१०)

७६ सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चुद्दसिन्द्रिया सारम्मणा ।
जीवितिन्द्रियं सिया सारम्मण, सिया अनारम्मण ।

७७. एकवीसतिन्द्रिया नो चित्ता । मनिन्द्रियं चित्तं ।

१५ ७८. तेरसिन्द्रिया चेतसिका । अट्ठिन्द्रिया अचेतसिका । जीवि-
तिन्द्रियं सिया चेतसिक, सिया अचेतसिकं ।

७९. तेरसिन्द्रिया चित्तसम्पयुत्ता । सत्तिन्द्रिया चित्तविप्प-
युत्ता । जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसम्पयुत्तं, सिया चित्तविप्पयुत्तं ।
मनिन्द्रियं न वत्तब्बं - “चित्तेन सम्पयुत्तं” ति पि, “चित्तेन विप्पयुत्तं”
२० ति पि ।

८०. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसट्ठा । सत्तिन्द्रिया चित्तविसंसट्ठा ।
जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसंसट्ठं, सिया चित्तविसंसट्ठं । मनिन्द्रियं न
वत्तब्बं - “चित्तेन संसट्ठं” ति पि, “चित्तेन विसंसट्ठं” ति पि ।

८१. तेरसिन्द्रिया चित्तसमुद्धाना । अट्ठिन्द्रिया नो चित्तसमुद्धाना ।
२५ जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसमुद्धानं, सिया नो चित्तसमुद्धानं ।

८२. तेरसिन्द्रिया चित्तसहभुनो । अट्ठिन्द्रिया नो चित्तसहभुनो ।
जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

८३. तेरसिन्द्रिया चित्तानुपरिवर्त्तिनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तानुपरिवर्त्तिनो । जीवितिन्द्रियं सिया चित्तानुपरिवर्त्ति, सिया नो चित्तानुपरिवर्त्ति ।

८४. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धाना । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धाना । जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानं, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानं ।

B. 139

८५. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू ।

८६. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्तिनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्तिनो । जीवितिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्ति, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्ति ।

10

८७. छ इन्द्रिया अज्ज्ञातिका । सोळसिन्द्रिया बाहिरा ।

(११)

८८. सत्तिन्द्रिया उपादा । चुहसिन्द्रिया नो उपादा । जीवितिन्द्रियं सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

R. 132

15

८९. नविन्द्रिया उपादिन्ना । चत्तारिन्द्रिया अनुपादिन्ना । नविन्द्रिया सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

९०. नो उपादाना । दसिन्द्रिया उपादानिया । तीणिन्द्रिया अनुपादानिया । नविन्द्रिया सिया उपादानिया, सिया अनुपादानिया ।

९१. सोळसिन्द्रिया उपादानविप्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

20

९२. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादानिया चा” ति, उपादानिया चेव नो च उपादाना । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादानिया चा” ति पि, “उपादानिया चेव नो च उपादाना” ति पि । नविन्द्रिया न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादानिया चा” ति, सिया उपादानिया चेव नो च उपादाना । दसिन्द्रिया सिया उपादानिया चेव नो च उपादाना, सिया न वत्तब्बा - “उपादानिया चेव नो च उपादाना” ति ।

25

६३. सोळसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादान-
सम्पयुत्ता चा” ति पि, “उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना” ति पि ।
छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - “उपादाना चेव उपादानसम्पयुत्ता चा” ति,
सिया उपादानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना, सिया न वत्तब्बा - “उपा-
5 दानसम्पयुत्ता चेव नो च उपादाना” ति ।

६४. दसिन्द्रिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया । तीणिन्द्रिया
उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । तीणिन्द्रिया सिया उपादानविप्पयुत्त-
उपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । छ इन्द्रिया सिया
उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया,
10 सिया न वत्तब्बा - “उपादानविप्पयुत्तउपादानिया” ति पि, “उपादान-
विप्पयुत्तअनुपादानिया” ति पि ।

(१२)

B. 140

६५. नो किलेसा । दसिन्द्रिया सङ्किलेसिका । तीणिन्द्रिया
असङ्किलेसिका । नविन्द्रिया सिया सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।
६६. पन्नरसिन्द्रिया असङ्किलिट्ठा । दोमनस्सिन्द्रियं सङ्क-
15 लिट्ठं । छ इन्द्रिया सिया सङ्किलिट्ठा, सिया असङ्किलिट्ठा ।

६७. पन्नरसिन्द्रिया किलेसविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं किलेस-
सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया किलेससम्पयुत्ता, सिया किलेसविप्पयुत्ता ।

६८. दसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव सङ्किलेसिका चा”
ति, सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा । तीणिन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा
20 चेव सङ्किलेसिका चा” ति पि, “सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा” ति
पि । नविन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव सङ्किलेसिका चा” ति,
सिया सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलेसिका
चेव नो च किलेसा” ति ।

६९. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा
25 चा” ति पि, “सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा” ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं
न वत्तब्बं - “किलेसो चेव सङ्किलिट्ठं चा” ति, सङ्किलिट्ठं चेव नो च
किलेसो । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा चा” ति,
सिया सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तब्बा - “सङ्किलिट्ठा
चेव नो च किलेसा” ति ।

R 133

१००. पञ्चरसिन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा” ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - “किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तं चा” ति, किलेससम्पयुत्तं चेव नो च किलेसो । छ इन्द्रिया न वत्तब्बा - “किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता चा” ति, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा, 5 सिया न वत्तब्बा - “किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा” ति ।

१०१. नविन्द्रिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । तीणिन्द्रिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तब्बं - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं” ति पि, “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं” ति पि । तीणिन्द्रिया सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । छ इन्द्रिया सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया न वत्तब्बा - “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि, “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि । 10

(१३)

१०२. पञ्चरसिन्द्रिया न दस्सनेन पहातब्बा । सत्तिन्द्रिया सिया 15 B. 141 दस्सनेन पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।

१०३. पञ्चरसिन्द्रिया न भावनाय पहातब्बा । सत्तिन्द्रिया सिया भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।

१०४. पञ्चरसिन्द्रिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । सत्तिन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । 20

१०५. पञ्चरसिन्द्रिया न भावनाय पहातब्बहेतुका । सत्तिन्द्रिया सिया भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

१०६. नविन्द्रिया अवितक्का । दोमनस्सिन्द्रियं सवितक्कं । द्वादसिन्द्रिया सिया सवितक्का, सिया अवितक्का ।

१०७. नविन्द्रिया अविचारा । दोमनस्सिन्द्रियं सविचारं । 25 द्वादसिन्द्रिया सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१०८. एकादसिन्द्रिया अप्पीतिका । एकादसिन्द्रिया सिया अप्पीतिका, सिया अप्पीतिका ।

१०६. एकादसिन्द्रिया न पीतिसहगता । एकादसिन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

११०. द्वादसिन्द्रिया न सुखसहगता । दसिन्द्रिया सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

5 १११. द्वादसिन्द्रिया न उपेक्खासहगता । दसिन्द्रिया सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता ।

११२. दसिन्द्रिया कामावचरा । तीणिन्द्रिया न कामावचरा । नविन्द्रिया सिया कामावचरा, सिया न कामावचरा ।

११३. तेरसिन्द्रिया न रूपावचरा । नविन्द्रिया सिया रूपावचरा, सिया न रूपावचरा ।

10 ११४. चुट्टसिन्द्रिया न अरूपावचरा । अट्ठिन्द्रिया सिया अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा ।

११५. दसिन्द्रिया परियापन्ना । तीणिन्द्रिया अपरियापन्ना । नविन्द्रिया सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

R. 134 15 ११६. एकादसिन्द्रिया अनिय्यानिका । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं निय्यानिकं । दसिन्द्रिया सिया निय्यानिका, सिया अनिय्यानिका ।

११७. दसिन्द्रिया अनियता । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं नियतं । एकादसिन्द्रिया सिया नियता, सिया अनियता ।

20 ११८. दसिन्द्रिया सउत्तरा । तीणिन्द्रिया अनुत्तरा । नविन्द्रिया सिया सउत्तरा, सिया अनुत्तरा ।

११९. पन्नरसिन्द्रिया अरणा । दोमनस्सिन्द्रियं सरणं । छिन्द्रिया सिया सरणा, सिया अरणा ति ।

इन्द्रियविभङ्गो निट्ठितो ।

६. पटिच्चसमुप्पादविभङ्गो'

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोक- परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख- 5 क्खन्धस्स समुदयो होति ।

B. 142,
R. 135

२. तत्थ कतमा अविज्जा ?

दुक्खे अज्जाणं, दुक्खसमुदये अज्जाणं, दुक्खनिरोधे अज्जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अज्जाणं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

३. तत्थ कतमे अविज्जापच्चया सङ्खारा ?

10

पुज्जाभिसङ्खारो, अपुज्जाभिसङ्खारो, आनेज्जाभिसङ्खारो, कायसङ्खारो, वचीसङ्खारो, चित्तसङ्खारो ।

तत्थ कतमो पुज्जाभिसङ्खारो ?

कुसला चेतना कामावचरा रूपावचरा दानमया सीलमया भावनामया - अयं वुच्चति "पुज्जाभिसङ्खारो" ।

15

तत्थ कतमो अपुज्जाभिसङ्खारो ?

अकुसला चेतना कामावचरा - अयं वुच्चति "अपुज्जाभिसङ्खारो" ।

तत्थ कतमो आनेज्जाभिसङ्खारो ?

कुसला चेतना अरूपावचरा - अयं वुच्चति "आनेज्जाभिसङ्खारो" ।

20

तत्थ कतमो कायसङ्खारो ?

कायसञ्चेतना कायसङ्खारो, वचीसञ्चेतना वचीसङ्खारो, मनोसञ्चेतना चित्तसङ्खारो ।

इमे वुच्चन्ति "अविज्जापच्चया सङ्खारा" ।

25

R. 136

४. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्ञाणं ?

चक्खुविञ्ञाणं, सोतविञ्ञाणं, धानविञ्ञाणं, जिह्वा-
विञ्ञाणं, कायविञ्ञाणं, मनोविञ्ञाणं - इदं वुच्चति "सङ्खार-
पच्चया विञ्ञाणं" ।

5

५. तत्थ कतमं विञ्ञाणपच्चया नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्ञाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति

B. 143

"नामं" ।

10

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो^१ महाभूता, चतुल्लं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं
वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्ञाणपच्चया
नामरूपं" ।

15

६. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सल्लायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं,
मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया सल्लायतनं" ।

७. तत्थ कतमो सल्लायतनपच्चया फस्सो ?

चक्खुसम्पस्सो, सोतसम्पस्सो, धानसम्पस्सो, जिह्वासम्पस्सो,

20

कायसम्पस्सो, मनोसम्पस्सो - अयं वुच्चति "सल्लायतनपच्चया फस्सो" ।

८. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

चक्खुसम्पस्सजा वेदना, सोतसम्पस्सजा वेदना, धानसम्पस्सजा
वेदना, जिह्वासम्पस्सजा वेदना, कायसम्पस्सजा वेदना, मनोसम्पस्सजा
वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

25

९. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

रूपतण्हा, सद्दतण्हा, गन्धतण्हा, रसतण्हा, फोट्ठब्बतण्हा, धम्म-
तण्हा - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया तण्हा" ।

१०. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

१ चत्तारो च - सी०, स्या०, रो०

कामुपादानं^१, दिट्ठुपादानं, सीलब्बतुपादानं, अत्तवादुपादानं – इदं वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं” ।

११. तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

भवो दुविघ्नेन – अत्थि कम्मभवो, अत्थि उपपत्तिभवो ।

R. 137

तत्थ कतमो कम्मभवो ?

5

पुञ्ञाभिसङ्खारो, अपुञ्ञाभिसङ्खारो, आनेञ्ञाभिसङ्खारो – अयं वुच्चति “कम्मभवो” । सव्वं पि भवगामिकम्मं कम्मभवो ।

तत्थ कतमो उपपत्तिभवो ?

कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो, सञ्ञाभवो, असञ्ञाभवो, नवसञ्ञानासञ्ञाभवो, एकवोकारभवो, चतुवोकारभवो, पञ्चवोकार- 10 भवो – अयं वुच्चति “उपपत्तिभवो” । इति^२ अयं च कम्मभवो, अयं च उपपत्तिभवो^३ । अयं वुच्चति “उपादानपच्चया भवो” ।

१२. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

B. 144

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जाति सञ्ञाति ओक्कन्ति अभिनिब्बन्ति, खन्धानं पातुभावो, आयतनानं पटिलाभो 15 – अयं वुच्चति “भवपच्चया जाति” ।

१३. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

। अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता 20 खण्डिच्चं पालिच्चं बलित्तचता आयुनो संहानि इन्द्रियानं परिपाको – अयं वुच्चति “जरा” ।

तत्थ कतमं मरणं ?

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति चवनता भेदो अन्तरधानं मच्चु मरणं कालकिरिया खन्धानं भेदो कळेवरस्स^३ निक्खेपो 25 जीवित्तिन्द्रियस्सुपच्छेदो – इदं वुच्चति “मरणं” । इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति “जातिपच्चया जरामरणं” ।

१४. तत्थ कतमो सोको ?

१. कामुपादान – मी०, एवमुपरि पि । २-२. सी०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ३. कलेवरस्स – सी० ।

- जातिव्यसनेन^१ वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
फुट्टस्स सोको सोचना सोचितत्तं अन्तोसोको अन्तोपरिसोको चेतसो
5 परिज्झायना दोमनस्सं सोकसत्तं - अयं वुच्चति "सोको" ।

१५. तत्थ कतमो परिदेवो ?

R. 138

- जातिव्यसनेन वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
10 फुट्टस्स आदेवो परिदेवो आदेवना परिदेवना आदेवितत्तं परिदेवितत्तं वाचा पलापो विप्पलापो लालप्पो लालप्पना लालप्पितत्तं - अयं वुच्चति
परिदेवो" ।

१६. तत्थ कतमं दुक्खं ?

- यं कायिकं असातं कायिक दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं
15 वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

B. 145

१७. तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

- यं चेतसिकं असातं, चेतसिकं दुक्खं, चेतोसम्फस्सजं असातं
दुक्खं वेदयितं, चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति
"दोमनस्सं" ।

20

१८. तत्थ कतमो उपायासो ?

- जातिव्यसनेन वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
फुट्टस्स आयासो उपायासो आयासितत्तं उपायासितत्तं - अयं वुच्चति
25 "उपायासो" ।

१९. एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ति ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सञ्जति होति, समागमो होति, समो-

१. जातिव्यसनेन - सी०, रो०, एवमुपरि पि ।

धानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. पच्चयच्चतुक्कं

२०. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादान- 5
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२१. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
पच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया 10 R 139
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

२२. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, 15
उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । B. 146

२३. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया^१
फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, 20
उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१. सट्ठायतनपच्चया — सी०, स्या०, रो० ।

२. हेतुचतुष्कं

२४. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं, नाम-
पच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको,
फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हा-
५ पच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

२५. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं, नाम-
१० पच्चया फस्सो नामहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया
तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२६. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं,
R. 140 15 नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
B. 147 यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भव-
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
२० क्खन्धस्स समुदयो होति ।

२७. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं,
नामरूपपच्चया सट्ठायतनं नामरूपहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
२५ हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भव-
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

३. सम्पयुतचतुष्कां

२८. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाण-
सम्पयुत्तं, नामपच्चया छट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो
छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया
तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादान- 5
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२९. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाण-
सम्पयुत्तं, नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना 10
फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपा-
दानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार- B. 148
पच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाण- 15 R 141
सम्पयुत्तं नामं, नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपसम्पयुत्तं, छट्ठायतन-
पच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्स-
सम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं
तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 20

३१. अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाण-
सम्पयुत्तं नामं, नामरूपपच्चया सट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं^१ छट्ठायतनं,
छट्ठायतनपच्चया^२ फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्स-
सम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं 25
उपादानसम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१-१. नामरूपसम्पयुत्तं सट्ठायतनं - सी०, नामसम्पयुत्तं सट्ठायतनं - स्था०;
नामसम्पयुत्तं - रो० । २. सट्ठायतनपच्चया - स्था०, रो०, एवमुपरि पि ।

४. अञ्जामञ्जानुत्पत्तिं

३२. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया पि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो; विज्जाण-
 पच्चया नामं, नामपच्चया पि विज्जाणं; नामपच्चया छट्ठायातनं,
 छट्ठायातनपच्चया पि नामं; छट्ठायातनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया पि
 5 छट्ठायातनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो; वेदनापच्चया
 तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया
 पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया पि अविज्जा;
 10 सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो; विज्जाण-
 पच्चया नामं, नामपच्चया पि विज्जाणं; नामपच्चया फस्सो, फस्स-
 B. 149 पच्चया पि नामं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो;
 वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 15 जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
 होति ।

R 142 ३४. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया पि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो; विज्जाण-
 पच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विज्जाणं; नामरूपपच्चया छट्ठा-
 20 यतनं, छट्ठायातनपच्चया पि नामरूपं; छट्ठायातनपच्चया फस्सो, फस्स-
 पच्चया पि छट्ठायातनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो;
 वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
 25 होति ।

३५. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया पि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो; विज्जाण-
 पच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विज्जाणं; नामरूपपच्चया
 सट्ठायातनं, छट्ठायातनपच्चया पि नामरूपं; छट्ठायातनपच्चया फस्सो,

फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

मातिका

३६. सङ्खारपच्चया अविज्जा ... पे०... विज्जाणपच्चया अविज्जा ... पे०... नामपच्चया अविज्जा ... पे०... छट्ठायतनपच्चया अविज्जा ... पे०... फस्सपच्चया अविज्जा ... पे०... वेदनापच्चया अविज्जा ... पे०... तण्हापच्चया अविज्जा ... पे०... उपादानपच्चया अविज्जा ... पे०... अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादान-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R. 143

10

B. 150

५. पच्चयचतुक्कं

३७. कतमे धम्मा अकुसला ?

15 R. 144

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठि-
गतसम्पयुतं रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं
वा फोट्टब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

20

तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं — अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

25

३८. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो" ।

३९. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

५ यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विज्जाणं विज्जाणकखन्धो तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति
"सङ्खारपच्चया विज्जाणं" ।

४०. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाकखन्धो, सज्जाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो - इदं वुच्चति
१० "विज्जाणपच्चया नामं" ।

४१. तत्थ कतमं नामपच्चया छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विज्जाणं विज्जाणकखन्धो तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति
"नामपच्चया छद्दायतनं" ।

B. 151 15

४२. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति
"छद्दायतनपच्चया फस्सो" ।

४३. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयित्तं
२० चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

R. 145

४४. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

यो रागो सारागो अनुनयो अनुरोधो नन्दी नन्दिरागो चित्तस्स
सारागो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया तण्हा" ।

४५. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

२५ या दिट्ठि दिट्ठिगतं दिट्ठिगहनं^१ दिट्ठिकन्तारो दिट्ठिविसूकायिकं
दिट्ठिविष्फन्दितं दिट्ठिसञ्जो जनं गाहो पतिट्ठाहो^२ अभिनिवेसो परामासो
कुम्मगो मिच्छापथो मिच्छत्तं तित्थायतनं विपरियासगाहो^३ - इदं
वुच्चति "तण्हापच्चया उपादानं" ।

१. दिट्ठिगहनं - सी० । २. पतिगाहो - रो० । ३. विपरियेसगाहो - सी०,
रो०; विपरियेसगाहो - स्या० ।

४६. तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

उपेत्वा उपादानं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो – अयं वुच्चति “उपादानपच्चया भवो” ।

४७. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं^१ तेसं धम्मानं जाति सञ्जाति निब्बति अभिनिब्बति 5
पातुभावो – अयं वुच्चति “भवपच्चया जाति” ।

४८. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुनो संहानि – अयं 10
वुच्चति “जरा” ।

तत्थ कतमं मरणं ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो अनिच्छता अन्तर-
धानं – इदं वुच्चति “मरणं” ।

इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति “जातिपच्चया 15
जरामरणं” ।

४९. एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ति ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सङ्गति होति, समागमो होति,
समोधानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति । 20

५०. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया B. 152
विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया R. 146
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 25

५१. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी^१ मोहो
अकुसलमूलं – अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

५२. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि, एवमुपरि पि । २. ० लङ्गि – सौ० ।

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं – अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो” ।

५३. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं

५ वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं” ।

५४. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो – इदं वुच्चति
“विज्जाणपच्चया नामं” ।

५५. नामपच्चया फस्सो ति । तत्थ कतमं नामं ?

१० ठपेट्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
विज्जाणक्खन्धो – इदं वुच्चति “नामं” ।

५६. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं – अयं वुच्चति “नाम-
पच्चया फस्सो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
१५ क्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

५७. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छद्दायतनं, छद्दा-
यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हा-
पच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
२० जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

५८. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं – अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

५९. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

२५ या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं – अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो” ।

६०. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं
बुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाण” ।

६१. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं ?

R. 147

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

5

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, – इदं बुच्चति
“नाम” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं 10
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं – इदं बुच्चति “रूप” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं बुच्चति “विज्जाणपच्चया
नामरूपं” ।

६२. नामरूपपच्चया छट्ठायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

15

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो – इदं बुच्चति
“नाम” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविज्जाणधातु वत्तति – इदं बुच्चति
“रूप” ।

20

इति इदं च नामं, इदं च रूप । इदं बुच्चति “नामरूपं” ।

६३. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं
बुच्चति “नामरूपपच्चया छट्ठायतनं” ।

६४. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

25

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं – अयं बुच्चति
“छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ... पे०... तेन बुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

६५. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सट्ठायतनं, छट्ठा- 30

यतनपच्चया^१ फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हा-
पच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

६६. तत्थ कतमा अविज्जा ?

- 5 यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

६७. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो” ।

- B. 154 10 ६८. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ।

- R. 148 ६९. तत्थ कतम विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

अत्थि नाम, अत्थि रूपं ।

- 15 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतम रूपं ?

- चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
20 उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विञ्जाणपच्चया
नामरूपं” ।

७०. नामरूपपच्चया सळायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

- 25 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

१. सळायतनं ० - स्या०, रो० ।

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविज्जाणघातु
वत्तति — इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

७१. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, घानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, 5
मनायतनं — इदं वुच्चति “नामरूपपच्चया सळायतनं” ।

७२. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं — अयं वुच्चति “छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो” .. पे०.. तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती” ति । 10

६. हेतुचतुष्कं

७३. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको,
सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाण-
हेतुकं, नामपच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भव- 15
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

७४. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं .. पे०.. अविज्जालङ्घी मोहो अकुसल-
मूलं — अयं वुच्चति “अविज्जा” । 20

७५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं — अयं वुच्चति
“अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको” ।

७६. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु — इदं 25
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं” ।

७७. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं” ।

७८. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं

५ वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं” ।

७९. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको” ।

८०. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका ?

१० यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका” ।

८१. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका ?

१५ यो रागो सारागो ... पे० चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
“वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका” ।

८२. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं ?

या दिट्ठि दिट्ठिगतं .. पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं
वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं” ... पे०... तेन वुच्चति
“एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति” ।

B. 156, 20
R. 150

८३. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको,
सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं
विज्जाणहेतुकं, नामपच्चया फस्सो नामहेतुको, फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं
तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
२५ जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

८४. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्घी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

८५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेयितत्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको" ।

८६. तत्थ कतमं सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं
वुच्चति सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारहेतुकं । 5

८७. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं" ।

८८. नामपच्चया फस्सो नामहेतुको ति । तत्थ कतमं
नामं ? 10

उपेत्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्कारक्खन्धो
विज्जाणक्खन्धो - इदं वुच्चति "नाम" ।

८९. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो नामहेतुको ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "नाम-
पच्चया फस्सो नामहेतुको" . पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति । 15

९०. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको,
सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नाम-
रूपं विज्जाणहेतुकं, नामरूपपच्चया छट्ठागतनं नामरूपहेतुकं, छट्ठागतन-
पच्चया फस्सो छट्ठागतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदना- 20 B. 157
पच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादान-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । R. 151

९१. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं .. पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल- 25
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

९२. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेयितत्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको" ।

९३. तत्थ कतमं सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारहेतुकं ? 30

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं" ।

६४. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं ?
अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
10 उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।
इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विज्जाणपच्चया
नामरूपं विज्जाणहेतुकं" ।

६५. नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपहेतुकं ति । अत्थि
15 नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

20 यं रूपं निस्साय मनोविज्जाणधातु वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।
इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

६६. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपहेतुकं" ।

25 ६७. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति "छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको" ... पे०... तेन वुच्चति "एव-
मेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

६८. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको,

30 सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं विज्जाणपच्चया नामरूपं

विज्जाणहेतुकं, नामपच्चया सळायतनं^१ नामरूपहेतुकं, छद्वायतनपच्चया फस्सो छद्वायतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

६६. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

१००. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको ?
या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको” ।

१०१. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं ?
यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं” ।

१०२. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं ? 15
अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चाति
“नाम” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

20

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विज्जाणपच्चया
नामरूपं विज्जाणहेतुकं” ।

25

१०३. नामरूपपच्चया सळायतनं नामरूपहेतुकं ति । अत्थि
नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चाति
“नाम” ।

30

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविञ्जाणघातु
वत्तति - इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

5 १०४. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सल्लायतनं नामरूपहेतुकं ?
R. 153 चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं,
मनायतनं - इदं वुच्चति “नामरूपपच्चया सल्लायतनं नामरूपहेतुकं” ।

B. 159 १०५. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको ?
यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
10 यतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको” ।

१०६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं मुखं चेतोसम्फस्सजं सातं मुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका” ।

15 १०७. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका ?
यो रागो सारागो .. पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
“वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका” ।

१०८. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं ?

या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतन विपरियासग्गाहो - इदं
20 वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं” .. पे०... तेन वुच्चति
“एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

७. सम्पयुत्तचतुक्कं

१०९. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्प-
युत्तो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विञ्जाणपच्चया नामं
विञ्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया छट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं, छट्ठायतन-
25 पच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता,
वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्प-

युत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

११०. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं
- अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

5

१११. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्प-
युत्तो ?

B. 160

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो” ।

११२. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं ?

10

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं” ।

११३. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं” ।

15

११४. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं ?

R. 154

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं” ।

११५. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्प-
युत्तो ?

20

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो” ।

११६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना
फस्ससम्पयुत्ता” ।

25

११७. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
“वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता” ।

११८. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं ?

या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

- 5 ११९. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-सम्पयुत्तो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हा-
B 161 पच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
10 जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१२०. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं .. पे० . अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

- 15 १२१. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्प-युत्तो ?

R 155 या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति “अविज्जा-पच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो” ।

१२२. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं ?

- 20 यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं” ।

१२३. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति “विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं” ।

- 25 १२४. नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो ति । तत्थ कतमं नामं ?

उपेत्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - इदं वुच्चति “नाम” ।

१२५. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “नाम-
पच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

१२६. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-
सम्पयुत्तो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया 5
नामरूपं विज्जाणसम्पयुत्तं नामं, नामरूपपच्चया छट्ठायातनं नामसम्प-
युत्तं, छट्ठायातनपच्चया फस्सो छट्ठायातनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना
फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपा-
दानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 10

B. 162

१२७. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

१२८. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-
सम्पयुत्तो ? 15

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो” ।

१२९. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं ?

R 156

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं” । 20

१३०. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाण-
सम्पयुत्तं नामं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति 25
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति “रूपं” । 30

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणसम्पयुत्तं नामं” ।

१३१. नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति “नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविज्जाणधातु वत्तति — इदं वुच्चति “रूपं” ।

10 इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

१३२. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु — इदं वुच्चति “नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं” ।

१३३. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतन-
15 सम्पयुत्तो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं — अयं वुच्चति “छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

B 163

१३४. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-
20 सम्पयुत्तो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणसम्पयुत्तं नामं, नामरूपपच्चया सद्दायतनं नामसम्प-
R 157 युत्तं छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो, फस्स-
पच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता,
तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
25 जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१३५. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं — अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

१३६. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-
सम्पयुत्तो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं – अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो” ।

१३७. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं ? 5
यं चित्तं मनो मानसं .. पे० .. तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं” ।

१३८. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाण-
सम्पयुत्तं नामं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

10

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो – इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स 15
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं – इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विज्जाणपच्चया
नामरूपं विज्जाणसम्पयुत्तं नामं” ।

१३९. नामरूपपच्चया सल्लायतनं नामसम्पयुत्तं छट्ठायतनं ति । 20
अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो – इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

25

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविज्जाणधातु
वत्ति – इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

१४०. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सल्लायतनं नामसम्पयुत्तं
छट्ठायतनं ?

30

B 164

चक्रायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, मनायतनं – इदं वुच्चति “नामरूपपञ्चया सल्लायतनं नामसम्पयुतं छद्दायतनं” ।

R 158

१४१. तत्थ कतमो छद्दायतनपञ्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो ?
 5 यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं – अयं वुच्चति “छद्दायतनपञ्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो” .. पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

८. अञ्जामञ्जचतुक्कं

१४२. तस्मिं समये अविज्जापञ्चया सङ्खारो, सङ्खारपञ्चया पि अविज्जा; सङ्खारपञ्चया विज्जाणं, विज्जाणपञ्चया पि सङ्खारो;
 10 विज्जाणपञ्चया नामं, नामपञ्चया पि विज्जाणं, नामपञ्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपञ्चया पि नामं; छद्दायतनपञ्चया फस्सो, फस्सपञ्चया पि छद्दायतनं; फस्सपञ्चया वेदना, वेदनापञ्चया पि फस्सो; वेदनापञ्चया तण्हा, तण्हापञ्चया पि वेदना, तण्हापञ्चया उपादानं, उपादानपञ्चया पि तण्हा; उपादानपञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति,
 15 जातिपञ्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१४३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं . पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं – अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

20

१४४. तत्थ कतमो अविज्जापञ्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं – अयं वुच्चति “अविज्जापञ्चया सङ्खारो” ।

१४५. तत्थ कतमा सङ्खारपञ्चया पि अविज्जा ?

- यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
 25 मूलं – अयं वुच्चति “सङ्खारपञ्चया पि अविज्जा” ।

तत्थ कतमं सङ्खारपञ्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातुं – इदं वुच्चति सङ्खारपञ्चया विज्जाणं ।

तत्थ कतमो विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति
“विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो” ।

१४६. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

B 165

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति 5
“विज्जाणपच्चया नामं” ।

१४७. तत्थ कतमं नामपच्चया पि विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया पि विज्जाणं” ।

१४८. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

10 R. 159

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं” ।

१४९. तत्थ कतमं छट्ठायतनपच्चया पि नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“छट्ठायतनपच्चया पि नामं” ।

15

१५०. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो” ।

१५१. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं 20
वुच्चति “फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं” ।

१५२. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा^१ साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया
वेदना” ।

25

१५३. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पि फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति
“वेदनापच्चया पि फस्सो” ।

१५४. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति “वेदनापच्चया तण्हा” ।

१५५. तत्थ कतमा तण्हापच्चया पि वेदना ?

5 यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना – अयं वुच्चति “तण्हापच्चया पि वेदना” ।

१५६. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो –
10 इदं वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं” ।

१५७. तत्थ कतमा उपादानपच्चया पि तण्हा ?

यो रागो .. पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति “उपादान-
पच्चया पि तण्हा” ।

B. 166

१५८ तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

15 ठपेत्वा उपादानं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो – अयं वुच्चति “उपादानपच्चया भवो” ।

१५९. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं तेसं धम्मानं जाति सञ्जाति निब्बत्ति अभिनिब्बति पातुभावो – अयं वुच्चति “भवपच्चया जाति” ।

20

१६०. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुनो संहानि – अयं
R 160 वुच्चति “जरा” ।

25

तत्थ कतमं मरणं ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो अनिच्चता अन्तर-
धानं – इदं वुच्चति “मरणं” ।

इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति “जातिपच्चया
जरामरणं” ।

30

१६१. एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ति ।

एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सङ्गति होति, समागमो होति, समोधानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

१६२. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया पि अविज्जा; सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो; 5 विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया पि विज्जाणं; नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया पि नामं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स 10 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१६३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-मूलं — अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

१६४. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

15

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं — अयं वुच्चति “अविज्जापच्चया सङ्खारो” ।

१६५. तत्थ कतमा सङ्खारपच्चया पि अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-मूलं — अयं वुच्चति “सङ्खारपच्चया पि अविज्जा” । 20

१६६. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

B. 167

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु — इदं वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं” ।

१६७. तत्थ कतमो विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं — अयं वुच्चति “विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो” । 25

१६८. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति “विज्जाणपच्चया नामं” ।

१६६. तत्थ कतमं नामपच्चया पि विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु -- इदं
वुच्चति “नामपच्चया पि विञ्जाणं” ।

R. 161

१७०. नामपच्चया फस्सो ति । तत्थ कतमं नामं ?

३
५ ठपेत्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
विञ्जाणक्खन्धो -- इदं वुच्चति “नामं” ।

१७१. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं -- अयं वुच्चति “नाम-
पच्चया फस्सो” ।

१७२. तत्थ कतम फस्सपच्चया पि नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाण-
क्खन्धो -- इदं वुच्चति “फस्सपच्चया पि नाम” ... पे० .. तेन वुच्चति
“एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

१७३ तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
१५ पि अविज्जा; सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो;
विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं; नामरूप-
पच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं; छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
२० पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया
उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

१७४. तत्थ कतमा अविज्जा ?

२१ - यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसमूलं
२५ -- अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

१७५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं -- अयं वुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो ।

१७६. तत्थ कतमा सङ्खारपच्चया पि अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो
अकुसलमूलं - अयं वुच्चति “सङ्खारपच्चया पि अविज्जा” ।

१७७. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ।

१७८. तत्थ कतमो विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “विञ्जाण-
पच्चया पि सङ्खारो” ।

१७९. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

10

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

15

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घाणायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति “रूपं” ;

R 162

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विञ्जाणपच्चया
नामरूपं” ।

20

१८०. नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं ति । अत्थि नाम,
अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“नामं” ।

25

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु वत्तति - इदं वुच्चति
“रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

१८१. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं ?

30

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
बुच्चति “नामरूपपच्चया पि विञ्जाण” ।

१८२. नामरूपपच्चया छद्दायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि
रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं बुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु वत्तति - इदं बुच्चति
10 “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं बुच्चति “नामरूपं” ।

१८३. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
बुच्चति “नामरूपपच्चया छद्दायतनं” ।

15 १८४. तत्थ कतमं छद्दायतनपच्चया पि नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं बुच्चति
“नामं” ।

20 तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं बुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं बुच्चति “छद्दायतनपच्चया
25 पि नामरूपं” ।

१८५. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं बुच्चति
“छद्दायतनपच्चया फस्सो” ।

१८६. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु – इदं
बुच्चति “फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं” ... पे०... तेन बुच्चति “एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

१८७. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
पि अविज्जा; सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो; ५
विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं; नामरूप-
पच्चया सट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया^१ पि नामरूपं; छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया
उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया १०
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

१८८. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं – अयं बुच्चति “अविज्जा” । १५

१८९. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं – अयं बुच्चति “अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो” ।

१९०. तत्थ कतमा सङ्खारपच्चया पि अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल- २०
मूलं – अयं बुच्चति “सङ्खारपच्चया पि अविज्जा” ।

१९१. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु – इदं
बुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ।

१९२. तत्थ कतमो विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो ? २५

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं – अयं बुच्चति “विञ्जाण-
पच्चया पि सङ्खारो” ।

१९३. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

१ सट्ठायतनपच्चया – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति
“नामं” ।

५ तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं — इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “विञ्जानपच्चया
१० नामरूपं” ।

१६४. नामरूपपच्चया पि विञ्जानं ति । अत्थि नामं,
अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति
१५ “नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जानधातु वत्तति — इदं वुच्चति
“रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

R. 164 20

१६५. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया पि विञ्जानं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जानधातु — इदं
वुच्चति “नामरूपपच्चया पि विञ्जानं” ।

१६६. नामरूपपच्चया सळायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

२५ वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति
“नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविञ्जानधातु
वत्तति — इदं वुच्चति “रूपं” ।

३० इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “नामरूपं” ।

१६७. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सल्लायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, मनायतनं — इदं वुच्चति “नामरूपपच्चया सल्लायतनं” ।

१६८. तत्थ कतमं छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

5

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो — इदं वुच्चति “नामं” ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं — इदं वुच्चति “रूपं” ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं” ।

१६९. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

13

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं — अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ।

२००. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं ?

B. 171

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु — इदं वुच्चति “फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं” ।

20

२०१. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना — अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

25

६. अकुसलनिहेसो

२०२. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठि-
गतसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं

R. 165

रूपारम्मणं वा ...पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ससङ्खारेन रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा फोटुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२०३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

10 यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

२०४. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति अविज्जापच्चया सङ्खारो ... पे० . ।

15 २०५. तत्थ कतमो तण्हापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति “तण्हापच्चया अधिमोक्खो” ।

२०६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

B. 172 20 ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२०७. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा 25 फोटुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स 30 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२०८. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो
अकुसलमूलं — अयं वुच्चति अविज्जा ... पे०... ।

२०९. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं 5
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना — अयं वुच्चति “फस्स-
पच्चया वेदना” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२१०. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं दिट्ठि- 10
गतसम्पयुतं ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतविप्पयुतं रूपा-
रम्मणं वा .. पे० . उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतविप्पयुतं ससङ्खारेण रूपा-
रम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा फोटुब्बारम्मणं
वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया
सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया 15
छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
तण्हा, तण्हापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

२११. तत्थ कतमा अविज्जा ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स 20
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२१२. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति दोमनस्ससहगतं पटिघ-
सम्पयुतं रूपारम्मणं वा ... पे०... दोमनस्ससहगतं पटिघसम्पयुतं
ससङ्खारेण रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं 25
वा फोटुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पटिघं, पटिघपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-

पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२१३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
5 मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ।

तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

R. 167

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
10 पच्चया वेदना” ।

२१४. तत्थ कतमं वेदनापच्चया पटिघं ?

यो चित्तस्स आघातो ... पे०... चण्डिकं अमुरोपो' अनत्तमनता चित्तस्स - इदं वुच्चति “वेदनापच्चया पटिघ” ।

२१५. तत्थ कतमो पटिघपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति “पटिघपच्चया अधिमोक्खो” ।

२१६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

उपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०...
20 तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२१७. कतमे धम्मा अकुसला ?

B. 174

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं विचि-
किच्छासम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसा-
रम्मणं वा फोट्टब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मि
25 समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया विचिकिच्छा, विचिकिच्छापच्चया भवो,
भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

२१८. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्झाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्घी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठायतन-
पच्चया फस्सो” ।

२१९ तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

5.

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
वेदयितं, चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
पच्चया वेदना” ।

२२० तत्थ कतमा वेदनापच्चया विचिकिच्छा ?

R. 168

या कङ्खा कङ्खायना कङ्खायितत्तं विमति विचिकिच्छा द्वेन्हकं 10
द्विधापथो^१ संसयो अनेकंसग्गाहो^२ आसप्पना परिसप्पना अपरियोगाहणा^३
छम्मित्तं^४ चित्तस्स मनोविलेखो - अयं वुच्चति “वेदनापच्चया विचि-
किच्छा” ।

२२१. तत्थ कतमो विचिकिच्छापच्चया भवो ?

उपेत्वा विचिकिच्छं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खार- 15
क्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “विचिकिच्छापच्चया भवो”
.. पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्म केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती” ति ।

२२२. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं उद्वच्च- 20
सम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा सहारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं
वा फोट्टब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया उद्वच्चं, उद्वच्चपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख- 25
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२२३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

B. 175

१. द्वेधापथो - सी०, स्या०, रो० । २. अनेकंसग्गाहो - सी०, स्या०, रो० । ३. अपरियो-
गाहना - सी०, स्या०, रो० । ४. चम्मित्त - स्या०, रो० ।

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया
फस्सो" ।

२२४. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

- 5 यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" ।

२२५. तत्थ कतमं वेदनापच्चया उद्धच्चं ?

- यं चित्तस्स उद्धच्चं अवूपसमो^१ चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं चित्तस्स-
10 इद वुच्चति "वेदनापच्चया उद्धच्चं" ।

२२६. तत्थ कतमो उद्धच्चपच्चया अधिमोक्खो ?

R. 169

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "उद्धच्चपच्चया अधिमोक्खो" ।

२२७. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

- 15 ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०...
तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

१०. कुसलनिर्देसो

२२८. कतमे धम्मा कुसला ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसल चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
20 सहगतं जाणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा
रसारम्मणं वा फोटुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पतारब्भ,
तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं,
विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो,
25 अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२२९. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो ।

तत्थ कतमो अलोभो ?

B. 176

यो अलोभो अलुब्धना अलुब्धितत्तं असारारगो असारज्जना
असारज्जितत्तं अनभिज्झा अलोभो कुसलमूलं - अयं वुच्चति “अलोभो” । 5

तत्थ कतमो अदोसो ?

यो अदोसो अदुस्सना^१ अदुस्सितत्तं^१ अव्यापादो अव्यापज्जो
अदोसो कुसलमूलं - अयं वुच्चति “अदोसो” ।

तत्थ कतमो अमोहो ?

या पज्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि- 10
अयं वुच्चति “अमोहो” । इमे वुच्चन्ति “कुसलमूला” ।

२३०. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

R. 170

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति “कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो” ।

२३१. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ... पे०... 15
विज्जाणपच्चया नामं .. पे०... नामपच्चया छट्ठायतनं .. पे०..
छट्ठायतनपच्चया फस्सो .. पे०. फस्सपच्चया वेदना .. पे०.. अयं
वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना” ।

२३२. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सद्धा सदह्ना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति 20
“वेदनापच्चया पसादो” ।

२३३. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति “पसादपच्चया अधिमोक्खो” ।

२३४. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

25

उपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खार-
क्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो”
... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती” ति ।

२३५. कतमे धम्मा कुसला ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं जाणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्भणं वा ... पे०... सोमनस्स-
सहगतं जाणविप्पयुत्तं रूपारम्भणं वा ... पे०... सोमनस्ससहगतं जाण-
5 विप्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्भणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा
रसारम्मणं वा फोढुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ,
B. 177 तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो,
10 अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 171

२३६. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो ।

तत्थ कतमो अलोभो ?

- 15 यो अलोभो अलुब्भना अलुब्भितत्तं असारारगो असारज्जना
असारज्जनत्तं अनभिज्झा अलोभो कुसलमूलं - अयं वुच्चति “अलोभो” ।

तत्थ कतमो अदोसो ?

यो अदोसो अदुस्सना अदुस्सितत्तं अव्यापादो अव्यापज्जो अदोसो
कुसलमूल - अयं वुच्चति “अदोसो” । इमे वुच्चन्ति “कुसलमूला” ।

- 20 २३७ तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति “कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठागतपच्चया फस्सो” ।

२३८. तत्थ कतमा फस्मपच्चया वेदना ?

- यं चेतसिकं सातं चेतसिकं मुखं चेतोसम्फस्सजं सातं मुखं वेदयितं
25 चेतोसम्फस्सजा साता मुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना”
... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती” नि ।

२३९. कतमे धम्मा कुसला ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
30 जाणसम्पयुत्तं रूपारम्भणं वा ... पे०... उपेक्खासहगतं जाणसम्पयुत्तं

ससङ्खारेण रूपारम्भणं वा सद्धारम्भणं वा गन्धारम्भणं वा रसारम्भणं वा फोटुब्बारम्भणं वा धम्मारम्भणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्झाणं, विज्झाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख- 5 पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२४०. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

B. 178

अलोभो, अदोसो, अमोहो – इमे वुच्चन्ति “कुसलमूला” ।

२४१. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

10

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं – अयं वुच्चति “कुसलमूल- पच्चया सङ्खारो” ... पे० ... अयं वुच्चति – “छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ।

२४२. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना – अयं वुच्चति “फस्स- 15 पच्चया वेदना” ... पे० ... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२४३. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं जाणविप्पयुत्तं रूपारम्भणं वा ... पे०... उपेक्खासहगतं जाणविप्पयुत्तं 20 ससङ्खारेण रूपारम्भणं वा सद्धारम्भणं वा गन्धारम्भणं वा रसारम्भणं वा फोटुब्बारम्भणं वा धम्मारम्भणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्झाणं, विज्झाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख- 25 पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२४४. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो – इमे वुच्चन्ति “कुसलमूला” ।

२४५. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

5 २४६. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं^१, तस्मिं समये
कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
10 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि-
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एव-
मेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२४७ तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

15 २४८. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्ख-
न्धस्स समुदयो होती" ति ।

२४९. कतमे धम्मा कुसला ?

20 यस्मिं समये अरूपपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चज्जा-
यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये कुसल-
मूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं,
नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
25 वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२५०. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२५१. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो" ।

२५२. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

5

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना"
... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

२५३. कतमे धम्मा कुसला ?

10 B. 180

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं अपचयगामिं
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दग्धाभिञ्जं, तस्मि
समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यत्तं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि-
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमे-
तेसं धम्मानं समुदयो होति ।

15

R. 173

२५४. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो ।

20

तत्थ कतमो अलोभो ... पे०... अदोसो ... पे०... अमोहो ?

या पज्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति
"अमोहो" । इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२५५. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

25

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो" ।

२५६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेद-

१. दुक्खपटिपदं - सी०, स्था० ।

यितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२५७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सद्धा सदहना ओक्कप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति

५ "वेदनापच्चया पसादो" ।

२५८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोक्खो" ।

२५९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

१० ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०... अयं वुच्चति "जातिपच्चया जरामरणं" ।

B. 181

२६०. एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होती ति । एवमेतेसं धम्मानं

सङ्गति होति, समागमो होति, समोधान होति, पातुभावो होति । तेन

१५ वुच्चति "एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होती" ति ।

११. अव्याकतनिहेसो

२६१. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्त विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
२० छट्ठाद्यतनं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२६२. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

२६३. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

२५ यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जाचक्खुविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाणं" ।

२६४. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“विज्जाणपच्चया नामं” ।

R 174

२६५. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जाचक्खुविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं” ।

२६६. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो” ।

२६७. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

10

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सज अदुक्खमसुखं
इदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
च्चया वेदना” ।

२६८. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

B 182

उपेत्वा वेदनं, सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो
- अयं वुच्चति “वेदनापच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

15

२६९. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारहेतुकं,
विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं, नामपच्चया छट्ठायतनं नाम-
हेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरा-
मरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

20

२७०. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं,
विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया छट्ठायतनं नाम-
सम्पयुत्तं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया
वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

25

२७१. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया पि सङ्खारो; विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया पि विज्जाणं;

R 175

नामपच्चया छद्वायतनं, छद्वायतनपच्चया पि नामं; छद्वायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया पि छद्वायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो; वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5 २७२. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं सोतविज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०... धानविज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिब्हा-
विज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे० ... काय-
10 विज्जाणं उप्पन्नं होति सुखसहगतं फोट्ट्वारम्मणं, तस्मिं समये सङ्खार-
पच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छद्वायतनं,
छद्वायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भव-
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 183 15 २७३. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो"
... पे०... अयं वुच्चति "छद्वायतनपच्चया फस्सो" ।

२७४. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं
20 कायसम्पस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२७५. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

ठपेत्वा वेदनं, सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो -
अयं वुच्चति "वेदनापच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

25 २७६. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा सद्धारम्मणा वा गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोट्ट्वारम्मणा वा यं यं
वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया

नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२७७. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

5

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “सङ्खारो” ।

२७८. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोधातु - इदं वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं” ... पे० . अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया 10 फस्सो” ।

२७९. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

य चेतसिकं नेव सातं नासात चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-पच्चया वेदना” ।

15

२८०. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति “वेदनापच्चया अधिमोक्खो” ।

२८१. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

B 184

ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनावक्खन्धो सञ्जावक्खन्धो सङ्खार- 20 वक्खन्धो विज्जाणवक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

२८२. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता 25 विपाका मनोविज्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता रूपारम्मणा वा सद्धारम्मणा वा गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोडुब्बारम्मणा वा धम्मारम्मणा वा यंयं वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,

फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२८३. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

५ या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

२८४. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्झाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्झाणघातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्झाणं" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठागतन-पच्चया फस्सो" ।

१० २८५. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२८६. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया अधिमोक्खो" ।

२८७. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्झाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

B. 185, 20
R 177

२८८. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाका मनोविज्झाणघातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा सद्धारम्मणा वा गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोटुब्बारम्मणा वा धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनाग्ग्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्झाणं, विज्झाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतनं, छट्ठागतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२८९. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं^१ - अयं वुच्चति “सङ्खारो” ।

२६०. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठाद्यतन-पच्चया फस्सो” ।

5

२६१. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्पस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-पच्चया वेदना” ।

२६२. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

10

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति “वेदनापच्चया अधिमोक्खो” ।

२६३. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

उपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खार-क्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

15

२६४. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपाचतत्ता विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता जाणसम्प-युत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेन ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाण-विप्पयुत्ता ससङ्खारेन ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेन ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेन रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया

B. 106

25

पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२६५. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

5 या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अयं वुच्चति “सङ्खारो” ।

२६६. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०.. तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति “सङ्खारपच्चया विज्जाणं” ... पे०.. अयं वुच्चति “फस्स-पच्चया वेदना” ।

10 २६७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

R. 178

या सद्धा सद्वहता ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति “वेदनापच्चया पसादो” ।

२६८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
15 वुच्चति “पसादपच्चया अधिमोक्खो” ।

२६९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

20 ३००. कतमे धम्मा अब्बयाकता ?

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०.. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये फस्सो होति .. पे०. अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

३०१. तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचि-
25 तत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि . पे०.. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति

B. 187

पथवीकसिणं, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स

30 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०२. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये अरूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्च-
ञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स
च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये
फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला । 5

३०३. तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचि-
तत्ता विपाकं सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना .. पे०... चतुत्थं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायातनं, छट्ठायातनपच्चया फस्सो, फस्स- 10
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि-
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । R 179
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०४. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निग्यानिकं अपचयगामिं 15
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये
फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

३०५. तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति 20
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं^२, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं,
विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायातनं, छट्ठायातनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो,
अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । R. 180
एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होति । 25

३०६. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

B. 188

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं .. पे०.. सोत-

१. दुक्खापटिपद - सी०, स्या०, रो० । २. दन्धाभिञ्ज मुञ्जत - स्या०, रो० ।

विज्झाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०... धानविज्झाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिह्वाविज्झाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे०... कायविज्झाणं उप्पन्नं होति दुक्खसहगतं फोट्टब्बारम्मणं, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्झाणं,
 5 विज्झाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायातनं, छट्ठायातनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०७. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

10 ३०८. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्झाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०. तज्जाकायविज्झाणधातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्झाणं" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठायातनपच्चया फस्सो" ।

३०९. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

15 यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

३१०. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

20 उपेत्वा वेदनं, सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्झाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

३११. कतमे धम्मा अव्याकता ?

R. 181

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाका मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा सद्धारम्मणा वा
 25 गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोट्टब्बारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्झाणं, विज्झाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायातनं, छट्ठायातनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३१२. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति सङ्खारो ।

३१३. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोधातु - इदं वुच्चति
“सङ्खारपच्चया विज्जाणं” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठाद्यतनपच्चया 5
फस्सो” ।

३१४. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुख
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
पच्चया वेदना” । 10

३१५. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति “वेदनापच्चया अधिमोक्खो” ।

३१६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो 15
विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चया भवो” ... पे०...
तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

३१७. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाका
मनोविज्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... 20
धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो,
भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति । 25

३१८. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “सङ्खारो” ।

३१९. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं

बुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ... पे०... तेन बुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

B 190,
R 182

३२०. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव कुसला ना-
5 कुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्टु-
ब्बारम्मणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव
कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता रूपारम्मणा वा
... पे०... धम्मारम्मणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति
किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता
10 रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मि
समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
छट्ठा यतनं, छट्ठा यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

15 ३२१. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव
कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता
... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेन ... पे०... सोमनस्स-
सहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता
20 ससङ्खारेन . पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खा-
सहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेन ... पे०... उपेक्खासहगता जाण-
विप्पयुत्ता .. पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेन रूपा-
रम्मणा वा .. पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठा-
25 यतनं, छट्ठा यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

R. 183

३२२. कतमे धम्मा अव्याकता ?

30

यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नंब कुसलं नाकुसलं

न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
 ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं^१, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया
 विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतन-
 पच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया 5 B. 191
 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३२३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अरूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसलं
 नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं सब्बसो आकिञ्चज्जा-
 यतनं समतिक्कम्म नेवसज्जानासज्जायतनसज्जासहगतं सुखस्स च 10
 पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये सङ्खार-
 पच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, R. 184
 छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो,
 पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो 15
 होति ।

११. अविज्जामूलकुसलनिद्देशो

३२४. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
 सहगतं ज्ञानसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं वा
 पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया 20
 विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतन-
 पच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३२५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

25

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं – अयं वुच्चति “अविज्जा-
 पच्चया सङ्खारो” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ।

३२६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

B. 192

३२७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सद्धा सद्दहना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति
"वेदनापच्चया पसादो" ।

३२८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोक्खो" ।

10 ३२९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

उपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खार-
क्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो"
.. पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

15 ३३०. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 185

20 ३३१. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छट्ठाद्यतनं,
छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो,
पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
25 होति ।

३३२. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया
विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छट्ठाद्यतनं, छट्ठा-
द्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसाद-
पच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
30 पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३३. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे० .. उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं 5 B 193
ससङ्खारेण . पे० .. उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं .. पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्भणं वा . पे०... धम्मारम्भणं
वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं,
छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्मपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, 10
पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

३३४. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि 15 R. 186
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स 20
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३५. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये अविज्जा- 25
पच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं,
नामपच्चया छट्ठायतनं , छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 30

३३६. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामिं
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जां, तस्मिं समये
5 अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतेसं
धम्मानं समुदयो होति ।

B. 194,
R. 187

१३. कुसलमूलविपाकनिहेसो

10 ३३७. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं चक्खुविज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं, तस्मिं
समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
15 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३८. तत्थ कतमो^१ कुसलमूलपच्चया सङ्खारो^२ ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति “कुसल-
मूलपच्चया सङ्खारो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स
20 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

३३९. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं सोतविज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०...
धानविज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिब्हा-
25 विज्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे०... काय-
विज्जाणं उप्पन्नं होति सुखसहगतं फोट्टुब्बारम्मणं ... पे०... मनोधातु
उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्टुब्बारम्मणा

वा ... पे०... मनोविञ्जाणघातु उपपन्ना होति सोमनस्ससहगता रूपारम्भणा वा ... पे०... धम्मारम्भणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणघातु उपपन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्भणा वा ... पे०... धम्मारम्भणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खार-
पच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, 5
छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, 8
अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 195

R. 188

३४०. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता 10
विपाका मनोविञ्जाणघातु उपपन्ना होति सोमनस्ससहगता जाणसम्प-
युत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०...
सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्प-
युत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०...
उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता 15
जाणविप्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण
रूपारम्भणा वा ... पे०... धम्मारम्भणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं
समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, छट्ठाद्यतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि- 20
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३४१. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव कामेहि
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये 25
फस्सो होति ... पे०... अविक्लेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

३४२. तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता
उपचितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो,
सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठाद्यतनं, 30

छद्वायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R. 189

B. 196 5

३४३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अरूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्च-
ज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसज्जानासज्जायतनसज्जासहगतं सुखस्स
च पहाणा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

10

३४४. तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उप-
चितत्ता विपाकं सब्बसो आकिञ्चज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसज्जाना-
सज्जायतनसज्जासहगतं सुखस्स च पहाणा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्कारो, सङ्कार-
पच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छद्वायतनं,

15

छद्वायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो,
पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

३४५. कतमे धम्मा अव्याकता ?

20

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामि
दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं, तस्मिं समये
फस्सो होति .. पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

25

३४६. तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुज्जातं, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया
सङ्कारो, सङ्कारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नाम-
पच्चया छद्वायतनं, छद्वायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया

भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होति ।

२४. अकुसलमूलविपाकनिहेसो

३४७. कतमे धम्मा अब्याकता ?

B. 197,
R. 190

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं, तस्मिं समये 5
अकुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३४८. तत्थ कतमो अकुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

10

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं – अयं वुच्चति “अकुसल-
मूलपच्चया सङ्खारो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति” ति ।

३४९. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं 15
सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सदारम्मणं .. पे०... धान-
विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिह्वा-
विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं .. पे०... काय-
विञ्जाणं उप्पन्नं होति दुक्खसहगतं फोटुब्बारम्मणं .. पे०... मनोधातु
उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोटुब्बारम्मणा 20
वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अकुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खार-
पच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं,
छट्ठागतपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो,
अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 25

३५०. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका
मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०...

- B. 198 धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अकुसलमूलपच्चया
 R. 191 सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
 छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 5 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३५१. तत्थ कतमो अकुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अकुसल-
 मूलपच्चया सङ्खारो" ।

३५२. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

- 10 यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
 वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्जाणं" ।

३५३. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
 "विज्जाणपच्चया नामं" ।

- 15 ३५४. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं . पे०.. तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
 वुच्चति "नामपच्चया छट्ठायतनं" ।

३५५. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

- 20 यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति "छट्ठा-
 यतनपच्चया फस्सो" ।

३५६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं जेतोसम्पस्सजं अदुक्खमसुखं
 वेदयित्तं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-
 पच्चया वेदना" ।

- 25 ३५७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
 वुच्चति "वेदनापच्चया अधिमोक्खो" ।

३५८. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

- 30 ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खार-
 क्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ।

३५६. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं तेसं धम्मानं जाति सञ्जाति निब्बत्ति अभिनिब्बत्ति
पातुभावो — अयं वुच्चति “भवपच्चया जाति” ।

३६० तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

5

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुनो संहानि — अयं
वुच्चति “जरा” ।

B. 199

तत्थ कतमं मरणं ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो अनिच्चता 10
अन्तरधानं — इदं वुच्चति “मरणं” ।

इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति “जातिपच्चया
जरामरण” ।

३६१ एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ति ।

एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सङ्गति होति, समागमो होति, समो- 15
धानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

R. 192

पटिच्चसमुप्पादविभङ्गो^१ निट्ठितो^२ ।

— :०: —

७. सतिपट्टानविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

B. 200,
R. 193

१. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु अज्झत्तं काये कायानु-
पस्सी विहरति बहिद्धा काये कायानुपस्सी विहरति अज्झत्तबहिद्धा काये
कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं, अज्झत्तं वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति बहिद्धा वेदनासु
5 वेदनानुपस्सी विहरति अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति
आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, अज्झत्तं
चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति बहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति अज्झत्त-
बहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य
लोके अभिज्झादोमनस्सं, अज्झत्तं धम्मेषु धम्मनानुपस्सी विहरति बहिद्धा
10 धम्मेषु धम्मनानुपस्सी विहरति अज्झत्तबहिद्धा धम्मेषु धम्मनानुपस्सी
विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

१ कायानुपस्सना

२. कथं च भिक्खु अज्झत्तं काये कायानुपस्सी विहरति ?

- इध भिक्खु अज्झत्तं कायं उड्ढं पादतला अधो केसमत्थका तच्च-
परियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति - "अत्थि इमस्मि
15 काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं न्हारु^१ अट्ठि^२ अट्ठिमिञ्ज^३ वक्कं
हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं
सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो सिङ्घाणिका लसिका
मुत्तं" ति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं^४
ववत्थपेति^५ । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वाव-
20 त्थितं ववत्थपेत्वा बहिद्धा काये चित्तं उपसंहरति ।

R. 194

३. कथं च भिक्खु बहिद्धा काये कायानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु बहिद्धा कायं उड्ढं पादतला अधो केसमत्थका तच्च-

१. न्हारु - सा०, न्हारु - स्या०, रो० । २. अट्ठो - स्या०, रो० । ३. अट्ठि-
भिञ्जा - सी०, रो० । ४. स्ववत्थितं - स्या०, एवमुपरि पि । ५. अवत्थपेति - स्या०,
एवमुपरि पि; ववत्थापेति - रो० ।

परियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — “अत्थिस्स”
 काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मसं न्हारु अट्ठि अट्ठिमिञ्जं वक्कं
 हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं
 सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो सिङ्घाणिका लसिका
 मुत्तं” ति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं 5
 ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वाव-
 त्थितं ववत्थपेत्वा अज्झत्तबहिद्वा काये चित्तं उपसंहरति ।

B. 291

४. कथं च भिक्खु अज्झत्तबहिद्वा काये कायानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु अज्झत्तबहिद्वा कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका
 तच्चपरियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — “अत्थि 10
 इमस्मि” काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मसं न्हारु अट्ठि अट्ठिमिञ्जं
 वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं
 पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो सिङ्घाणिका लसिका
 मुत्तं” ति । एवं भिक्खु अज्झत्तबहिद्वा काये कायानुपस्सी विहरति
 आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । 15

५. अनुपस्सी ति । तत्थ कतमा अनुपस्सना ?

या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि —
 अयं वुच्चति “अनुपस्सना” । इमाय अनुपस्सनाय उपेतो होति समुपेतो
 उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो^३ समन्नागतो । तेन वुच्चति
 “अनुपस्सी” ति । 20

६. विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति
 चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

७. आतापी ति । तत्थ कतमो^४ आतापो^५ ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे० .. सम्मावायामो — अयं^६
 वुच्चति “आतापो” । इमिना आतापेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो 25
 समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “आतापी” ति ।

८. सम्पजानो ति । तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ?

B. 202

या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि

१. अत्थि इमस्मि — सी० । २. स्या०, रो० पोतकेसु नत्थि । ३. समुपपन्नो — स्या०,
 एवमुपरि पि । ४-५. कतम आताप — सी० ; कतम आतप्प — स्या०, रो० । ५. इदं — सी०,
 स्या०, रो० ।

— इदं वुच्चति “सम्पजञ्जं” । इमिना सम्पजञ्जेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “सम्पजानो” ति ।

६. सतिमा ति । तत्थ कतमा सति ?

- 5 या सति अनुस्सति .. पे०... सम्मासति — अयं वुच्चति “सति” ।
इमाय सतिया उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतिमा” ति ।

१०. विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो लोको ?

- 10 स्वेव कायो लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको । अयं वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो — अयं वुच्चति “अभिज्झा” ।

- 15 तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना — इदं वुच्चति “दोमनस्सं” ।

- इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमम्हि लोके विनीता
20 होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं” ति ।

२. वेदनानुपस्सना

११. कथं च भिक्खु अज्झत्तं वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ?

- इध भिक्खु सुखं वेदनं वेदयमानो “सुखं वेदनं वेदयामी” ति
25 पजानाति, दुक्खं वेदनं वेदयमानो “दुक्खं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति,
अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, सामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो “सामिसं सुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, निरामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो “निरामिसं सुखं वेदनं

वेदयामी” ति पजानाति, सामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानो “सामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, निरामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानो “निरामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, सामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानो “सामिसं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, निरामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानो “निरामिसं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा बहिद्धा वेदनासु चित्तं उपसंहरति ।

B. 203

R. 196

१२. कथं च भिक्खु बहिद्धा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ? 10

इध भिक्खु सुखं वेदनं वेदयमानं “सुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, दुक्खं वेदनं वेदयमानं “दुक्खं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानं “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, सामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानं “सामिसं सुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, निरामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानं “निरामिसं सुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, सामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानं “सामिसं दुक्खं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, निरामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानं “निरामिसं दुक्खं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, सामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानं “सामिसं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति, निरामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानं “निरामिसं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयती” ति पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु चित्तं उपसंहरति ।

15

20

१३. कथं च भिक्खु अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ? 25

इध भिक्खु सुखं वेदनं “सुखा वेदना” ति पजानाति, दुक्खं वेदनं “दुक्खा वेदना” ति पजानाति, अदुक्खमसुखं वेदनं “अदुक्खमसुखा वेदना” ति पजानाति, सामिसं वा^१ सुखं वेदनं “सामिसा सुखा वेदना” ति

१. वेदयमानं - सी०, रो०, एवमुपरि पि । २. स्या०, रो० पोत्वकेसु नत्थि, एवमुपरि पि ।

पजानाति, निरामिसं वा सुखं वेदनं “निरामिसा सुखा वेदना” ति पजानाति, सामिसं वा दुक्खं वेदनं “सामिसा दुक्खा वेदना” ति पजानाति, निरामिसं वा दुक्खं वेदनं “निरामिसा दुक्खा वेदना” ति पजानाति, सामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं “सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना” ति पजानाति, निरामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं “निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना” ति पजानाति । एवं भिक्खु अज्झत्तबहिद्वा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

B. 204

5

R. 197

10

१४. अनुपस्सी ति ... पे०... विहरती ति .. पे०... आतापी ति ... पे०... सम्पजानो ति ... पे०... सतिमा ति ... पे०... विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो लोको ?

सायेव वेदना लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको । अयं वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति “अभिज्झा” ।

तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना – इदं वुच्चति “दोमनस्सं” ।

20

इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमम्हि लोके विनीता होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता ब्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं” ति ।

३. चित्तानुपस्सना

१५. कथं च भिक्खु अज्झत्तं चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

25

इध भिक्खु सरागं वा चित्तं “सरागं मे चित्तं” ति पजानाति, बीतरागं वा चित्तं “बीतरागं मे चित्तं” ति पजानाति, सदोसं वा चित्तं “सदोसं मे चित्तं” ति पजानाति, बीतदोसं वा चित्तं “बीतदोसं मे चित्तं” ति पजानाति, समोहं वा चित्तं “समोहं मे चित्तं” ति पजानाति, बीतमोहं वा चित्तं “बीतमोहं मे चित्तं” ति पजानाति, सङ्खित्तं वा चित्तं “सङ्खित्तं

मे चित्तं” ति पजानाति, विक्खित्तं वा चित्तं “विक्खित्तं मे चित्तं” ति पजानाति, महग्गतं वा चित्तं “महग्गतं मे चित्तं” ति पजानाति, अमहग्गतं वा चित्तं “अमहग्गतं मे चित्तं” ति पजानाति, सउत्तरं वा चित्तं “सउत्तरं मे चित्तं” ति पजानाति, अनुत्तरं वा चित्तं “अनुत्तरं मे चित्तं” ति पजानाति, समाहितं वा चित्तं “समाहितं मे चित्तं” ति पजानाति, असमाहितं वा चित्तं “असमाहितं मे चित्तं” ति पजानाति, विमुत्तं वा चित्तं “विमुत्तं मे चित्तं” ति पजानाति, अविमुत्तं वा चित्तं “अविमुत्तं मे चित्तं” ति पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा बहिद्धा चित्ते चित्तं उपसंहरति ।

10

१६. कथं च भिक्खु बहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु सरागं वास्स चित्तं “सरागमस्स^१ चित्तं” ति पजानाति, वीतरागं वास्स चित्तं “वीतरागमस्स चित्तं” ति पजानाति, सदोसं वास्स चित्तं “सदोसमस्स चित्तं” ति पजानाति, वीतदोसं वास्स चित्तं “वीतदोसमस्स चित्तं” ति पजानाति, समोहं वास्स चित्तं “समोहमस्स चित्तं” ति पजानाति, वीतमोहं वास्स चित्तं “वीतमोहमस्स चित्तं” ति पजानाति, सङ्खित्तं वास्स चित्तं “सङ्खित्तमस्स चित्तं” ति पजानाति, विक्खित्तं वास्स चित्तं “विक्खित्तमस्स चित्तं” ति पजानाति, महग्गतं वास्स चित्तं “महग्गतमस्स चित्तं” ति पजानाति, अमहग्गतं वास्स चित्तं “अमहग्गतमस्स चित्तं” ति पजानाति, सउत्तरं वास्स चित्तं “सउत्तरमस्स चित्तं” ति पजानाति, अनुत्तरं वास्स चित्तं “अनुत्तरमस्स चित्तं” ति पजानाति, समाहितं वास्स चित्तं “समाहितमस्स चित्तं” ति पजानाति, असमाहितं वास्स चित्तं “असमाहितमस्स चित्तं” ति पजानाति, विमुत्तं वास्स चित्तं “विमुत्तमस्स चित्तं” ति पजानाति, अविमुत्तं वास्स चित्तं “अविमुत्तमस्स चित्तं” ति पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा अज्झत्तबहिद्धा चित्ते चित्तं उपसंहरति ।

R. 198

15

20

25

१७. कथं च भिक्षु अज्ज्ञत्तबहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

- इध भिक्षु सरागं वा चित्तं “सरागं चित्तं” ति पजानाति, बीतरागं वा चित्तं “बीतरागं चित्तं” ति पजानाति, सदोसं वा चित्तं “सदोसं चित्तं” ति पजानाति, बीतदोसं वा चित्तं “बीतदोसं चित्तं” ति पजानाति, समोहं वा चित्तं “समोहं चित्तं” ति पजानाति, बीतमोहं वा चित्तं “बीतमोहं चित्तं” ति पजानाति, सङ्खित्तं वा चित्तं “सङ्खित्तं चित्तं” ति पजानाति, विक्खित्तं वा चित्तं “विक्खित्तं चित्तं” ति पजानाति, महग्गतं वा चित्तं “महग्गतं चित्तं” ति पजानाति, अमहग्गतं वा चित्तं “अमहग्गतं चित्तं” ति पजानाति, सउत्तरं वा चित्तं “सउत्तरं चित्तं” ति पजानाति, अनुत्तरं वा चित्तं “अनुत्तरं चित्तं” ति पजानाति, समाहितं वा चित्तं “समाहितं चित्तं” ति पजानाति, असमाहितं वा चित्तं “असमाहितं चित्तं” ति पजानाति, विमुत्तं वा चित्तं “विमुत्तं चित्तं” ति पजानाति, अविमुत्तं वा चित्तं “अविमुत्तं चित्तं” ति पजानाति । एवं भिक्षु अज्ज्ञत्तबहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ज्ञादोमनस्सं ।

१८. अनुपस्सी ति ... पे०... विहरती ति ... पे०... आतापी ति ... पे०... सम्पजानो ति ... पे०... सतिमा ति ... पे०... विनेय्य लोके अभिज्ज्ञादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो लोको ?

- २० तं येव चित्तं लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको – अयं वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्ज्ञा ?

R 199 यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति “अभिज्ज्ञा” ।

- २५ तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना – इदं वुच्चति “दोमनस्सं” ।

- ३१ इति अयं च अभिज्ज्ञा इदं च दोमनस्सं इममिह लोके विनीता होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता

अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स” ति ।

४. धम्मानुपस्सना

१६. कथं च भिक्खु अज्झत्तं धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु सन्तं वा अज्झत्तं कामच्छन्दं “अत्थि मे अज्झत्तं कामच्छन्दो” ति पजानाति, असन्तं वा अज्झत्तं कामच्छन्दं “नत्थि मे अज्झत्तं कामच्छन्दो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आयति अनुप्पादो होति तं च पजानाति । सन्तं वा अज्झत्तं व्यापादं ... पे०... सन्तं वा वा अज्झत्तं धीनमिद्धं^१ ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं उद्धच्चकुक्कुच्चं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं विचिकिच्छं “अत्थि मे अज्झत्तं विचिकिच्छा” ति पजानाति, असन्तं वा अज्झत्तं विचिकिच्छं “नत्थि मे अज्झत्तं विचिकिच्छा” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आयति अनुप्पादो होति तं च पजानाति ।

B. 207

सन्तं वा अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गं “अत्थि मे अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, असन्तं वा अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गं “नत्थि मे अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स भावनाय^२ पारिपूरी^३ होति तं च पजानाति, सन्तं वा अज्झत्तं धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं विरियसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं पीतिसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं समाधिसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “अत्थि मे अज्झत्तं उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, असन्तं वा अज्झत्तं उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “नत्थि मे अज्झत्तं उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजानाति,

R. 200

25

१. विनमिद्धं - म० । २-२. भावनापारिपूरी - त्या०; भावनापारिपूरी - रो० ।

यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा बहिद्धा धम्मेसु चित्तं उपसंहरति ।

- 5 २०. कथं च भिक्खु बहिद्धा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ?
 इध भिक्खु सन्त वास्स कामच्छन्दं “अत्थिस्स कामच्छन्दो”
 ति पजानाति, असन्तं वास्स कामच्छन्दं “नत्थिस्स कामच्छन्दो” ति
 पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति तं च पजा-
 नाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं^१ होति तं च पजानाति,
 10 यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आरयति अनुप्पादो होति तं च पजानाति ।
 सन्तं वास्स व्यापादं ... पे०... सन्तं वास्स थीनमिदं ... पे०... सन्तं वास्स
 उद्धच्चकुक्कुच्चं ... पे०... सन्तं वास्स विचिकिच्छं “अत्थिस्स विचि-
 किच्छा” ति पजानाति, असन्तं वास्स विचिकिच्छं “नत्थिस्स विचि-
 किच्छा” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो
 15 होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहानं होति
 तं च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आरयति अनुप्पादो होति
 तं च पजानाति ।

- सन्तं वास्स सतिसम्बोज्झङ्गं “अत्थिस्स सतिसम्बोज्झङ्गो” ति
 पजानाति, असन्तं वास्स सतिसम्बोज्झङ्गं “नत्थिस्स सतिसम्बोज्झङ्गो”
 20 ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति
 तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी
 होति तं च पजानाति । सन्तं वास्स धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं ... पे०...
 सन्तं वास्स विरियसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वास्स पीतिसम्बोज्झङ्गं
 ... पे०... सन्तं वास्स पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वास्स समाधि-
 25 सम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वास्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “अत्थिस्स उपेक्खा-
 सम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, असन्तं वास्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “नत्थि-
 स्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खा-
 सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खा-
 सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सो तं

निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावस्थितं ववत्यपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावस्थितं ववत्यपेत्वा अज्ज्ञत्तबहिद्वा धम्मेषु चित्तं उपसंहरति ।

२१. कथं च भिक्खु अज्ज्ञत्तबहिद्वा धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति ?

5

इध भिक्खु सन्तं वा कामच्छन्दं “अत्थि कामच्छन्दो” ति पजानाति, असन्तं वा कामच्छन्दं “नत्थि कामच्छन्दो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आयाति अनुप्पादो होति तं च पजानाति । सन्तं वा व्यापादं^१ ... पे०... सन्तं वा धीनमिद्धं ... पे०... सन्तं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं ... पे० . सन्तं वा विचिकिच्छं “अत्थि विचिकिच्छा” ति पजानाति, असन्तं वा विचिकिच्छं “नत्थि विचिकिच्छा” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आयाति अनुप्पादो होति तं च पजानाति ।

10

15

सन्तं वा सतिसम्बोज्झङ्गं “अत्थि सतिसम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, असन्तं वा सतिसम्बोज्झङ्गं “नत्थि सतिसम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सन्तं वा धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं .. पे०... सन्तं वा विरियसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा पीतिसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा पस्सदिसम्बोज्झङ्गं .. पे०... सन्तं वा समाधिसम्बोज्झङ्गं ... पे०... सन्तं वा उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “अत्थि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, असन्तं वा उपेक्खासम्बोज्झङ्गं “नत्थि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । एवं भिक्खु अज्ज्ञत्तबहिद्वा धम्मेषु

B 209

20

25

१. व्यापादं - सी०, रो०, एवमुपरि पि ।

धम्मानुपस्सी विहरति आतापो सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

२२. अनुपस्सी ति । तत्थ कतमा अनुपस्सना ?

R. 202

या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
5 अयं वुच्चति अनुपस्सना । इमाय अनुपस्सनाय उपेतो होति समुपेतो
उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति
“अनुपस्सी” ति ।

२३. विहरती ति । इरियति^१ वत्तति पालेति यपेति यापेति
चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

10 २४. आतापो ति । तत्थ कतमो^२ आतापो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं^४
वुच्चति “आतापो” । इमिना आतापेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “आतापो” ति ।

२५. सम्पजानो ति । तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ?

15 या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
इदं वुच्चति “सम्पजञ्जं” । इमिना सम्पजञ्जेन उपेतो होति ... पे०...
समन्नागतो । तेन वुच्चति “सम्पजानो” ति ।

B. 210

२६. सतिमा ति । तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति - अयं वुच्चति “सति” ।
20 इमाय सतिया उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतिमा”
ति ।

२७. विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो
लोको ?

तेव धम्मा लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको । अयं
25 वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
“अभिज्झा” ।

१. समुपपन्नो - स्या०; समुप्यन्नो - रो० । २. इरीयति - सी० । ३-३. कतमं
आतापं - सी०; कतमं आतापं - स्या०, रो० । ४. इदं - सी०, स्या०, रो० ।

तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं^१
दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति
“दोमनस्सं” ।

इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमम्हि लोके विनीता ३
होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अन्धत्थङ्गता
अप्पिता व्यप्पिता सोमिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति
“विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं” ति ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

२८. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी
विहरति, वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति, 10
धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति ।

२९. कथं च भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ?

R. 203

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^२ दन्धा- 15
भिञ्जं काये कायानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” ।
अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३०. कथं च भिक्खु वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ?

B. 211

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं 20
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं वेदनासु वेदनानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति
सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति
सतिपट्टानं । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता । 25

१. असातं - सी० । २. दुक्खापटिपदं - सी०, स्या०, रो० ।

३१. कथं च भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगांमि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 5 भिञ्जं चित्ते चित्तानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३२. कथं च भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
 10 अपचयगांमि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 भिञ्जं धम्मेसु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

15 ३३. तत्थ कतमं सतिपट्टानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
 अपचयगांमि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 20 भिञ्जं धम्मेसु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३४. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति, वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति, धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ।

३५. कथं च भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
 अपचयगांमि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 30 भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता

विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं काये कायानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३६. कथं च भिक्खु वेदनासु वेदानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं वेदनासु वेदानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३७. कथं च भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं चित्ते चित्तानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३८. कथं च भिक्खु धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता

५

10

15

20

25

B. 213,
R. 205

30

विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जातं धम्मेसु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

९ ३६. तत्थ कतमं सतिपट्टानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिक्कं अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे
10 धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जातं^१, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

— ० —

§ ३. पञ्हापुच्छकं

15 ४०. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति
20 आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

B. 214,
R. 206

४१. चतुन्नं सतिपट्टानानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिक्कमातिकानुक्कमेन

४२. सिया कुसला, सिया अब्याकता^२ । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया

१. सुञ्जातं धम्मेसु धम्मानुपस्सी - स्या०, रो० । २. अब्याकता ... पे०... - म० ।

विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिअनुपादानिया । असङ्क-
 लिट्ठअसङ्किलेसिका । सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्क-
 विचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया
 सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा ।
 नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया 5
 नेवाचयगामिनापचयगामिनो । सिया सेक्खा, सिया असेक्खा । अप्पमाणा ।
 अप्पमाणारम्मणा । पणीता । सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।
 न' मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न
 वत्तब्बा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना,
 सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । सिया^१ अतीता^२, सिया अनागता, 10
 सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा
 ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया
 बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । बहिद्धारम्मणा । अनिदस्सन-
 अप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

४३. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तब्बा हेतू चेव 15
 सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता
 चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । न हेतू सहेतुका ।

४४. सप्पच्चया । सङ्खत्ता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा ।
 लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या । नो आसवा ।
 अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा ति पि, 20
 सासवा चेव नो च आसवा ति पि । न वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता
 चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता ।
 अनासवा । नो संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा ... पे०...
 नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०... सारम्मणा । B. 215
 नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुद्धाना । 25
 चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठसमुद्धाना । चित्तसंसट्ठसमु-
 द्धानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा ।

अनुपादिष्ठा । नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
पहातब्बा, न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न
भावनाय पहातब्बहेतुका ।

४५. सिया सवितक्का, सिया अवितक्का । सिया सविचारा,
R. 207 5 सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न
सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न
कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया
निय्यानिका, सिया अनिय्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता ।
10 अनुत्तरा । अरणा ति ।

सतिपट्टानविभङ्गो निट्ठितो ।

८. सम्पन्धानविभङ्गो

§ १. सुतन्तभाजनीयं

१. चत्तारो सम्पन्धाना - इध भिक्षु अनुपपन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनुपपन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं 5 आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

B. 216,
R. 208

२. कथं च भिक्षु अनुपपन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति 10 पदहति ? तत्थ कतमे अनुपपन्ना पापका अकुसला धम्मा ?

तीणि अकुसलमूलानि - लोभो, दोसो, मोहो । तदेकट्ठा च किलेसा । तंसम्पयुत्तो वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो, तंसमुट्ठानं कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्मं - इमे वुच्चन्ति "अनुपपन्ना पापका अकुसला धम्मा" । इति इमेसं अनुपपन्नानं 15 पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

३. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता^१ कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो - अयं वुच्चति "छन्दो" । इमं छन्दं जनेति सञ्जनेति उट्ठपेति^२ समुट्ठपेति^३ 20 निब्बत्तेति अभिनिब्बत्तेति । तेन वुच्चति "छन्दं जनेती" ति ।

४. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं वुच्चति "वायामो" । इमिना वायामेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति "वायमती" ति । 25

R. 209

१. छन्दिकता - स्या० । २-३. उट्ठपेति समुट्ठपेति - स्वा०, एवमुपरि पि ।

B. 217

५. विरियं आरभती ति । तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं वुच्चति "विरियं" । इमं विरियं आरभति समारभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन वुच्चति "विरियं आरभती" ति ।

६. चित्तं पगगण्हाती ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं वुच्चति "चित्तं" । इमं चित्तं पगगण्हाति सम्पगगण्हाति उपत्यम्भेति पञ्चुपत्यम्भेति । तेन वुच्चति "चित्तं पगगण्हाती" ति ।

७. पदहती ति । तत्थ कतमं पधानं ?

१० यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं वुच्चति "पधानं" । इमिना पधानेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति "पदहती" ति ।

८. कथं च भिक्खु उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति ?

१५ तत्थ कतमे उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा ?

तीणि अकुसलमूलानि - लोभो, दोसो, मोहो । तदेकद्वया च किलेसा । तंसम्पयुत्तो वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो, तंसमुद्गानं कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्मं - इमे वुच्चन्ति "उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा" । इति इमेसं उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगगण्हाति पदहति ।

९. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो - अयं वुच्चति "छन्दो" । इमं छन्दं जनेति सज्जनेति उट्ठपेति समुट्ठपेति

२५ निब्बत्तेति अभिनिब्बत्तेति । तेन वुच्चति "छन्दं जनेती" ति ।

१०. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं वुच्चति "वायामो" । इमिना वायामेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति "वायमती" ति ।

११. विरियं आरभती ति । तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो — इदं
बुच्चति “विरियं” । इमं विरियं आरभति समारभति आसेवति भावेति
बहुलीकरोति । तेन बुच्चति “विरियं आरभती” ति ।

१२. चित्तं पग्गण्हाती ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

5

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु — इदं
बुच्चति “चित्तं” । इमं चित्तं पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उपत्थम्भेति
पच्चुपत्थम्भेति । तेन बुच्चति “चित्तं पग्गण्हाती” ति ।

१३. पदहती ति । तत्थ कतमं पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो — इदं 10
बुच्चति “पधानं” । इमिना पधानेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन बुच्चति “पदहती” ति ।

१४. कथं च भिक्खु अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ? तत्थ
कतमे अनुप्पन्ना कुसला धम्मा ?

R. 210

15

तोणि कुसलमूलानि — अलोभो, अदोसो, अमोहो । तंसम्पयुत्तो
वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो. विज्जाणक्खन्धो ।
तंसमुद्धानं कायकम्मं, वचीकम्मं, मनोकम्मं — इमे बुच्चन्ति “अनुप्पन्ना
कुसला धम्मा” । इति इमेसं अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । 20

१५. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं
आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गण्हाती ति ... पे०... पदहती ति । तत्थ
कतमं पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो — इदं
बुच्चति “पधानं” । इमिना पधानेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । 25
तेन बुच्चति “पदहती” ति ।

१६. कथं च भिक्खु उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मो-
साय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति

विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ? तत्थ कतमे उप्पन्ना कुसला धम्मा ?

तीणि कुसलमूलानि - अलोभो, अदोसो, अमोहो । तंसम्पयुत्तो वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विज्जाणक्खन्धो, तंसमु-
 5 द्धानं कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्मं - इमे वुच्चन्ति "उप्पन्ना कुसला धम्मा" । इति इमेसं उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

१७ ठितिया ति । या ठिति सो असम्मोसो, यो असम्मोसो
 10 सो भिय्योभावो, यो भिय्योभावो तं वेपुल्लं, यं वेपुल्लं सा भावना, या भावना सा पारिपूरी' ।

१८. छन्दं जनेती ति . पे० .. वायमती ति ... पे०... विरियं आरभती ति . पे०. चित्तं पग्गण्हाती ति .. पे०... पदहती ति । तत्थ कतमं पधानं ?

15 यो चेतसिको विरियारम्भो . पे०.. सम्मावायामो - इदं वुच्चति "पधानं" । इमिना पधानेन उपेतो होति .. पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति "पदहती" ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

R 211

१९. चत्तारो सम्मप्पधाना - इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
 20 चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनु-
 प्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
 25 विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

२०. कथं च भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं

१. परिपूरी - सी०, पारिपूरि - स्वा० ।

अनुष्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ?

इष भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चवेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा- 5
भिज्जं, तस्मिं समये अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुष्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

B. 220

२१. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो – अयं वुच्चति “छन्दो” । इमं छन्दं जनेति सज्जनेति उट्ठपेति समुट्ठपेति 10
निब्बत्तेति अभिनिब्बत्तेति । तेन वुच्चति “छन्दं जनेती” ति ।

२२. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “वायामो” ।
इमिना वायामेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो 15
सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “वायमती” ति ।

२३. विरियं आरभती ति । तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो .. पे० . सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – इदं वुच्चति “विरियं” । इमं
विरियं आरभति समारभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन 20
वुच्चति “विरियं आरभती” ति ।

R. 212

२४. चित्तं पग्गण्हाती ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्ज्जाणधातु – इदं
वुच्चति “चित्तं” । इमं चित्तं पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उपत्थम्भेति
पच्चुपत्थम्भेति । तेन वुच्चति “चित्तं पग्गण्हाती” ति । 25

२५. पदहती ति । तत्थ कतमं सम्मप्पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – इदं वुच्चति “सम्मप्पधानं” ।
अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

२६. कथं च भिक्खु उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
 ५ अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 B. 221 भिञ्जं, तस्मिं समये उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय
 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

२७. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं
 10 आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गण्हाती ति ... पे०... पदहती ति । तत्थ
 कतमं सम्मप्पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
 सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सम्मप्पधानं” ।
 अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

२८. कथं च भिक्खु अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मान उप्पादाय
 15 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 20 भिञ्जं, तस्मिं समये अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति
 वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

R. 213 २९. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं
 आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गण्हाती ति ... पे०... पदहती ति । तत्थ
 कतमं सम्मप्पधानं ?

२५ यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
 सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सम्मप्पधानं” ।
 अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

३०. कथं च भिक्खु उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मो-
 साय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
 ३० विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, तस्मिं समये उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति ५
विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

३१. ठितिया ति । या ठिति सो असम्मोसो, यो असम्मोसो
सो भिय्योभावो, यो भिय्योभावो तं वेपुल्लं, यं वेपुल्लं सा भावना, या
भावना सा पारिपूरी ।

B. 222

३२. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

10

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्पता कुसलो धम्मच्छन्दो – अयं
वुच्चति “छन्दो” । इमं छन्दं जनेति सज्जनेति उट्ठपेति समुट्ठपेति
निब्बत्तेति अभिनिब्बत्तेति । तेन वुच्चति “छन्दं जनेती” ति ।

३३. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय- 15
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “वायामो” ।
इमिना वायामेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति
“वायमती” ति ।

३४. विरियं आरभती ति । तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय- 20
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – इदं वुच्चति “विरियं” । इमं
विरियं आरभति समारभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन
वुच्चति “विरियं आरभती” ति ।

R. 214

३५. चित्तं पग्गण्हाती ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जानाणधातु – इदं 25
वुच्चति “चित्तं” । इमं चित्तं पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उपत्थम्भेति
पच्चुपत्थम्भेति । तेन वुच्चति “चित्तं पग्गण्हाती” ति ।

३६. पदहती ति । तत्थ कतमं सम्पग्गण्धानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्मप्पधानं" ।
अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

३७. तत्थ कतमं सम्मप्पधानं ?

- 5 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निरयानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहाताय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० . पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, यो तस्मिं समये चेतसिको विरियारम्भो .. पे० . सम्मावायामो
विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्म-
10 प्पधानं" । अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

- — ० — —

§ ३. पञ्हापुच्छकं

B 223

३८. चत्तारो सम्मप्पधाना - इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरिय आरभति
चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाताय
... पे० .. अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय .. पे० . उप्पन्नानं
15 कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरिय आरभति चित्तं पग्गण्हाति
पदहति ।

३९. चतुन्नं सम्मप्पधानानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे० . कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमात्तिकानुक्कमेन

R. 215

- 20 ४०. कुसलायेव । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका । सिया सवितक्क-
सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।
सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव
25 दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्ब-
हेतुका । अपचयगामिनो । सेक्खा । अप्पमाणा । अप्पमाणारम्मणा ।
पणीता । सम्मत्तनियता । न मग्गारम्मणा, मग्गहेतुका, सिया मग्गा-

पतिनो, सिया न वत्तब्बा मग्गाधिपतिनो ति । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा उप्पादिनो ति । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । बहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअप्पटिघा । 5

२. दुक्कमातिकानुष्कमेन

४१. न हेतु । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तब्बा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतु । न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतु । न हेतु सहेतुका । B 224

४२. सप्पच्चया । सङ्ख्खता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या । नो आसवा । 10
अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि । न वत्तब्बा आसवा चेव आसव-सम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता । अनासवा । नो संयोजना . पे०. नो गन्था .. पे० .. नो ओघा ... पे०. . नो योगा . पे०. . नो नीवरणा .. पे०. . नो परामासा 15
.. पे० सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । अनुपादिन्ना । नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा .. पे०. न दस्सनेन पहातब्बा । न भावनाय 20
पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

४३ सिया सवितक्का, सिया अवितक्का । सिया सविचारा, सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न 25
कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । निय्यानिका । नियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।

सम्मप्यधानविभङ्गो निट्ठितो ।

६. इद्धिपादविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

B. 225,
R. 216

१. चत्तारो इद्धिपादा – इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति, चित्तसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति,
वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति ।

१. छन्विद्धिपादो

२. कथं च भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ?

छन्दं चे भिक्खु अधिपतिं करित्वा लभति समाधि, लभति
चित्तस्सेकगतं – अयं वुच्चति “छन्दसमाधि” । सो अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनु-
प्पन्नानं कुसलानं धम्मान उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमे वुच्चन्ति “पधान-
सङ्खारा” । इति अयं च छन्दसमाधि, इमे च पधानसङ्खारा । तदेकञ्च
अभिसञ्ज्हिता अभिसङ्गिपित्वा छन्दसमाधिपधानसङ्खारो त्वेव सङ्खयं
गच्छति ।

३. तत्थ कतमो छन्दो ? यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता
कुसलो धम्मच्छन्दो – अयं वुच्चति “छन्दो” ।

R. 217

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अबिक्खेपो
अविसाहटमानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिबलं सम्मासमाधि – अयं
वुच्चति “समाधि” ।

१. चित्तस्स एकगतं – सी०, स्या० । २. सङ्खं – सी० ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

यो चेत्तसिक्को विरियारम्भो निक्कमो^१ परक्कमो उय्यामो वायामो
उस्साहो उस्सोब्धी थामो ठिति^२ असिथिलपरक्कमता अनिक्खित्तछन्दता
अनिक्खित्तधुरता धुरसम्पग्गाहो विरियं विरियिन्द्रियं विरियबलं सम्मा-
वायामो — अयं वुच्चति “पधानसङ्कारो” । इति इमिना च छन्देन, 5
इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति समुपेतो
उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “छन्द-
समाधिपधानसङ्कारसमन्नागतो” ति ।

B. 226

४. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समिज्झना
लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा । 10

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो,
सङ्खारक्खन्धो, विज्जाणक्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

२. विरियिद्धिपादो

५ कथं च भिक्खु विरियसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धि- 15
पादं भावेति ?

विरियं चे भिक्खु अधिपति करित्वा लभति समाधि लभति
चित्तस्सेकगतं — अयं वुच्चति “विरियसमाधि” । सो अनुपपन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गहाति पदहति, उपपन्नान पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय 20
... पे०... अनुपपन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे०... उपपन्नानं
कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गहाति
पदहति । इमे वुच्चन्ति “पधानसङ्कारा” । इति अयं च विरियसमाधि,
इमे च पधानसङ्कारा; तदेकज्झं अभिसज्जुहित्वा अभिसङ्खिपित्वा 25
विरियसमाधिपधानसङ्कारो त्वेव सङ्खयं गच्छति ।

६. तत्थ कतमं विरियं ?

१. निक्कमो — सी० । २. धिति — सी०, स्या० ।

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं
बुच्चति “विरियं” ।

R. 218

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविकल्हेपो
5 अविसाहट्ठमानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिबलं सम्मासमाधि - अयं
बुच्चति “समाधि” ।

B. 227

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं
बुच्चति “पधानसङ्कारो” । इति इमिना च विरियेन, इमिना च
10 समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन बुच्चति “विरियसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतो” ति ।

७. इद्धीति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समिज्झना
लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो ... पे०... विज्झाण-
15 क्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेतीति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन बुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

३. चित्तिद्विपादो

८. कथं च भिक्खु चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ?

20 चित्तं चे भिक्खु अधिपति करित्वा लभति समाधि लभति चित्त-
स्सेकगगतं - अयं बुच्चति “चित्तसमाधि” । सो अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पगगण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय
... पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे०... उप्पन्नानं
25 कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगगण्हाति
पदहति । इमे बुच्चन्ति “पधानसङ्कारा” । इति अयं च चित्तसमाधि,
इमे च पधानसङ्कारा; तदेकज्झं अभिसज्जूहिवा अभिसङ्ख्विपित्वा
चित्तसमाधिपधानसङ्कारो त्वेव सङ्ख्वं गच्छति ।

६. तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु — इदं
बुच्चति “चित्तं” ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि — अयं 5
बुच्चति “समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ? यो चेतसिको विरियारम्भो
... पे०... सम्मावायामो — अयं बुच्चति “पधानसङ्कारो” । इति इमिना
च चित्तेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति R. 219
... पे०... समन्नागतो । तेन बुच्चति “चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्ना- 10
गतो” ति ।

१०. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समि-
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो ... पे०... विज्जाण-
क्खन्धो । 15

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन बुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

४. वीमंसिद्धिपादो

११. कथं च भिक्खु वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं
इद्धिपादं भावेति ?

वीमंसं चे भिक्खु अधिपत्तिं करित्वा लभति समाधि लभति 20
चित्तस्सेकगतं — अयं बुच्चति “वीमंसासमाधि” । सो अनुप्पन्नानं
पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं
आरभति चित्तं पग्गहाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं
पहानाय ... पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे० ...
उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय 25
भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पग्गहाति पदहति । इमे बुच्चन्ति “पधानसङ्कारा” । इति अयं च
वीमंसासमाधि, इमे च पधानसङ्कारा; तदेकज्झं अभिसञ्चूहित्वा
अभिसङ्खिप्त्वा वीमंसासमाधिपधानसङ्कारो त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

१२. तत्थ कतमा वीमंसा ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
अयं वुच्चति “वीमंसा” ।

तत्थ कतमो समाधि ?

5 या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि - अयं वुच्चति
“समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्खारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं
वुच्चति “पधानसङ्खारो” । इति इमाय च वीमंसाय, इमिना च
10 समाधिना, इमिना च पधानसङ्खारेण उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतो” ति ।

१३. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समि-
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

B. 229,
R. 220

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो,
15 सङ्खारक्खन्धो, विज्जाणक्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१४. चत्तारो इद्धिपादा - इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
20 पादं भावेति, चित्तसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति,
वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति ।

१. छन्विद्धिपादो

१५. कथं च भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
25 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-

भिञ्जं, तस्मिं समये छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्विपादं भावेति ।

१६. तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो — अयं वुच्चति “छन्दो” ।

5

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति “समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्खारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय- 10
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति “पधानसङ्खारो” ।
इति इमिना च छन्देन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्खारेन
उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “छन्दसमाधिपधान-
सङ्खारसमन्नागतो” ति ।

१७. इद्वी ति । या तेसं धम्मानं इद्वि समिद्वि इज्झना समि- 15 B. 230
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्विपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो ... पे० .. पग्गाहो अविकखेपो ।

R. 221

इद्विपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुली-
करोति । तेन वुच्चति “इद्विपादं भावेती” ति ।

२. विरियिद्विपादो

१८. कथं च भिक्खु विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्वि- 20
पादं भावेति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्विपादं 25
भावेति ।

१९. तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — इदं वुच्चति “विरियं” ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

- 5 यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “पधानसङ्कारो” ।
इति इमिना च विरियेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेन
उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “विरियसमाधि-
पधानसङ्कारसमन्नागतो” ति ।

- 10 २०. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना
समिज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उप-
सम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविकल्पो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।

- 15 तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

३. चित्तिद्धिपादो

- B. 231 २१. कथं च भिक्खु चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति ?

- R. 222 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
20 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, तस्मिं समये चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ।

२२. तत्थ कतमं चित्तं ?

- यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु – इदं
25 वुच्चति “चित्तं” ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “पधानसङ्कारो” ।
इति इमिना च चित्तेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेन
उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “चित्तसमाधिपधान-
सङ्कारसमन्नागतो” ति ।

5

२३. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समि-
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

10

४. वीमंतिद्धिपादो

२४. कथं च भिक्खु वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं
इद्धिपादं भावेति ?

इध भिक्खु यस्मि समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० ... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, तस्मि समये वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ।

15

२५. तत्थ कतमा वीमंसा ?

B. 232

या पज्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति
“वीमंसा” ।

20

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “समाधि” ।

R. 223

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

25

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “पधानसङ्कारो” ।
इति इमाय च वीमंसाय, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेन

उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतो” ति ।

२६. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समि-
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।
5 इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो ... पे० ... पग्गाहो अविक्खेपो ।
इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

२७. चत्तारो इद्धिपादा – छन्दिद्धिपादो, विरियिद्धिपादो,
चित्तिद्धिपादो, वीमंसिद्धिपादो ।

- 10 २८. तत्थ कतमो छन्दिद्धिपादो ?
इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० .. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्झं, यो तस्मिं समये छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्म-
15 च्छन्दो – अयं वुच्चति “छन्दिद्धिपादो” । अवसेसा धम्मा छन्दिद्धिपाद-
सम्पयुत्ता ।

२९. तत्थ कतमो विरियिद्धिपादो ?

- इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
B 233 20 कामेहि . पे० .. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्झं, यो तस्मिं समये चेतसिको विरियारम्भो ... पे० ... सम्मावायामो
विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गरियापन्नं – अयं वुच्चति विरियिद्धि-
पादो” । अवसेसा धम्मा विरियिद्धिपादसम्पयुत्ता ।

३०. तत्थ कतमो चित्तिद्धिपादो ?

- R 224 25 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० .. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्झं, यं तस्मिं समये चित्तं मनो मानसं ... पे० ... तज्जामनोविज्जाना-
धातु – अयं वुच्चति “चित्तिद्धिपादो” । अवसेसा धम्मा चित्तिद्धिपाद-
30 सम्पयुत्ता ।

३१. तत्थ कतमो वीमंसिद्धिपादो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जां, या तस्मिं समये पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो 5
सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं
वुच्चति “वीमंसिद्धिपादो” । अवसेसा धम्मा वीमंसिद्धिपादसम्पयुत्ता ।

६.३. पञ्चहापुच्छकं

३२. चत्तारो इद्धिपादा - इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधि ... पे०... चित्तसमाधि
... पे०... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति । 10

३३. चतुन्नं इद्धिपादानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

३४. कुसलायेव । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । असङ्खिलिट्ठअसङ्खिलेसिका । सिया सवितक्कसविचारा, 15
सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । सिया पीति-
सहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न
भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । अप-
चयगामिनो । सेक्खा । अप्पमाणा^१ । अप्पमाणारम्मणा । पणीता ।
सम्मत्तनियता । न मग्गारम्मणा, मग्गहेतुका, न मग्गाधिपतिनो । सिया 20
उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा उप्पादिनो ति । सिया अतीता,
सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति
पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया
अज्झत्तां, सिया बहिद्दा, सिया अज्झत्तबहिद्दा । बहिद्दारम्मणा । अनि-
दस्संअप्पटिथा ।

B. 234

23

१. सी० पौत्थके मत्थि ।

२. वृकमातिकानुष्कमेन

R. 225

३५. वीमंसिद्धिपादो हेतु, तयो इद्धिपादा न हेतू । सहेतुका ।
हेतुसम्पयुक्ता । वीमंसिद्धिपादो हेतु चेव सहेतुको च, तयो इद्धिपादा
न वत्तब्बा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । वीमं-
सिद्धिपादो हेतु चेव हेतुसम्पयुक्तो च, तयो इद्धिपादा न वत्तब्बा हेतू चेव
5 हेतुसम्पयुक्ता चा ति, हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू । तयो इद्धिपादा न
हेतू सहेतुका, वीमंसिद्धिपादो न वत्तब्बो न हेतु सहेतुको ति पि,
न हेतु अहेतुको ति पि । सप्पच्चया । सङ्खता । अनिदस्सना ।
अप्पटिघा । अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न
विञ्जेय्या । नो आसवा । अनासवा । आसवविप्पयुक्ता । न वत्तब्बा
10 आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि ।
न वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुक्ता चा ति पि, आसवसम्पयुक्ता
चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुक्ता । अनासवा ।

३६. नो संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा
... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०...
15 सारम्मणा । तयो इद्धिपादा नो चित्ता, चित्तिद्धिपादो चित्तं । तयो इद्धि-
पादा चेतसिका, चित्तिद्धिपादो अचेतसिको । तयो इद्धिपादा चित्त-
सम्पयुक्ता, चित्तिद्धिपादो न वत्तब्बो चित्तेन सम्पयुक्तो ति पि,
चित्तेन विप्पयुक्तो ति पि । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठा, चित्तिद्धि-
पादो न वत्तब्बो चित्तेन संसट्ठो ति पि, चित्तेन विसंसट्ठो ति पि ।
B. 235 20 तयो इद्धिपादा चित्तसमुद्धाना, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसमुद्धानो ।
तयो इद्धिपादा चित्तसहभुनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसहभू । तयो
इद्धिपादा चित्तानुपरिवत्तिनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तानुपरिवत्ति ।
तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धाना, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसंसट्ठ-
समुद्धानो । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभुनो, चित्तिद्धिपादो
25 नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभू । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धानानु-
परिवत्तिनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्ति ।

३७. तयो इद्धिपादा बाहिरा, चित्तिद्धिपादो अज्झत्तिको ।
नो उपादा । अनुपादिन्ना । नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०...
न दस्सनेन पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्ब-

हतुका । न भावनाय पहातब्बहेतुका । सिया सवितक्का, सिया अवि-
 तक्का । सिया सविचारा, सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया
 अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसह-
 गता, सिया न सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खा-
 सहगता । न कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरिया- 5
 पन्ना । निय्यानिका । नियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।

इद्धिपादविभङ्गो निट्ठितो ।

१०. बोज्झङ्गविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

B 236;
R 227

१. सत्तबोज्झङ्गा – सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

२. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

५ इध भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता होति^१ अनुस्सरिता – अयं वुच्चति “सतिसम्बोज्झङ्गो” ।

३. सो तथा सतो विहरन्तो तं धम्मं पञ्जाय पविचिनति^२ पविचरति^३ परिवीमंसमापज्जति – अयं वुच्चति “धम्मविचय-
१० सम्बोज्झङ्गो” ।

४. तस्स तं धम्मं पञ्जाय पविचिनतो पविचरतो परि-
वीमंसमापज्जतो आरद्धं होति विरियं असल्लीनं – अयं वुच्चति
“विरियसम्बोज्झङ्गो” ।

५. आरद्धविरियस्स उप्पज्जति पीति निरामिसा – अयं वुच्चति
१५ “पीतिसम्बोज्झङ्गो” ।

६. पीतिमनस्स कायो पि पस्सम्भति, चित्तं पि पस्सम्भति –
अयं वुच्चति “पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो” ।

७. पस्सद्विकायस्स सुखिनो चित्तं समाधियति – अयं वुच्चति
“समाधिसम्बोज्झङ्गो” ।

८. सो तथा समाहितं चित्तं साधुकं अज्झुपेक्खिता होति – अयं
२० वुच्चति “उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” ।

९. सत्त बोज्झङ्गा^३ – सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बो-

१. स्या० पोत्यके नलिय । २-२. पविचिनाति० – सी०; विचिनति पविचिनति – स्या०, रो० । ३. सम्बोज्झङ्गा – सी० ।

ज्ज्ञङ्गो, विरियसम्बोज्ज्ञङ्गो, पीतिसम्बोज्ज्ञङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्ज्ञङ्गो, समाधिसम्बोज्ज्ञङ्गो, उपेक्खासम्बोज्ज्ञङ्गो ।

१०. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्ज्ञङ्गो ?

R. 228

अत्थि अज्झत्तं धम्मेषु सति, अत्थि बहिद्धा धम्मेषु सति । यदपि अज्झत्तं धम्मेषु सति तदपि सतिसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बो- 5
धाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि बहिद्धा धम्मेषु सति तदपि सति- B. 237
सम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

११. तत्थ कतमो धम्मविचयसम्बोज्ज्ञङ्गो ?

अत्थि अज्झत्तं धम्मेषु पविचयो, अत्थि बहिद्धा धम्मेषु पविचयो । यदपि अज्झत्तं धम्मेषु पविचयो तदपि धम्मविचयसम्बो- 10
ज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि बहिद्धा धम्मेषु पविचयो तदपि धम्मविचयसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१२. तत्थ कतमो विरियसम्बोज्ज्ञङ्गो ?

अत्थि कायिकं विरियं, अत्थि चेतसिकं विरियं । यदपि कायिकं 15
विरियं तदपि विरियसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि चेतसिकं विरियं तदपि विरियसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१३. तत्थ कतमो पीतिसम्बोज्ज्ञङ्गो ?

अत्थि सवितक्कसविचारा पीति, अत्थि अवितक्कअविचारा 20
पीति । यदपि सवितक्कसविचारा पीति तदपि पीतिसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि अवितक्कअविचारा पीति तदपि पीतिसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१४. तत्थ कतमो पस्सद्विसम्बोज्ज्ञङ्गो ?

25

अत्थि कायपस्सद्वि^१, अत्थि चित्तपस्सद्वि । यदपि कायपस्सद्वि तदपि पस्सद्विसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि चित्तपस्सद्वि तदपि पस्सद्विसम्बोज्ज्ञङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१ कायपस्सद्वि - स्या०, एवमुपरि पि ।

१५. तत्थ कतमो समाधिसम्बोज्झङ्गो ?

अत्थि सवितक्को सविचारो समाधि, अत्थि अवितक्को अविचारो समाधि । यदपि सवितक्को सविचारो समाधि तदपि समाधिसम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि अवितक्को
5 अविचारो समाधि तदपि समाधिसम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१६. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

अत्थि अज्झत्तं धम्मेसु उपेक्खा, अत्थि बहिद्धा धम्मेसु उपेक्खा । यदपि अज्झत्तं धम्मेसु उपेक्खा तदपि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय
B. 238 10 सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि बहिद्धा धम्मेसु उपेक्खा तदपि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

R. 229 १७. सत्त बोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचय-
सम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बो-
ज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

15 १८. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

इध भिक्खु सतिसम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विराग-
निस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामि, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं
भावेति ... पे०... विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति
... पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... उपेक्खा-
20 सम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं
वोस्सग्गपरिणामि ।

— ० —

§ २. आभिधम्मभाजनीयं

१९. सत्त बोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बो-
ज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो,
समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

25 २०. तत्थ कतमे सत्त बोज्झङ्गा ?

इध भिक्खु यस्मि समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये सत्त बोज्झङ्गा होन्ति - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०...
उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

२१. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

या सति अनुस्सति ... पे० .. सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो 5
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “सतिसम्बोज्झङ्गो” ।

२२. तत्थ कतमो धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो ?

B. 239

या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “धम्म-
विचयसम्बोज्झङ्गो” । 10

२३. तत्थ कतमो विरियसम्बोज्झङ्गो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०.. सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “विरिय-
सम्बोज्झङ्गो” ।

२४. तत्थ कतमो पीतिसम्बोज्झङ्गो ?

15

या पीति पामोज्जं आमोदना पमोदना हासो पहासो वित्ति
ओदग्यं अत्तमनता चित्तस्स पीतिसम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति “पीति-
सम्बोज्झङ्गो” ।

२५. तत्थ कतमो पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो ?

R. 230

या वेदनाक्खन्धस्स सञ्जाक्खन्धस्स सङ्खारक्खन्धस्स विञ्जाण-
क्खन्धस्स पस्सद्वि पटिप्पस्सद्वि पस्सम्भना पटिप्पस्सम्भना पटिप्पस्स-
म्भितत्तं पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति “पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो” । 20

२६. तत्थ कतमो समाधिसम्बोज्झङ्गो ?

या चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “समाधिसम्बोज्झङ्गो” । 25

२७. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति “उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” । इमे वुच्चन्ति
सत्त बोज्झङ्गा । अवसेसा धम्मा सत्तहि बोज्झङ्गेहि सम्पयुत्ता ।

२८. सत्त बोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो ।

२९. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
5 अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सतिसम्बोज्झङ्गो" । अवसेसा
B. 240 धम्मा सतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा धम्मविचय-
10 सम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा विरियसम्बोज्झङ्गसम्प-
युत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा पीतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०...
अवसेसा धम्मा पस्सद्विसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा
समाधिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ।

३०. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

15 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिज्जं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना
मज्झत्तता चित्तस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति "उपेक्खा-
20 सम्बोज्झङ्गो" । अवसेसा धम्मा उपेक्खासम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ।

R. 231

३१. सत्त बोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो ।

३२. तत्थ कतमे सत्त बोज्झङ्गा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
25 अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, यो तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति

दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जातं, तस्मिं समये सत्त बोज्झङ्गा होन्ति —
सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

३३. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति “सतिसम्बोज्झङ्गो” ... पे०... । 5

३४. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो — अयं वुच्चति “उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” । इमे वुच्चन्ति
“सत्त बोज्झङ्गा” । अवसेसा धम्मा सत्तहि बोज्झङ्गेहि सम्पयुत्ता ।

३५. सत्त बोज्झङ्गा — सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खा- 10
सम्बोज्झङ्गो ।

३६. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

B. 241

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा- 15
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति “सतिसम्बो- 20
ज्झङ्गो” । अवसेसा धम्मा सतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा
धम्मा धम्मविचयसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा विरिय-
सम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा पीतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता
... पे०... अवसेसा धम्मा पस्सद्विसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा
धम्मा समाधिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता । 25

R. 232

३७. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे 30

धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुञ्जतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गो — अयं वुच्चति 5 “उपेक्खासम्बोज्झङ्गो” । अवसेसा धम्मा उपेक्खासम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ।

— ० —

§ ३. पञ्हापुच्छकं

३८. सत्त बोज्झङ्गा — सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

B. 242

३९. सत्तन्नं बोज्झङ्गानं कति कुसला, कति अकुसला, कति 10 अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुष्कमेन

४०. सिया कुसला, सिया अब्याकता । पीतिसम्बोज्झङ्गो सुखाय वेदनासम्पयुत्तो; छ बोज्झङ्गा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाक-धम्मधम्मा । अनुपादिन्नअनुपादानिया । असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका ।

15 सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-अविचारा । पीतिसम्बोज्झङ्गो न पीतिसहगतो, सुखसहगतो, न उपेक्खा-सहगतो; छ बोज्झङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचय-

20 गामिनापचयगामिनो । सिया सेक्खा; सिया असेक्खा । अप्पमाणा ।

R. 233

अप्पमाणारम्मणा । पणीता । सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता । न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो; सिया न वत्तब्बा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । सिया अतीता, सिया

25 अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता,

सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । बहिद्धारम्मणा^१ । अनिदस्स-
अप्पटिघा ।

२. बुक्कमात्तिकानुक्कमेन

४१. धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो हेतु, छ बोज्झङ्गा न^२ हेतू ।
सहतुका^३ । हेतुसम्पयुत्ता । धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो हेतु चेव सहेतुको च,
छ बोज्झङ्गा न वत्तब्बा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च 5
हेतू । धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो च, छ बोज्झङ्गा
न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू ।
छ बोज्झङ्गा न हेतू सहेतुका, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो न वत्तब्बो न
हेतु सहेतुको ति पि, न हेतु अहेतुको ति पि । सप्पच्चया । सङ्खता ।
अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्चेय्या, केनचि 10
न विञ्चेय्या । नो आसवा । अनासवा आसवविप्पयुत्ता । न^३ वत्तब्बा
आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति
पि^३ । आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता
चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता । अनासवा । नो
संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा ... पे०... नो योगा 15
... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०... सारम्मणा ।
नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तसंसट्ठा । चित्तसमु-
ट्टाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठसमुट्टाना ।
चित्तसंसट्ठसमुट्टानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्टानानुपरिवत्तिनो । बाहिरा ।
नो उपादा । अनुपादिघ्ना । नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... 20
न दस्सनेन पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्ब-
हेतुका । न भावनाय पहातब्बहेतुका । सिया सवितक्का, सिया अवि-
तक्का । सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

B. 243

25

R. 234

४२. पीतिसम्बोज्झङ्गो अप्पीतिको, छ बोज्झङ्गा सिया
सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । पीतिसम्बोज्झङ्गो न पीतिसहगतो,
छ बोज्झङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । पीतिसम्बो-
ज्झङ्गो सुखसहगतो, छ बोज्झङ्गा सिया सुखसहगता, सिया न सुख-

१. अज्झत्तबहिद्धारम्मणा - सी० । २-२. सी०, म० पाठकेसु नत्थि । ३-३. अथ
पाठो म० पाठके न विस्सति ।

सहगता । पीतिसम्बोज्झङ्गो न उपेक्खासहगतो, छ बोज्झङ्गा सिया
उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न कामावचरा । न रूपा-
वचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया निय्यानिका,
सिया अनिय्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । अनुत्तरा ।

५ अरणा ति ।

बोज्झङ्गविमङ्गो निट्ठितो ।

११. मग्गज्झविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. अरियो अट्टङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो,
सम्मासत्ति, सम्मासमाधि ।

B. 244,
R. 235

२. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्ख- 5
निरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं – अयं वुच्चति “सम्मादिट्ठि” ।

३. तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

नेक्खम्मसङ्कप्पो, अब्यापादसङ्कप्पो, अविहिंसासङ्कप्पो – अयं
वुच्चति “सम्मासङ्कप्पो” ।

४. तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

10

मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय^१ वाचाय^२ वेरमणी, फरुसाय वाचाय
वेरमणी, सम्फपलापा वेरमणी – अयं वुच्चति “सम्मावाचा” ।

५. तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छा-
चारा वेरमणी – अयं वुच्चति “सम्माकम्मन्तो” ।

15

६. तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

इध अरियसावको मिच्छाआजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं^३
कप्पेति – अयं वुच्चति “सम्माआजीवो” ।

७. तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पदाय 20
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, उप्पन्नानं
पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाताय छन्दं जनेति वायमति विरियं
आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, उप्पन्नानं

१ सम्मविभङ्गो – सी०, स्या०, रो० । २-२. पिसुणावाचा – सी०, एक्कमुपि पि ।
३. जीवित – स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पमग्ण्हाति पदहति - अयं वुच्चति “सम्मावायामो” ।

R. 236

८. तत्थ कतमा सम्मासति ?

5

B. 245

इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, धम्मेषु धम्मनुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं - अयं वुच्चति “सम्मासति” ।

10

९. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिया आचिक्खन्ति “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति - अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” ।

20

१०. अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यधीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

23

११. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

इध भिक्खु सम्मादिट्ठि भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं सम्मासङ्कुप्पं भावेति ... पे०... सम्मावाचं भावेति ... पे०... सम्माकम्मन्तं भावेति ... पे०... सम्माआजीवं भावेति ... पे०... सम्मावायामं भावेति ... पे०... सम्मासति भावेति

... पे०... सम्मासमाधिं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोध-
निस्सितं वोस्सग्गपरिणामि ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१२. अट्ठङ्गिको मग्गो — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
समाधि ।

5

१३. तत्थ कतमो अट्ठङ्गिको मग्गो ?

B. 246

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति — सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्मासमाधि ।

R. 237

10

१४. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति
“सम्मादिट्ठि” ।

15

१५. तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना^२ चेतसो
अभिनिरोपना सम्मासङ्कप्पो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति
“सम्मासङ्कप्पो” ।

१६. तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

20

या चतूहि वचीदुच्चरितेहि आरति विरति पटिविरति बेरमणी
अकिरिया अकरणं अनज्जापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्मावाचा
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — अयं वुच्चति “सम्मावाचा” ।

१७. तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

या तीहि कायदुच्चरितेहि आरति विरति पटिविरति बेरमणी

25

१. दुक्खापटिपदं — सी०, स्या० रो० । २. व्यप्पना — सी०, रो० ।

अक्रिरिया अकरणं अनज्झापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्माकम्मन्तो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माकम्मन्तो" ।

१८. तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

या मिच्छाआजीवा आरति विरति पटिविरति वेरमणी अक्रिरिया
5 अकरणं अनज्झापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्माआजीवो मग्गङ्गं
मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माआजीवो" ।

१९. तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावायामो" ।

10 २०. तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं
मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासति" ।

B. 247

२१. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो
15 मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" । अयं वुच्चति
"अट्टङ्गिको मग्गो" । अवसेसा धम्मा अट्टङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

२२. पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

R. 238

२३. तत्थ कतमो पञ्चङ्गिको मग्गो ?

20 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

25 २४. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मा-
दिट्ठि" ।

२५. तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासङ्कप्पो" ।

२६. तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो^१ ... पे०... सम्मावायामो विरिय-सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावायामो" । 5

२७. तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति . पे०. सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासति" ।

२८. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति . पे० .. सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो 10 मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" ।

अयं वुच्चति "पञ्चङ्गिको मग्गो" । अवसेसा धम्मा पञ्चङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

२९. पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि । 15

३०. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

B 248

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-भिञ्जं, या तस्मिं समये पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्म- 20 विचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मादिट्ठि" । अवसेसा धम्मा सम्मादिट्ठिया सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा सम्मासङ्कप्पेन सम्पयुत्ता . पे०... अवसेसा धम्मा सम्मावायामेन सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा सम्मासतिया सम्पयुत्ता । 25

३१. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

R 239

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव

१. वीरियारम्भो - म०, एवमुपरि पि ।

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, या तस्मिं समये चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” ।
अवसेसा धम्मा सम्मासमाधिना सम्पयुत्ता ।

३२. अट्ठङ्गिको मग्गो – सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

३३. तत्थ कतमो अट्ठङ्गिको मग्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति –
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि । अयं वुच्चति “अट्ठङ्गिको मग्गो” ।

३४. अवसेसा धम्मा अट्ठङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

३४. पञ्चङ्गिको मग्गो – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

३५. तत्थ कतमो पञ्चङ्गिको मग्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो
होति – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
समाधि । अयं वुच्चति “पञ्चङ्गिको मग्गो” । अवसेसा धम्मा पञ्च-
ङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

३६. पञ्चङ्गिको मग्गो – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

३७. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानि कं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे 5
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुज्जतं, या तस्मिं समये पज्जा पजानना
... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मादिट्ठि” । अवसेसा धम्मा 10
सम्मादिट्ठिया सम्पयुत्ता ... पे० .. अवसेसा धम्मा सम्मासङ्कप्पेन सम्पयुत्ता
... पे०... अवसेसा धम्मा सम्मावायामेन सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा
धम्मा सम्मासतिया सम्पयुत्ता ।

३८. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानि कं 15
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० .. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिज्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे R. 241
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता
भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज 20
विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुज्जतं, या तस्मिं समये
चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविक्खेपो अविसाहट-
मानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिबलं सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं – अयं वुच्चति “सम्मासमाधि” ।
अवसेसा धम्मा सम्मासमाधिना सम्पयुत्ता । 25

§ ३. पञ्हापुच्छकं

३९. अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं^१ – सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो,
सम्मासति, सम्मासमाधि ।

१. सेय्यथिद – म०, एवमुपरि पि ।

४०. अट्टन्नं मग्गङ्गानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता^१ ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

४१. सिया कुसला, सिया अव्याकता । सम्मासङ्कप्पो सुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तो; सत्त मग्गङ्गा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
5 अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाक-
धम्मधम्मा । अनुपादिन्नअनुपादानिया^२ । असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका^३ ।
सम्मासङ्कप्पो अवितक्कविचारमत्तो, सत्त मग्गङ्गा सिया सवितक्क-
सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।
सम्मासङ्कप्पो पीतिसहगतो, सुखसहगतो, न उपेक्खासहगतो; सत्त
10 मग्गङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता ।
नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहा-
तब्बहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो ।
सिया सेक्खा, सिया असेक्खा । अप्पमाणा । अप्पमाणा रम्मणा ।
पणीता । सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता । न मग्गारम्मणा,
15 सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो; सिया न वत्तब्बा मग्गहेतुका
ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया
उप्पादिनो । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न
वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्ना-
रम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा ।
20 बहिद्धारम्मणा । अनिदस्सतअप्पटिष्ठा ।

२. दुप्पमातिकानुक्कमेन

४२. सम्मादिट्ठि हेतु, सत्त मग्गङ्गा न हेतू^४ । सहेतुका ।
हेतुसम्पयुत्ता । सम्मादिट्ठि हेतु चेव सहेतुका च, सत्त मग्गङ्गा न
वत्तब्बा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । सम्मादिट्ठि
हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता च, सत्त मग्गङ्गा न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्प-
25 युत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । सत्त मग्गङ्गा न हेतू सहेतुका,
सम्मादिट्ठि न वत्तब्बा न हेतु सहेतुका ति पि, न हेतु अहेतुका ति पि ।

१. अव्याकता — सी०, रो०, एवमुपरि पि । २ अनुपादिण्णा अनुपादानिया — रो० ।
३. असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका — सी० । ४ हेतु — सी०, एवमुपरि पि ।

४३. सप्पच्चया । सङ्ख्खता । अनिदस्सना । अप्पट्ठिघा ।
अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

४४. नो आसवा । अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तब्बा
आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि ।
न वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव 5
नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता^१ । अनासवा^१ ।

४५. नो संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा
... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा
... पे०... सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्त-
संसट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्त- 10
संसट्ठसमुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरि-
वत्तिनो । बाहिंरा । नो^२ उपादा^२ । अनुपादिन्ना ।

४६. नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न
भावनाय पहातब्बहेतुका । सम्मासङ्कुप्पो अवितक्को, सत्त मग्गङ्गा 15
सिया सवितक्का, सिया अवितक्का । सम्मासङ्कुप्पो सविचारो, सत्त
मग्गङ्गा सिया सविचारा, सिया अविचारा । सम्मासङ्कुप्पो सप्पीतिको, B 252
सत्त मग्गङ्गा सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सम्मासङ्कुप्पो
पीतिसहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।
सम्मासङ्कुप्पो सुखसहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया सुखसहगता, सिया न 20
सुखसहगता । सम्मासङ्कुप्पो न उपेक्खासहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया
उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न कामावचरा । न रूपा-
वचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया निय्यानिका, सिया
अनिय्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।
मग्गङ्गविभङ्गो^३ निट्ठितो^३ ।

B 252

R. 243

— :०: —

१-१. आसवविप्पयुत्ता ० - स्या०, रो० । २-२. नुपादा - स्या० । ३-३. मग्गविभङ्गो
समत्तो - स्या०; मग्गविभङ्गो समत्तो एकादसको - रो० ।

१२. ज्ञानविभङ्गो

१. सुत्तन्तभाजनीयं

भातिकाउद्देशो

B. 253,
R. 244

१. इध भिक्षु पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति, आचारगोचर-
सम्पन्नो, अणुमत्तेसु^१ वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु^२ इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो भोजने मत्तञ्च पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानु-
योगमनुयुत्तो सातच्चं नेपक्कं बोधिपक्खिकानं धम्मानं भावनानुयोग-
5 मनुयुत्तो ।

२. सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलोकिते
विलोकिते^३ सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते^४ पसारिते सम्पजानकारी
होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते
सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति,
10 गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे^५ सम्पजानकारी
होति ।

३. सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं
गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अम्भोकासं पलालपुञ्जं अण्णसद्दं अण्णनिग्घोसं
विजनवातं मनुस्सराहस्सेय्यकं^६ पटिसल्लानसारुप्पं^७ । सो अरञ्जगतो
15 वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्गं आभुजित्वा
उज्जं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ।

४. सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्जेन चेतसा विहरति,
अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । व्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो
विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति ।
20 धीनमिद्धं^८ पहाय विगतधीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्प-
जानो, धीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो
विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति ।

R. 245

१. अनुमत्तेसु - सी० । २. समिञ्जिते - म० । ३. तुण्हीभावे - सी० । ४. मनुस्स-
राहस्सेय्यकं - सी०, स्या०, रो० । ५. पटिसल्लानसारुप्पं - सी०; पटिसल्लानसारुप्पं - स्या०,
रो० । ६. धीनमिद्धं - म०, एवमुपरि पि ।

विचिकिच्छं पहाय तिष्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी^१ कुसलेसु धम्मेषु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

५. सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्विलेसे पञ्जाय दुव्वलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्क- 5 B. 254
विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंबेदेति, यंतं अरिया आचिक्खन्ति — “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाणा दुक्खस्स च 10
पहाणा पुव्वेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा- सतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा “अनन्तो आकासो” ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म “अनन्तं विञ्जाणं” ति 15
विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति; सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म “नत्थि किञ्ची” ति आकिञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति; सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ।

मातिकानिद्दो

६. इधा ति । इमिस्सा दिट्ठिया, इमिस्सा खन्तिया, इमिस्सा 20
रुचिया, इमस्मि आदाये, इमस्मि धम्मे, इमस्मि विनये, इमस्मि धम्म- विनये, इमस्मि पावचने, इमस्मि ब्रह्मचरिये, इमस्मि सत्थुसासने । तेन वुच्चति “इधा” ति ।

७. भिक्खू ति । समञ्जाय भिक्खु, पटिञ्जाय भिक्खु, भिक्खती ति भिक्खु, भिक्खको ति भिक्खु, भिक्खाचरियं अज्झुपगतो^२ 25
ति भिक्खु, भिन्नपटधरो ति भिक्खु, भिन्दति पापके अकुसले धम्मे ति भिक्खु, भिन्नत्ता पापकानं अकुसलानं धम्मानं भिक्खु, ओधिसो किलेसानं

पहाना भिक्खु, अनोघिसो किलेसानं पहाना भिक्खु, सेक्खो^१ भिक्खु, असेक्खो^२ भिक्खु, नेवसेक्खनासेक्खो भिक्खु, अगो भिक्खु, भद्रो भिक्खु, मण्डो भिक्खु, सारो भिक्खु, समग्गेन सङ्घेन जित्तिचतुत्थेन कम्मेन अकुप्पेन ठानारहेन उपसम्पन्नो भिक्खु ।

- 5 द. पातिमोक्खं^३ ति । सीलं पतिट्ठा आदि चरणं संयमो संवरो मोक्खं^३ पामोक्खं^३ कुसलान धम्मानं समापत्तिया ।

B. 255

संवरो ति । कायिको अवीतिक्कमो, वाचसिको अवीतिक्कमो, कायिकवाचसिको अवीतिक्कमो ।

- संवृतो ति । इमिना पातिमोक्खसंवरेण उपेतो होति समुपेतो
10 उपागतो समुपागतो उपपन्नो^४ सम्पन्नो^५ समन्नागतो । तेन वुच्चति “पातिमोक्खसंवरेण संवृतो” ति ।

६. विहरतो ति । इरियति^६ वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

- १० आचारगोचरसम्पन्नो ति । अत्थि आचारो, अत्थि
15 अनाचारो ।

तत्थ कतमो अनाचारो ?

- कायिको वीतिक्कमो, वाचसिको वीतिक्कमो, कायिकवाचसिको वीतिक्कमो – अयं वुच्चति “अनाचारो” । सव्वं पि दुस्सील्यं अनाचारो । इधेक्कच्चो वेळुदानेन वा पत्तदानेन वा पुप्फदानेन वा फलदानेन वा सिनान-
20 दानेन वा दन्तकट्टदानेन वा चाटुकम्यताय^७ वा मुगसूप्यताय^८ वा पारि-
भट्टयताय^९ वा जङ्घपेसिनिकेन वा अञ्जतरञ्जतरणेन वा बुद्धपटिकुट्टेन मिच्छाआजीवेन^{१०} जीविकं^{१०} कप्पेति – अयं वुच्चति “अनाचारो” ।

तत्थ कतमो आचारो ?

- कायिको अवीतिक्कमो, वाचसिको अवीतिक्कमो, कायिकवाच-
25 सिको अवीतिक्कमो – अयं वुच्चति “आचारो” । सव्वो पि सीलसंवरो आचारो । इधेक्कच्चो न वेळुदानेन न पत्तदानेन न पुप्फदानेन न फलदानेन न सिनानदानेन न दन्तकट्टदानेन न चाटुकम्यताय न मुगसूप्यताय न

१-१. सेखो भिक्खु असेखो – रो०, एवमुपरि पि । २-२. मुखं पमुखं – स्या०, रो० ।
३-३. उप्पन्नो समुप्पन्नो – सी०; ० समुप्पन्नो – स्या०, रो० । ४. इरीयति – सी० । ५. पातु-
कम्यताय – स्या०, पाटुकम्यताय – रो० । ६. मुगसूप्यताय – सी०; मुगसूपताय – स्या०,
रो० । ७. पारिभट्टताय – सी० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. मिच्छाजीवेन –
सी० । १०. जीवितं – स्या०, रो० ।

पारिभट्यताय न जङ्घपेसनिकेन न अञ्जतरञ्जतरेन बुद्धपटिकुट्टेन
मिच्छाआजीवेन जीविकं कप्पेति - अयं वुच्चति "आचारो" ।

११. गोचरो ति । अत्थि गोचरो, अत्थि अगोचरो ।

तत्थ कतमो अगोचरो ?

इधेकच्चो वेसियागोचरो वा होति विधवागोचरो वा थुल्ल- 5 R 247
कुमारिगोचरो^१ वा पण्डकगोचरो वा भिक्खुनिगोचरो^२ वा पानागार-
गोचरो वा, संसट्ठो विहरति राजूहि राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
सावकेहि अननुलोमिकेन संसग्गेन^३; यानि वा पन तानि कुलानि B 256
अस्सद्धानि अप्ससन्नानि अनोपानभूतानि अक्कोसकपरिभासकानि अनत्थ-
कामानि अहितकामानि अफासुककामानि^४ अयोगक्खेमकामानि भिक्खून् 10
भिक्खुनीन् उपासकान् उपासिकान्, तथारूपानि कुलानि सेवति भजति
पयिरुपासति - अयं वुच्चति "अगोचरो" ।

तत्थ कतमो गोचरो ?

इधेकच्चो न वेसियागोचरो होति न विधवागोचरो न थुल्ल-
कुमारिगोचरो न पण्डकगोचरो न भिक्खुनिगोचरो न पानागारगोचरो, 15
असंसट्ठो^५ विहरति राजूहि राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि
अननुलोमिकेन संसग्गेन; यानि वा पन तानि कुलानि सद्धानि पसन्नानि
ओपानभूतानि कासावपज्जोतानि^६ इसिवातपटिवातानि अत्थकामानि
हितकामानि फासुककामानि योगक्खेमकामानि भिक्खून् भिक्खुनीन्
उपासकान् उपासिकान्, तथारूपानि कुलानि सेवति भजति पयिरुपासति 20
- अयं वुच्चति "गोचरो" ।

इति इमिना च आचारेन इमिना च गोचरेन उपेतो होति ... पे०...
समन्नागतो । तेन वुच्चति "आचारगोचरसम्पन्नो" ति ।

१२. अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी ति । तत्थ कतमे अणुमत्ता
वज्जा ?

25

यानि तानि वज्जानि अप्पमत्तकानि ओरमत्तकानि लहुसानि^७
लहुसम्मतानि^८ संयमकरणीयानि संवरकरणीयानि चित्तुप्पादकरणीयानि

१. थुल्लकुमारीगोचरो - स्या०, रो० । २. भिक्खुनीगोचरो - सी०, स्या०, रो० ।

३. गिहिससग्गेन - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ४. अफासुककामानि - स्या०, रो० । ५. न
संसट्ठो - स्या० । ६. कासावपज्जोतानि - स्या० । ७-७. लहुकानि लहुकसम्मतानि - सी० ।

मनसिकारपटिबद्धानि - इमे वुच्चन्ति “अणुमत्ता वज्जा” । इति^१ इमेसु अणुमत्तेसु वज्जेसु वज्जदस्सावी च होति भयदस्सावी च आदीनवदस्सावी च निस्सरणदस्सावी च । तेन वुच्चति “अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी” ति ।

R. 248 5 १३. समादाय सिक्खति सिक्खापदेसू ति । तत्थ कतमा सिक्खा ?

चतस्सो सिक्खा - भिक्खूनं भिक्खुसिक्खा, भिक्खुनीनं भिक्खुनि-
सिक्खा, उपासकानं उपासकसिक्खा, उपासिकानं उपासिकसिक्खा^२ ।
इमा वुच्चन्ति “सिक्खायो” । इति इमासु सिक्खासु सब्बेन सब्बं सब्बथा
10 सब्बं असेसं निस्सेसं समादाय वत्तति । तेन वुच्चति “समादाय सिक्खति
सिक्खापदेसू” ति ।

१४. इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो ति । अत्थि इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता,
अत्थि अगुत्तद्वारता^३ ।

B. 257 तत्थ कतमा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता ?

15 इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनुव्यञ्जन-
ग्गाही । जत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्त अभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय न
पटिपज्जति, न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति ।
सोतेन सद्दं सुत्वा ... पे०... घानेन गन्धं घायित्वा .. पे०... जिह्वाय
20 रसं सायित्वा ... पे०... कायेन फोढुब्बं फुसित्वा .. पे०... मनसा धम्मं
विञ्जाय निमित्तग्गाही होति अनुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं
मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं,
मनिन्द्रिये न संवरं आपज्जति । या इमेसु छन्नं इन्द्रियानं अगुत्ति अगोपना
25 अनारक्खो^४ असंवरो - अयं वुच्चति “इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता” ।

तत्थ कतमा इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता ?

इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-
व्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २. उपासिकासिक्खा - सी०, स्या०, रो० । ३. इन्द्रियेसु
अगुत्तद्वारता - स्या०, रो० । ४. अनारक्खा - सी० ।

अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सहं सुत्वा ... पे०... धानेन गन्धं धायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा ... पे०... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विज्जाय न निमित्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही । अत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं 5 असंवृतं^१ विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । या इमेसं छन्नं इन्द्रियानं गुत्ति गोपना आरक्खो संवरो – अयं वुच्चति “इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता” । इमाय इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय उपेतो 10 होति समुपेतो ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो” 10 ति ।

R. 249

१५. भोजने मत्तञ्जू ति । अत्थि भोजने मत्तञ्जूता, अत्थि भोजने^२ अमत्तञ्जूता ।

तत्थ कतमा भोजने अमत्तञ्जूता ?

इधेक्कच्चो अप्पटिसङ्खा अयोनिसो आहारं आहारेति दवाय 15 मदाय मण्डनाय विभूसनाय^३ । या तत्थ असन्तुट्ठिता अमत्तञ्जूता अप्पटिसङ्खा भोजने – अयं वुच्चति “भोजने अमत्तञ्जूता” ति ।

तत्थ कतमा भोजने मत्तञ्जूता ?

B 258

इधेक्कच्चो पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति – “नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया 20 यापनाय विहिंसूपरतिया^४ ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्गामि नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासु विहारो चा” ति । या तत्थ सन्तुट्ठिता मत्तञ्जूता पटिसङ्खा भोजने – अयं वुच्चति “भोजने मत्तञ्जूता” । इमाय भोजने मत्तञ्जूताय उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “भोजने 25 मत्तञ्जू” ति ।

१६. कथं च भिक्खु पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानुयोगमनुयुत्तो होति ?

१. संवृतं – सी०, स्या० । २. सी० पोत्यके नत्थि । ३. सी० पोत्यके नत्थि ।

४. विहिंसुपरतिया – स्या० ।

इध भिक्खु दिवसं चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि^१ धम्महे
चित्तं परिसोधेति, रत्तिया पठमयामं चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि
धम्महे चित्तं परिसोधेति, रत्तिया मज्झिमयामं दक्खिणेन पस्सेन सीह-
सेय्यं कप्पेति पादे^२ पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्जं मनसि-
5 करित्वा, रत्तिया पच्छिमयामं पच्चुट्ठाय चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि
धम्महे चित्तं परिसोधेति । एवं भिक्खु पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानुयोग-
मनुयुत्तो^३ ।

१७. सातच्चं^४ ति । यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०...
सम्मावायामो ।

10 १८. नेपक्कं^५ ति । या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि ।

१९. बोधिपक्खिकानं^६ धम्मानं भावनानुयोगमनुयुत्तो ति ।
तत्थ कतमे बोधिपक्खिका धम्मा ?

सत्त बोज्झङ्गो - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो,
15 विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधि-
R 250 सम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो । इमे वुच्चन्ति “बोधिपक्खिका
धम्मा” । इति^७ ते^८ बोधिपक्खिके धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “बोधिपक्खिकानं धम्मानं भावनानुयोगमनुयुत्तो” ति ।

B. 259 २०. कथं च भिक्खु अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी
20 होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिज्जिते^९ पसारिते
सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति,
असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे
सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे
सम्पजानकारी होति ?

25 इध भिक्खु सतो सम्पजानो अभिक्कमति, सतो सम्पजानो
पटिक्कमति, सतो सम्पजानो आलोकेति, सतो सम्पजानो विलोकेति, सतो
सम्पजानो सम्मिज्जेति, सतो सम्पजानो पसारति, सतो सम्पजानकारी

१. आवरणीयेहि - स्या०, रो० । २. पादेन - स्या०, रो० । ३. जागरियानुयो-
गमनुयुत्तो होति - स्या०, रो० । ४. बोधिपक्खिकानं - सी० । ५. स्या० पोत्थके नत्थि ।
६. इमे - सी०, रो० । ७. सम्मिज्जिते - म० ।

होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सतो सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सतो सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सतो सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सतो सम्पजानकारी होती ति ।

२१. तत्थ^१ कतमा सति ?

5

या सति अनुस्सति पटिस्सति सति सरणता धारणता अपि-
लापनता असम्मुसनता सति सतिन्द्रियं सतिबलं सम्मासति - अयं
बुच्चति "सति" ।

२२. सम्पजानो ति । तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ? या पञ्जा
पजानना विचयो पविचयो धम्मविचयो सल्लक्खणा उपलक्खणा पच्चुप- 10
लक्खणा पण्डिच्चं कोसल्लं नेपुञ्जं वेभय्या चिन्ता उपपरिक्खा भूरीमेधा
परिणायिका विपस्सना सम्पजञ्जं पतोदो पञ्जा पज्जिन्द्रियं पञ्जा-
बलं पञ्जासत्थं पञ्जापासादो पञ्जाआलोको पञ्जाओभासो पञ्जा-
पज्जोतो पञ्जारतनं अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं बुच्चति
"सम्पजञ्जं" । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्पजञ्जेन उपेतो 15
होति ... पे०... समन्नागतो । एवं भिक्खु सतो सम्पजानो अभिक्कमति,
सतो सम्पजानो पटिक्कमति, सतो सम्पजानो आलोकेति, सतो सम्प-
जानो विलोकेति, सतो सम्पजानो सम्मिञ्जेति, सतो सम्पजानो पसारति,
सतो सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सतो सम्पजानकारी
होति, असिते पीते खायिते सायिते सतो सम्पजानकारी होति, उच्चार- 20
पस्सावकम्मे सतो सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते
भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति । B. 260

२३. विवित्तं ति । सन्तिके चे पि सेनासनं होति, तं च
अनाकिण्णं गहट्ठेहि पब्बजितेहि । तेन तं विवित्तं । दूरे चे पि सेनासनं
होति, तं च अनाकिण्णं गहट्ठेहि पब्बजितेहि । तेन तं विवित्तं । 25

२४. सेनासनं ति । मञ्चो पि सेनासनं, पीठ पि सेनासनं,
भिसि^२ पि सेनासनं, बिम्बोहनं^३ पि सेनासनं, विहारो पि सेनासनं, अङ्गु-
योगो पि सेनासनं, पासादो पि सेनासनं, अट्ठो पि सेनासनं, माळो^४ पि

१. सतो ति - स्या०, रो० । २. भिसी - सी० । ३. बिम्बोहनं - म० । ४. माळो -
सी०, स्या० ।

सेनासनं, लेणं^१ पि सेनासनं, गुहा पि सेनासनं, रुक्खमूलं पि सेनासनं, वेळुगुम्बो पि सेनासनं । यत्थ वा पन भिक्खू पटिकमन्ति सब्बमेतं सेनासनं ।

२५. विवित्तं सेनासनं भजती ति । इमं विवित्तं सेनासनं
५ भजति सम्भजति सेवति निसेवति संसेवति । तेन वुच्चति “विवित्तं” सेनासनं^२ भजती” ति ।

२६. अरञ्जं ति । निक्खमित्वा बहि इन्दलीला सब्बमेतं अरञ्जं ।

२७. रुक्खमूलं ति । रुक्खमूलं येव रुक्खमूलं । पव्वतो येव
१० पव्वतो । कन्दरा येव कन्दरा । गिरिगुहा येव गिरिगुहा । सुसानं येव सुसानं । अब्भोकासो येव अब्भोकासो । पलालपुञ्जो येव पलालपुञ्जो ।

२८. वनपत्थं ति । दूरानमेतं सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । वनसण्डानमेतं सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । भीसन-
कानमेतं^३ सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । सलोमहंसानमेतं सेना-
१५ सनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । परियन्तानमेतं सेनासनानं अधि-
वचनं । वनपत्थं ति । न मनुस्सुपचारानमेतं^४ सेनासनानं अधिवचनं ।
वनपत्थं ति । दुरभिसम्भवानमेतं सेनासनानं अधिवचनं ।

२९. अप्पसद्दं ति । सन्तिके चे पि सेनासनं होति, तं च अना-
किण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं अप्पसद्दं । दूरे चे पि सेनासनं
२० होति, तं च अनाकिण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं अप्पसद्दं ।

३०. अप्पनिग्घोसं ति । यदेव तं अप्पसद्दं तदेव तं अप्प-
निग्घोसं । यदेव तं अप्पनिग्घोसं तदेव तं विजनवातं । यदेव तं विजन-
वातं तदेव तं मनुस्सराहस्सेय्यकं । यदेव तं मनुस्सराहस्सेय्यकं तदेव तं
पटिसल्लानसारुप्पं^५ ।

३१. अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा
ति । अरञ्जगतो वा होति रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा ।

१. लेणं - सी०, स्या०, रो० । २-२. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३. भिसनकानमेतं - सी०, स्या०, रो० । ४. मनुस्सुपचारानमेतं - सी०, स्या०, रो० । ५. पटिसल्लानसारुप्पं - स्या०, रो० ।

३२. निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा ति । निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा ।

३३. उजुं कायं पणिधाय ति । उजुको होति कायो ठितो पणिहितो ।

३४. परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ति । तत्थ कतमा सति ? 5

या सति अनुस्सति पटिस्सति ... पे०... सम्मासति – अयं वुच्चति “सति” । अयं सति उपट्टिता होति सुपट्टिता नासिकगो वा मुखनिमित्ते वा । तेन वुच्चति “परिमुखं सति उपट्टपेत्वा” ति ।

३५. अभिज्झं लोके पहाया ति । तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो .. पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति 10 “अभिज्झा” ।

तत्थ कतमो लोको ?

पञ्चुपादानकखन्धा लोको – अयं वुच्चति “लोको” । अयं अभिज्झा इमम्हि लोके सन्ता होति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अव्वत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता^१ सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन 15 वुच्चति “अभिज्झ लोके पहाया” ति ।

३६. विगताभिज्झेन चेतसा ति । तत्थ कतमं^२ चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानस .. पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं विगताभिज्झ होति । तेन वुच्चति “विगताभिज्झेन चेतसा” ति । 20

३७. विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

B. 262

३८. अभिज्झाय चित्तं परिसोधेती ति । तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति 25 “अभिज्झा” ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय अभिज्झाय सोधेति विसोधेति

परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति “अभिज्ञाय चित्तं परिसोधेती” ति ।

R. 253

३९. व्यापादपदोसं^१ पहाया ति । अत्थि व्यापादो, अत्थि पदासो ।

5 तत्थ कतमो व्यापादो ?

यो चित्तस्स आघातो पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो सम्पकोपो दोसो पदोसो सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति मनोपदोसो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं^२ दोसो दुस्सना^३ दुस्सितत्तं^३ व्यापत्ति व्यापज्जना व्यापज्जितत्तं^३ विरोधो पटिविरोधो चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता

10 चित्तस्स अयं वुच्चति “व्यापादो” ।

तत्थ कतमो पदोसो ?

यो व्यापादो सो पदोसो, यो पदोसो सो व्यापादो । इति अयं च व्यापादो अयं च पदोसो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अण्णिता व्यण्णिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता ।

15 तेन वुच्चति “व्यापादपदोसं पहाया” ति ।

४०. अव्यापन्नचित्तो ति । तत्थ कतमं चित्तं ? यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु – इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं अव्यापन्नं होति । तेन वुच्चति “अव्यापन्नचित्तो” ति ।

४१. विहरती ति . पे० . तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

3. 263 20

४२. व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेती ति । अत्थि व्यापादो अत्थि पदोसो ।

तत्थ कतमो व्यापादो ?

यो चित्तस्स आघातो ... पे०... चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स – अयं वुच्चति “व्यापादो” ।

25 तत्थ कतमो पदोसो ?

यो व्यापादो सो पदोसो, यो पदोसो सो व्यापादो ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु – इदं

१. व्यापादपदोसं – सी०, रो०, एवमुपरि पि । २-२ दुस्सना दुस्सितत्तं – स्या० ।
३. सी० पोत्थके नत्थि ।

बुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमम्हा व्यापादपदोसा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन बुच्चति “व्यापाद-पदोसा चित्तं परिसोधेती” ति ।

४३. धीनमिदं^१ पहाया ति । अत्थि धीनं, अत्थि मिदं ।

तत्थ कतमं धीनं ?

5

या चित्तस्स अकल्यता अकम्मञ्जाता ओलीयना सल्लीयना लीनं लीयना लीयितत्तं धीनं धीयना धीयितत्तं चित्तस्स – इदं बुच्चति “धीन” ।

तत्थ कतमं मिदं ?

या कायस्स अकल्यता अकम्मञ्जाता ओनाहो परियोनाहो 10 R. 254
अन्तोसमोरोधो मिदं सुप्पं^२ पचलायिका सुप्पं सुप्पना^३ सुप्पितत्तं^३ – इदं बुच्चति “मिदं” ।

इति इदं च धीनं इदं च मिदं सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन बुच्चति “धीनमिदं पहाया” ति ।

15

४४. विगतधीनमिद्वो ति । तस्स धीनमिद्वस्स चत्ता वन्तत्ता मुत्तत्ता पहीनत्ता पटिनिस्सट्ठत्ता पहीनपटिनिस्सट्ठत्ता । तेन बुच्चति “विगतधीनमिद्वो” ति ।

४५. विहरती ति ... पे०... तेन बुच्चति “विहरती” ति ।

४६. आलोकसञ्ची ति । तत्थ कतमा सञ्जा ?

20

या सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं – अयं बुच्चति “सञ्जा” ।
अयं सञ्जा आलोका होति विवटा परिसुद्धा परियोदाता । तेन बुच्चति
“आलोकसञ्ची” ति ।

B. 264

४७. सतो सम्पजानो ति । तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति – अयं बुच्चति “सति” ।

25

तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि –
इदं बुच्चति “सम्पजञ्जं” । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्प-

१. धिनमिदं – म०, एवमुपरि पि । २. सोप्पं – स्या०, रो० । ३-३. सुप्पना
सुप्पितत्तं – स्या०, रो० ।

जञ्जेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतो सम्पजानो” ति ।

४८. धीनमिद्धा चित्तं परिसोधेती ति । अत्थि धीनं, अत्थि मिद्धं ।

- 3 तत्थ कतमं धीनं ... पे०... इदं वुच्चति “धीनं” ।
 तत्थ कतमं मिद्धं ... पे०... इदं वुच्चति “मिद्धं” ।
 तत्थ कतमं चित्तं ... पे०... इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं
 इमम्हा धीनमिद्धा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति विमोचेति
 परिमोचेति । तेन वुच्चति “धीनमिद्धा चित्तं परिसोधेती” ति ।

- 10 ४९. उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाया ति । अत्थि उद्धच्चं, अत्थि
 कुक्कुच्चं ।

R 255

तत्थ कतमं उद्धच्चं ?

यं चित्तस्स उद्धच्चं अवूपसमो चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं चित्तस्स
 — इदं वुच्चति “उद्धच्चं” ।

- 15 तत्थ कतमं कुक्कुच्चं ?

अकप्पिये कप्पियसञ्जिता, कप्पिये अकप्पियसञ्जिता, अवज्जे
 वज्जसञ्जिता, वज्जे अवज्जसञ्जिता, यं एवरूपं कुक्कुच्चं कुक्कुच्चायना
 कुक्कुच्चायितत्तं चेतसो विप्पटिसारो मनोविलेखो — इदं वुच्चति
 “कुक्कुच्चं” । इति इदं च उद्धच्चं इदं च कुक्कुच्चं सन्ता होन्ति समिता
 20 वूपसन्ता अत्थङ्गता अम्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता
 व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाया” ति ।

५० अनुद्धतो ति । तस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स चत्तत्ता वन्तत्ता
 मुत्तत्ता पहीनत्ता पटिनिस्सट्ठत्ता पहीनपटिनिस्सट्ठत्ता । तेन वुच्चति
 “अनुद्धतो” ति ।

- 25 ५१. विहरती ति ... पे० .. तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

B 265

५२. वूपसन्तचित्तो ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधानु — इदं
 वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं अज्झत्तं सन्तं होति समितं वूपसन्तं । तेन
 वुच्चति “अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो” ति ।

५३. उद्धृक्कुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेतीति । अतथि उद्धृक्चं,
अतथि कुक्कुच्चं ।

तत्थ कतमं उद्धृक्चं ?

यं चित्तस्स उद्धृक्चं अवूपसमो चेतसो विक्खेपो भन्तत्त चित्तस्स -
इदं वुच्चति “उद्धृक्चं” ।

5

तत्थ कतमं कुक्कुच्चं ... पे०... इदं वुच्चात् “कुक्कुच्चं” ।

तत्थ कतमं चित्तं ... पे०... इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं
इमम्हा उद्धृक्कुक्कुच्चा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति
विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति “उद्धृक्कुक्कुच्चा चित्तं
परिसोधेती” ति ।

10

५४. विचिकिच्छं पहायाति । तत्थ कतमा विचिकिच्छा ?

या कङ्कहा कङ्कहायना कङ्कहायितत्तं विमति विचिकिच्छा द्वेब्भकं
द्विधापथो^१ संसयो अनेकसंगाहो^२ आसप्पना परिसप्पना अपरियोगाहणा^३
छम्भितत्तं^४ चित्तस्स मनोविलेखो - अयं वुच्चति “विचिकिच्छा” ।
अयं विचिकिच्छा सन्ता होति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता
अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति
“विचिकिच्छं पहाया” ति ।

R. 256

15

५५. तिण्णविचिकिच्छोति । इमं विचिकिच्छं तिण्णो होति
उत्तिण्णो नित्तिण्णो पारङ्गतो^१ पारमनुप्पत्तो । तेन वुच्चति “तिण्ण-
विचिकिच्छो” ति ।

20

५६. विहरतीति ... पे०... तेन वुच्चति विहरतीति^१ ।

५७. अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेषूति । इमाय विचिकिच्छाय
कुसलेसु धम्मेषु न कङ्कति न विचिकिच्छति अकथङ्कथी होति निक्कथ-
ङ्कथी^१ विक्कथङ्कथो^२ । तेन वुच्चति “अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेषू” ति ।

५८. विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेतीति । तत्थ कतमा
विचिकिच्छा ?

25

१. द्वेधापथो - सी०, स्या०, रो० । २. अनेकसंगाहो - सी०, स्या०, रो० ।

३. अपरियोगहता - सी०; अपरियोगाहता - स्या०, रो० । ४. छम्भितत्तं - स्या०, रो० ।

५. पारगतो - स्या०, रो० । ६-६ म० पोत्थके नत्थि । ७-७. निक्कथङ्कथो विक्कथङ्कथो -
स्या०, रो० ।

या कङ्क्षा कङ्क्षायना कङ्क्षायितत्तं छम्भितत्तं चित्तस्स मनो-
विलेखो – अयं वुच्चति “विचिकिच्छा” ।

B. 266

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु – इदं
5 वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय विचिकिच्छाय सोधेति विसोधेति
परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति विचिकिच्छाय
चित्तं परिसोधेती” ति ।

५६. इमे पञ्च नीवरणे पहाया ति । इमे पञ्च नीवरणा
सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता
10 सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “इमे पञ्च नीवरणे
पहाया” ति ।

६०. चेतसो उपक्किलेसे ति ? इमे पञ्च नीवरणा चित्तस्स
उपक्किलेसा ।

६१. पञ्जाय दुब्बलीकरणे ति । इमेहि पञ्चहि नीवरणेहि
15 अनुप्पन्ना चेव पञ्जा न उप्पज्जति उप्पन्ना च पञ्जा निरुज्जति ।
तेन वुच्चति “पञ्जाय दुब्बलीकरणे” ति ।

६२. विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेही ति ।
तत्थ कतमे कामा ?

छन्दो कामो, रागो कामो, छन्दरागो कामो, सङ्कप्पो कामो,
20 रागो कामो, सङ्कप्परागो कामो – इमे वुच्चन्ति “कामा” ।

तत्थ कतमे अकुसला धम्मा ?

R. 257

कामच्छन्दो, व्यापादो, थीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, विचि-
किच्छा – इमे वुच्चन्ति “अकुसला धम्मा” । इति इमेहि च कामेहि
इमेहि च अकुसलेहि धम्मेहि विवित्तो होति । तेन वुच्चति “विविच्चेव
25 कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेही” ति ।

६३. सवितक्कं सविचारं ति । अत्थि वितक्को, अत्थि
विचारो ।

तत्थ कतमो वितक्को ?

यो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना चेतसो अभिनि-
30 रोपना सम्मासङ्कप्पो – अयं वुच्चति “वितक्को” ।

तत्थ कतमो विचारो ?

यो चारो विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स अनुसन्धनता
अनुपेक्खनता - अयं वुच्चति "विचारो" । इति इमिना च वितक्केन
इमिना च विचारेण उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति
"सवितक्कं सविचारं" ति ।

5

६४. विवेकजं ति । वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्से-
कग्गता - ते इमास्मि^१ विवेके जाता होन्ति सञ्जाता निब्बत्ता अभि-
निब्बत्ता पातुभूता । तेन वुच्चति "विवेकजं" ति ।

६५. पीतिसुखं ति । अत्थि पीति, अत्थि सुखं ।

तत्थ कतमा पीति ?

10^६

या पीति पामोज्जं आमोदना पमोदना हासो पहासो वित्ति
ओदय्यं^२ अत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "पीति" ।

तत्थ कतमं सुखं ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्पस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सुखं" । इदं सुखं 15.
इमाय पीतिया सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति
"पीतिसुखं" ति ।

६६. पठमं ति । गणनानुपुब्बता^३ पठमं । इदं पठमं समा-
पज्जती ति पठमं ।

६७. ज्ञानं ति । वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्से- 20.
कग्गता ।

६८. उपसम्पज्जा ति । यो पठमस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

६९. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

७०. वितक्कविचारानं वूपसमा ति । अत्थि वितक्को, अत्थि 25.
विचारो ।

तत्थ कतमो वितक्को ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कुप्पो - अयं वुच्चति
"वितक्को" ।

तत्थ कतमो विचारो ?

R. 258

यो चारो विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स अनुसन्धनता अनुपेक्खनता - अयं वुच्चति “विचारो” । इति अयं च वितक्को अयं च विचारो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता
5 अप्पिता व्यप्पिता मोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “वितक्कविचारानं वूपसमा” ति ।

B. 268

७१. अज्झत्तं ति । यं अज्झत्तं पच्चत्तं ।

७२. सम्पसादनं ति । या सद्धा सद्धेना ओकप्पना अभि-
प्पसादो ।

10 ७३. चेतसो एकोविभावं ति । या चित्तस्स टिति ... पे०...
सम्मासमाधि ।

७४. अवितक्कं अविचारं ति । अत्थि वितक्को, अत्थि विचारो ।
तत्थ कतमो वितक्को ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो - अयं वुच्चति
15 “वितक्को” ।

तत्थ कतमो विचारो ?

यो चारो अनुचारो^१ विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स
अनुसन्धनता अनुपेक्खनता - अयं वुच्चति “विचारो” ।

इति अयं च वितक्को अयं च विचारो सन्ता होति समिता
20 वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता
व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “अवितक्कं अविचारं” ति ।

७५. समाधिजं ति । सम्पसादो पीतिसुखं - ते इमास्मि
समाधिभिह जाता होन्ति सञ्जाता निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता पातुभूता ।
तेन वुच्चति “समाधिजं” ति ।

25 ७६. पीतिसुखं ति । अत्थि पीति, अत्थि सुखं ।

तत्थ कतमा पीति ... पे०... अयं वुच्चति “पीति” ।

तत्थ कतमं सुखं ... पे०... इदं वुच्चति “सुखं” । इदं सुखं
इमाय पीतिया सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति
“पीतिसुखं” ति ।

१. सी०, स्या०, रो० पीत्यकेसु नत्थि ।

७७. दुतियं ति । गणनानुपुब्बता दुतियं । इदं दुतियं समा-
पज्जती ति दुतियं ।

७८. ज्ञानं ति । सम्पसादो, पीति, सुखं, चित्तस्सेकग्गता ।

७९. उपसम्पज्जा ति । यो दुतियस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

B. 269

5

८०. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

R. 259

८१. पीतिया च विरागा ति । तत्थ कतमा पीति ?

या पीति पामोज्जं आमोदना पमोदना हासो पहासो वित्ति
ओदग्यं अत्तमनता चित्तस्स – अयं वुच्चति “पीति” । अयं पीति सन्ता
होति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता
विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “पीतिया च विरागा” ति ।

10

८२. उपेक्खको ति । तत्थ कतमा उपेक्खा ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स – अयं
वुच्चति “उपेक्खा” । इमाय उपेक्खाय उपेतो होति ... पे०... समन्ना-
गतो । तेन वुच्चति “उपेक्खको” ति ।

15

८३. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

८४. सतो च सम्पज्जानो ति । तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति – अयं वुच्चति “सति” ।
तत्थ कतमं सम्पज्जञ्जं ?

या पज्जा पज्जानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि –
इदं वुच्चति “सम्पज्जञ्जं” । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्प-
ज्ज्जेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतो च
सम्पज्जानो” ति ।

20

८५. सुखं च कायेन पटिसंवेदेती ति । तत्थ कतमं सुखं ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना – इदं वुच्चति “सुखं” ।

25

तत्थ कतमो कायो ?

सज्जाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो, विज्जाणकखन्धो – अयं
वुच्चति “कायो” । इदं सुखं इमिना कायेन पटिसंवेदेति । तेन वुच्चति
“सुखं च कायेन पटिसंवेदेती” ति ।

30

B. 270

८६. यं तं अरिया आचिक्खन्ती ति । तत्थ कतमे अरिया ?

अरिया वुच्चन्ति बुद्धा च बुद्धसावका च । ते इमं आचिक्खन्ति
देसेन्ति पञ्चापेन्ति^१ पट्ठपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानि^२ करोन्ति^३
पकासेन्ति । तेन वुच्चति “यं तं अरिया आचिक्खन्ती” ति ।

5

८७. उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति । तत्थ कतमा
उपेक्खा ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स - अयं
वुच्चति “उपेक्खा” ।

R. 260

तत्थ कतमा सति ?

10 या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति - अयं वुच्चति
“सति” ।

तत्थ कतमं सुखं ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति “सुखं” ।

15

इति इमाय च उपेक्खाय इमाय च सतिया इमिना च सुखेन
समन्नागतो इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति ।
तेन वुच्चति “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति ।

८८. ततियं ति । गणनानुपुब्बता ततियं । इदं ततियं समा-
पज्जती ति ततियं ।

20

८९. ज्ञानं ति । उपेक्खा, सति, सम्पज्झा, सुखं, चित्तस्से
कम्माता ।

९०. उपसम्पज्जा ति । यो ततियस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

९१. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

25

९२. सुखस्स च प्हाना दुक्खस्स च प्हाना ति । अत्थि सुखं,
अत्थि दुक्खं ।

तत्थ कतमं सुखं ?

१. पञ्चापेन्ति - म० । २-२ उत्तानि करोन्ति - सी०, उत्तानीकरोन्ति - स्या०,

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं
कायसम्पस्सजा साता सुखा वेदना — इदं वुच्चति “सुखं” ।

तत्थ कतमं दुक्खं ?

B. 271

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्पस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं कायसम्पस्सजा असाता दुक्खा वेदना — इदं वुच्चति “दुक्खं” । ६

इति इदं च सुखं इदं च दुक्खं सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता
अत्थङ्गता अग्गत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्ती-
कता । तेन वुच्चति “सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना” ति ।

६३. पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा ति । अत्थि
सोमनस्सं, अत्थि दोमनस्सं ।

: ३०

तत्थ कतमं सोमनस्सं ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्पस्सजा साता सुखा वेदना — इदं वुच्चति “सोमनस्सं” ।

तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्पस्सजं असातं 15
दुक्खं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा असाता दुक्खा वेदना — इदं वुच्चति
“दोमनस्सं” ।

इति इदं च सोमनस्सं इदं च दोमनस्सं पुब्बेव सन्ता होन्ति
समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अग्गत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता
विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं 20
अत्थङ्गमा” ति ।

R. 261

६४. अदुक्खमसुखं ति । यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतो-
सम्पस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना ।
तेन वुच्चति “अदुक्खमसुखं” ति ।

६५. उपेक्खासत्तिपारिसुद्धि ति । तत्थ कतमा उपेक्खा ? 25
या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स — अयं
वुच्चति “उपेक्खा” ।

तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति — अयं वुच्चति “सति” ।

अयं सति इमाय उपेक्खाय विवटा होति परिसुद्धा परियोदाता । तेन
बुच्चति “उपेक्खासतिपारिसुद्धि” ति ।

६६. चतुत्थं ति । गणनानुपुब्बता चतुत्थं, इदं चतुत्थं
समापज्जती ति चतुत्थं ।

5 ६७. ज्ञानं ति । उपेक्खा, सति, चित्तस्सेकगता ।

B. 272

६८. उपसम्पज्जा ति । यो चतुत्थस्स ज्ञानस्स लाभो पटि-
लाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

६९. विहरती ति .. पे० .. तेन बुच्चति “विहरती” ति ।

१००. सब्बसो रूपसज्जानं समतिक्कमा ति । तत्थ कतमा

10 रूपसज्जा^१ ?

रूपावचरसमापत्ति^२ समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुख-
विहारिस्स वा सज्जा सज्जानना सज्जानितत्तं – इमा बुच्चन्ति “रूप-
सज्जायो” । इमा रूपसज्जायो अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समति-
क्कन्तो । तेन बुच्चति “सब्बसो रूपसज्जानं समतिक्कमा” ति ।

15 १०१. पटिघसज्जानं अत्थङ्गमा ति । तत्थ कतमा पटिघ-
सज्जा^३ ?

रूपसज्जा सदसज्जा ... पे० .. फोट्ठव्वसज्जा – इमा बुच्चन्ति
पटिघसज्जायो । इमा पटिघसज्जायो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता
अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्ती-
20 कता । तेन बुच्चति “पटिघसज्जानं अत्थङ्गमा” ति ।

१०२. नानत्तसज्जानं अमनसिकारा ति । तत्थ कतमा
नानत्तसज्जा^४ ?

R. 262

असमापन्नस्स^५ मनोधातु समङ्गिस्स वा मनोविज्जाणधातु
समङ्गिस्स वा सज्जा सज्जानना सज्जानितत्तं – इमा बुच्चन्ति
25 “नानत्तसज्जायो” । इमा नानत्तसज्जायो न मनसि करोति । तेन
बुच्चति “नानत्तसज्जानं अमनसिकारा” ति ।

१०३. अनन्तो आकासो ति । तत्थ कतमो आकासो ?

१. रूपसज्जायो – स्या०, रो० । २. या रूपावचरसमापत्ति – स्या०, रो० ।
३. पटिघसज्जायो – स्या०, रो० । ४. नानत्तसज्जायो – स्या०, रो० । ५. या असमा-
पन्नस्स – स्या०, रो० ।

यो आकासो आकासगतं अघं अघगतं विवरो विवरगतं असम्पुष्टं चतूहि महाभूतेहि - अयं वुच्चति "आकासो" । तस्मि आकासे चित्तं ठपेति सण्ठपेति अनन्तं फरति । तेन वुच्चति "अनन्तो आकासो" ति ।

१०४. आकासानञ्चायतनं ति । आकासानञ्चायतनं समा-
पन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका 5
धम्मा ।

१०५. उपसम्पज्जा ति । यो आकासानञ्चायतनस्स लाभो
पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

१०६. विहरती ति ... पे० .. तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

B. 273

१०७. सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्मा^१ ति । इमं 10
आकासानञ्चायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन
वुच्चति "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

१०८. अनन्तं विज्जाणं ति । तयेव आकासं विज्जाणेन
फुट्ठं मनसि करोति अनन्तं फरति । तेन वुच्चति "अनन्तं विज्जाणं" ति ।

१०९. विज्जाणञ्चायतनं ति । विज्जाणञ्चायतनं समा- 15
पन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका
धम्मा ।

११०. उपसम्पज्जा ति । यो विज्जाणञ्चायतनस्स लाभो
पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

१११. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति । 20

११२. सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्मा ति । इमं
विज्जाणञ्चायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन
वुच्चति "सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

११३. नत्थि किञ्ची ति । तयेव विज्जाणं भावेति^२ विभा-
वेति अन्तरभावेति, "नत्थि किञ्ची" ति पस्सति । तेन वुच्चति "नत्थि 25
किञ्ची" ति ।

११४. आकिञ्चञ्चायतनं ति । आकिञ्चञ्चायतनं समापन्नस्स
वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा ।

R. 263

११५. उपसम्पज्जा ति । यो आकिञ्चञ्जायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

११६. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

११७. सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्मा ति । इमं
5 आकिञ्चञ्जायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन वुच्चति "सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

B. 274

नेवसञ्जीनासञ्जी' ति । तंयेव आकिञ्चञ्जायतनं सन्ततो मनसि करोति सङ्खारावसेससमापत्ति भावेति । तेन वुच्चति "नेव-सञ्जीनासञ्जी" ति ।

10 ११८. नेवसञ्जानासञ्जायतनं ति । नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्त-चेतसिका धम्मा ।

११९. उपसम्पज्जा ति । यो नेवसञ्जानासञ्जायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

15 १२०. विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति । तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. रूपावचरकुसलं

चतुष्कं

१२१. चत्तारि ज्ञानानि — पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१२२. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

20 इध भिक्खु यस्मि समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं^१, तस्मि समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति — वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्से-कग्गता । इदं वुच्चति "पठमं ज्ञानं" । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१. अयं पाठो मातिकायं नत्थि, निद्देसे पन सब्बपोत्थकेसु दिस्सति । २. पठवीकसिणं — सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

१२३. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये तिवज्झिकं ज्ञानं होति - पीति, सुखं,
चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “दुतियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा 5
ज्ञानसम्पयुत्ता ।

B. 275

१२४. तत्थ कतमं ततियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया च
विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति - सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “ततियं 10
ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R. 264

१२५. तत्थ कतमं चतुत्थं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति 15
“चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

C. 271

पञ्चमं

१२६. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति
विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये पञ्चज्झिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति,
सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा 20
ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१२७. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अवितक्कं विचारमत्तं
विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
समये चतुरज्झिकं ज्ञानं होति - विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्सेकग्गता । 25
इदं वुच्चति “दुतियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१२८. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति
वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
पथवीकसिणं, तस्मिं समये तिवज्झिकं ज्ञानं होति - पीति, सुखं, चित्तस्से-

कग्गता । इदं वुच्चति “ततियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१२९. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति
पीत्तिया च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति – सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं
वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

B. 276

१३०. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति
सुखस्स च पहाना ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति – उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

२. अरूपावचरकुसलं

R. 265

१३१. इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपपपत्तिया मग्गं भावेति
सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतन-
सञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति – उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
इदं वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

३. लोकुत्तरकुसलं

चतुष्कं

१३२. चत्तारि ज्ञानानि – पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं
ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१३३. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निरय्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति – वितक्को, विचारो,
पीत्ति, सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा
धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

25

१३४. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निरय्यानिकं

अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये तिवज्झिकं ज्ञानं होति – पीति, सुखं, चित्तस्से-
कगता । इदं वुच्चति “दुतियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१३५. तत्थ कतमं ततियं ज्ञानं ?

5 B. 277

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया पीतिया च
विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति – सुखं, चित्तस्सेकगता ।
इदं वुच्चति “ततियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

10

१३६. तत्थ कतमं चतुत्थं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया सुखस्स च
पहाना .. पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति – उपेक्खा, चित्तस्सेकगता ।
इदं वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

15

पञ्चकं

१३७. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्या-
निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विवि-
च्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चज्झिकं ज्ञानं होति – वितक्को, विचारो,
पीति, सुखं, चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा
धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R. 266

20

१३८. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्या-
निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विवि-
च्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अविताक्कं विचारमत्तं
विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये चतुरज्झिकं ज्ञानं होति – विचारो, पीति, सुखं,

25

चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति “दुतियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१३६. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिज्झं, तस्मिं समये तिवज्झिकं ज्ञानं होति — पीति, सुखं, चित्तस्से-
कगता । इदं वुच्चति “ततियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४०. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया पीतिया
च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिज्झं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति — सुखं, चित्तस्से-
कगता । इदं वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४१. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया सुखस्स
च पहाना ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिज्झं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति — उपेक्खा, चित्तस्से-
कगता । इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

४. रूपावचरविपाका

१४२. चत्तारि ज्ञानानि — पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं
ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१४३. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं,
तस्मिं समये पञ्चज्झिकं ज्ञानं होति — वितक्को, विचारो, पीति, सुखं,
चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१४४. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचि- 5
तत्ता विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०...
ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... पञ्चमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं
होति — उपेक्खा, चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” ।
अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ... पे०... । 10

५. अरूपावचरविपाका

१४५. इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपपपत्तिया मगं भावेति
सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतन-
सञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना .. पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उप- 15
चित्तत्ता विपाकं सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जाना-
सञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति — उपेक्खा,
चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता । 20

६. लोकुत्तरविपाका

१४६. चत्तारि ज्ञानानि — पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं,
चतुत्थं ज्ञानं ।

१४७. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव 25
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खणटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे

धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पठमं
5 ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४८. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
10 दन्धाभिज्जं, तस्मिं समये फस्सो होति . पे०... अविक्खेपो होति ।
इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा .. पे०... दुतियं ज्ञानं
... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं . पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०...
पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुञ्जतं,
15 तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

७. रूपावचरकिरिया

१४९. चत्तारि ज्ञानानि - पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१५०. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसल नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं विविच्चेव कामेहि
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्त-
स्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

25 १५१. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं

... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R. 269

१५२. इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपावचरं ज्ञानं भावेति
किरियं नेव कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं सब्बसो 5
आकिञ्चञ्जायतनं समतिकम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा-
सहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति,
तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इदं
वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ति ।

— ० —

§ ३. पञ्हापुच्छकं

१५३. चत्तारि ज्ञानानि - इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि 10 B. 281
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क^१ सविचारं विवेकजं पीतिसुखं
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०... वितक्कविचारानं वूपसमा
अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं
पीतिसुखं द्रुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... पीतिथा च विरागा
उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पज्जानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं 15
तं अरिया आचिक्खन्ति - “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति ततियं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०... सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासति-
पारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।

१५४. चतुन्नं ज्ञानानं कति कुसला, कति अकुसला, कति 20
अव्याकता . पे०. . कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

१५५. सिया कुसला, सिया अव्याकता । तीणि ज्ञानानि^२ -
एत्थुप्पन्नं सुखं वेदनं ठपेत्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, चतुत्थं ज्ञानं -
एत्थुप्पन्नं अदुक्खमसुखं वेदनं ठपेत्वा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ।

१. सवितक्को - रो० । २. ज्ञाना - त्या०, रो० ।

R. 270

सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्म-
 धम्मा । सिया उपादिस्सुपादानिया, सिया अनुपादिस्सुपादानिया, सिया
 अनुपादिस्सुपादानिया । सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठ-
 5 असङ्किलेसिका । पठमं ज्ञानं – एत्थुप्पन्ने वितक्कविचारे ठपेत्वा
 सवितक्कं सविचारं, तीणि ज्ञानानि अवितक्कअविचारा । द्वे ज्ञानानि –
 एत्थुप्पन्नं पीति ठपेत्वा पीतिसहगता, तीणि ज्ञानानि – एत्थुप्पन्नं सुखं
 ठपेत्वा सुखसहगता, चतुत्थं ज्ञानं – एत्थुप्पन्नं उपेक्खं ठपेत्वा उपेक्खा-
 सहगतं । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय
 पहातब्बहेतुका । सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया
 10 नेवाचयगामिनापचयगामिनो । सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया
 नेवसेक्खनासेक्खा । सिया महग्गता, सिया अप्पमाणा । तीणि ज्ञानानि
 न वत्तब्बा परित्तारम्मणा ति पि, महग्गतारम्मणा ति पि, सिया
 अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तब्बा अप्पमाणारम्मणा ति; चतुत्थं ज्ञानं
 सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं, सिया अप्पमाणारम्मणं;
 15 सिया न वत्तब्बं परित्तारम्मणं ति पि, महग्गतारम्मणं ति पि,
 अप्पमाणारम्मणं ति पि । सिया मज्झिमा, सिया पणीता । सिया सम्मत्त-
 नियता, सिया अनियता । तीणि ज्ञानानि न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका,
 सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा मग्गहेतुका ति पि, मग्गा-
 धिपतिनो ति पि; चतुत्थं ज्ञानं सिया मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं, सिया
 20 मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं मग्गारम्मणं ति पि, मग्गहेतुकं ति पि
 मग्गाधिपती ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो ।
 सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । तीणि ज्ञानानि न
 वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा
 ति पि; चतुत्थं ज्ञानं सिया अतीतारम्मणं, सिया अनागतारम्मणं, सिया
 25 पच्चुप्पन्नारम्मणं, सिया न वत्तब्बं अतीतारम्मणं ति पि, अनागता-
 रम्मणं ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणं ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया
 बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । तीणि ज्ञानानि बहिद्धारम्मणा, चतुत्थं
 ज्ञानं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया बहिद्धारम्मणं, सिया अज्झत्तबहिद्धा-
 रम्मणं, सिया न वत्तब्बं अज्झत्तारम्मणं ति पि, बहिद्धारम्मणं ति,
 30 पि, अज्झत्तबहिद्धारम्मणं ति पि । अनिदस्सनअप्पटिष्ठा ।

B 282

२. वृक्षमातिकानुष्कमेन

१५६. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुक्ता । न वत्तब्बा हेतू
चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । न वत्तब्बा हेतू
चेव हेतुसम्पयुक्ता चा ति, हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू । न हेतू
सहेतुका ।

१५७. सम्पच्चया । सङ्ख्याता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । 5
अरूपा । सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या,
केनचि न विञ्जेय्या ।

R. 271

१५८. नो आसवा । सिया सासवा, सिया अनासवा ।
आसवविप्पयुक्ता । न वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा ति, सिया
सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तब्बा सासवा चेव नो च आसवा 10
ति । न वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुक्ता चा ति पि, आसव-
सम्पयुक्ता चेव नो च आसवा ति पि । सिया आसवविप्पयुक्ता सासवा,
सिया आसवविप्पयुक्ता अनासवा ।

B. 383

१५९. नो संयोजना ... पे०... नो गत्था ... पे०... नो ओघा
... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०... 15
सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुक्ता । चित्तसंसट्ठा ।
चित्तसमुद्धाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठ-
समुद्धाना । चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरि-
वत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

१६०. नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन 20
पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न भावनाय
पहातब्बहेतुका । पठमं ज्ञानं – एत्थुप्पन्नं वितक्कं ठपेत्वा सवितक्कं, तीणि
ज्ञानानि अवितक्का । पठमं ज्ञानं – एत्थुप्पन्नं विचारं ठपेत्वा सविचारं,
तीणि ज्ञानानि अविचारा । द्वे ज्ञानानि – एत्थुप्पन्नं पीत्तिं ठपेत्वा
सप्पीतिका, द्वे ज्ञानानि अप्पीतिका । द्वे ज्ञानानि – एत्थुप्पन्नं पीत्तिं 25
ठपेत्वा पीतिसहगता, द्वे ज्ञानानि न पीतिसहगता । तीणि ज्ञानानि –
एत्थुप्पन्नं सुखं ठपेत्वा सुखसहगता, चतुत्थं ज्ञानं न सुखसहगतं । चतुत्थं
ज्ञानं – एत्थुप्पन्नं उपेक्खं ठपेत्वा उपेक्खासहगतं, तीणि ज्ञानानि उपेक्खा-

सहगता । न कामावचरा । सिया रूपावचरा, सिया न रूपावचरा ।
 स्त्रीणि ज्ञानानि न अरूपावचरा, चतुर्थं ज्ञानं सिया अरूपावचरं, सिया
 न अरूपावचरं । सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना । सिया निव्या-
 निका, सिया अनिव्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । सिया
 5 सउत्तरा, सिया अनुत्तरा । अरणा ति ।

ज्ञानविभङ्गो निवृत्तो ।

—:०:—

१३. अप्पमञ्जाविभङ्गो

१. सुत्तन्तभाजनीयं

१. चतस्सो अप्पमञ्जायो – इध भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा
एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं^१, इति
उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा
विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बापज्जेन^२ फरित्वा विहरति;
करुणासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं 5
तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं
करुणासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बा-
पज्जेन फरित्वा विहरति; मुदितासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं
सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मुदितासहगतेन चेतसा विपुलेन मह- 10
गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति; उपेक्खा-
सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा
चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं
उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन
अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । 15

१. मेत्ता

२. कथं च भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुग्गलं पियं मनापं दिस्वा मेत्तायेय्य, एवमेव
सब्बे सत्ते मेत्ताय फरति ।

तत्थ कतमा मेत्ता ?

20

या सत्तेसु मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति – अयं
बुच्चति “मेत्ता” ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

१. अप्पमञ्जाविभङ्गो – रो० । २. चतुत्थं – सी०, एवमुपरि पि । ३. अब्बा-
पज्जेन – सी०, स्या०; अब्बापज्जेन – रो० ।

B. 285,
R. 273

यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति
“चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मेत्ताय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्प-
युत्तं । तेन वुच्चति “मेत्तासहगतेन चेतसा” ति ।

- 5 ३. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं
वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति
विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

- 10 तथा दुतियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुतियं दिसं तथा ततियं
दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं ति । सब्बेन सब्बं सब्बथा
सब्बं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं - “सब्बधि सब्बत्तताय
सब्बावन्तं लोकं” ति ।

- 15 ४. मेत्तासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा मेत्ता ?

या सत्तेसु मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति “मेत्ता” ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

- 20 यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मेत्ताय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं
सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “मेत्तासहगतेन चेतसा” ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अब्बापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

- 25 विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

२. करुणा

B. 286

५. कथं च भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुग्गलं दुग्गतं दुरुपेतं दिस्वा करुणायेय्य,
एवमव'सब्बे सत्ते करुणाय फरति^१ ।

तत्थ कतमा करुणा ?

या सत्तेसु करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति —
अयं वुच्चति "करुणा" ।

5

तत्थ कतमं चित्तं ?

R. 274

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जानघातु — इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय करुणाय सहगतं होति सहजातं
संसद्वं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "करुणासहगतेन चेतसा" ति ।

६. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं 10
वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति
विहरति । तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

तथा दुत्तियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुत्तियं दिसं तथा ततियं 15
दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं ति । सब्बेन सब्बं सब्बथा
सब्बं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं — "सब्बधि सब्बत्तताय
सब्बावन्तं लोकं" ति ।

७. करुणासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा करुणा ? 20

या सत्तेसु करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति —
अयं वुच्चति "करुणा" ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जानघातु — इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय करुणाय सहगतं होति सहजातं 25 B. 287
संसद्वं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "करुणासहगतेन चेतसा" ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अब्बापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति ... पे० .. तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

30

१. एवमेव — सी० । २. विहरति — सी० ।

३. मुदिता

८. कथं च भिक्षु मुदितासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुगलं पियं मनापं दिस्वा मुदितो अस्स, एवमेव सब्बे सत्ते मुदिताय फरति ।

5 तत्थ कतमा मुदिता ?

या सत्तेसु मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतो- विमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” ।

R. 275

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
10 वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मुदिताय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “मुदितासहगतेन चेतसा” ति ।

९. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अघो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

15 विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

तथा दुतियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुतियं दिसं तथा ततियं दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अघो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

B. 288

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं ति । सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं - “सब्बधि सब्बत्तताय
20 सब्बावन्तं लोकं” ति ।

१०. मुदितासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा मुदिता ?

या सत्तेसु मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

25 यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मुदिताय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “मुदितासहगतेन चेतसा” ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं, यं अप्पमाणं सो अवरो, यो अवरो सो अब्बापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

४. उपेक्षा

११. कथं च भिक्षु उपेक्षासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुग्गलं नेव मनापं न अमनापं दिस्वा 5
उपेक्खको अस्स, एवमेव सब्बे सत्ते उपेक्खाय फरति ।

तत्थ कतमा उपेक्खा ?

या सत्तेसु उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्त उपेक्खाचेतो-
विमुत्ति – अयं वुच्चति “उपेक्खा” ।

R. 276

तत्थ कतमं चित्तं ?

10

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जानधानु – इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय उपेक्खाय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “उपेक्खासहगतेन चेतसा” ति ।

१२. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

15

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

B. 289

विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

तथा दुत्तियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुत्तियं दिसं तथा ततियं दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं ति । सब्बेन सब्बं सब्बथा 20
सब्बं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं – “सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं” ति ।

१३. उपेक्षासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा उपेक्खा ?

या सत्तेसु उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं उपेक्खाचेतो-
विमुत्ति – अयं वुच्चति “उपेक्खा” ।

25

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जानधानु – इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय उपेक्खाय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “उपेक्खासहगतेन चेतसा” ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अबेरो, यो अबेरो सो अब्बापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

— ० —

१२. अभिधम्मभाजनीयं

१४. चतस्सो अप्पमज्जायो — मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

१. मेत्ता

१५. तत्थ कतमा मेत्ता ?

R. 277

B. 290

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या
तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
१० “मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

१६. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं,
या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं
१५ वुच्चति “मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता

१७. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति पीतिया च
विरागा .. पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या
तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
२० “मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

१८. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं
समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
“मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

25

१९. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति

विविच्चेव' कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि' अवितक्कं विचारमत्तं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

२०. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क- 5
विचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं,
या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

२१. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया 10
च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या
तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति
"मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

B. 291

२. करुणा

२२. तत्थ कतमा करुणा ?

R. 278

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या 15
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति -
अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२३. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया च
विरागा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या 20
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२४. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया च
विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या 25
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२५. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणा-सहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतो-विमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

- 5 २६. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विवि-
च्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अवितक्कं विचारमत्तं विवेकं
पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं
समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति
"करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

- 10 २७. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणा-
R. 279 सहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतो-
B. 292 विमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२८. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया
15 च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं,
या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति -
अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

३. मुदिता

२९. तत्थ कतमा मुदिता ?

- इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव
20 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या
तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३०. तत्थ कतमा मुदिता ?

- इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
25 विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-
सहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायतना मुदितायितत्तं मुदिता-
चेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय
सम्पयुत्ता ।

३१. तत्थ कतमा मुदिता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता । 5

३२. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३३. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति 10
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अवितक्कं विचारमतं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, B 293
या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३४. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति 15
वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३५. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति पीतिया 20
च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

४. उपेक्खा

३६. तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति सुखस्स च 25
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं उपेक्खाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति “उपेक्खा” । अवसेसा धम्मा उपेक्खाय सम्पयुत्ता ।

५. विपाका

३७. चतस्सो अप्पमञ्जायो — मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

३८. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे० . पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, तस्मिं
 5 समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
 तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
 विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं,
 या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं
 वुच्चति “मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

10 ३९. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
 R. 280 विचारानं वूपसमा ... पे० .. दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्ता-
 सहगतं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
 B. 294 धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उप-
 15 चितत्ता विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०...
 ततियं ज्ञानं ... पे० . पठमं ज्ञानं ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं
 ज्ञानं . पे० . चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं
 समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
 “मेत्ता” । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

20 ४०. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव
 कामेहि .. पे० .. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, तस्मिं
 समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
 तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
 25 विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणा-
 सहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतो-
 विमुत्ति — अयं वुच्चति “करुणा” । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

४१. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-

विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणा-
सहगतं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं
ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं 5
... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं समये
करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
“करुणा” । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

४२. तत्थ कतमा मुदिता ?

R. 281

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव 10
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, तस्मिं
समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-
सहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतो- 15
विमुत्ति—अयं वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

४३. तत्थ कतमा मुदिता ?

B 295

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-
सहगतं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा 20
कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं
ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं
... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये
मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति 25
“मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

४४. तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगतं, तस्मिं
समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । 30

तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे० .. चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं उपेक्खाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्खा" । अवसेसा धम्मा

5 उपेक्खाय सम्पयुत्ता ।

६. किरिया

४५. चतस्सो अण्णमज्जायो - मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

४६. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं विविच्चेव कामेहि

R 282 10 ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

४७. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव

15 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे० . दुतियं ज्ञानं .. पे० .. ततियं ज्ञानं ... पे० . पठमं ज्ञानं ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय

20 सम्पयुत्ता ।

B. 296

४८. तत्थ कतमा करुणा ... पे०... तत्थ कतमा मुदिता ... पे०... तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं सुखस्स च पहाना

25 दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं उपेक्खाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्खा" । अवसेसा धम्मा उपेक्खाय सम्पयुत्ता ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

४६. चतस्सो अप्पमञ्जायो — इध भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति; करुणासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं 5 तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं करुणासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति; मुदितासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मुदितासहगतेन चेतसा 10 विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति; उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । 15

५०. चतुन्नं अप्पमञ्जानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

५१. सिया कुसला, सिया अब्याकता । तिस्सो अप्पमञ्जायो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, उपेक्खा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्म- 20 धम्मा । सिया उपादिन्नपादानिया, सिया अनुपादिन्नपादानिया । असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया सवितक्क-सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा; उपेक्खा अवितक्कअविचारा । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया पीत्ति-सहगता, सिया सुखसहगता, न उपेक्खासहगता, सिया न वत्तब्बा पीत्ति- 25 सहगता ति; उपेक्खा उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । सिया आचय-

- गामिनो^१, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । नेवसेक्खनासेक्खा । महग्गता । न वत्तब्बा परित्तारम्मणा ति पि, महग्गतारम्मणा ति पि, अप्पमाणारम्मणा ति पि । मज्झिमा । अनियता । न वत्तब्बा मग्गारम्मणा ति पि, मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि ।
- ५ सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो^२ । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । बहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. बुक्कमातिकानुक्कमेन

५२. मेत्ता हेतु, तिस्सो अप्पमञ्जायो न हेतू । सहेतुका ।
- १० हेतुसम्पयुत्ता । मेत्ता हेतु चेव सहेतुका च; तिस्सो अप्पमञ्जायो न वत्तब्बा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू^३ । मेत्ता हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता च; तिस्सो अप्पमञ्जायो न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । तिस्सो अप्पमञ्जायो न हेतू सहेतुका; मेत्ता न वत्तब्बा न हेतु सहेतुका ति पि,
- १५ न हेतु अहेतुका ति पि ।

५३. सप्पच्चया । सङ्खत्ता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा । लोकिया । केनचि विज्जेय्या, केनचि न विज्जेय्या । नो आसवा ।
- B. 298 सासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा
- R. 284 ति, सासवा चेव नो च आसवा । न वत्तब्बा आसवा चेव आसव-
- २० सम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता सासवा ।

५४. नो संयोजना ...पे०... नो गन्था ...पे०... नो ओघा ...पे०... नो योगा ...पे०... नो नीवरणा ...पे०... नो परामासा ...पे०... सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तसंसट्ठा ।
- २५ चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठ-समुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

१. आचयगामिनियो - रो०, एवमुपरि पि । २. उप्पादिनियो - रो० । ३. हेतू - स्या०, रो० । ४. हेतु - गी०, एवमुपरि पि ।

५५. नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
 पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न
 भावनाय पहातब्बहेतुका । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया सवितक्का,
 सिया अवितक्का; उपेक्खा अवितक्का । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया
 सविचारा, सिया अविचारा; उपेक्खा अविचारा । तिस्सो अप्पमञ्जायो ५
 सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका; उपेक्खा अप्पीतिका । तिस्सो
 अप्पमञ्जायो सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता; उपेक्खा
 न पीतिसहगता । तिस्सो अप्पमञ्जायो सुखसहगता, उपेक्खा न सुख-
 सहगता । उपेक्खा उपेक्खासहगता, तिस्सो अप्पमञ्जायो न उपेक्खा-
 सहगता । न कामावचरा । रूपावचरा । न अरूपावचरा । परियापन्ना । १०
 अनिय्यानिका । अनियता । सउत्तरा । अरणा ति ।

अप्पमञ्जाविभङ्गो निट्ठितो

१४. सिक्खापदविभङ्गो

§ १. अभिघम्मभाजनीयं

B. 299,
R. 285

१. पञ्च सिक्खापदानि — पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं, अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं, मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ।

३. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्झापत्ति वेलाअनतिक्रमो सेतुघातो — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

३. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणी-सिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ।

४. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, यो तस्मिं समये फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविकल्पो — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणी-सिक्खापदं” ।

५. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं

R. 286

१. चेतयित्तं — सी० । २-२. सी०, स्पा०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मि
समये पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया
अकरणं अनज्झापत्ति वेलाअनतिकमो सेतुघातो - इदं वुच्चति “पाणा-
तिपाता वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता । 5

B. 900

६. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये
चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणी-
सिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता । 10

७. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण पाणातिपाता विरमन्तस्स फस्सो ... पे०...
पग्गाहो अविक्लेपो - इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” ।

८. तत्थ कतमं अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं ... पे०... 15

कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं ... पे०... मुसावादा वेरमणी-
सिक्खापदं .. पे०. सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स, या तस्मिं
समये सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना आरति विरति पटिविरति वेरमणी 20
अकिरिया अकरणं अनज्झापत्ति वेलाअनतिकमो सेतुघातो - इदं वुच्चति
“सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेर-
मणिया सम्पयुत्ता ।

९. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स- 25 R. 287
सहगतं आणसम्पयुत्तं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स, या तस्मिं
समये चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - इदं वुच्चति “सुरामेरयमज्ज-
पमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ।

१०. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स, यो तस्मिं
समये फत्सो ... पे०... पग्गाहो अविकखेपो - इदं वुच्चति “सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” ।

B. 301 5

११. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
10 ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं^१ ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स,
या तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना आरति विरति पटिविरति
वेरमणी अकिरिया अकरण अनज्जापत्ति बेलाअनतिक्कमो सेतुघातो -
इदं वुच्चति “सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा
15 धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

१२. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स, या
तस्मिं समये चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - इदं वुच्चति “सुरामेरय-
20 मज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय
सम्पयुत्ता ।

१३. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विरमन्तस्स, यो
R. 288 25 तस्मिं समये फत्सो ... पे०... पग्गाहो अविकखेपो - इदं वुच्चति “सुरा-
मेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” ।

१४. पञ्च सिक्खापदानि - पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं,
अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं,

मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणी-
सिक्खापदं ।

१५. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... छन्दाधिपतेय्यं ... ३
विरियाधिपतेय्यं ... चित्ताधिपतेय्यं ... वीमंसाधिपतेय्यं ... छन्दाधि-
पतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ...
पणीतं ... चित्ताधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... वीमंसाधिपतेय्यं
हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये
पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं 10
अनज्झापत्ति वेलाअनतिककमो सेतुघातो — इदं वुच्चति “पाणातिपाता
वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

B. 302

१६. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... छन्दाधिपतेय्यं ... 15
विरियाधिपतेय्यं ... चित्ताधिपतेय्यं ... वीमंसाधिपतेय्यं ... छन्दाधि-
पतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ...
पणीतं ... चित्ताधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... वीमंसाधिपतेय्यं
हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये
चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणी- 20
सिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ।

१७. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... छन्दाधिपतेय्यं ...
विरियाधिपतेय्यं ... चित्ताधिपतेय्यं ... वीमंसाधिपतेय्यं ... छन्दाधि- 25
पतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं
... पणीतं ... चित्ताधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... वीमंसाधि-
पतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं पाणातिपाता विरमन्तस्स,
यो तस्मिं समये फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो — इदं वुच्चति
“पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” ।

R. 289

30

१८. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं जाणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं जाणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं जाणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
5 उपेक्खासहगतं जाणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं जाणसम्पयुत्तं
ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं जाणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं जाणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... छन्दाधि-
पतेय्यं ... विरियाधिपतेय्यं ... चित्ताधिपतेय्यं ... छन्दाधिपतेय्यं हीनं ...
मज्झिमं ... पणीतं ... विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ...
10 चित्ताधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं पाणातिपाता विरमन्तस्स,
या तस्मिं समये पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी
अकिरिया अकरणं अनज्जापत्ति वेलाअनतिकमो सेतुधातो - इदं बुच्चति
“पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्प-
युत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ... पे०... फस्सो ... पे०...
15 पग्गाहो अविक्खेपो - इदं बुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” ।

१९. तत्थ कतमं अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं ... पे०...
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं . पे०... मुसावादा वेरमणी-
सिक्खापदं .. पे० .. सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
20 सहगतं जाणसम्पयुत्तं हीनं .. मज्झिमं .. पणीतं ... छन्दाधिपतेय्यं ...
विरियाधिपतेय्यं .. चित्ताधिपतेय्यं .. वीमंसाधिपतेय्यं ... छन्दाधि-
पतेय्य हीन .. मज्झिमं ... पणीतं विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ...
पणीतं .. चित्ताधिपतेय्य हीन . मज्झिमं ... पणीतं ... वीमंसाधिपतेय्यं
हीन ... मज्झिमं .. पणीतं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स, या
25 तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्टाना आरति विरति पटिविरति
वेरमणी अकिरिया अकरण अनज्जापत्ति वेलाअनतिकमो सेतुधातो -
इदं बुच्चति “सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा
धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता .. पे० . अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता
... पे०... फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो - इदं बुच्चति “सुरा-
30 मेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं” ।

२०. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरे कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेन ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेन ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ५
ससङ्खारेन ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेन हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ... छन्दाधि-
पतेय्यं ... विरियाधिपतेय्यं ... चित्ताधिपतेय्यं ... छन्दाधिपतेय्यं हीनं ...
मज्झिमं ... पणीतं ... विरियाधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं ... पणीतं ...
चित्ताधिपतेय्यं हीनं ... मज्झिमं पणीतं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना विर- 10
मन्तस्स, या तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना आरति विरति
पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्झापति वेलाअनतिककमो
सेतुघातो – इदं बुच्चति “सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” ।
अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा चेतनाय
सम्पयुत्ता ... पे०... फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्लेपो – इदं बुच्चति 15
“सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीसिक्खापदं” ।

B. 304

२१. कतमे धम्मा सिक्खा ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं
वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्लेपो होति । इमे 20
धम्मा सिक्खा ।

२२. कतमे धम्मा सिक्खा ?

R. 291

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेन ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेन ... पे०... 25
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
ससङ्खारेन ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेन रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं
वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्लेपो
होति । इमे धम्मा सिक्खा ।

30

२३. कतमे धम्मा सिक्खा ?

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति ... पे०... अरूपपपात्तया मग्गं भावेति ... पे०... लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
 5 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा सिक्खा ।

— ० —

१. पञ्हापुच्छकं

२४. पञ्च सिक्खापदानि — पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं, अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं, मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, सुरामेरयमज्जपमादद्वाना वेरमणी-
 10 सिक्खापदं ।

B. 305

२५. पञ्चन्नं सिक्खापदानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

२६. कुसलायेव । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिनु-
 15 पादानिया । असङ्किलिटुसङ्किलेसिका । सवितक्कसविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता ।

R. 292

नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका । आचयगामिनो । नेवसेक्खनासेक्खा । परित्ता । परित्ता-
 रम्मणा । मज्झिमा । अनियता । न वत्तब्बा मग्गारम्मणा ति पि,
 20 मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा उप्पादिनो ति । सिया अतीता, सिया अना-
 गता, सिया पच्चुप्पन्ना । पच्चुप्पन्नारम्मणा । सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा । बहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

२७. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तब्बा हेतू
 25 चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । न वत्तब्बा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । न हेतू सहेतुका ।

२८. सप्पच्चया । सङ्ख्खता । अनिदस्सना । अप्पटिघा ।
अरूपा । लोकिया । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

२९. नो आसवा । सासवा । आसवविप्पयुत्ता । न
वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा ति, सासवा चेव नो च आसवा । न
वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव 5
नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता सासवा ।

३०. नो संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा
... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा
... पे०... सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता ।
चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । 10
चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानु-
परिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । अनुपादिन्ना । नो उपादाना
... पे०... नो किलेसा ।

B. 306

३१. न दस्सनेन पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न
दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न भावनाय पहातब्बहेतुका । सवितक्का । 15
सविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता,
सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।
सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । कामावचरा ।
न रूपावचरा । न अरूपावचरा । परियापन्ना । अनिय्यानिका ।
अनियता । सउत्तरा । अरणा ति । 20

सिक्खापदविभङ्गो निहितो^१ ।

—:०:—

१५. पटिसम्भिदाविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. सङ्गहवारो

B. 307,
R. 293

१. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा^१ ।

अत्थे जाणं अत्थपटिसम्भिदा, धम्मे जाणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा^१ ।

२. सच्चवारो

२. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

दुक्खे जाणं अत्थपटिसम्भिदा, दुक्खसमुदये जाणं धम्मपटिसम्भिदा, दुक्खनिरोधे जाणं अत्थपटिसम्भिदा, दुक्खनिरोधगामिनिया
१० पटिपदाय जाणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

३. हेतुवारो

३. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

हेतुमिह जाणं धम्मपटिसम्भिदा, हेतुफले जाणं अत्थपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेसु
१५ जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४. धम्मवारो

४. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

ये धम्मा जाता भूता सञ्जाता निब्बता अभिनिब्बता पातुभूता,
२० इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा, यम्हा^२ धम्मा^१ ते धम्मा जाता

१. पटिभाण० - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । १-१. येहि धम्मेहि - स्या०, रो० ।

भूता सञ्जाता निब्बत्ता अभिनिब्बत्ता पातुभूता, तेसु धम्मेषु आणं धम्मपटिसम्भिदा; तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा; आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

B. 308

५. पटिच्चसमुप्पादवारो

५. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 294

जरामरणे आणं अत्थपटिसम्भिदा, जरामरणसमुदये आणं धम्मपटिसम्भिदा, जरामरणनिरोधे आणं अत्थपटिसम्भिदा, जरामरण-निरोधगामिनिया पटिपदाय आणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ता-भिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

5

६. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

10

जातिया आणं ... पे०... भवे आणं ... पे०... उपादाने आणं ... पे०... तण्हाय आणं . पे०... वेदनाय आणं ... पे०... फस्से आणं ... पे०... सळायतने आणं ... पे०... नामरूपे आणं ... पे०... विञ्जाणे आणं .. पे० . सङ्खारेसु आण अत्थपटिसम्भिदा, सङ्खारसमुदये आणं धम्मपटिसम्भिदा, सङ्खारनिरोधे आणं अत्थपटिसम्भिदा, सङ्खार-निरोधगामिनिया पटिपदाय आणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ता-भिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

15

६. परित्यक्तिवारो

७. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

20

तत्थ कतमा धम्मपटिसम्भिदा ?

इध भिक्खु धम्मं जानाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अग्भुतधम्मं वेदल्लं । अयं वुच्चति “धम्मपटिसम्भिदा” । सो तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति — “अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो” ति । अयं वुच्चति

25

“अत्थपटिसम्भिदा” । तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटि-
सम्भिदा । आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. कुसलवारो

B. 309

८. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

९. कतमे धम्मा कुसला ?

R. 295

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
५ सहगतं आणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं
वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति ।
इमे धम्मा कुसला । इमेसु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं
विपाके आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जति
होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन
१० तानि आणानि जानाति - “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति,
आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

१०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

११. कतमे धम्मा कुसला ?

15

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
२० सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं
वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो
होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा ।
तेसं विपाके आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
पञ्जति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा ।

येन आणेन तानि आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्थ-
जोतकानी” ति, आणेसु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

१२. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

१३. कतमे धम्मा कुसला ?

5 B. 310

यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं^१, तस्मिं समये
फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु
धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके आणं अत्थपटिसम्भिदा ।
याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे
आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति —
“इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेसु आणं पटिभान-
पटिसम्भिदा ।

१४. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 296

15

१५. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु धम्मेसु
आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय
निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं
निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति — “इमानि
आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेसु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

20

१६. चतस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

25

१७. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामि
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...

१. पठविकसिणं — सी०; पठवीकसिणं — स्या०, रो० ।

पठमं क्षानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये
 फस्सो होति .. पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु
 धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके आणं अत्थपटिसम्भिदा ।
 याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे
 5 आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति -
 “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु आणं पटिभान-
 पटिसम्भिदा ।

२. अकुसलवारो

B. 311

१८. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
 सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

10

१९. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं
 दिट्ठिगतसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं वा
 पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे
 धम्मा अकुसला । इमेसु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके
 15 आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति
 तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि
 आणानि जानाति - “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु
 आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 297

२०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
 20 सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२१. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठि-
 गतसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं
 ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ससङ्खारेण .. पे०... उपेक्खा-
 25 सहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं
 ससङ्खारेण .. पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
 सहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं पटिध-

सम्पयुत्तं ... पे०... दोमनस्ससहगतं पटिघसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
 उपेक्खासहगतं विचिकिच्छासम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं उद्वच्च-
 सम्पयुत्तं रूपारम्भणं वा ... पे०... धम्मारम्भणं वा यं यं वा पनारब्भ,
 तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अब्रिक्खेपो होति । इमे धम्मा
 अकुसला । इमेसु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके आणं 5
 अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र
 धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि
 आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी” ति, आणेषु
 आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२. विपाकवारो

२२. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि- 10 B. 312
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२३. कतमे धम्मा अब्ब्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
 विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्भणं, तस्मि
 समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, 15
 उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं
 होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्चे पि अत्य
 पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्ब्याकता । इमेसु धम्मेसु
 आणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति
 तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि 20
 आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी” ति,
 आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२४. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२५. कतमे धम्मा अब्ब्याकता ?

25

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
 विपाकं सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्भणं ... पे०...
 धानविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्भणं ... पे०... जिह्वा-
 विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्भणं ... पे०... कायविञ्जाणं

उप्पन्नं होति सुखसहगतं फोट्टव्वारम्मणं, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, सुखं होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, सुखिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो
 5 धम्मा । इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - “इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी” ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

10 २६. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

B. 313

२७. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०...
 15 फोट्टव्वारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चममुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु
 20 धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - “इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी” ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२८. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२९. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोविज्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भं, तस्मिं समये फस्सो
 30 होति, वेदना होति, सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितक्को

होति, विचारो होति, पीति होति, सुखं होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, सोमनस्सिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं 5 निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति – “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 299

३० तिस्रो पटिसम्भिदा – अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३१. कतमे धम्मा अव्याकता ?

19

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं 15 होति, उपेक्खिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्ति-पटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति – “इमानि आणानि 20 इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

B 314

३२. तिस्रो पटिसम्भिदा – अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता 25 विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता आणसम्प-युत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता आणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगता आणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता आणविप्प-

युता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता आणसम्पयुता ... पे०...
 उपेक्खासहगता आणसम्पयुता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता
 आणविप्पयुता ... पे०... उपेक्खासहगता आणविप्पयुता ससङ्खारेण
 रूपारम्भणा वा ... पे०... धम्मारम्भणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 5 फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अब्बयाकता ।
 इमेसु धम्मेसु आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
 पञ्जति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा ।
 येन आणेन तानि आणानि जानाति - “इमानि आणानि इदमत्थ-
 जोतकानी” ति, आणेसु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

10 ३४. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३५. कतमे धम्मा अब्बयाकता ?

यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि
 ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये
 B. 315 15 फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव
 रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं विविच्चेव
 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
 समये फस्सो होति .. पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अब्बयाकता ।
 इमेसु धम्मेसु आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
 20 पञ्जति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा ।
 R. 300 येन आणेन तानि आणानि जानाति - “इमानि आणानि इदमत्थ-
 जोतकानी” ति, आणेसु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

३६. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

25 ३७. कतमे धम्मा अब्बयाकता ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
 यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
 पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
 होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव अरूपा-

वचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं सब्बसो आकिञ्च-
 ज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स
 च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
 होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु
 धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति 5
 होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन
 तानि जाणानि जानाति — “इमानि जाणानि इदमत्थजोत्तकानी” ति,
 जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

३८. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

10

३९. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्ययानिकं अपचयगामिं
 दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये
 फस्सो होति .. पे०.. अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव 15
 लोकुत्तरस्स कुसलस्स कम्मस्स^२ कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव
 कामेहि .. पे०.. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
 भिञ्ज सुञ्जातं, तस्मिं समये फस्सो होति .. पे०... अविकखेपो होति ।
 इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय
 निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं 20
 निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति — “इमानि
 जाणानि इदमत्थजोत्तकानी” ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

B 316

४०. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

४१. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

25 R. 301

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
 चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं ... पे०...
 सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०...
 धानविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०...

१. दुक्खापटिपदं — सी०, त्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. ज्ञानस्स — त्या०, रो० ।

जिह्वाविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे०...
 कायविञ्जाणं उप्पन्नं होति दुक्खसहगतं फोट्टब्बारम्मणं, तस्मिं समये
 फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति,
 दुक्खं होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, दुक्खिन्द्रियं होति,
 5 जीवित्तिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्चे पि अत्थि पटिच्च-
 समुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु आणं
 अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र
 धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि
 आणानि जानाति - “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु
 10 आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४२. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानसम्भिदा ।

४३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्म कम्मस्स कतत्ता उपचित्तता विपाका
 15 मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्टब्बा-
 रम्मणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता
 रूपारम्मणा वा . पे०.. धम्माग्गमणा वा यं य वा पनारब्ध, तस्मिं समये
 B. 317 फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति,
 वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति,
 20 मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं होति, जीवित्तिन्द्रियं होति, ये वा पन
 तस्मिं समये अञ्चे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे
 धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय
 निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं
 निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति - “इमानि
 आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४. किरियवारो

25 ४४. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

४५. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोधातु उपपन्ना होति किरिया नेव कुसला नाकुसला
न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोटुब्बा-
रम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति,
सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितक्को होति, विचारो होति,
उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं §
होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्च-
समुपपन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्याकता । इमेसु धम्मेसु आणं
अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र
धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि
आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेसु 10
आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४६. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

४७. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये मनोविज्जाणधातु उपपन्ना होति किरिया नेव 15
कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता रूपारम्मणा वा
... पे०... धम्मारम्मणा वा ... पे०... मनोविज्जाणधातु उपपन्ना होति
किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता रूपा-
रम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
फस्सो होति, वेदना होति, सञ्ज्ञा होति, चेतना होति, चित्तं होति, 20
वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति,
विरियिन्द्रियं होति, समाधिन्द्रियं होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं
होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि
पटिच्चसमुपपन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्याकता । इमेसु धम्मेसु
आणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति 25
तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि
आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्थजोतकानी” ति, आणेसु
आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४८. तिस्सो पटिसम्भिदा — अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

४६. कतमे धम्मा अब्धाकता ?

- यस्मिं समये मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्स-
- 5 सहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खा-सहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्प-युत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... रूपवचरं ज्ञानं भावेति ... पे०... अरूपवचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
- 10 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्ममुखविहारं ... पे०... सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिकम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा-सहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अब्धाकता । इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया
- 15 तेसं धम्मानं पञ्जाति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटि-सम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - “इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी” ति, जाणेसु जाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 303

५०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा । तिस्सो पटि-
- B 319 20 सम्भिदा कामावचरकुसलतो चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु, किरियतो चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति । अत्थपटि-सम्भिदा एतेसु चेव उप्पज्जति, चतूसु^१ मग्गेसु चतूसु फलेसु च उप्प-ज्जति ।

० - - -

§ ३. पञ्हापुच्छकं

५१. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
- 25 सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

१. चतूसु च - स्या०, सो० ।

५२. चतुस्रं पटिसम्भिदानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

५३. सिया कुसला, सिया अब्याकता ।

सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

5

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा; अत्थपटिसम्भिदा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

तिस्सो पटिसम्भिदा अनुपादिन्नुपादानिया; अत्थपटिसम्भिदा सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

10

तिस्सो पटिसम्भिदा असङ्किलिट्ठमङ्किलेसिका; अत्थपटिसम्भिदा सिया असङ्किलिट्ठमङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठमङ्किलेसिका ।

तिस्सो पटिसम्भिदा सवितक्कसविचारा; अत्थपटिसम्भिदा सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

15

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया आचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो; अत्थपटिसम्भिदा सिया आचयगामिनी, सिया अपचयगामिनी, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनी ।

20 R. 304

तिस्सो पटिसम्भिदा नेवसेक्खनासेक्खा, अत्थपटिसम्भिदा सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा^१ ।

B. 320

तिस्सो पटिसम्भिदा परित्ता; अत्थपटिसम्भिदा सिया परित्ता, सिया अप्पमाणा ।

25

निरुत्तिपटिसम्भिदा परित्तारम्मणा; तिस्सो पटिसम्भिदा सिया परित्तारम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा ।

१. नेव सेक्खा नासेक्खा - सी०, स्या०, नेव सेक्खा नासेक्खा - रो० ।

तिस्सो पटिसम्भिदा मज्झिमा; अत्थपटिसम्भिदा सिया मज्झिमा, सिया पणीता ।

तिस्सो पटिसम्भिदा अनियता; अत्थपटिसम्भिदा सिया सम्भत्तनियता, सिया अनियता ।

- 5 निरुत्तिपटिसम्भिदा न वत्तब्बा - मग्गारम्मणा ति पि, मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनी ति पि; अत्थपटिसम्भिदा न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनी, सिया न वत्तब्बा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनी ति पि; द्वे पटिसम्भिदा सिया मग्गारम्मणा, न मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा
10 मग्गारम्मणा ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि ।

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा उप्पादिनो ति; अत्थपटिसम्भिदा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनी । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

- निरुत्तिपटिसम्भिदा पच्चुप्पन्नारम्मणा; द्वे पटिसम्भिदा सिया
15 अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा; अत्थपटिसम्भिदा सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा ।
20 निरुत्तिपटिसम्भिदा बहिद्धारम्मणा; तिस्सो पटिसम्भिदा सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअपटिघा ।

२. बुक्कमातिकानुष्कमेन

५४. हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । हेतू चेव सहेतुका च ।
हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता च । न वत्तब्बा न हेतू सहेतुका ति पि, न हेतू
25 अहेतुका ति पि ।

B. 321

५५. सप्पच्चया । सङ्खत्ता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा । तिस्सो पटिसम्भिदा लोकिया, अत्थपटिसम्भिदा सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । केनचि विज्जेय्या, केनचि न विज्जेय्या ।

५६. नो आसवा । तिस्सो पटिसम्भिदा सासवा; अत्थपटि-
R. 305 30 सम्भिदा सिया सासवा, सिया अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । तिस्सो पटि-

सम्भिदा न वत्तब्बा आसवा चेव सासवा चा ति, सासवा चेव नो च
 आसवा; अत्थपटिसम्भिदा न वत्तब्बा आसवा' चेव सासवा चा ति,
 सिया सासवा चेव नो च आसवा', सिया न वत्तब्बा सासवा चेव नो च
 आसवा ति । न वत्तब्बा आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि,
 आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा ति पि । तिस्सो पटिसम्भिदा 5
 आसवविप्पयुत्ता सासवा; अत्थपटिसम्भिदा सिया आसवविप्पयुत्ता
 सासवा, सिया आसवविप्पयुत्ता अनासवा ।

५७. नो संयोजना ... पे०... नो गन्था .. पे०... नो ओघा
 ... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा
 ... पे०... सारम्भणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । 10
 चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो ।
 चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठा-
 नानुपरिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । अनुपादिन्ना ।

५८. नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
 पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न भाव- 15
 नाय पहातब्बहेतुका । तिस्सो पटिसम्भिदा सवितक्का; अत्थपटिसम्भिदा
 सिया सवितक्का, सिया अविक्का । तिस्सो पटिसम्भिदा सविचारा;
 अत्थपटिसम्भिदा सिया सविचारा, सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका,
 सिया अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया
 सुखसहगता, सिया न सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न 20
 उपेक्खासहगता । तिस्सो पटिसम्भिदा कामावचरा; अत्थपटिसम्भिदा
 सिया कामावचरा, सिया न कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा ।
 तिस्सो पटिसम्भिदा परियापन्ना; अत्थपटिसम्भिदा सिया परियापन्ना,
 सिया अपरियापन्ना । तिस्सो पटिसम्भिदा अनिय्यानिका; अत्थपटि-
 सम्भिदा सिया निय्यानिका, सिया अनिय्यानिका । तिस्सो पटिसम्भिदा 25
 अनियता; अत्थपटिसम्भिदा सिया नियता, सिया अनियता । तिस्सो
 पटिसम्भिदा सउत्तरा; अत्थपटिसम्भिदा सिया सउत्तरा, सिया अनु-
 त्तरा । अरणा ति ।

पटिसम्भिदाविभङ्गो निद्रितो

:०:

१६. आणविभङ्गो

§ १. मातिकाउद्देशो एकविधेन

B. 323,
R. 306

१. एकविधेन आणवत्थु -

- (१) पञ्च विज्जाणा न हेतू, अहेतुका, हेतुविप्पयुत्ता, सप्पच्चया, सङ्ख्खता, अरूपा, लोकिया, सासवा, संयोजनिया, गन्थनिया, ओघनिया, योगनिया, नीवरणिया, परामट्टा, उपादानिया, सङ्किलेसिका, 5 अव्याकता, सारम्मणा, अचेतसिका, विपाका, उपादिन्नपादानिया, असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, न सवितक्कसविचारा, न अवितक्कविचारमत्ता, अवितक्कअविचारा, न पीतिसहगता, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका, नेवाचयगामिनापचयगामिनो, नेवसेक्खनासेक्खा, परित्ता, कामावचरा, न रूपावचरा, न अरूपावचरा, R. 307
10 परियापन्ना, नो अपरियापन्ना, अनियता, अनिय्यानिका, उप्पन्नमनो-विज्जेय्या^१, अनिच्चा, जराभिभूता^२

- (२) पञ्च विज्जाणा उप्पन्नवत्थुका
(३) पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा
(४) अज्झत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा
15 (५) असम्भिन्नवत्थुका असम्भिन्नारम्मणा
(६) नानावत्थुका नानारम्मणा
(७) न अज्जमज्जस्स गोचरविसयं पच्चनुभोन्ति
(८) न असमन्नाहारा उप्पज्जन्ति
(९) न अमनसिकारा उप्पज्जन्ति
20 (१०) न अब्बोकिण्णा उप्पज्जन्ति
(११) न अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जन्ति
(१२) न अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्ति
(१३) पञ्च विज्जाणा अनाभोगा
(१४) पञ्चहि विज्जाणेहि न कच्चि^३ धम्मं पटिविजानाति^३
25 अज्जात्र अभिनिपातमत्ता

१-१. म० पोत्थके नत्थि । २. किच्च - सी०, एवमुपरि पि । ३. पटिविजानाति - सी० ।

- (१५) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि धम्मं
पटिविजानाति
- (१६) पञ्चहि विज्जाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेति
- (१७) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि इरिया-
पथं कप्पेति 5
- (१८) पञ्चहि विज्जाणेहि न कायकम्मं न वचीकम्मं पट्टपेति
- (१९) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कायकम्मं न
वचीकम्मं पट्टपेति
- (२०) पञ्चहि विज्जाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियति
- (२१) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कुसलाकुसलं 10
धम्मं समादियति
- (२२) पञ्चहि विज्जाणेहि न समापज्जति न बुद्धाति R. 308
- (२३) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न समापज्जति न
बुद्धाति
- (२४) पञ्चहि विज्जाणेहि न चवति न उप्पज्जति^१ 15
- (२५) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न चवति न
उप्पज्जति
- (२६) पञ्चहि विज्जाणेहि न सुपति न पटिबुज्जति न B. 324
सुपिनं पस्सति
- (२७) पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न सुपति न 20
पटिबुज्जति न सुपिनं पस्सति, याथावकवत्थुविभावना
पज्जा

एवं एकविधेन ज्ञाणवत्थु ।

द्विविधेन

२. द्विविधेन ज्ञाणवत्थु —

- (१) लोकिया पज्जा, लोकुत्तरा पज्जा 25
- (२) केनचि विज्जेय्या पज्जा, केनचि न विज्जेय्या
पज्जा
- (३) सासवा पज्जा, अनासवा पज्जा

- (४) आसवविष्पयुक्ता सासवा पञ्जा, आसवविष्पयुक्ता
अनासवा पञ्जा
- (५) संयोजनिया पञ्जा, असंयोजनिया पञ्जा
- (६) संयोजनविष्पयुक्ता संयोजनिया पञ्जा, संयोजन-
विष्पयुक्ता असंयोजनिया पञ्जा
- (७) गन्धनिया पञ्जा, अगन्धनिया पञ्जा
- (८) गन्धविष्पयुक्ता गन्धनिया पञ्जा, गन्धविष्पयुक्ता
अगन्धनिया पञ्जा
- (९) ओघनिया पञ्जा, अनोघनिया पञ्जा
- (१०) ओघविष्पयुक्ता ओघनिया पञ्जा, ओघविष्पयुक्ता
अनोघनिया पञ्जा
- (११) योगनिया पञ्जा, अयोगनिया पञ्जा
- (१२) योगविष्पयुक्ता योगनिया पञ्जा, योगविष्पयुक्ता
अयोगनिया पञ्जा
- (१३) नीवरणिया पञ्जा, अनीवरणिया पञ्जा
- (१४) नीवरणविष्पयुक्ता नीवरणिया पञ्जा, नीवरणविष्प-
युक्ता अनीवरणिया पञ्जा
- (१५) परामट्टा पञ्जा, अपरामट्टा पञ्जा
- (१६) परामासविष्पयुक्ता परामट्टा पञ्जा, परामासविष्पयुक्ता
अपरामट्टा पञ्जा
- (१७) उपादिन्ना पञ्जा, अनुपादिन्ना पञ्जा
- (१८) उपादानिया पञ्जा, अनुपादानिया पञ्जा
- (१९) उपादानविष्पयुक्ता उपादानिया पञ्जा, उपादान-
विष्पयुक्ता अनुपादानिया पञ्जा
- (२०) सङ्किलेसिका पञ्जा, असङ्किलेसिका पञ्जा
- (२१) किलेसविष्पयुक्ता सङ्किलेसिका पञ्जा, किलेसविष्प-
युक्ता असङ्किलेसिका पञ्जा
- (२२) सवितक्का पञ्जा, अवितक्का पञ्जा

- (२३) सविचारा पञ्जा, अविचारा पञ्जा
 (२४) सप्पीतिका पञ्जा, अप्पीतिका पञ्जा
 (२५) पीतिसहगता पञ्जा, न पीतिसहगता पञ्जा
 (२६) सुखसहगता पञ्जा, न सुखसहगता पञ्जा
 (२७) उपेक्खासहगता पञ्जा, न उपेक्खासहगता पञ्जा 5
 (२८) कामावचरा पञ्जा, न कामावचरा पञ्जा
 (२९) रूपावचरा पञ्जा, न रूपावचरा पञ्जा
 (३०) अरूपावचरा पञ्जा, न अरूपावचरा पञ्जा
 (३१) परियापन्ना पञ्जा, अपरियापन्ना पञ्जा
 (३२) निय्यानिका पञ्जा, अनिय्यानिका पञ्जा 10
 (३३) नियता पञ्जा, अनियता पञ्जा
 (३४) सउत्तरा पञ्जा, अनुत्तरा पञ्जा B. 325
 (३५) अत्थजापिका पञ्जा, जापितत्था पञ्जा
 एवं दुविधेन जाणवत्थु ।

तिविधेन

३. तिविधेन जाणवत्थु — 15 R. 310
 (१) चिन्तामया पञ्जा, सुतमया पञ्जा, भावनामया पञ्जा
 (२) दानमया पञ्जा, सीलमया पञ्जा, भावनामया पञ्जा
 (३) अधिसीले पञ्जा, अधिचित्ते पञ्जा, अधिपञ्जाय 20 पञ्जा
 (४) आयकोसल्लं, अपायकोसल्लं, उपायकोसल्लं
 (५) विपाका पञ्जा, विपाकधम्मधम्मा पञ्जा, नेव-विपाकनविपाकधम्मधम्मा पञ्जा
 (६) उपादिभुपादानिया पञ्जा, अनुपादिभुपादानिया 25 पञ्जा, अनुपादिभुअनुपादानिया पञ्जा
 (७) सवितक्कसविचारा पञ्जा, अवितक्कविचारमत्ता पञ्जा, अवितक्कअविचारा पञ्जा

- (८) पीतिसहगता पञ्जा, सुखसहगता पञ्जा, उपेक्खा-
सहगता पञ्जा
- (९) आचयगामिनी पञ्जा, अपचयगामिनी पञ्जा, नेवा-
चयगामिनापचयगामिनी पञ्जा
- 5 (१०) सेक्खा पञ्जा, असेक्खा पञ्जा, नेवसेक्खनासेक्खा
पञ्जा
- (११) परित्ता पञ्जा, महग्गता पञ्जा, अप्पमाणा पञ्जा
- (१२) परित्तारम्मणा पञ्जा, महग्गतारम्मणा पञ्जा, अप्प-
माणारम्मणा पञ्जा
- 10 (१३) मग्गारम्मणा पञ्जा, मग्गहेतुका पञ्जा, मग्गाधि-
पतिनी पञ्जा
- (१४) उप्पन्ना पञ्जा, अनुप्पन्ना पञ्जा, उप्पादिनी पञ्जा
- R. 311 (१५) अतीता पञ्जा, अनागता पञ्जा, पच्चुप्पन्ना पञ्जा
- (१६) अतीतारम्मणा पञ्जा, अनागतारम्मणा पञ्जा, पच्चु-
प्पन्नारम्मणा पञ्जा
- 15 (१७) अज्झत्ता पञ्जा, बहिद्धा पञ्जा, अज्झत्तबहिद्धा पञ्जा
- (१८) अज्झत्तारम्मणा पञ्जा, बहिद्धारम्मणा पञ्जा,
अज्झत्तबहिद्धारम्मणा पञ्जा
- (१९) सवितक्कसविचारा पञ्जा अत्थि विपाका, अत्थि
20 विपाकधम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाक-
धम्मधम्मा
- (२०) अत्थि उपादिन्नपादानिया, अत्थि अनुपादिन्नपादानिया,
अत्थि अनुपादिन्नानुपादानिया
- (२१) अत्थि पीतिसहगता, अत्थि सुखसहगता, अत्थि उपेक्खा-
25 सहगता
- (२२) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
नेवाचयगामिनापचयगामिनी
- (२३) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
- (२४) अत्थि परित्ता, अत्थि महग्गता, अत्थि अप्पमाणा

- (२५) अत्थि परित्तरम्मणा, अत्थि महगतारम्मणा, अत्थि
अप्पमाणारम्मणा
- (२६) अत्थि मग्गारम्मणा, अत्थि मग्गहेतुका, अत्थि मग्गाधि-
पतिनी
- (२७) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी 5
- (२८) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना B. 326
- (२९) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि
पच्चुप्पन्नारम्मणा R. 312
- (३०) अत्थि अज्झत्ता, अत्थि बहिद्धा, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा
- (३१) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि बहिद्धारम्मणा, अत्थि 10
अज्झत्तबहिद्धारम्मणा
- (३२) अवितक्कविचारमत्ता पञ्ञा अत्थि विपाका, अत्थि
विपाकधम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा
- (३३) अत्थि उपादिन्नुपादानिया, अत्थि अनुपादिन्नुपादानिया,
अत्थि अनुपादिन्ननुपादानिया 15
- (३४) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
नेवाचयगामिनापचयगामिनी
- (३५) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
- (३६) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी
- (३७) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना 20
- (३८) अत्थि अज्झत्ता, अत्थि बहिद्धा, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा
- (३९) अवितक्कअविचारा पञ्ञा अत्थि विपाका, अत्थि
विपाकधम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा
- (४०) अत्थि उपादिन्नुपादानिया^१, अत्थि अनुप्पादिन्नुपादा-
निया, अत्थि अनुप्पादिन्ननुपादानिया 25
- (४१) अत्थि पीतिसहगता, अत्थि सुखसहगता, अत्थि उपेक्खा-
सहगता

- (४२) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
नेवाचयगामिनापचयगामिनी
- R. 313 (४३) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
(४४) अत्थि परित्तारम्मणा, अत्थि महग्गतारम्मणा, अत्थि
5 अप्पमाणारम्मणा
(४५) अत्थि मग्गारम्मणा, अत्थि मग्गहेतुका, अत्थि मग्गाधि-
पतिनी
(४६) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी
(४७) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना
10 (४८) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि
पच्चुप्पन्नारम्मणा
(४९) अत्थि अज्झत्ता, अत्थि बहिद्धा, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा
(५०) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि बहिद्धारम्मणा, अत्थि
अज्झत्तबहिद्धारम्मणा
15 (५१) पीतिसहगता पञ्जा सुखसहगता पञ्जा अत्थि
विपाका, अत्थि विपाकधम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा
(५२) अत्थि उपादिन्नुपादानिया, अत्थि अनुपादिन्नुपादानिया,
अत्थि अनुपादिन्ननुपादानिया
20 (५३) अत्थि सवितक्कसविचारा, अत्थि अवितक्कविचारमत्ता,
अत्थि अवितक्कअविचारा
(५४) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
नेवाचयगामिनापचयगामिनी
(५५) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
25 (५६) अत्थि परित्ता, अत्थि महग्गता, अत्थि अप्पमाणा
R. 314 (५७) अत्थि परित्तारम्मणा, अत्थि महग्गतारम्मणा, अत्थि
अप्पमाणारम्मणा
(५८) अत्थि मग्गारम्मणा, अत्थि मग्गहेतुका, अत्थि मग्गा-
धिपतिनी

- (५६) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी
 (६०) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना
 (६१) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि
 पच्चुप्पन्नारम्मणा
 (६२) अत्थि अज्झता, अत्थि बहिद्धा, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा 5
 (६३) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि बहिद्धारम्मणा, अत्थि
 अज्झत्तबहिद्धारम्मणा
 (६४) उपेक्खासहगता पञ्ञा अत्थि विपाका, अत्थि विपाक-
 धम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा
 (६५) अत्थि उपादिन्नुपादानिया, अत्थि अनुपादिन्नुपादा- 10
 निया, अत्थि अनुपादिन्नअनुपादानिया
 (६६) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
 नेवाचयगामिनापचयगामिनी
 (६७) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
 (६८) अत्थि परित्ता, अत्थि महग्गता, अत्थि अप्पमाणा 15
 (६९) अत्थि परित्तारम्मणा, अत्थि महग्गतारम्मणा, अत्थि
 अप्पमाणारम्मणा
 (७०) अत्थि मग्गारम्मणा, अत्थि मग्गहेतुका, अत्थि मग्गाधि-
 पतिनी
 (७१) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी 20 R. 315
 (७२) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना
 (७३) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि
 पच्चुप्पन्नारम्मणा
 (७४) अत्थि अज्झत्ता, अत्थि बहिद्धा, अत्थि अज्झत्तबहिद्धा
 (७५) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि बहिद्धारम्मणा, अत्थि 25
 अज्झत्तबहिद्धारम्मणा

एवं तिविधेन ज्ञाणवत्थु ।

चतुर्विधेन

४. चतुर्विधेन जाणवत्थु -

(१) कम्मस्सकतजाणं, सच्चानुलोमिकं जाणं, मग्गसमङ्गिस्स जाणं, फलसमङ्गिस्स जाणं

(२) दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

(३) कामावचरा पज्जा, रूपावचरा पज्जा, अरूपावचरा पज्जा, अपरियापन्ना पज्जा

(४) धम्मे जाणं, अन्वये जाणं, परिये^१ जाणं, सम्मतिजाणं^२

(५) अत्थि पज्जा आचयाय नो अपचयाय, अत्थि पज्जा अपचयाय नो आचयाय, अत्थि पज्जा आचयाय चेव अपचयाय च, अत्थि पज्जा नेवाचयाय नो अपचयाय

(६) अत्थि पज्जा निब्बिदाय नो पटिवेधाय, अत्थि पज्जा पटिवेधाय नो निब्बिदाय, अत्थि पज्जा निब्बिदाय चेव पटिवेधाय च, अत्थि पज्जा नेव निब्बिदाय नो पटिवेधाय

(७) हानभागिनी पज्जा, टितिभागिनी पज्जा, विसेस-
भागिनी पज्जा, निब्बेधभागिनी पज्जा

(८) चतस्सो पटिसम्भिदा

(९) चतस्सो पटिपदा

(१०) चत्तारि आरम्मणानि

(११) जरामरणे जाणं, जरामरणसमुदये जाणं, जरामरण-
निरोधे जाणं, जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

(१२-२१) जातिया जाणं ... पे०... भवे जाणं' ... पे० ...

उपादाने जाणं ... पे०... तण्हाय जाणं ... पे०... वेदनाय जाणं ... पे० ...

२५ फस्से जाणं ... पे०... सळायतने जाणं' ... पे०... नामरूपे जाणं ... पे० ...

विज्जाणे जाणं ... पे०... सङ्खारेसु जाणं, सङ्खारसमुदये जाणं, सङ्खार-
निरोधे जाणं, सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

एवं चतुर्विधेन जाणवत्थु ।

१. परिण्ये - सी०, स्या०, रो० । २. सम्मतिजाणं - स्या०, रो० ।

पञ्चविधेन

५. पञ्चविधेन जाणवत्थु -

(१) पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि

(२) पञ्चजाणिको सम्मासमाधि

एवं पञ्चविधेन जाणवत्थु ।

छब्बिधेन

६. छब्बिधेन जाणवत्थु -

5

(१) छसु अभिञ्जासु पञ्जा

एवं छब्बिधेन जाणवत्थु ।

सत्तविधेन

७. सत्तविधेन जाणवत्थु -

(१) सत्तसत्तति^१ जाणवत्थूनि

एवं सत्तविधेन जाणवत्थु ।

10

अट्ठविधेन

८. अट्ठविधेन जाणवत्थु -

R. 317

(१) चतूसु मग्गेषु, चतूसु फलेसु पञ्जा

एवं अट्ठविधेन जाणवत्थु ।

नवविधेन

९. नवविधेन जाणवत्थु -

(१) नवसु अनुपुब्बविहारसमापत्तीसु पञ्जा

15

एवं नवविधेन जाणवत्थु ।

दसविधेन

१०. दसविधेन जाणवत्थु -

दस तथागतस्स तथागतबलानि येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो
आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।
कतमानि दस ?

B. 329

20

(१) इध तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो

यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 5 (२) पुन च परं तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्म-समादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 10 (३) पुन च परं तथागतो सब्बत्थगामिनि^१ पटिपदं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो सब्बत्थगामिनि पटिपदं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 15 (४) पुन च परं तथागतो अनेकधातुनानाधातुलोकं^२ यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- R. 318 20 (५) पुन च परं तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- B 330 25 (६) पुन च परं तथागतो परसत्तानं परपुगलानं इन्द्रियपरो-परियत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो परसत्तानं परपुगलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- (७) पुन च परं तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो ज्ञान-

१. सब्बत्थगामिनी - सी० । २. अनेकधातुं नानाधातु लोकं - स्या०, रो० ।

विमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति,
इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(८) पुन च परं तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं पजानाति, 5
इदं पि तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(९) पुन च परं तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं पजानाति, इदं पि
तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं 10
पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(१०) पुन च परं तथागतो आसवानं खयं यथाभूतं पजानाति ।
यं पि तथागतो आसवानं खयं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स
तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति,
परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । 15

इमानि दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो
तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं
पवत्तेति ।

एवं दसविधेन जाणवत्थु ।

§ २. मातृकानिर्देशो

१. एकविधेन

१. पञ्चविज्जाणा^१ न हेतुमेव, अहेतुकमेव, हेतुविषययुक्तमेव, 20 B. 331,
सप्पच्चयमेव, सङ्कतमेव, अरूपमेव, लोкийमेव, सासवमेव, संयोजनिय-
मेव, गन्थनियमेव, ओघनियमेव, योगनियमेव, नीवरणियमेव, परामट्टमेव,
उपादानियमेव, सङ्किलेसिकमेव, अव्याक्तमेव, सारम्मणमेव, अचेत-
सिकमेव, विपाकमेव, उपादिभूपादानियमेव, असङ्किलिट्टसङ्किलेसिकमेव,

१. ० विज्जाणं - स्या०, रो० ।

न सवितक्कसविचारमेव, न अवितक्कविचारमत्तमेव, अवितक्कअविचार-
मेव, न पीतिसहगतमेव, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बमेव, नेव
दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुकमेव, नेवाचयगामिनापचयगामिमेव,
नेवसेक्खनासेक्खमेव, परित्तमेव, कामावचरमेव, न रूपावचरमेव, न
५ अरूपावचरमेव, परियापन्नमेव, नो अपरियापन्नमेव, अनियतमेव,
अनिय्यानिकमेव, उप्पन्नं मनोविज्जाणविज्जेय्यमेव, अनिच्चमेव,
एराभिभूतमेव ।

२. पञ्च विज्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणा ति ।
उप्पन्नस्मि वत्थुस्मि उप्पन्ने आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

३. पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा ति । पुरेजातस्मि वत्थुस्मि
पुरेजाते आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

४. अज्झत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा ति । पञ्चन्नं विज्जा-
णानं वत्थु^१ अज्झत्तिका आरम्मणा बाहिरा ।

५. असम्भिन्नवत्थुका असम्भिनारम्मणा ति । असम्भिन्नस्मि
१५ वत्थुस्मि असम्भिन्ने आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

६. नानावत्थुका नानारम्मणा ति । अज्झं चक्खुविज्जाणस्स
वत्थु च आरम्मणं च, अज्झं सोतविज्जाणस्स वत्थु च आरम्मणं
च, अज्झं धानविज्जाणस्स वत्थु च आरम्मणं च, अज्झं जिह्वाविज्जा-
णस्स वत्थु च आरम्मणं च, अज्झं कायविज्जाणस्स वत्थु च
२० आरम्मणं च ।

७. न अज्झमज्जास्स गोचरविसयं पच्चनुभोत्ती ति । चक्खु-
विज्जाणस्स गोचरविसयं सोतविज्जाणं न पच्चनुभोति, सोतविज्जा-
णस्स गोचरविसयं पि चक्खुविज्जाणं न पच्चनुभोति, चक्खुविज्जाणस्स
गोचरविसयं धानविज्जाणं न पच्चनुभोति, धानविज्जाणस्स गोचर-
२५ विसयं पि चक्खुविज्जाणं न पच्चनुभोति, चक्खुविज्जाणस्स गोचर-
विसयं जिह्वाविज्जाणं न पच्चनुभोति, जिह्वाविज्जाणस्स गोचरविसयं
पि चक्खुविज्जाणं न पच्चनुभोति, चक्खुविज्जाणस्स गोचरविसयं
कायविज्जाणं न पच्चनुभोति, कायविज्जाणस्स गोचरविसयं पि

चक्षुर्विज्ञाणं न पचचनुभोति, सोतविज्ञाणस्स ... पे०... धानविज्ञाणस्स ... पे०... जिह्वाविज्ञाणस्स ... पे०... कायविज्ञाणस्स गोचरविसयं चक्षुर्विज्ञाणं न पचचनुभोति, चक्षुर्विज्ञाणस्स गोचरविसयं पि कायविज्ञाणं न पचचनुभोति, कायविज्ञाणस्स गोचरविसयं सोतविज्ञाणं न पचचनुभोति, सोतविज्ञाणस्स गोचरविसयं पि कायविज्ञाणं न पचचनुभोति, कायविज्ञाणस्स गोचरविसयं धानविज्ञाणं न पचचनुभोति, धानविज्ञाणस्स गोचरविसयं पि कायविज्ञाणं न पचचनुभोति, कायविज्ञाणस्स गोचरविसयं जिह्वाविज्ञाणं न पचचनुभोति, जिह्वाविज्ञाणस्स गोचरविसयं पि कायविज्ञाणं न पचचनुभोति ।

८. न असमन्नाहारा उपपज्जन्ती ति । समन्नाहरन्तस्स उपपज्जन्ति । 10

९. न अमनसिकारा उपपज्जन्ती ति । मनसिकरोन्तस्स उपपज्जन्ति ।

१०. न अब्बोकिण्णा उपपज्जन्ती ति । न पटिपाटिया उपपज्जन्ति । 15

११. न अपुब्बं अचरिमं उपपज्जन्ती ति । न एकक्खणे उपपज्जन्ति ।

१२. न अज्जामज्जास्स समनन्तरा उपपज्जन्ती ति । चक्षुर्विज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा सोतविज्ञाणं न उपपज्जति, सोतविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञाणं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा धानविज्ञाणं न उपपज्जति, धानविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञाणं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा जिह्वाविज्ञाणं न उपपज्जति, जिह्वाविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञाणं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा कायविज्ञाणं न उपपज्जति, कायविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञाणं न उपपज्जति, सोतविज्ञाणस्स ... पे०... धानविज्ञाणस्स ... पे०... जिह्वाविज्ञाणस्स ... पे०... कायविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा चक्षुर्विज्ञाणं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि कायविज्ञाणं न उपपज्जति, कायविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा सोतविज्ञाणं न उपपज्जति, सोतविज्ञाणस्स उपपन्नसमनन्तरा पि कायविज्ञाणं न उपपज्जति, काय-

R. 321

विज्ज्ञाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा धानविज्ज्ञाणं न उप्पज्जति, धान-
विज्ज्ञाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा पि कायविज्ज्ञाणं न उप्पज्जति, काय-
विज्ज्ञाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा जिह्वाविज्ज्ञाणं न उप्पज्जति, जिह्वा-
विज्ज्ञाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा पि कायविज्ज्ञाणं न उप्पज्जति ।

5 १३. पञ्च विज्ज्ञाणा अनाभोगा ति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं
नत्थि आवट्टना^१ वा आभोगो वा समन्नाहारो वा मनसिकारो वा ।

१४. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कञ्चि^२ धम्मं पटिविजानाती
ति । पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कञ्चि धम्मं पटिविजानाति ।

अज्ज्ञात्र अभिनिपातमत्ता ति । अज्ज्ञात्र आपातमत्ता ।

10 १५. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि धम्मं
पटिविजानाती ति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि
न कञ्चि धम्मं पटिविजानाति ।

१६. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेती ति ।
पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेति — गमनं वा ठानं वा
15 निसज्जं वा सेय्यं वा ।

१७ पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि इरियापथं
कप्पेती ति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि न कञ्चि
इरियापथं कप्पेति — गमनं वा ठानं वा निसज्जं वा सेय्यं वा ।

१८ पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कायकम्मं न वचीकम्मं पटुपेती
20 ति । पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कायकम्मं न^३ वचीकम्मं पटुपेति ।

१९. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न कायकम्मं न
वचीकम्मं पटुपेती ति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया
पि न कायकम्मं न वचीकम्मं पटुपेति ।

२०. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियती
25 ति । पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियति ।

२१. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न कुसलाकुसलं धम्मं

१. आवज्जना — सी०, स्या०, रो० । २. किञ्चि — सी०, एवमुपरि पि । ३. सी०,
स्या० पोत्यकेसु नत्थि ।

समादियतीति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियति ।

२२. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न समापज्जति न बुद्धातीति ।
पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न समापज्जति न बुद्धाति ।

२३. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न समापज्जति न 5 B 334
बुद्धातीति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि न R. 322
समापज्जति न बुद्धाति ।

२४. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न चवति न उप्पज्जतीति ।
पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न चवति न उप्पज्जति ।

२५. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न चवति न 10
उप्पज्जतीति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि न
चवति न उप्पज्जति ।

२६. पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न सुपति न पटिबुज्जति न सुपिनं
पस्सतीति । पञ्चहि विज्ज्ञाणेहि न सुपति न पटिबुज्जति न सुपिनं
पस्सति । 15

२७. पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा पि न सुपति न पटि-
बुज्जति न सुपिनं पस्सतीति । पञ्चन्नं विज्ज्ञाणानं समनन्तरा मनो-
धातुया पि न सुपति न पटिबुज्जति न सुपिनं पस्सति । एवं याथावक-
वत्थुविभावना पज्जा ।

एवं एकविधेन जाणवत्थु । 20

२. बुविधेन

२८. (१) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते^१ पज्जा लोकिया
पज्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पज्जा लोकुत्तरा पज्जा ।

(२) सब्बा व पज्जा केवचि विज्जेय्या, केनचि न
विज्जेय्या ।

(३) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पज्जा सासवा पज्जा । 25
चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पज्जा अनासवा पज्जा ।

१. कुसलाव्याकते - सी०, रो० ।

(४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा आसवविप्पयुत्ता
सासवा पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा आसवविप्पयुत्ता
अनासवा पञ्चा ।

(५) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा संयोजनिया पञ्चा ।

5 चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा असंयोजनिया पञ्चा ।

(६) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा संयोजनविप्पयुत्ता
संयोजनिया पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा संयोजन-
विप्पयुत्ता असंयोजनिया पञ्चा ।

B. 335

(७) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा गन्धनिया पञ्चा ।

10 चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अगन्धनिया पञ्चा ।

(८) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा गन्धविप्पयुत्ता
गन्धनिया पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा गन्धविप्पयुत्ता
अगन्धनिया पञ्चा ।

(९) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा ओघनिया पञ्चा ।

15 चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अओघनिया पञ्चा ।

१ 323

(१०) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा ओघविप्पयुत्ता
ओघनिया पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा ओघविप्पयुत्ता
अओघनिया पञ्चा ।

(११) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा योगनिया पञ्चा ।

20 चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अयोगनिया पञ्चा ।

(१२) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा योगविप्पयुत्ता
योगनिया पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा योगविप्पयुत्ता
अयोगनिया पञ्चा ।

(१३) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा नीवरणिया पञ्चा ।

25 चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अनीवरणिया पञ्चा ।

(१४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा नीवरणविप्पयुत्ता
नीवरणिया पञ्चा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्चा नीवरणविप्प-
युत्ता अनीवरणिया पञ्चा ।

(१५) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा परामट्टा पञ्जा ।
चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अपरामट्टा पञ्जा ।

(१६) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा परामासविप्पयुत्ता
परामट्टा पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा परामासविप्पयुत्ता
अपरामट्टा पञ्जा ।

5

(१७) तीसु भूमीसु विपाके पञ्जा उपादिन्ना पञ्जा ।
तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते चतूसु मग्गेसु चतूसु
फलेसु पञ्जा अनुपादिन्ना पञ्जा ।

(१८) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा उपादानिया
पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अनुपादानिया पञ्जा ।

10

(१९) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा उपादानविप्पयुत्ता
उपादानिया पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा उपादान-
विप्पयुत्ता अनुपादानिया पञ्जा ।

(२०) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा सङ्किलेसिका
पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा असङ्किलेसिका पञ्जा ।

15

(२१) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा किलेसविप्पयुत्ता
सङ्किलेसिका पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा किलेसविप्प-
युत्ता असङ्किलेसिका पञ्जा ।

B 336

(२२) वितक्कसम्पयुत्ता पञ्जा सवितक्का पञ्जा । वितक्क-
विप्पयुत्ता पञ्जा अवितक्का पञ्जा ।

20

(२३) विचारसम्पयुत्ता पञ्जा सविचारा पञ्जा । विचार-
विप्पयुत्ता पञ्जा अविचारा पञ्जा ।

(२४) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा सप्पीतिका पञ्जा । पीति-
विप्पयुत्ता पञ्जा अप्पीतिका पञ्जा ।

(२५) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा पीतिसहगता पञ्जा । पीति-
विप्पयुत्ता पञ्जा न पीतिसहगता पञ्जा ।

25

(२६) सुखसम्पयुत्ता पञ्जा सुखसहगता पञ्जा । सुख-
विप्पयुत्ता पञ्जा न सुखसहगता पञ्जा ।

R. 324

(२७) उपेक्षासम्पयुक्ता पञ्चा उपेक्षासहगता पञ्चा ।
उपेक्षाविष्युक्ता पञ्चा न उपेक्षासहगता पञ्चा ।

(२८) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्चा कामावचरा पञ्चा ।
रूपावचरा पञ्चा^१ अरूपावचरा पञ्चा अपरियापन्ना पञ्चा न कामा-
5 वचरा पञ्चा ।

(२९) रूपावचरकुसलाव्याकते पञ्चा रूपावचरा पञ्चा ।
कामावचरा पञ्चा अरूपावचरा पञ्चा अपरियापन्ना पञ्चा न
रूपावचरा पञ्चा ।

(३०) अरूपावचरकुसलाव्याकते पञ्चा अरूपावचरा पञ्चा ।
10 कामावचरा पञ्चा रूपावचरा पञ्चा अपरियापन्ना पञ्चा न अरूपा-
वचरा पञ्चा ।

(३१) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा परियापन्ना पञ्चा ।
चतूसु मग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अपरियापन्ना पञ्चा ।

(३२) चतूसु मग्नेसु पञ्चा^२ निय्यानिका पञ्चा । तीसु
15 भूमीसु कुसले चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्चा
अनिय्यानिका पञ्चा ।

(३३) चतूसु मग्नेसु पञ्चा नियता पञ्चा । तीसु भूमीसु
कुसले चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्चा
अनियता पञ्चा ।

20 (३४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्चा सउत्तरा पञ्चा ।
चतूसु मग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्चा अनुत्तरा पञ्चा ।

(३५) तथ कतमा अथजापिका पञ्चा ?

चतूसु भूमीसु कुसले अरहतो अभिञ्ज उप्पादेन्तस्स समापत्ति
उप्पादेन्तस्स किरियाव्याकते पञ्चा अथजापिका पञ्चा । चतूसु
25 भूमीसु विपाके अरहतो उप्पन्नाय अभिञ्जाय उप्पन्नाय समापत्तिया
किरियाव्याकते पञ्चा जापितत्था पञ्चा ।

एवं दुविधेन जाणवत्थु ।

१. रो० पोत्थके नत्थि, एवमुपरि पि । २. चतूसु फलेसु पञ्चा - त्या०, रो० ।

३. तिविधेन

२६. (१. क) तत्थ कतमा चिन्तामया पञ्ञा ?

B. 337

योगविहितेसु वा कम्मायतनेसु योगविहितेसु वा सिप्पायतनेसु
योगविहितेसु वा विज्जाट्टानेसु^१ कम्मस्सकतं वा सच्चानुलोमिकं वा
रूपं अनिच्चं ति वा वेदना ... पे०... सञ्ञा ... सङ्खारा ... विञ्ञाणं
अनिच्चं ति वा, यं एवरूपिं अनुलोमिकं खन्ति दिट्ठिं रुचिं मुदिं^२ पेक्खं 5
धम्मनिज्झानक्खन्ति परतो अस्सुत्वा^३ पटिलभति - अयं वुच्चति “चिन्ता-
मया पञ्ञा” ।

R. 925

(ख) तत्थ कतमा सुतमया पञ्ञा ?

योगविहितेसु वा कम्मायतनेसु योगविहितेसु वा सिप्पायतनेसु
योगविहितेसु वा विज्जाट्टानेसु कम्मस्सकतं वा सच्चानुलोमिकं वा रूपं 10
अनिच्चं ति वा वेदना ... पे०... सञ्ञा ... सङ्खारा ... विञ्ञाणं अनिच्चं
ति वा, यं एवरूपिं अनुलोमिकं खन्ति दिट्ठिं रुचिं मुदिं पेक्खं धम्मनिज्झा-
नक्खन्ति परतो सुत्वा पटिलभति - अयं वुच्चति “सुतमया पञ्ञा” ।

(ग) सब्बा पि समापन्नस्स पञ्ञा भावनामया पञ्ञा ।

(२. क) तत्थ कतमा दानमया पञ्ञा ?

15

दानं आरब्धं दानाधिगच्छ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना
.. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “दानमया
पञ्ञा” ।

(ख) तत्थ कतमा सीलमया पञ्ञा ?

सीलं आरब्धं सीलाधिगच्छ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना 20
.. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “सीलमया
पञ्ञा” ।

(ग) सब्बा पि समापन्नस्स पञ्ञा भावनामया पञ्ञा ।

(३. क) तत्थ कतमा अधिसीले पञ्ञा ?

पातिमोक्खसंवरं^४ संवरन्तस्स^५ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना 25
.. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अधिसीले
पञ्ञा” ।

१. विज्जाट्टानेसु - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. मुति - स्या०, रो० । ३. अस्सुत्वा
सी० । ४-५. पातिमोक्खसंवरसमुत्तस्स - स्या०, रो० ।

(ख) तत्थ कतमा अधिचित्ते पञ्ञा ?

रूपावचरारूपावचरसमापत्तिं समापज्जन्तस्स या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति “अधिचित्ते पञ्ञा” ।

B. 338 5

(ग) तत्थ कतमा अधिपञ्ञाय पञ्ञा ?

चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्ञा – अयं वुच्चति “अधिपञ्ञाय पञ्ञा” ।

(४. क) तत्थ कतमं आयकोसल्लं ?

R. 326

“इमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा न उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च अकुसला धम्मा पहीयन्ति । इमे वा पनिमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती” ति – या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति “आयकोसल्लं” ।

15 (ख) तत्थ कतमं अपायकोसल्लं ?

“इमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा न उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा निरुज्जन्ति । इमे वा पनिमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च अकुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय संवत्तन्ती” ति – या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति “अपायकोसल्लं” ।

(ग) सब्बा पि तत्रुपाया पञ्ञा उपायकोसल्लं ।

(५. क) चतूसु भूमीसु विपाके पञ्ञा विपाका पञ्ञा ।

(ख) चतूसु भूमीसु कुसले पञ्ञा विपाकधम्मधम्मा पञ्ञा ।

25 (ग) तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्ञा नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा पञ्ञा ।

(६. क) तीसु भूमीसु विपाके पञ्ञा उपादिस्सुपादानिया पञ्ञा ।

(ख) तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्ञा
30 अनुपादिस्सुपादानिया पञ्ञा ।

(ग) चतूसु मग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अनुपादिन्ननुपादा-
निया पञ्जा ।

(७. क) वितक्कविचारसम्पयुत्ता पञ्जा सवितक्कसविचारा
पञ्जा ।

(ख) वितक्कविष्पयुत्ता विचारसम्पयुत्ता पञ्जा अवितक्क- 5
विचारमत्ता पञ्जा ।

(ग) वितक्कविचारविष्पयुत्ता पञ्जा अवितक्कअविचारा
पञ्जा ।

(८. क) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा पीतिसहगता पञ्जा ।

(ख) सुखसम्पयुत्ता पञ्जा सुखसहगता पञ्जा । 10

(ग) उपेक्खासम्पयुत्ता पञ्जा उपेक्खासहगता पञ्जा ।

(९. क) तीसु भूमीसु कुसले पञ्जा आचयगामिनी पञ्जा । B. 339

(ख) चतूसु मग्नेसु पञ्जा अपचयगामिनी पञ्जा ।

(ग) चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा
नेवाचयगामिनापचयगामिनी पञ्जा । 15

(१०. क) चतूसु मग्नेसु तीसु फलेसु पञ्जा सेक्खा पञ्जा ।

(ख) उपरिट्ठिमा^१ अरहत्तफले पञ्जा असेक्खा पञ्जा ।

(ग) तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु
किरियाव्याकते पञ्जा नेवसेक्खनासेक्खा पञ्जा ।

(११. क) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्जा परित्ता पञ्जा । 20

(ख) रूपावचरारूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा महग्गता
पञ्जा ।

(ग) चतूसु मग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अप्पमाणा पञ्जा ।

(१२. क) तत्थ कतमा परित्तरम्मणा पञ्जा ?

परित्ते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... 25 R. 327

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “परित्तरम्मणा
पञ्जा” ।

(ख) तत्थ कतमा महग्गतारम्मणा पञ्जा ?

महग्गते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “महग्गतारम्मणा पञ्ञा” ।

(ग) तत्थ कतमा अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा ?

अप्पमाणे धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...

५ अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा” ।

(१३. क) तत्थ कतमा मग्गारम्मणा पञ्ञा ?

अरियमग्गं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “मग्गारम्मणा पञ्ञा” ।

10 (ख) चतूसु मग्गेषु पञ्ञा मग्गहेतुका पञ्ञा ।

(ग) तत्थ कतमा मग्गाधिपतिनी पञ्ञा ?

अरियमग्गं अधिपतिं करित्वा या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना

... पे० ... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “मग्गाधिपतिनी पञ्ञा” ।

B. 340 15 (१४) चतूसु भूमीसु विपाके पञ्ञा सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनी, न वत्तब्बा अनुप्पन्ना ति । चतूसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्ञा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा उप्पादिनी ति ।

(१५) सब्बा व पञ्ञा सिया अतीता, सिया अनागता, सिया

20 पच्चुप्पन्ना ।

(१६. क) तत्थ कतमा अतीतारम्मणा पञ्ञा ?

अतीते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अतीतारम्मणा पञ्ञा” ।

25 (ख) तत्थ कतमा अनागतारम्मणा पञ्ञा ?

अनागते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अनागतारम्मणा पञ्ञा” ।

(ग) तत्थ कतमा पच्चुप्पन्नारम्मणा पञ्ञा ?

30 पच्चुप्पन्ने धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०..

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “पच्चुप्पन्नारम्मणा पञ्ञा” ।

(१७) सब्बा व पञ्ञा सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया अज्झत्तबहिद्धा ।

(१८. क) तत्थ कतमा अज्झत्तारम्मणा पञ्ञा ? 5

अज्झत्ते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... R. 328

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अज्झत्तारम्मणा पञ्ञा” ।

(ख) तत्थ कतमा बहिद्धारम्मणा पञ्ञा ?

बहिद्धा धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... 16

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “बहिद्धारम्मणा पञ्ञा” ।

(ग) तत्थ कतमा अज्झत्तबहिद्धारम्मणा पञ्ञा ?

अज्झत्तबहिद्धा धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति “अज्झत्त- 15
बहिद्धारम्मणा पञ्ञा” ।

एवं तिविधेन जाणवत्थु ।

४. चतुस्त्रिधेन

३०. (१.क) तत्थ कतमं कम्मस्सकतजाणं ?

B. 341

“अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि द्दुतं, अत्थि सुकतदुक्कटानं”
कम्मनं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, 20
अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्म-
गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छि-
क्त्वा पवेदेन्ती” ति - या एवरूपा पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति “कम्मस्सकतजाणं” ।

ठपेत्वा सच्चानुलोमिकं जाणं, सब्बा पि सासवा कुसला पञ्ञा 25
कम्मस्सकतजाणं ।

(ख) तत्थ कतमं सच्चानुलोमिकं जाणं ?

“रूपं अनिच्चं” ति वा वेदना ... पे०... सञ्जा ... सङ्कारा ...
 “विञ्जाणं अनिच्चं” ति वा या एवरूपी अनुलोमिका खन्ति दिट्ठि रुचि
 मुदि पेक्खा धम्मनिज्झानक्खन्ति - इदं वुच्चति “सच्चानुलोमिकं
 जाणं” ।

5 (ग) चतूसु मग्गेसु पञ्जा मग्गसमङ्गिस्स जाणं ।

(घ) चतूसु फलेसु पञ्जा फलसमङ्गिस्स जाणं ।

(२) मग्गसमङ्गिस्स जाणं दुक्खे पेतं जाणं, दुक्खसमुदये
 पेतं जाणं, दुक्खनिरोधे पेतं जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय
 पेतं जाणं ।

10 (क) तत्थ कतमं दुक्खे जाणं ?

दुक्खं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
 धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति “दुक्खे जाणं” ।

R. 329 (ख-घ) दुक्खसमुदयं आरब्भ ... पे०... दुक्खनिरोधं आरब्भ
 ... पे०... दुक्खनिरोधगामिनि पटिपदं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा

15 पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति
 “दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं” ।

(३) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्जा कामावचरा पञ्जा ।

रूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा रूपावचरा पञ्जा । अरूपावचरकुसला-
 व्याकते पञ्जा अरूपावचरा पञ्जा । चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु

20 पञ्जा अपरियापन्ना पञ्जा ।

(४. क) तत्थ कतमं धम्मे जाणं ?

चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा धम्मे जाणं ।

(ख) सो इमिना धम्मेन जातेन^१ दिट्ठेन पत्तेन विदितेन
 परियोगाब्हेन अतीतानागतेन^२ नयं^३ नेति । “ये हि^४ केचि अतीतमद्धानं

B. 342 25 समणा वा ब्राह्मणा वा दुक्खं अब्भञ्जंसु^५, दुक्खसमुदयं अब्भञ्जंसु,
 दुक्खनिरोधं अब्भञ्जंसु, दुक्खनिरोधगामिनि पटिपदं अब्भञ्जंसु,
 इमञ्जेव ते दुक्खं अब्भञ्जंसु, इमञ्जेव ते दुक्खसमुदयं अब्भञ्जंसु,
 इमञ्जेव ते दुक्खनिरोधं अब्भञ्जंसु, इमञ्जेव ते दुक्खनिरोधगामिनि

१. ज्ञानेन - सी० । २. अतीतानागते - स्या०, रो० । ३. यं - सी० । ४. पि
 सी० । ५. अब्भञ्जंसु - स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

पटिपदं अब्भञ्जंसु । ये हि^१ केचि अनागतमद्धानं समणा वा ब्राह्मणा वा दुक्खं अभिजानिस्सन्ति, दुक्खसमुदयं अभिजानिस्सन्ति, दुक्खनिरोधं अभिजानिस्सन्ति, दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं अभिजानिस्सन्ति, इमञ्चेव ते दुक्खं अभिजानिस्सन्ति, इमञ्चेव ते दुक्खसमुदयं अभिजानिस्सन्ति, इमञ्चेव ते दुक्खनिरोधं अभिजानिस्सन्ति, इमञ्चेव ते 5 दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं अभिजानिस्सन्ती” ति – या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति “अन्वये जाणं” ।

(ग) तत्थ कतमं परिये जाणं ?

इध भिक्खु परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च 10 पजानाति । सरागं वा चित्तं “सरागं चित्तं” ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं “वीतरागं चित्तं” ति पजानाति, सदोसं वा चित्तं “सदोसं चित्तं” ति पजानाति, वीतदोसं वा चित्तं “वीतदोसं चित्तं” ति पजानाति, समोहं वा चित्तं “समोहं चित्तं” ति पजानाति, वीतमोहं वा चित्तं “वीतमोहं चित्तं” ति पजानाति, सङ्खित्तं वा चित्तं “सङ्खित्तं चित्तं” ति पजानाति, विक्खित्तं 15 वा चित्तं “विक्खित्तं चित्तं” ति पजानाति, महग्गतं वा चित्तं “महग्गतं चित्तं” ति पजानाति, अमहग्गतं वा चित्तं “अमहग्गतं चित्तं” ति पजानाति, सउत्तरं वा चित्तं “सउत्तरं चित्तं” ति पजानाति, अनुत्तरं वा चित्तं “अनुत्तरं चित्तं” ति पजानाति, समाहितं वा चित्तं “समाहितं चित्तं” ति पजानाति, असमाहितं वा चित्तं “असमाहितं चित्तं” ति पजानाति, विमुत्तं वा चित्तं 20 “विमुत्तं चित्तं” ति पजानाति, अविमुत्तं वा चित्तं “अविमुत्तं चित्तं” ति पजानाती ति – या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्म- R. 330 विचयो सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति “परिये जाणं” ।

(घ) ठपेत्वा धम्मे जाणं अन्वये जाणं परिये जाणं, अवसेसा पञ्ञा सम्मुत्तिजाणं । 25

(५. क) तत्थ कतमा पञ्ञा आचयाय नो अपचयाय ?

कामावचरकुसले पञ्ञा आचयाय नो अपचयाय ।

(ख) चतूसु मग्गेसु पञ्ञा अपचयाय नो आचयाय । B. 343

(ग) रूपावचरारूपावचरकुसले पञ्ञा आचयाय चेव अप-
चयाय च । 30

(घ) अवसेसा पञ्जा नेव आचयाय नो अपचयाय ।

(६. क) तत्थ कतमा पञ्जा निब्बिदाय नो पटिवेधाय ?

याय पञ्जाय कामेसु वीतरागो होति, न च अभिञ्जायो पटिविज्झति न च सच्चानि – अयं वुच्चति “पञ्जा निब्बिदाय नो पटिवेधाय” ।

(ख) स्वेव पञ्जाय कामेसु वीतरागो समानो अभिञ्जायो पटिविज्झति न च सच्चानि – अयं वुच्चति “पञ्जा पटिवेधाय नो निब्बिदाय” ।

(ग) चतूसु मग्गेसु पञ्जा निब्बिदाय चैव पटिवेधाय च ।

(घ) अवसेसा पञ्जा नेव निब्बिदाय नो पटिवेधाय ।

(७. क) तत्थ कतमा हानभागिनी पञ्जा ?

पठमस्स ज्ञानस्स लाभो^१ कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा ।

(ख) तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी^२ पञ्जा ।

(ग) अवितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा ।

(घ) निब्बिदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता^३ निब्बेधभागिनी पञ्जा ।

दुतियस्स ज्ञानस्स लाभो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी^२ पञ्जा । उपेक्खासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता^३ निब्बेधभागिनी पञ्जा ।

ततियस्स ज्ञानस्स लाभो पीतिसुखसहगता^४ सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । अद्रुक्खमसुखसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निब्बेधभागिनी पञ्जा ।

१. लाभो – स्या०, रो० । २. धितो – सी० । ३. विरागूपसञ्जिता – स्या०, विरागूपसंहिता – रो० । ४. पीतिसहगता – स्या०, रो० ।

चतुर्थस्स ज्ञानस्स लाभो उपेक्खासहगता^१ सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठिति-
भागिनी पञ्जा । आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदासहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निब्बेधभागिनी पञ्जा । 5

आकासानञ्चायतनस्स लाभो रूपसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदासहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निब्बेधभागिनी पञ्जा । 10

विञ्जाणञ्चायतनस्स लाभो आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । आकिञ्चञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निब्बेध-
भागिनी पञ्जा । 15

आकिञ्चञ्चायतनस्स लाभो विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । नेवसञ्जानासञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निब्बिदा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निब्बेध-
भागिनी पञ्जा । 20

(८) तत्थ कतमा चतस्सो पटिसम्भिदा ?

अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटि-
भानपटिसम्भिदा^२ । 25

अत्थे जाणं अत्थपटिसम्भिदा, धम्मे जाणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र^३ धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेषु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

इमा चतस्सो पटिसम्भिदा ।

१. सुखसहगता - स्या०, रो० । २. पटिभाणपटिसम्भिदा - स्या०, रो० । ३. तत्थ - सी० ।

(६) तत्थ कतमा चतस्सो पटिपदा ?

दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा, दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा, सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा, सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ।

5 (क) तत्थ कतमा दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा ?
R. 332 किञ्छेन कसिरेन समाधि उप्पादेन्तस्स दन्धं तण्हानं^१ अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ?
10 किञ्छेन कसिरेन समाधि उप्पादेन्तस्स खिप्पं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा" ।

B. 345 (ग) तत्थ कतमा सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा ?
अकिञ्छेन अकसिरेन समाधि उप्पादेन्तस्स दन्धं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा" ।

(घ) तत्थ कतमा सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ?
अकिञ्छेन अकसिरेन समाधि उप्पादेन्तस्स खिप्पं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा" ।
20

इमा चतस्सो पटिपदा ।

(१०) तत्थ कतमानि चत्तारि आरम्मणानि ?

परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा, परित्ता अप्पमाणा रम्मणा पञ्जा, अप्पमाणा परित्तारम्मणा पञ्जा, अप्पमाणा अप्पमाणा रम्मणा पञ्जा ।
25

(क) तत्थ कतमा परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा ?

समाधिस्स न निकामलाभिस्स आरम्मणं थोकं फरन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे० .. अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा" ।

१. तण्हानं - स्था०, रो०, एवमुपरि पि ।

(क) तत्थ कतमा परित्ता अप्पमाणा रम्मणा पञ्ञा ?

समाधिस्स न निकामलाभिस्स आरम्मणं विपुलं फरन्तस्स या
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
- अयं वुच्चति “परित्ता अप्पमाणा रम्मणा पञ्ञा” ।

(ग) तत्थ कतमा अप्पमाणा परित्ता रम्मणा पञ्ञा ?

समाधिस्स निकामलाभिस्स आरम्मणं धोकं फरन्तस्स या
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
अयं वुच्चति “अप्पमाणा परित्ता रम्मणा पञ्ञा” ।

(घ) तत्थ कतमा अप्पमाणा अप्पमाणा रम्मणा पञ्ञा ?

समाधिस्स निकामलाभिस्स आरम्मणं विपुलं फरन्तस्स या
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
अयं वुच्चति “अप्पमाणा अप्पमाणा रम्मणा पञ्ञा” ।

R. 333

इमानि चत्तारि आरम्मणानि ।

(११) मग्गसमङ्गिस्स जाणं जरामरणे पेतं जाणं, जरामरण-
समुदये पेतं जाणं, जरामरणनिरोधे पेतं जाणं, जरामरणनिरोधगामि-
निया पटिपदाय पेतं जाणं ।

(क) तत्थ कतमं जरामरणे जाणं ?

B. 346

जरामरणं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...
अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति “जरामरणे जाणं” ।

(ख-घ) जरामरणसमुदयं आरब्भ ... पे०... जरामरणनिरोधं
आरब्भ ... पे०... जरामरणनिरोधगामिनि पटिपदं आरब्भ या उप्पज्जति
पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति
“जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं” ।

(१२-२१) धम्मसमङ्गिस्स^१ जाणं जातिया पेतं जाणं ... पे०...
भवे पेतं जाणं ... पे०... उपादाने पेतं जाणं ... पे०... तण्हाय पेतं जाणं
... पे०... वेदनाय पेतं जाणं ... पे०... फस्से पेतं जाणं ... पे०... सट्ठायतने
पेतं जाणं ... पे०... नामरूपे पेतं जाणं ... पे०... विञ्ञाणे पेतं जाणं
... पे०... सङ्खारेसु^२ पेतं जाणं, सङ्खारसमुदये पेतं जाणं, सङ्खारनिरोधे
पेतं जाणं, सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय पेतं जाणं ।

तत्थ कतमं सङ्खारेसु जाणं ?

30

१. मग्गसमङ्गिस्स - सी०, स्या०, रो० । २. सङ्खारे - रो० ।

- सङ्कारे आरब्ध या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...
 अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं वुच्चति “सङ्कारेसु आणं” ।
 सङ्कारसमुदयं आरब्ध ... पे०... सङ्कारनिरोधं आरब्ध ... पे०...
 सङ्कारनिरोधगामिनि पटिपदं आरब्ध या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना
 5 ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं वुच्चति “सङ्कारनिरोध-
 गामिनिया पटिपदाय आणं ।
 एवं चतुर्विधेन आणवत्थु ।

५. पञ्चविधेन

R. 334

३१. (१) तत्थ कतमो पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि ?
 पीतिफरणता, सुखफरणता, चेतोफरणता, आलोकफरणता,
 10 पच्चवेक्खणानिमित्तं ।

द्वीसु ज्ञानेसु पञ्ञा पीतिफरणता । तीसु ज्ञानेसु पञ्ञा
 सुखफरणता । परचित्ते आणं चेतोफरणता । दिब्बचक्खु आलोक-
 फरणता । तम्हा तम्हा समाधिम्हा वुट्ठितस्स पच्चवेक्खणाज्जाणं
 पच्चवेक्खणानिमित्तं । अयं वुच्चति पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि ।

B. 347 15

- (२) तत्थ कतमो पञ्चजाणिको सम्मासमाधि ?
 “अयं समाधि पच्चुप्पन्नसुखो चेव आरयति च सुखविपाको” ति
 पच्चत्तञ्जेव आणं उप्पज्जति । “अयं समाधि अरियो निरामिसो” ति
 पच्चत्तञ्जेव आणं उप्पज्जति । “अयं समाधि महापुरिससेवितो”
 ति पच्चत्तञ्जेव आणं उप्पज्जति । “अयं समाधि सन्तो पणीतो
 20 पटिप्पस्सद्वलद्धो^१ एकोदिभावाधिगतो न ससङ्कारनिगय्हवारितगतो^२”
 ति पच्चत्तञ्जेव आणं उप्पज्जति । सो खो पनाहं इमं समाधिं सतो^३
 समापज्जामि सतो वुट्ठहामी” ति पच्चत्तञ्जेव आणं उप्पज्जति ।
 अयं पञ्चजाणिको सम्मासमाधि ।

एवं पञ्चविधेन आणवत्थु ।

६. छविधेन

26

३२. तत्थ कतमा छसु अभिञ्ञासु पञ्ञा ?

१ अकापुरिससेवितो — स्या०, रो० । २. पटिप्पस्सद्धा लद्धो — सी०; पटिप्पस्सद्धि-
 लद्धो — स्या०, रो० । ३. ससङ्कारनिगय्हवारितगतो — स्या०; ससङ्कारनिगय्हवारितगतो —
 रो० । ४. सतो व — स्या०, रो० ।

इद्विधे आणं, सोतधातुविसुद्धिया आणं, परचित्ते आणं, पुब्बेनिवासानुस्सतिया^१ आणं, सत्तानं चुतूपपाते आणं, आसवानं खये आणं — इमा छसु अभिञ्जासु पञ्जा ।

एवं छब्बिधेन आणवत्थु ।

७. सत्तविधेन

३३. तत्थ कतमानि सत्तसत्तति^१ आणवत्थूनि ?

5

जातिपच्चया जरामरणं ति आणं, असति जातिया नत्थि जरामणं ति आणं, अतीतं पि अद्धानं जातिपच्चया जरामरणं ति आणं, असति जातिया नत्थि जरामरणं ति आणं, अनागतं पि अद्धानं जातिपच्चया जरामरणं ति आणं, असति जातिया नत्थि जरामरणं ति आणं । यं पिस्स तं धम्मट्ठित्तिआणं त पि खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं ति आणं; भवपच्चया जाती ति आणं ... पे०... उपादानपच्चया भवो ति आणं ... पे०... तण्हापच्चया उपादानं ति आणं ... पे०... वेदनापच्चया तण्हा ति आणं ... पे०... फस्सपच्चया वेदना ति आणं ... पे०... सल्लायतनपच्चया फस्सो ति आणं ... पे०... नामरूपपच्चया सल्लायतनं ति आणं ... पे०... विञ्जाणपच्चया नामरूपं ति आणं ... पे०... सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ति आणं ... पे०... अविज्जापच्चया सङ्खारा ति आणं, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति आणं, अतीतं पि अद्धानं अविज्जापच्चया सङ्खारा ति आणं, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति आणं, अनागतं पि अद्धानं अविज्जापच्चया सङ्खारा ति आणं, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति आणं । यं पिस्स तं धम्मट्ठित्तिआणं तं पि खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं ति आणं । इमानि सत्तसत्तति^१ आणवत्थूनि ।

R. 335

B. 348

एवं सत्तविधेन आणवत्थु ।

८. अट्ठविधेन

३४. तत्थ कतमा चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा ?

सोतापत्तिमग्गे पञ्जा, सोतापत्तिफले पञ्जा, सकदागामिमग्गे पञ्जा, सकदागामिफले पञ्जा, अनागामिमग्गे पञ्जा, अनागामिफले

१. पुब्बेनिवासानुस्सति — सी०, स्या०, रो० । २. सत्तसत्तति — स्या०, रो० । ३. सत्तति — सी० ।

पञ्चा, अरहत्तमगो पञ्चा, अरहत्तफले पञ्चा - इमा चतूसु मगोसु
चतूसु फलेसु पञ्चा ।

एवं अट्टविधेन जाणवत्थु ।

६. नवविधेन

३५. तत्थ कतमा नवसु अनुपुब्बविहारसमापत्तीसु पञ्चा ?
5 पठमज्झानसमापत्तिया पञ्चा, दुतियज्झानसमापत्तिया पञ्चा,
ततियज्झानसमापत्तिया पञ्चा, चतुत्थज्झानसमापत्तिया पञ्चा,
आकासानञ्चायतनसमापत्तिया पञ्चा, विज्जाणञ्चायतनसमापत्तिया
पञ्चा, आकिञ्चञ्चायतनसमापत्तिया पञ्चा, नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनसमापत्तिया पञ्चा, सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्धितस्स
10 पच्चवेक्खणाञ्चाणं - इमा नवसु अनुपुब्बविहारसमापत्तीसु पञ्चा ।
एवं नवविधेन जाणवत्थु ।

१०. दसविधेन

३६. (१) तत्थ कतमं तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्टानं च
अट्टानतो यथाभूतं जाणं ?

- इव तथागतो “अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो
R. 336 15 कञ्चि सङ्खारं निच्चतो उपगच्छेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति ।
‘ठानं च खो एतं विज्जति यं पुथुज्जनो कञ्चि सङ्खारं निच्चतो उपगच्छेय्य,
ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । “अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठि-
सम्पन्नो पुगलो कञ्चि सङ्खारं सुखतो उपगच्छेय्य, नेतं ठानं विज्जती”
ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुथुज्जनो कञ्चि सङ्खारं
B. 349 20 सुखतो उपगच्छेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । “अट्टानमेतं
अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो कञ्चि धम्मं अत्थतो उपगच्छेय्य,
नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुथु-
ज्जनो कञ्चि धम्मं अत्थतो उपगच्छेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजा-
नाति । “अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो मातरं जीविता
25 दोरोपेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति
यं पुथुज्जनो मातरं जीविता दोरोपेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति ।

अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेय्य
 ... पे०... अरहन्तं जीविता वोरोपेय्य ... पे०... पदुट्ठेन^१ चित्तेन तथा-
 गतस्स लोहितं उप्पादेय्य ... पे०... सङ्खं भिन्देय्य ... पे०... अज्झं सत्थारं
 उद्दिसेय्य ... पे०... अट्टमं भवं निब्बत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति ।
 “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुथुज्जनो अट्टमं भवं निब्बत्तेय्य, ठानमेतं 5
 विज्जती” ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं एकस्सा लोकधातुया द्वे अरहन्तो
 सम्मासम्बुद्धा अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जेय्युं, नेतं ठानं विज्जती” ति
 पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं एकस्सा लोकधातुया एको
 अरहं सम्मासम्बुद्धो उप्पज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । 10
 “अट्टानमेतं अनवकासो यं एकस्सा लोकधातुया द्वे राजानो चक्कवत्ती^२
 अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जेय्युं, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं
 च खो एतं विज्जति यं एकस्सा लोकधातुया एको राजा चक्कवत्ती
 उप्पज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं इत्थी^३ अरहं अस्स सम्मासम्बुद्धो, नेतं 15
 ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुरिसो अरहं
 अस्स^४ सम्मासम्बुद्धो, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । “अट्टानमेतं
 अनवकासो यं इत्थी राजा अस्स चक्कवत्ती^५, नेतं ठानं विज्जती” ति
 पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुरिसो राजा अस्स चक्कवत्ती,
 ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । “अट्टानमेतं अनवकासो यं इत्थी 20
 सक्कत्तं करेय्य^६, मारत्तं करेय्य, ब्रह्मत्तं करेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति
 पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं पुरिसो सक्कत्तं^७ करेय्य मारत्तं
 करेय्य^८ ब्रह्मत्तं करेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति ।

R. 337

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायदुच्चरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो
 विपाको निब्बत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो 25
 एतं विज्जति यं कायदुच्चरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको
 निब्बत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो
 यं वचीदुच्चरितस्स ... पे०... यं मनोदुच्चरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो

B. 350

१. दुट्ठेन - सी०, स्या०, रो० । २. चक्कवत्तिनो - स्या०, रो० । ३. इत्थि - सी०,
 रो० । ४. म० पोत्वञ्च नत्थि । ५. चक्कवत्ति - स्या०, रो० । ६. करेय्य - रो०, एवमुपरि
 पि । ७-७. रो० पोत्वञ्च नत्थि ।

विपाको निब्बत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं विज्जति यं वचीदुच्चरितस्स ... पे०...^१ यं मनोदुच्चरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निब्बत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायसुचरितस्स अनिट्ठो अकन्तो
 ५ अमनापो विपाको निब्बत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं कायसुचरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो विपाको निब्बत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीसुचरितस्स ... पे०... यं मनोसुचरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निब्बत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं
 १० विज्जति यं वचीसुचरितस्स ... पे०... यं मनोसुचरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो विपाको निब्बत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायदुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं^२ तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य^३, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं काय-
 १५ दुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीदुच्चरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोदुच्चरित-समङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं विज्जति
 २० यं वचीदुच्चरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोदुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायसुचरितसमङ्गी तन्निदानं तप्प-
 च्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य,
 २५ नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं काय-सुचरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीसुचरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोसुचरितसमङ्गी

१-१. रो० पोत्थके नत्थि । २. तं निदाना - सी०, रो०, एवमुपरि पि । ३. उपपज्जेय्य - सी०, रो०, एवमुपरि पि ।

तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं
विज्जति यं वचीसुचरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोसुचरितसमङ्गी तन्निदानं
तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जेय्य, ठानमेतं
विज्जती ति पजानाति । “ये ये धम्मा येसं येसं धम्मानं हेतू पच्चया 5
उपादाय^१ तं तं ठानं, ये ये धम्मा येसं येसं धम्मानं न हेतू अप्पच्चया^२
उपादाय तं तं अट्टानं” ति । या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्टानं च
अट्टानतो यथाभूतं आणं ।

(२) तत्थ कतमं^३ तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्म- 10
समादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणं ?

इध तथागतो पजानाति – “अत्थेकच्चानि पापकानि कम्म-
समादानानि गतिसम्पत्तिपटिबाह्वानि न विपच्चन्ति” । अत्थेकच्चानि
पापकानि कम्मसमादानानि उपधिसम्पत्तिपटिबाह्वानि न विपच्चन्ति ।
अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि कालसम्पत्तिपटिबाह्वानि न 15
विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि पयोगसम्पत्ति-
पटिबाह्वानि न विपच्चन्ति ।

“अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि गतिविपत्ति आगम्म
विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि उपधिविपत्ति
आगम्म विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि काल- 20
विपत्ति आगम्म विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि
पयोगविपत्ति आगम्म विपच्चन्ति ।

“अत्थेकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि गतिविपत्तिपटि-
बाह्वानि न विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि
उपधिविपत्तिपटिबाह्वानि न विपच्चन्ति । अत्थेकच्चानि कल्याणानि 25
कम्मसमादानानि कालविपत्तिपटिबाह्वानि न विपच्चन्ति । अत्थे-
कच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि पयोगविपत्तिपटिबाह्वानि न
विपच्चन्ति ।

“अत्थेकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि गतिसम्पत्ति

१. उपादाय – स्या०, रो० । २. न पच्चया – स्या०, रो० । ३. कतमा – रो० ।
४. विपच्चन्ति – स्या०, रो०, एवमुपरि षि ।

R. 339

B. 352

आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि उपधिसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि कालसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि पयोगसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ती” ति ।

5 या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(३) तत्थ कतमं तथागतस्स सब्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं ज्ञाणं ?

10 इध तथागतो “अयं मग्गो अयं पटिपदा निरयगामी^१” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा तिरच्छानयोनिगामी^२” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा पेत्तिविसयगामी^३” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा मनुस्सलोकगामी” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा देवलोकगामी” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा निब्बानगामी” ति पजानाती ति ।

या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं तथागतस्स सब्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(४) तत्थ कतमं तथागतस्स अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं ज्ञाणं ?

20 इध तथागतो खन्धनानत्तं पजानाति, आयतननानत्तं पजानाति, धातुनानत्तं पजानाति, अनेकधातुनानाधातुलोकनानत्तं पजानाती ति । या तत्थ पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं तथागतस्स अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(५) तत्थ कतमं तथागतस्स सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं 25 ज्ञाणं ?

इध तथागतो पजानाति – “सन्ति सत्ता हीनाधिमुत्तिका, सन्ति सत्ता पणीताधिमुत्तिका ।^१ हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति ।

१. सब्बत्थगामिनी – सी० । २. निरयगामिनी – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ३. तिरच्छानगामिनी – स्या०, रो० । ४. पित्तिविसयगामिनी – स्या०, रो० ।

“अतीतं पि अद्धानं हीनाधिमुक्तिका सत्ता हीनाधिमुक्तिके सत्त
सेर्विसु भजिसु पयिरुपासिसु, पणीताधिमुक्तिका सत्ता पणीताधिमुक्तिके
सत्ते सेर्विसु भजिसु पयिरुपासिसु ।

“अनागतं पि अद्धानं हीनाधिमुक्तिका सत्ता हीनाधिमुक्तिके सत्ते
सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति, पणीताधिमुक्तिका सत्ता 5
पणीताधिमुक्तिके सत्ते सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ती”
ति । या तत्थ पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
— इदं तथागतस्स सत्तानं नानाधिमुक्तिकतं यथाभूतं ज्ञाणं ।

B. 35
R. 34

(६) तत्थ कतमं तथागतस्स परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रिय-
परोपरियत्तं यथाभूतं ज्ञाणं ? इध तथागतो सत्तानं आसयं पजानाति, 10
अनुसयं पजानाति, चरितं पजानाति, अधिमुत्ति पजानाति, अप्परजक्खे
महारजक्खे तिक्खिन्द्रिये मुदिन्द्रिये^१ स्वाकारे द्वाकारे सुविज्जापये
दुविज्जापये^२ भब्बाभव्वे सत्ते पजानाति ।

कतमो च सत्तानं आसयो ? “सस्सतो लोको” ति वा,
“असस्सतो लोको” ति वा, “अन्तवा लोको” ति वा, “अनन्तवा लोको” 15
ति वा, “तं जीवं तं सरीरं” ति वा, “अज्जं जीवं अज्जं सरीरं” ति वा,
“होति तथागतो परं मरणा ति वा, “न होति तथागतो परं मरणा” ति वा,
“होति च न च होति तथागतो परं मरणा” ति वा, “नेव होति न न होति
तथागतो परं मरणा” ति वा, इति भवदिट्ठिसन्निस्सिता वा सत्ता होन्ति
विभवदिट्ठिसन्निस्सिता वा । एते वा पन उभो अन्ते अनुपगम्म 20
इदप्पच्चयता पटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अनुलोमिका खन्ति पटिलद्धा
होति यथाभूतं^३ ज्ञाणं । अयं सत्तानं आसयो ।

कतमो च सत्तानं अनुसयो ? सत्तानुसया — कामरागानुसयो,
पटिधानुसयो, मानानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, भवरागानु-
सयो, अविज्जानुसयो । य लोके पियरूपं सातरूपं एत्थ सत्तानं रागानुसयो 25
अनुसेति । यं लोके अप्पियरूपं असातरूपं एत्थ सत्तानं पटिधानुसयो
अनुसेति । इति इमेसु द्वीसु धम्मेसु अविज्जानुपतिता । तदेकद्वो मानो
च दिट्ठि च विचिकिच्छा च दट्ठब्बा । अयं सत्तानं अनुसयो ।

कतमं च सत्तानं चरितं ? पुज्जाभिसङ्खारो, अपुज्जाभि-

सङ्खारो, आनेञ्जाभिसङ्खारो, परित्तभूमको वा महाभूमको वा - इदं सत्तानं चरितं ।

B. 354

कतमा च सत्तानं अधिमुत्ति ? सन्ति सत्ता हीनाधिमुत्तिका, सन्ति सत्ता पणीताधिमुत्तिका । हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके

R. 341

5 सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीता-धिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति ।

अतीतं पि अद्धानं हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेविसु भजिसु पयिरुपासिसु । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेविसु भजिसु पयिरुपासिसु ।

10

अनागतं पि अद्धानं हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति । अयं सत्तानं अधिमुत्ति ।

15

कतमे ते सत्ता महारजक्खा ? दस किलेसवत्थूनि - लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, थीन', उद्धच्चं, अहिरिकं, अनोत्तपं । येसं सत्तानं इमानि दस किलेसवत्थूनि आसेवितानि भावितानि बहुलीकतानि उस्सदगतानि, इमे ते सत्ता महारजक्खा ।

20

कतमे ते सत्ता अप्परजक्खा ? येसं सत्तानं इमानि दस किलेसवत्थूनि अनासेवितानि अभावितानि अबहुलीकतानि अनुस्सदगतानि, इमे ते सत्ता अप्परजक्खा ।

25

कतमे ते सत्ता मुदिन्द्रिया ? पञ्चिन्द्रियानि - सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्जिन्द्रियं । येसं सत्तानं इमानि पञ्चिन्द्रियानि अनासेवितानि अभावितानि अबहुलीकतानि अनुस्सदगतानि, इमे ते सत्ता मुदिन्द्रिया ।

B. 355

कतमे ते सत्ता तिक्खिन्द्रिया ? येसं सत्तानं इमानि पञ्चिन्द्रियानि आसेवितानि भावितानि बहुलीकतानि उस्सदगतानि, इमे ते सत्ता तिक्खिन्द्रिया ।

30

कतमे ते सत्ता द्वाकारा ? ये ते सत्ता पापासया पापानुसया पापचरिता पापाधिमुत्तिका महारजक्खा मुदिन्द्रिया, इमे ते सत्ता द्वाकारा ।

कतमे ते सत्ता स्वाकारा ? ये ते सत्ता कल्याणासया कल्याण-
चरिता कल्याणाधिमुत्तिका अप्परजवखा तिविखिन्द्रिया, इमे ते सत्ता
स्वाकारा ।

कतमे ते सत्ता दुविज्जापया ? ये च' ते सत्ता द्वाकारा, तेव
ते सत्ता दुविज्जापया । ये च' ते सत्ता स्वाकारा, तेव ते सत्ता 5
सुविज्जापया ।

कतमे ते सत्ता अभव्वा ? ये ते सत्ता कम्मावरणेन समन्नागता
किलेसावरणेन समन्नागता विपाकावरणेन समन्नागता अस्सद्धा अच्छ-
न्दिका दुप्पज्जा अभव्वा नियामं ओवकमितुं कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्तं,
इमे ते सत्ता अभव्वा । 10

कतमे ते सत्ता भव्वा ? ये ते सत्ता न कम्मावरणेन समन्नागता
न किलेसावरणेन समन्नागता न विपाकावरणेन समन्नागता सद्धा छन्दिका
पज्जवन्तो भव्वा नियामं ओवकमितुं कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्तं, इमे ते
सत्ता भव्वा ति । या तत्थ पज्जा पज्जानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो
सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं 15
यथाभूतं जाणं ।

R 342

(७) तत्थ कतमं तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं
सङ्किलेस वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं जाण ?

ज्ञायी ति । चत्तारो ज्ञायी । अत्थेकच्चो ज्ञायी सम्पत्तियेव^१
समानं विपत्ती ति पच्चेति, अत्थेकच्चो ज्ञायी विपत्तियेव^२ समानं 20
सम्पत्ती ति पच्चेति, अत्थेकच्चो ज्ञायी सम्पत्तियेव समानं सम्पत्ती ति
पच्चेति, अत्थेकच्चो ज्ञायी विपत्तियेव समानं विपत्ती ति पच्चेति —
इमे चत्तारो ज्ञायी ।

अपरे^३ पि चत्तारो ज्ञायी । अत्थेकच्चो ज्ञायी दन्धं समापज्जति
खिप्पं वुट्ठाति, अत्थेकच्चो ज्ञायी खिप्पं समापज्जति दन्धं वुट्ठाति, अत्थे- 25
कच्चो ज्ञायी दन्धं समापज्जति दन्धं वुट्ठाति, अत्थेकच्चो ज्ञायी खिप्पं
समापज्जति खिप्पं वुट्ठाति — इमे चत्तारो ज्ञायी ।

B. 356

अपरे पि चत्तारो ज्ञायी । अत्थेकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि
समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो; अत्थेकच्चो ज्ञायी

१. व — सी०, रो० । २. सम्पत्तियेव — सी०, स्या० । ३. विपत्तियेव — सी०, स्या० ।
४. अपरो — सी० ।

समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो; अत्येकञ्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति, समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च; अत्येकञ्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो – इमे चत्तारो ज्ञायी ।

- 5 **ज्ञानं** ति । चत्तारि ज्ञानानि – पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

विमोक्खो ति । अट्ठ विमोक्खो । रूपी^१ रूपानि पस्सति – अयं पठमो विमोक्खो । अज्झत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति – अयं दुतियो विमोक्खो । सुभन्तेव अधिमुत्तो होति – अयं ततियो विमोक्खो ।

- 10 सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्यङ्गमा नानत्त-सञ्जानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उप-सम्पज्ज विहरति – अयं चतुत्थो विमोक्खो । सब्बसो आकासानञ्चा-यतनं समतिक्कम्म अनन्तं विञ्जाणं^२ ति^३ विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति – अयं पञ्चमो विमोक्खो । सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं
- R. 343 15 समतिक्कम्म नत्थि किञ्चि ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति – अयं छट्ठो विमोक्खो । सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समति-क्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति – अयं सत्तमो विमोक्खो । सब्बसो नेवसञ्जानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्जा-वेदयितनरोधं उपसम्पज्ज विहरति – अयं अट्ठमो विमोक्खो ।

- 20 **समाधी** ति । तयो समाधी – सवितक्कसविचारो समाधि, अवितक्कविचारमत्तो समाधि, अवितक्कअविचारो समाधि ।

- B. 357 **समापत्ती** ति । नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो – पठमज्ज्ञान-समापत्ति, दुतियज्ज्ञानसमापत्ति, ततियज्ज्ञानसमापत्ति, चतुत्थज्ज्ञान-समापत्ति, आकासानञ्चायतनसमापत्ति, विञ्जाणञ्चायतनसमापत्ति,
- 25 आकिञ्चञ्चायतनसमापत्ति, नेवसञ्जानासञ्चायतनसमापत्ति, सञ्जा-वेदयितनरोधसमापत्ति ।

सङ्कुलेसं ति । हानभागियो धम्मो । बोदानं ति । विसेस-भागियो धम्मो । बुद्धानं ति । बोदानं पि बुद्धानं, तम्हा तम्हा समाधिम्हा बुद्धानं पि बुद्धानं ति । या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्म-

विचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं जाणं ।

(८) तत्थ कतमं तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं जाणं ?

इध तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यधीदं^१ — 5
 एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो
 पञ्च पि जातियो दस^२ पि^३ जातियो वीसं^४ पि^५ जातियो तिसं पि जातियो
 चत्तालीसं^६ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसत्तं पि जातिसहस्स
 पि जातिसत्तसहस्सं पि अनेके पि संवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठकप्पे अनेके पि
 संवट्ठिविवट्ठकप्पे “अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो 10
 एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी” एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि;
 तत्राप्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटि-
 मवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो” ति । इति साकारं
 सउट्ठेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरती ति । या तत्थ पञ्चा
 पजानना ... पे० .. अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स 15
 पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं जाणं ।

(९) तत्थ कतमं तथागतस्स सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं^१ जाणं ?

R. 344

इध तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
 सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते 20
 दुग्गते यथाकम्मूपगे^२ सत्ते पजानाति — “इमे वत भोन्तो सत्ता काय-
 दुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन
 समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्म-
 समादाना । ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं
 उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वची- 25
 सुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका
 सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना । ते कायस्स भेदा परं मरणा
 सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना” ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-

B. 358

१. सेय्यधिदं — म० । २. दसप्पि — र० । ३-३. वीसतिप्पि — सी० । ४. चत्ता-
 लीसं — सी०, र० । ५. एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी — सी०, स्या०, र० । ६. स्या० पोत्यके
 नत्थि । ७. यथाकम्मूपगे — स्या०, र० ।

क्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाती ति । या तत्थ पज्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं तथागतस्स सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं जाणं ।

5 (१०) तत्थ कतमं तथागतस्स आसवानं खयं^१ यथाभूतं जाणं ?

इध तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती
ति । या तत्थ पज्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
- इदं तथागतस्स आसवानं खयं यथाभूतं जाणं ति* ।

जाणविभङ्गो निट्ठितो ।

—:०:—

१. खये - सी०, रो० । *एत्थ - 'इमानि दस तथागतस्स तथागतबलानि वेहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसवो ढान पट्टिजानाति परिसानु सीहनादं नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति । एवं दसविधेन जाणवत्त्वं ति सी०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो दिस्सति ।

१७. खुदकवत्थुविभङ्गो

॥ १. मातिकाउद्देशो

१. एककमातिका

(१) जातिमदो	(२५) परिणाहमदो ^३	B. 359, R. 345
(२) गोत्तमदो	(२६) सण्ठानमदो	
(३) आरोग्यमदो	(२७) पारिपूरिमदो	
(४) योब्वनमदो	(२८) मदो	
(५) जीवितमदो	(२९) पमादो	5
(६) लाभमदो	(३०) थम्भो	
(७) सक्कारमदो	(३१) सारम्भो	
(८) गरुकारमदो	(३२) अत्रिच्छता ^४	
(९) पुरेक्खारमदो	(३३) महिच्छता	
(१०) परिवारमदो	(३४) पापिच्छता	10
(११) भोगमदो	(३५) सिङ्गं	
(१२) वण्णमदो	(३६) तिन्तिणं	
(१३) सुतमदो	(३७) चापत्यं	
(१४) पटिभानमदो ^१	(३८) असभागवुत्ति	
(१५) रत्तञ्जुमदो	(३९) अरति	15
(१६) पिण्डपातिकमदो	(४०) तन्दी ^५	
(१७) अनवज्जातमदो ^२	(४१) विजम्भिता ^६	
(१८) इरियापथमदो	(४२) भत्तसम्मदो	
(१९) इद्धिमदो	(४३) चेतसो च ^७ लीनत्तं	
(२०) यसमदो	(४४) कुहना	20
(२१) सीलमदो	(४५) लपना	
(२२) ज्ञानमदो	(४६) नेमित्तिकता	
(२३) सिप्पमदो	(४७) निप्पेसिकता	
(२४) आरोहमदो	(४८) लाभेन लाभं निजिगीसनता ^८	R. 346

१. पटिभाणमदो - सी०, स्या०, रो० । २. अनवज्जात्तिमदो - स्या०, रो० ।
 ३. परिणाहमदो - सी० । ४. अत्रिच्छता - स्या०, रो० । ५. तन्दि - सी०, स्या० ।
 ६. विजम्भिका - सी०, स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्यकेमु नत्वि । ८. निजिगीसनता -
 सी०; जिगीसनता - स्या०, रो० ।

- (४६) सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५०) सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५१) हीनोहमस्मी ति मानो
 (५२) सेय्यस्स सेय्योहमस्मी ति मानो
 5 (५३) सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५४) सेय्यस्स हीनोहमस्मी ति मानो
 (५५) सदिसस्स सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५६) सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५७) सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो
 10 (५८) हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५९) हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो
 (६०) हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो
 (६१) मानो (६६) जनपदवितक्को
 (६२) अतिमानो (७०) अमरवितक्को
 15 (६३) मानातिमानो (७१) परानुदयतापटि-
 (६४) ओमानो सयुत्तो^१ वितक्को
 (६५) अधिमानो (७२) लाभसक्कारसिलोक्-
 (६६) अस्मिमानो पटिसंयुत्तो वितक्को
 (६७) मिच्छामानो (७३) अनवञ्जत्तिपटि-
 20 (६८) जातिवितक्को संयुत्तो वितक्को

२. दुक्कमात्तिका

- (१) कोधो च, उपनाहो च (६) भवदिट्ठि च, विभवदिट्ठि च
 (२) मक्खो च, पळासो^२ च (७) सस्सतदिट्ठि च, उच्छेद-
 (३) इस्सा च, मच्छरियं च दिट्ठि च
 (४) माया च, साठेय्यं^३ च (८) अन्तवादिट्ठि च, अनन्तवा-
 B. 360 25 (५) अविज्जा च, भवतण्हा च दिट्ठि च

१. परानुदयतापटिसंयुत्तो - स्या० । २. पलासो - सी०, स्या०, रो० । ३. साठेय्यं - स्या० ।

- (६) पुब्बन्तानुदिट्ठि च, अपरन्तानुदिट्ठि च
 (१०) अहिरिकं च, अनोत्तप्पं च
 (११) दोवचस्सता च, पापमित्तता च
 (१२) अनज्जवो^१ च, अमद्वो च
 (१३) अक्खन्ति च, असोरच्चं च 5
 (१४) असाखल्यं^२ च, अप्पटिसन्यारो च
 (१५) इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता च, भोजने अमत्तञ्जुता च R. 347
 (१६) मुट्ठस्सच्चं^३ च, असम्पज्ज्जं च
 (१७) सीलविपत्ति च, दिट्ठिविपत्ति च
 (१८) अज्झत्तसंयोजनं च, बहिद्वासंयोजनं च 10

३. तिकमातिका

- (१) तीणि अकुसलमूलानि (१५) तीणि तित्थायतनानि
 (२) तयो अकुसलवितक्का (१६) तयो किञ्चना
 (३) तिस्सो अकुसलसञ्जा (१७) तीणि अङ्गणानि
 (४) तिस्सो अकुसलधातुयो (१८) तीणि मलानि
 (५) तीणि दुच्चरितानि (१९) तीणि विसमानि 15
 (६) तयो आसवा (२०) अपरानि पि तीणि
 (७) तीणि संयोजनानि विसमानि
 (८) तिस्सो तण्हा (२१) तयो अग्गी
 (९) अपरा पि तिस्सो तण्हा (२२) तयो कसावा
 (१०) अपरा^४ पि तिस्सो तण्हा^४ (२३) अपरे पि तयो कसावा 20
 (११) तिस्सो एसना (२४) अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि,
 (१२) तिस्सो विधा मिच्छादिट्ठि
 (१३) तीणि भयानि (२५) अरति, विहेसा, अधम्म-
 (१४) तीणि तमानि चरिया
 (२६) दोवचस्सता, पापमित्तता, नानत्तसञ्जा 25

१. अनाज्जवो - स्या० । २. असाखल्लं - सी० । ३. मुट्ठस्सच्चं - सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ४-४. म० पोत्यके नत्थि, अपरा पि तिस्सो तण्हा, अपरा... - रो० ।

- (२७) उद्धृत्तं, कोसज्जं, पमादो
 (२८) असन्तुट्ठिता, असम्पज्जता, महिच्छता
 (२९) अहिरिकं, अनोत्तप्पं, पमादो
 (३०) अनादरियं, दोवचस्सता, पापमित्तता
 5 (३१) अस्सद्धियं, अवदज्जता, कोसज्जं
 (३२) उद्धृत्तं, असंवरो, दुस्सील्यं
 (३३) अरियानं अदस्सनकम्यता, सद्धम्मं असोतुकम्यता,
 उपारम्भचित्तता
 (३४) मुट्ठस्सच्चं, असम्पज्जज्जं, चेतसो विक्खेपो
 R 348 10 (३५) अयोनिसो मनसिकारो, कुम्मगसेवना, चेतसो च
 लीनत्तं

४. चतुक्कमात्मिका

- (१) चत्तारो आसवा (१०) अपरे पि चत्तारो
 (२) चत्तारो गन्था अनरियवोहारा
 B 361 (३) चत्तारो ओघा (११) चत्तारि दुच्चरितानि
 15 (४) चत्तारो योगा (१२) अपरानि पि चत्तारि
 (५) चत्तारि उपादानानि दुच्चरितानि
 (६) चत्तारो तण्हप्पादा (१३) चत्तारि भयानि
 (७) चत्तारि अगतिगमनानि (१४) अपरानि पि चत्तारि
 (८) चत्तारो विपरियासा^१ भयानि
 20 (९) चत्तारो अनरियवोहारा (१५) चतस्सो दिट्ठियो

५. पञ्चकमात्मिका

- (१) पञ्चोरम्भागियानि (३) पञ्च मच्छरियानि
 संयोजनानि (४) पञ्च सङ्गा
 (२) पञ्चुद्धभागियानि (५) पञ्च सल्ला
 संयोजनानि (६) पञ्च चेतोखिला
 25 (७) पञ्च चेतसोविनिबन्धा

१. विपरियेसा - सी०, स्था०, रो० ।

- (८) पञ्च नीवरणानि (१२) पञ्च व्यसना
 (९) पञ्च कम्मनि आनन्त- (१३) पञ्च अक्खन्तिया
 रिकानि^१ आदीनवा
 (१०) पञ्च दिट्ठियो (१४) पञ्च भयानि
 (११) पञ्च वेरा
 (१५) पञ्च दिट्ठधम्मनिब्बानवादा

5

६. छक्कमातिका

- (१) छ विवादमूलानि (८) छ सोमनस्सुपविचारा R. 349
 (२) छ छन्दरागा^२ (९) छ दोमनस्सुपविचारा
 (३) छ विरोधवत्थूनि (१०) छ उपेक्खुपविचारा^३
 (४) छ तण्हाकाया (११) छ गेहसितानि 10
 (५) छ अगारवा सोमनस्सानि
 (६) छ परिहानिया धम्मा (१२) छ गेहसितानि
 (७) अपरे पि छ परिहानिया दोमनस्सानि
 धम्मा (१३) छ गेहसिता उपेक्खा
 (१४) छ दिट्ठियो 15

७. सत्तकमातिका

- (१) सत्त अनुसया (४) सत्त असद्धम्मा
 (२) सत्त संयोजनानि (५) सत्त दुच्चरितानि
 (३) सत्त परियुट्ठानानि (६) सत्त माना
 (७) सत्त दिट्ठियो

८. अट्ठकमातिका

- (१) अट्ठ किलेसवत्थूनि (३) अट्ठसु लोकधम्मेषु 20 B. 362
 (२) अट्ठ कुसीतवत्थूनि चित्तस्स पटिघातो

१. अनन्तरिकानि - रो० । २. छन्दरागा गेहसिता धम्मा - स्या०, रो० ।

३. उपेक्खुपविचारा - स्या० ।

- (४) अट्ट अनरियवोहारा (७) अट्ट असञ्जिवादा
 (५) अट्ट मिच्छता (८) अट्ट नेवसञ्जि-
 (६) अट्ट पुरिसदोसा नासञ्जिवादा

६. नवकमातिका

- 5 (१) नव आघातवत्थूनि (५) नव इञ्जितानि
 (२) नव पुरिसमलानि (६) नव मञ्जितानि
 (३) नवविधा माना (७) नव फन्दितानि
 (४) नव तण्हामूलका^१ धम्मा (८) नव पपञ्चितानि
 (९) नव सङ्खतानि

१०. दसकमातिका

- 10 (१) दस किलेसवत्थूनि (५) दस मिच्छता
 (२) दस आघातवत्थूनि (६) दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि
 (३) दस अकुसलकम्मपथा (७) दसवत्थुका अन्तर्गाहिका
 (४) दस संयोजनानि दिट्ठि

११. तण्हाविचरितानि

- अट्टारस तण्हाविचरितानि अञ्जत्तिकस्स उपादाय, अट्टारस
 तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय, तदेकज्जं अभिसञ्जुहत्वा^२
 15 अभिसङ्खिपित्वा छत्तिस्स तण्हाविचरितानि होन्ति । इति अतीतानि
 छत्तिस्स तण्हाविचरितानि, अनागतानि छत्तिस्स तण्हाविचरितानि,
 पच्चुप्पन्नानि छत्तिस्स तण्हाविचरितानि, तदेकज्जं अभिसञ्जुहत्वा
 अभिसङ्खिपित्वा अट्ट तण्हाविचरितसतं होति । यानि च द्वासट्ठि
 दिट्ठिगतानि ब्रह्मजाले वेय्याकरणे वुत्तानि भगवता ।

— ० —

§ २. एककमातिकानिद्देशो

(१) जातिमदो

B. 363, 20
R. 350

१. तत्थ कतमो जातिमदो ?

जातिं पटिच्च मदो मज्जना मज्जितत्तं मानो मज्जना मज्जि-

१. तण्हामूलिका - सी० । २. अभिसञ्जुहत्वा - म०, एवमुपरि पि ।

तत्तं उन्नति^१ उन्नामो^२ धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
बुच्चति “जातिमदो” ।

(२-२७) गोत्तमदादी

२. तत्थ कतमो गोत्तमदो ?

गोत्तं पटिच्च ... पे० ... आरोग्यं पटिच्च ... पे०... योब्बनं
पटिच्च ... पे०... जीवितं पटिच्च ... पे०... लाभं पटिच्च ... पे०... सक्कारं 5
पटिच्च ... पे०... गरुकारं पटिच्च ... पे०... पुरेक्खारं पटिच्च ... पे०...
परिवारं पटिच्च पे० . भोगं पटिच्च .. पे०.. वण्णं पटिच्च . पे०...
सुतं पटिच्च .. पे० . पटिभानं पटिच्च ... पे० . रत्तञ्जुतं पटिच्च
.. पे०... पिण्डपातिकत्तं पटिच्च .. पे० .. अनवञ्जातं पटिच्च ... पे० .
इरियापथं पटिच्च पे० इद्धि पटिच्च . पे० . यसं पटिच्च . पे०... 10
सीलं पटिच्च .. पे० . ज्ञानं पटिच्च .. पे० . सिप्पं पटिच्च ... पे०...
आरोहं पटिच्च पे० परिणाह पटिच्च पे० सण्ठाणं पटिच्च
.. पे०... पारिपूरि पटिच्च मदो मज्जना मज्जितत्तं मानो^३ मज्जना
मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
बुच्चति “पारिपूरिमदो” । 15

(२८) मदो

३. तत्थ कतमो मदो ?

यो मदो मज्जना मज्जितत्तं मानो मज्जना मज्जितत्तं उन्नति
उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं बुच्चति “मदो” ।

(२९) पमादो

४. तत्थ कतमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु 20
वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो वोस्सगानुप्पदानं कुसलानं वा धम्मानं
भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता^३
ओलीनवुत्तिता निक्खित्तच्छन्दता^४ निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना

१-१. उण्णति उण्णामो - स्या०; उण्णति उण्णमो - रो०, एवमुपरि पि । २. मानो
च - म० । ३. अनट्ठित० - सी०, रो० । ४. निक्खित्तच्छन्दता - स्या० ।

अबहुलीकम्भं अनधिष्ठानं अननुयोगो पमादो, यो एवरूपो पमादो पमज्जना पमज्जितत्तं – अयं वुच्चति “पमादो” ।

(३०) थम्भो

५. तत्थ कतमो थम्भो ?

यो थम्भो थम्भना थम्भितत्तं कक्खळियं^१ फारुसियं^२ उजुचित्तता

५ अमुदुता – अयं वुच्चति “थम्भो” ।

(३१) सारम्भो

B. 364

६. तत्थ कतमो सारम्भो ?

यो सारम्भो पटिसारम्भो सारम्भना पटिसारम्भना पटि-
सारम्भितत्तं – अयं वुच्चति “सारम्भो” ।

(३२) अत्रिच्छता

७. तत्थ कतमा अत्रिच्छता ?

१० इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खा-
R. 351 रेहि^३ पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्ठस्स भिय्योकम्यता, या एवरूपा
इच्छा इच्छागता^४ अत्रिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो – अयं
वुच्चति “अत्रिच्छता” ।

(३३) महिच्छता

८. तत्थ कतमा महिच्छता ?

१५ इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खा-
रेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्ठस्स भिय्योकम्यता, या एवरूपा इच्छा
इच्छागता महिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो – अयं वुच्चति
“महिच्छता” ।

(३४) पापिच्छता

९. तत्थ कतमा पापिच्छता ?

२० इधेकच्चो अस्सद्धो समानो “सद्धो ति मं जनो जानातू” ति
इच्छति, दुस्सीलो समानो “सीलवा ति मं जनो जानातू” ति इच्छति,

१. कक्खळियं – सी०, रो० । २. फारुसियं – रो० । ३. इतरितर० – स्या० ।

४. इच्छागतं – स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

अप्पस्सुतो समानो “बहुस्सुतो ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, सङ्ग-
णिकारामो समानो “पविवित्तो ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, कुसीतो
समानो “आरद्धविरियो ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, मुटुस्सती^१
समानो “उपट्ठितस्सती ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, असमाहितो
समानो “समाहितो ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, दुप्पञ्जो समानो 5
“पञ्जवा ति मं जनो जानातू” ति इच्छति, अखीणासवो समानो
“खीणासवो ति मं जनो जानातू” ति इच्छति — या एवरूपा इच्छा
इच्छागता पापिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो — अयं
वुच्चति “पापिच्छता” ।

(३५) सिङ्गं

१०. तत्थ कतमं सिङ्गं ?

10

यं सिङ्गं सिङ्गारता चातुरता^२ चातुरियं परिकखत्तता^३ पारिक्ख-
त्तियं^४ — इदं वुच्चति “सिङ्गं” ।

(३६) तिन्तिणं

११. तत्थ कतमं तिन्तिणं ?

यं तिन्तिणं तिन्तिणायना तिन्तिणायितत्तं लोलुप्पं लोलुप्पायना
लोलुप्पायितत्तं पुच्छञ्जिकता^५ साधुकम्पता — इदं वुच्चति “तिन्तिणं” । 15

(३७) चापल्यं

१२. तत्थ कतमं चापल्यं ?

B. 365

चीवरमण्डना पत्तमण्डना सेनासनमण्डना इमस्स वा पूतिकायस्स
बाहिरानं वा परिकखारानं मण्डना विभूसना केटना^६ परिकेटना^७
गिद्धिकता^८ गिद्धिकत्तं^९ चपलता चापल्यं — इदं वुच्चति “चापल्यं” ।

(३८) असभागवुत्ति

१३. तत्थ कतमं असभागवुत्ति ?

20

मातरि वा पितरि वा जेट्ठे वा भातरि वा आचरियेसु वा
उपज्झार्ये^{१०} वा बुद्धे वा सावकेसु वा अञ्जतरञ्जतरसु गरुट्टानियेसु^{११}

१ मुटुस्सति — सी०, स्या०, रो० । २ चातुरता — स्या०, रो० । ३ परिकखत्तता —
स्या० । ४ पारिक्खत्तियं — स्या०; परिकखत्तियं — रो० । ५ पुच्छिकता — स्या०, रो० ।
६-६. केटना परिकेटना — सी० । ७-७. गेधिकता गेधिकत्तं — सी० । ८. उपज्झार्येसु —
सी० । ९. गरुट्टानियेसु — सी०; गरुट्टनिकेसु — स्या०; व गरुट्टानियेसु — रो० ।

विष्पटिकूलगाहिता^१ विपच्चनीकसातता^२ अनादरियं अनादरियता^३
अगारवता अप्पतिस्सवता^४ - अयं वुच्चति "असभागवुत्ति" ।

(३६) अरति

१४. तत्थ कतमा अरति ?

पत्तेसु वा सेनासनेसु अञ्जतरञ्जतरेसु वा अधिकुसलेसु
५ धम्मेसु^५ अरति अरतिता अनभिरति अनभिरमणा उक्कण्ठिता परि-
तस्सिता^६ - अयं वुच्चति "अरति" ।

(४०) तन्दी

१५. तत्थ कतमा तन्दी ?

या तन्दी तन्दियना तन्दिमनकता आलस्यं आलस्यायना^७
आलस्यायितत्तं^८ - अयं वुच्चति "तन्दी" ।

(४१) विजम्भिता

१० १६. तत्थ कतमा विजम्भिता ?

या कायस्स जम्भना विजम्भना आनमना विनमना सन्नमना
पणमना व्याधियकं^९ - अयं वुच्चति "विजम्भिता" ।

(४२) भत्तसम्मदो

१७ तत्थ कतमो भत्तसम्मदो ?

या भुत्ताविस्स भत्तमुच्छा भत्तकिलमथो भत्तपरिळाहो^{१०} काय-
१५ दुट्ठुल्लं - अयं वुच्चति "भत्तसम्मदो" ।

(४३) चेतसो च लीनत्तं

१८. तत्थ कतमं चेतसो च^{११} लीनत्तं ?

या चित्तस्स अकल्यता^{१२} अकम्मञ्जता ओलीयना सल्लीयना
लीनं लीयना लीयितत्तं थीनं थीयना थीयितत्तं चित्तस्स - इदं वुच्चति
"चेतसो च लीनत्तं" ।

१. विष्पटिकूलगाहिता - सी०, स्या०, विष्पटिकूलगाहिता - रो० । २. विपच्च-
निकसातता - सी० । ३. अनादरता - स्या०, रो० । ४. अप्पटिस्सवता - स्या०, रो० ।
५. धम्मेसु वा - रो० । ६. परितसिता - स्या० । ७-७. आलस्यायना आलस्यायितत्तं -
स्या०, रो० । ८. व्याधियकं - सी०, रो० । ९. भत्तपरिळाहो - सी० । १०. स्या०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । ११. अकल्लता - सी० ।

(४४) कुहना

१९. तत्थ कतमा कुहना ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निस्सितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स पच्चयपटिसेवनसङ्घातेन वा सामन्तजप्पितेन वा इरियापथस्स वा अठपना^१ ठपना सण्ठपना भाकुटिता^२ भाकुटियं कुहना कुहायना कुहितत्तं - अयं वुच्चति "कुहना" ।

5

(४५) लपना

२०. तत्थ कतमा लपना ?

B. 366

लाभसक्कारसिलोकसन्निस्सितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स या परेसं आलपना लपना सल्लपना उल्लपना समुल्लपना उल्लहना समुल्लहना उक्काचना^३ समुक्काचना^३ अनुप्पियभाणिता चाटुकम्यता^४ मुग्गसूप्यता^५ पारिभट्यता^६ - अयं वुच्चति "लपना" ।

10

(४६) नेमित्तिकता

२१. तत्थ कतमा नेमित्तिकता ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निस्सितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स यं परेसं निमित्तं निमित्तकम्मं ओभासो ओभासकम्मं सामन्तजप्पा परिकथा - अयं वुच्चति "नेमित्तिकता" ।

R 353

(४७) निष्पेसिकता

२२. तत्थ कतमा निष्पेसिकता ?

15

लाभसक्कारसिलोकसन्निस्सितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स या परेसं अवकोसना वम्भना गरहणा उक्खेपना समुक्खेपना खिपना सङ्खिपना पापना सम्पापना अवण्णहारिका परपिट्ठिमंसिकता - अयं वुच्चति "निष्पेसिकता" ।

(४८) लाभेन लाभं निजिगीसनता

२३. तत्थ कतमा लाभेन लाभं निजिगीसनता ?

20

लाभसक्कारसिलोकसन्निस्सितो पापिच्छो इच्छापकतो इतो

१. अट्टपना - सी०, स्या०, रो० । २. भाकुटिका - स्या०, रो० । ३-३. उक्कापना समुक्कापना - स्या० । ४. पाटुकम्यता - स्या०, रो० । ५. मुग्गसूपता - स्या०; मुग्गसूप्यता - रो० । ६. पारिभट्टता - सी०, रो० ।

लद्धं आमिसं अमुत्र हरति अमुत्र वा लद्धं आमिसं इध आहरति, या एवरूपा आमिसस्स^१ एट्ठि गवेट्ठि परियेट्ठि एसना गवेसना परियेसना - अयं वुच्चति "लाभेन लाभं निजिगीसनता" ।

(४६) सेय्योहमस्मी ति मानो

२४. तत्थ कतमो सेय्योहमस्मी ति मानो ?

- 5 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन^३ वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना
मानं जप्पेति, यो एवरूपो मानो मज्जना मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो
धजो सम्पग्गाहो^३ केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "सेय्योहमस्मी ति
10 मानो" ।

(५०) सदिसोहमस्मी ति मानो

२५. तत्थ कतमो सदिसोहमस्मी ति मानो ?

- B. 367 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना
15 मानं जप्पेति, यो एवरूपो मानो मज्जना मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो
धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "सदिसोहमस्मी
ति मानो" ।

(५१) हीनोहमस्मी ति मानो

२६. तत्थ कतमो हीनोहमस्मी ति मानो ?

- 20 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना
ओमानं जप्पेति, यो एवरूपो ओमानो ओमज्जना ओमज्जितत्तं हीळना
ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुज्जा अत्तवज्जा^४ अत्तपरिभवो - अयं
वुच्चति "हीनोहमस्मी ति मानो" ।

१. आमिसेन आमिसस्स - सी०, स्या०, रो० । २. विज्जाट्टानेन - स्या०, रो० ।

३. सम्पग्गाहो - सी०, एवमुपरि पि । ४. अत्तावज्जा - स्या० ।

(५२) सेय्यस्स सेय्योहमस्मी ति मानो

२७. तत्थ कतमो सेय्यस्स सेय्योहमस्मी ति मानो ?

R. 354

इधेकच्चो सेय्यो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खरताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना परेहि सेय्यं अत्तानं दहति; सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मज्जाना मज्जितत्तं उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्पता चित्तस्स — अयं वुच्चति “सेय्यस्स सेय्योहमस्मी ति मानो” ।

(५३) सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो

२८. तत्थ कतमो सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो ?

इधेकच्चो सेय्यो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खरताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना परेहि सदिसं अत्तानं दहति; सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मज्जाना मज्जितत्तं उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्पता चित्तस्स — अयं वुच्चति “सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो” ।

(५४) सेय्यस्स हीनोहमस्मी ति मानो

२९. तत्थ कतमो सेय्यस्स हीनोहमस्मी ति मानो ?

15

इधेकच्चो सेय्यो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खरताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना परेहि हीनं अत्तानं दहति; सो तं निस्साय ओमानं जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमज्जाना ओमज्जितत्तं हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुज्जा अत्तवज्जा अत्तपरिभवो — अयं वुच्चति “सेय्यस्स हीनोहमस्मी ति मानो” ।

B. 368

(५५) सदिसस्स सेय्योहमस्मी ति मानो

३०. तत्थ कतमो सदिसस्स सेय्योहमस्मी ति मानो ?

इधेकच्चो सदिसो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा ... पे०... अज्जातरज्जातरेन वत्थुना परेहि सेय्यं अत्तानं दहति; 25

सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं
... पे०... केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति “सदिसस्स सेय्योहमस्मी
ति मानो” ।

(५६) सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो

३१. तत्थ कतमो सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो ?

- 5 इधेकच्चो सदिसो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा
... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिसं अत्तानं दहति;
सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं
उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति
“सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो” ।

(५७) सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो

- 10 ३२. तत्थ कतमो सदिसस्स^१ हीनोहमस्मी ति मानो ?

इधेकच्चो सदिसो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन
वा ... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि हीनं अत्तानं दहति;
सो तं निस्साय ओमानं^२ जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमञ्जाना
ओमञ्जितत्तं हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुञ्जा अत्तवञ्जा^३
15 अत्तपरिभवो - अयं वुच्चति “सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो” ।

(५८) हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो

३३. तत्थ कतमो हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो ?

- इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा
... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सेय्यं अत्तानं दहति; सो तं
निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं उन्नति
20 उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति “हीनस्स
सेय्योहमस्मी ति मानो” ।

(५९) हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो

३४. तत्थ कतमो हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो ?

इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा

... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिसं अत्तानं दहति; सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो" ।

R. 355

(६०) हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो

३५. तत्थ कतमो हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो ? 5

इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा ... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिसं अत्तानं दहति; सो तं निस्साय ओमानं जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमञ्जना ओमञ्जितत्तं हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुञ्जा अत्तवञ्जा अत्तपरिभवो - अयं वुच्चति "हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो" । 10

(६१) मानो

३६. तत्थ कतमो मानो ?

यो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "मानो" ।

(६२) अतिमानो

३७. तत्थ कतमो अतिमानो ?

इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा ... पे०... 15
अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि^१ अत्तानं^२ अतिमञ्जति । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "अतिमानो" ।

(६३) मानातिमानो

३८. तत्थ कतमो मानातिमानो ?

इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा ... पे०... 20
अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना पुब्बकालं परेहि सदिसं अत्तानं दहति, अपरकालं^३ अत्तानं सेय्यं दहति* । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं

१. परे - स्या० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. अपरकाले - रो० । * एत्थ - 'परेहि हीनं न दहती' ति स्या०, रो० पोत्थकेसु अधि० पाठो विस्सति ।

उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति “मानातिमानो” ।

(६४) ओमानो

३६. तत्थ कतमो ओमानो ?

B 370 5 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्झेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना
ओमानं जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमज्जाना ओमज्जितत्तं
हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुज्जा अत्तवज्जा अत्तपरिभवो -
अयं वुच्चति “ओमानो” ।

(६५) अधिमानो

10 ४०. तत्थ कतमो अधिमानो ?

अप्पत्ते पत्तसज्जिता, अकते कतसज्जिता, अनधिगते अधिगत-
सज्जिता, असच्छिक्कते सच्छिक्कतसज्जिता, यो एवरूपो मानो मज्जाना
मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
वुच्चति “अधिमानो” ।

(६६) अस्मिमानो

R. 356 15 ४१. तत्थ कतमो अस्मिमानो ?

रूपं अस्मी ति मानो, अस्मी ति छन्दो, अस्मी ति अनुसयो,
वेदना .. पे०... सज्जा ... पे०... सङ्खारा .. पे०... विज्जाणं अस्मी ति
मानो, अस्मी ति छन्दो, अस्मी ति अनुसयो, यो एवरूपो मानो मज्जाना
मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
20 वुच्चति “अस्मिमानो” ।

(६७) मिच्छामानो

४२. तत्थ कतमो मिच्छामानो ?

इधेकच्चो पापकेन वा कम्मायतनेन पापकेन वा सिप्पायतनेन
पापकेन वा विज्जाट्टानेन पापकेन वा सुतेन पापकेन वा पटिभानेन पापकेन
वा सीलेन पापकेन वा वतेन पापकेन वा सीलब्बतेन पापिकाय वा दिट्ठिया
25 अज्जातरज्जातरेन वत्थुना मानं जप्पेति , यो एवरूपो मानो मज्जाना

मञ्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पगाहो केतुकम्यता चित्तस्स — अयं
वुच्चति “मिच्छामानो” ।

(६८) जातिवितक्को

४३. तत्थ कतमो जातिवितक्को ?

जातके आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो — अयं
वुच्चति “जातिवितक्को” ।

5

(६९) जनपदवितक्को

४४. तत्थ कतमो जनपदवितक्को ?

जनपदं आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो — अयं
वुच्चति “जनपदवितक्को” ।

(७०) अमरवितक्को

४५. तत्थ कतमो अमरवितक्को ?

दुक्करकारितापटिसंयुत्तो^१ वा दिट्ठिगतपटिसंयुत्तो वा गेहसितो 10
तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो — अयं वुच्चति “अमरवितक्को” ।

(७१) परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को

४६. तत्थ कतमो परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को ?

B. 371

इधेक्कच्चो गिहिसंसद्दो विहरति सहनन्दी सहसोकी, सुखितेसु
सुखितो, दुक्खितेसु दुक्खितो, उप्पन्नेसु किच्चकरणीयेसु अत्तना वा^२
योगं आपज्जति । यो तत्थ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो — 15
अयं वुच्चति “परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को” ।

(७२) लाभदिपटिसंयुत्तो वितक्को

४७. तत्थ कतमो लाभसक्कारसिलोकपटिसंयुत्तो वितक्को ?

लाभसक्कारसिलोकं आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छा-
सङ्कप्पो — अयं वुच्चति “लाभसक्कारसिलोकपटिसंयुत्तो वितक्को” ।

(७३) अनवञ्जत्तिपटिसंयुत्तो वितक्को

४८. तत्थ कतमो अनवञ्जत्तिपटिसंयुत्तो वितक्को ?

20

इधेक्कच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपाक्ख-

१. दुक्करकारिकापटिसंयुत्तो — स्या०, रो० । २. व — स्या०, रो० ।

R 357

रताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जतरज्जतरेन वत्थुना मा' मं परे अवजानिसू ति । यो तत्थ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छा-सङ्कप्पो - अयं वुच्चति "अनवज्जत्तिपटिसंयुत्तो वितक्को" ।

§ ३. दुक्कमात्तिकानिदेसो

(१) कोधो च उपनाहो च

5 ४६ (क) तत्थ कतमो कोधो ?

यो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं दोसो दुस्सना' दुस्सितत्तं' व्यापत्ति व्यापज्जना व्यापज्जितत्तं विरोधो पटिविरोधो चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "कोधो" ।

(ख) तत्थ कतमो उपनाहो ?

10 पुब्बकालं कोधो, अपरकालं उपनाहो । यो एवरूपो उपनाहो उपनय्हना' उपनय्हितत्तं' अट्टपना' ठपना सण्ठपना अनुसंसन्दना अनुप्प-बन्धना दब्धीकम्मं कोधस्स - अयं वुच्चति "उपनाहो" ।

(२) मक्खो च पळासो च

५०. (क) तत्थ कतमो मक्खो ?

यो मक्खो मक्खायना' मक्खायितत्तं' निट्ठुरियं निट्ठुरियकम्मं -
15 अयं वुच्चति "मक्खो" ।

B. 372

(ख) तत्थ कतमो पळासो ?

यो पळासो पळासायना पळासाहारो' विवादट्टानं युगग्माहो अप्पटिनिस्सग्गो - अयं वुच्चति "पळासो" ।

(३) इस्सा च मक्खुरियं च

५१. (क) तत्थ कतमा इस्सा ?

20 या परलाभसक्कारुक्कारमाननबन्दनपूजनासु इस्सा इस्सायना इस्सायितत्तं उसूया उसूयना उसूयितत्तं - अयं वुच्चति "इस्सा" ।

१. वा - सी० । २-२. दुस्सना दुस्सितत्तं - स्या० । ३-३. उपनय्हना उपनय्हितत्तं - स्या०, उपनय्हना उपनय्हितत्तं - रो० । ४. आट्टपना - सी० । ५-५. मक्खयना मक्खयितत्तं - सी०; मक्खयना मक्खयितत्तं - स्या०, रो० । ६. पळासो - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ७. पळासायितत्तं पळासाहारो - स्या०, रो० ।

(ख) तत्थ कतमं मच्छरियं ?

पञ्च मच्छरियानि — आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभ-
मच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं । यं एवरूपं मच्छेरं मच्छरायना
मच्छरायित्तं वेविच्छं कदरियं कटुकञ्चुकता अगहितत्तं^१ चित्तस्स —
इदं वुच्चति “मच्छरियं” ।

5

(४) माया च साठेय्यं च

५२. (क) तत्थ कतमा माया ?

इधेकच्चो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा,
मनसा दुच्चरितं चरित्वा तस्स पटिच्छादनहेतु^२ पापिकं इच्छं पणिदहति ।
“मा मं जञ्जा” ति इच्छति । “मा मं जञ्जा” ति सङ्कप्पेति^३ ।
“मा मं जञ्जा” ति वाचं भासति । “मा मं जञ्जा” ति कायेन
परक्कमति । या एवरूपा माया मायाविता अच्चासरा वञ्चना
निकति विकिरणा^४ परिहरणा गूहना^५ परिगूहना^६ छादना पटिच्छादना^७
अनुत्तानीकम्म^८ अनाविकम्मं^९ वोच्छादना पापकिरिया — अयं वुच्चति
“माया” ।

R. 358

10

(ख) तत्थ कतमं साठेय्यं ?

15

इधेकच्चो सठो^१ होति परिसठो । यं तत्थ सठं सठता साठेय्यं
कक्करता^२ कक्करियं^३ परिव्वत्तता पारिव्वत्तियं — इदं वुच्चति
“साठेय्यं” ।

(५) अविज्जा च भवतण्हा च

५३. (क) तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो
अकुसलमूलं — अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

20

(ख) तत्थ कतमा भवतण्हा ?

यो भवेसु भवच्छन्दो भवरागो भवनन्दी भवतण्हा भवसिनेहो
भवपरिळाहो भवमुच्छा भवज्झोसानं — अयं वुच्चति “भवतण्हा” ।

१. पणहितत्तं — सी० । २. पटिच्छादनहेतु — सी०, स्या०, रो० । ३. सङ्कप्पति
— स्या० । ४. विकिरणा — सी०; विकीरणा — स्या०, रो० । ५-५. गूहना परिगूहना — सी०,
स्या०, रो० । ६. परिच्छादना — स्या०, रो० । ७. अनुत्तानिकम्मं — सी० । ८. अनावीकम्मं
— सी० । ९. सथो — स्या०, एवमुपरि पि । १०-१०. कक्कत्ता कक्कत्तियं — स्या० ।

(६) भवदिट् च विभवदिट् च

B. 373

५४. (क) तत्थ कतमा भवदिट् ?

“भवस्सति अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “भवदिट्ठि” ।

(ख) तत्थ कतमा विभवदिट् ?

5 “न भवस्सति अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति विभवदिट्ठि^१ ।

(७) सस्सतदिट् च उच्छेददिट् च

५५. (क) तत्थ कतमा सस्सतदिट् ?

“सस्सतो अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं .. पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “सस्सतदिट्ठि” ।

10

(ख) तत्थ कतमा उच्छेददिट् ?

“उच्छिज्जिस्सति अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “उच्छेददिट्ठि” ।

(८) अन्तवादिट् च अनन्तवादिट् च

५६. (क) तत्थ कतमा अन्तवादिट् ?

15 “अन्तवा अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “अन्तवादिट्ठि” ।

R. 359

(ख) तत्थ कतमा अनन्तवादिट् ?

“अनन्तवा अत्ता च लोको चा” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “अनन्तवादिट्ठि” ।

(९) पुब्बन्तानुदिट् च अपरन्तानुदिट् च

५७. (क) तत्थ कतमा पुब्बन्तानुदिट् ?

20 पुब्बन्तं आरब्भ या उप्पज्जति दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “पुब्बन्तानुदिट्ठि” ।

(ख) तत्थ कतमा अपरन्तानुदिट् ?

१. विपरियेसग्गाहो – सी०, रो०; विपरियेसग्गाहो – स्या०, एवमुपरि पि । २. भव-दिट्ठि – सी० ।

अपरन्तं आरब्धं या उपपज्जति दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०...
विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “अपरन्तानुदिट्ठि” ।

(१०) अहिरिकं च अनोत्तप्यं च

५८. (क) तत्थ कतमं अहिरिकं ?

यं न हिरीयति^१ हिरियितब्बेन, न हिरीयति पापकानं अकुसलानं
धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति “अहिरिकं” ।

5

(ख) तत्थ कतमं अनोत्तप्यं ?

यं न ओत्तपपति, ओत्तपितब्बेन न ओत्तपपति पापकानं
अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति “अनोत्तप्यं” ।

(११) दोवचस्सता च पापमित्ता च

५९ (क) तत्थ कतमा दोवचस्सता ?

सहधम्मिके वुच्चमाने^२ दोवचस्सायं दोवचस्सियं दोवचस्सता^३ 10
विप्पटिकुलग्गाहिता^४ विपच्चनीकसातता अनादरियं अनादरता अगार-
वता अप्पत्तिस्सवता - अयं वुच्चति “दोवचस्सता” ।

(ख) तत्थ कतमा पापमित्ता ?

B. 374

ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता मच्छरितो दुप्पञ्जा,
या तेमं सेवना निसेवना संसेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति सम्प- 15
वङ्कता - अयं वुच्चति “पापमित्ता” ।

(१२) अनज्जवो च अमद्दवो च

६०. (क) तत्थ कतमो अनज्जवो ?

यो अनज्जवो अनज्जवता जिम्हता वङ्कता कुटिलता - अयं
वुच्चति “अनज्जवो” ।

(ख) तत्थ कतमो अमद्दवो ?

20

या अमुदुता अमद्दवता कक्खळियं फारुसियं कक्खळता कठिनता^१
उज्जुचित्ता अमुदुता - अयं वुच्चति “अमद्दवो” ।

(१३) अक्खन्ति च असोरच्चं च

६१. (क) तत्थ कतमा अक्खन्ति ?

R. 360

१. हिरियति - स्या०, रो० । २. वुच्चमाने दोवचस्सता - सी० । ३. दोवचस्सिता -
सी० । ४. विप्पटिकुलगाहिता - सी०, स्या०, रो० । ५. अनाज्जवो - स्या०, एवमुपरि पि ।
६. कथिता - स्या० ।

या अक्खन्ति अक्खमनता अनधिवासनता चण्डिकं असुरोपो
अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "अक्खन्ति" ।

(ख) तत्थ कतमं असोरच्चं ?

कायिको वीतिक्कमो वाचसिको वीतिक्कमो कायिकवाचसिको
5 वीतिक्कमो - इदं वुच्चति "असोरच्चं" । सब्बं पि दुस्सील्यं असोरच्चं ।

(१४) असाखल्यं च अप्पटिसन्धारो च

६२. (क) तत्थ कतमं असाखल्यं ?

या सा वाचा कण्डका^१ कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोध-
सामन्ता असमाधिसंवत्तनिका तथारूपिं वाचं भासिता होति । या
तत्थ असण्हुवाचता असखिलवाचता फरुसवाचता - इदं वुच्चति
10 "असाखल्यं" ।

(ख) तत्थ कतमो अप्पटिसन्धारो ?

द्वे पटिसन्धारा - आमिसपटिसन्धारो च धम्मपटिसन्धारो च ।
इधेक्कच्चो अप्पटिसन्धारको होति आमिसपटिसन्धारेन वा धम्मपटि-
सन्धारेन वा - अयं वुच्चति "अप्पटिसन्धारो" ।

(१५) इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता च भोजने अमत्तञ्जुता च

15 ६३. (क) तत्थ कतमा इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता ?

इधेक्कच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनुव्यञ्जन-
ग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा
पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति,
न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं
B. 975 20 सुत्वा ... पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा
... पे० ... कायेन फोट्टब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विज्झाय निमित्त-
ग्गाही होति अनुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं
विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स
संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये न संवरं
25 आपज्जति । या इमेसं छद्दं इन्द्रियानं अगुत्ति अगोपना अनारक्खो असंवरो
- अयं वुच्चति "इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता" ।

१. अण्डका - सी०, स्या०, रो० । २. अपटिसन्धारा - सी० ।

(ख) तत्थ कतमा भोजने अमत्तञ्जुता ?

इधेकच्चो अप्पटिसङ्खा अयोनिस्सो आहारं आहारेति दवाय मदाय मण्डनाय विभूसनाय । या तत्थ असन्तुट्ठिता अमत्तञ्जुता अप्पटिसङ्खा भोजने — अयं वुच्चति “भोजने अमत्तञ्जुता ।”

(१६) मुट्ठस्सच्चं च असम्पजज्जं च

६४. (क) तत्थ कतमं मुट्ठस्सच्चं ?

5

या अस्सति^१ अननुस्सति अप्पटिस्सति अस्सति^१ अस्सरणता अघारणता पिलापनता सम्मुसनता — इदं वुच्चति “मुट्ठस्सच्चं” ।

(ख) तत्थ कतमं असम्पजज्जं ?

R. 361

यं अज्जाणं अदस्सनं .. पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं — इदं वुच्चति “असम्पजज्जं” ।

10

(१७) सीलविपत्तिं च दिट्ठिविपत्तिं च

६५. (क) तत्थ कतमा सीलविपत्तिं ?

यो^१ कायिको वीतिक्कमो वाचसिको वीतिक्कमो कायिकवाचसिको वीतिक्कमो — अयं वुच्चति “सीलविपत्ति” । सब्बं पि दुस्सील्यं सीलविपत्ति ।

(ख) तत्थ कतमा दिट्ठिविपत्तिं ?

15

“नत्थि दिट्ठं, नत्थि यिट्ठं ...पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती” ति — या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो — अयं वुच्चति “दिट्ठिविपत्ति” । सब्बा पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठिविपत्ति ।

(१८) अज्झत्तसंयोजनं च बहिद्दासंयोजनं च

६६. (क) तत्थ कतमं अज्झत्तसंयोजनं ?

20

पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि — अज्झत्तसंयोजनं ।

(ख) पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि — बहिद्दासंयोजनं ।

•

§ ४. तत्त्वमातिकानिद्देशो

(१) तीणि अकुसलमूलानि

६७. तत्थ कतमानि तीणि अकुसलमूलानि ?

B. 376

१. अस्सति — सी०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

लोभो, दोसो, मोहो ।

(क) तत्थ कतमो लोभो ?

यो रागो सारागो अनुनयो अनुरोधो नन्दी नन्दिरागो^१ चित्तस्स
सारागो इच्छा मुच्छा अज्झोसानं गेधो परिगेधो^२ सङ्गो^३ पङ्को एजा
५ माया जनिका^४ सञ्जननी सिब्बिनी जालिनी सरिता विसत्तिका सोतं^५
विसटा आयूहनी^६ दुतिया पणिधि भवनेत्ति^७ वनं वनथो सन्धवो^८ सिनेहो^९
अपेक्खा पटिबन्धु^{१०} आसा आसीसना^{११} आसीसितत्तं^{१२} रूपासा सदासा
गन्धासा रसासा फोटुब्बासा लाभासा धनासा पुत्तासा जीवितासा जप्पा^{१३}
अभिजप्पा जप्पना^{१४} जप्पितत्तं लोलुपं लोलुप्पायना लोलुप्पायितत्तं
१० पुच्छञ्जिकता^{१५} साधुकम्मता^{१६} अधम्मरागो विसमलोभो निकन्ति
निकामना पत्थना पिहना सम्पत्थना कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा
रूपतण्हा अरूपतण्हा निरोधतण्हा सद्दतण्हा रूपतण्हा^{१७} गन्धतण्हा रसतण्हा
फोटुब्बतण्हा धम्मतण्हा ओधो योगो गन्धो उपादानं आवरणं नीवरणं
छदनं^{१८} बन्धनं उपक्किलेसो अनुसयो परियुद्धानं लता वेविच्छं दुक्खमूलं
१५ दुक्खनिदानं दुक्खप्पभवो मारपासो मारबल्लिसं^{१९} मारविसयो तण्हानदी
तण्हाजालं तण्हागद्दुलं तण्हासमुद्दो अभिज्झा लोभो अकुसलमूलं -
अयं वुच्चनि “लोभो” ।

(ख) तत्थ कतमो दोसो ?

“अनत्थं मे अचरी” ति आघातो जायति, “अनत्थं मे चरती” ति
२० आघातो जायति, “अनत्थं मे चरिस्सती” ति आघातो जायति, “पियस्स
मे मनापस्स अनत्थं अचरि” ... पे० ... अनत्थं चरति ... पे०... “अनत्थं
चरिस्सती” ति आघातो जायति, “अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं
अचरि” ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... “अत्थं चरिस्सती”
ति आघातो जायति, अट्टाने वा पन आघातो जायति । यो
२५ एवरूपो चित्तस्स आघातो पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो
सम्पकोपो दोसो पदोसो सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति^{२०} मनोपदोसो कोधो

१ नन्दीरागो - स्या०, रो० । २. परिगेधो - स्या०, रो० । ३. सङ्को - सी० ।
४. जनिया - सी० । ५. सुत्तं - स्या०, रो० । ६. आयूहनि - सी० । ७. भवनेत्ति - रो० ।
८. सन्धवो - सी० । ९. स्नेहो - सी० । १०. पटिपन्धु - सी० । ११-११. आसिसना
असिसितत्त - सी०, स्या०, रो० । १२. जप्पा पजप्पा - स्या०, रो० । १३. जप्पा जपना - स्या०,
रो० । १४. पुञ्चिकता - स्या०, रो० । १५. साधुकम्मता - सी०; साधुकम्मता - रो० ।
१६. सी०, म० पोट्यकेसु नत्थि । १७. छादनं - स्या०, रो० । १८. मारबल्लिस -
स्या०, रो० । १९. व्यापत्ति - रो० ।

कुञ्जना कुञ्जितत्तं दोसो दुस्सना^१ दुस्सितत्तं^२ व्यापत्ति व्यापज्जना
व्यापज्जितत्तं विरोधो पटिविरोधो चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता
चित्तस्स — अयं वुच्चति “दोसो” ।

B. 377

(ग) तत्थ कतमो मोहो ?

दुक्खे अञ्जाणं, दुक्खसमुदये अञ्जाणं, दुक्खनिरोधे अञ्जाणं, 5
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणं, पुब्बन्ते अञ्जाणं, अपरन्ते
अञ्जाणं, पुब्बन्तापरन्ते अञ्जाणं, इदप्पच्चयता पटिच्चसमृप्पत्तेसु
धम्मेषु अञ्जाणं, यं एवरूपं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी
मोहो अकुसलमूलं — अयं वुच्चति “मोहो” ।

इमानि तीणि अकुसलमूलानि ।

10

(२) तयो अकुसलवितक्का

६८. तत्थ कतमे तयो अकुसलवितक्का ?

कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को ।

(क) तत्थ कतमो कामवितक्को ?

कामपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कुप्पो — अयं वुच्चति
“कामवितक्को” ।

15

(ख) तत्थ कतमो व्यापादवितक्को ?

R. 363

व्यापादपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कुप्पो — अयं
वुच्चति “व्यापादवितक्को” ।

(ग) तत्थ कतमो विहिंसावितक्को ?

विहिंसापटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कुप्पो — अयं 20
वुच्चति “विहिंसावितक्को” ।

इमे तयो अकुसलवितक्का^३ ।

(३) तिस्सो अकुसलसञ्जा

६९. तत्थ कतमा तिस्सो अकुसलसञ्जा ?

कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा ।

(क) तत्थ कतमा कामसञ्जा ?

25

कामपटिसंयुत्ता^३ सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं — अयं
वुच्चति “कामसञ्जा” ।

१-१. दुसना दुसितत्तं — स्या० । २. अकुसलवितक्को — सी० । ३. कामपटिसंयुत्तो — रो० ।

(ख) तत्थ कतमा व्यापादसञ्ज्ञा ?

व्यापादपटिसंयुत्ता सञ्ज्ञा सञ्ज्ञानना सञ्ज्ञानितत्तं - अयं वुच्चति "व्यापादसञ्ज्ञा" ।

(ग) तत्थ कतमा विहिंसासञ्ज्ञा ?

5 विहिंसापटिसंयुत्ता सञ्ज्ञा सञ्ज्ञानना सञ्ज्ञानितत्तं - अयं वुच्चति "विहिंसासञ्ज्ञा" ।

इमा तिस्सो अकुसलसञ्ज्ञा ।

(४) तिस्सो अकुसलधातुयो

७०. तत्थ कतमा तिस्सो अकुसलधातुयो ?

कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु ।

B 378 10 तत्थ कतमा कामधातु ?

कामवितक्को कामधातु । व्यापादवितक्को व्यापादधातु ।

विहिंसावितक्को विहिंसाधातु ।

(क) तत्थ कतमो कामवितक्को ?

कामपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति
15 "कामवितक्को" ।

(ख) तत्थ कतमो व्यापादवितक्को ?

व्यापादपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "व्यापादवितक्को" ।

(ग) तत्थ कतमो विहिंसावितक्को ?

20 विहिंसापटिसंयुत्तो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "विहिंसावितक्को" ।

इमा तिस्सो अकुसलधातुयो ।

(५) तीणि दुच्चरितानि

७१. तत्थ कतमानि तीणि दुच्चरितानि ?

कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं ।

25 (क) तत्थ कतमं कायदुच्चरितं ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो - इदं वुच्चति "कायदुच्चरितं" ।

(ख) तत्थ कतमं वचीदुच्चरितं ?

मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो — इदं वुच्चति “वचीदुच्चरितं” ।

(ग) तत्थ कतमं मनोदुच्चरितं ?

अभिज्झा, व्यापादो, मिच्छादिट्ठि — इदं वुच्चति “मनो-
दुच्चरितं” ।

R 364

5

(क-ग) तत्थ कतमं कायदुच्चरितं ?

अकुसलं कायकम्मं कायदुच्चरितं, अकुसलं वचीकम्मं वची-
दुच्चरितं, अकुसलं मनोकम्मं मनोदुच्चरितं ।

तत्थ कतमं अकुसलं कायकम्मं ?

अकुसला कायसञ्चेतना अकुसलं कायकम्मं, अकुसला वची-
सञ्चेतना अकुसलं वचीकम्मं, अकुसला मनोसञ्चेतना अकुसलं
मनोकम्मं ।

इमानि तीणि दुच्चरितानि ।

(६) तथो आसवा

७२. तत्थ कतमे तथो आसवा ?

कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

15

(क) तत्थ कतमो कामासवो ?

यो कामेसु कामच्छन्दो कामरागो कामनन्दी कामतण्हा काम-
सिनेहो कामपरिळाहो काममुच्छा कामज्झोसानं — अयं वुच्चति
“कामासवो” ।

(ख) तत्थ कतमो भवासवो ?

20 B. 379

यो भवेसु भवच्छन्दो ... पे०... भवज्झोसानं — अयं वुच्चति
“भवासवो” ।

(ग) तत्थ कतमो अविज्जासवो ?

दुक्खे अज्झाणं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं — अयं
वुच्चति “अविज्जासवो” ।

25

इमे तथो आसवा ।

(७) तीणि संयोजनानि

७३. तत्थ कतमानि तीणि संयोजनानि ?

सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्धतपरामासो

(क) तत्थ कतमा सक्कायदिट्ठि ?

इध अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी अरियधम्मस्स
अकोविदो अरियधम्मो अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स
अकोविदो सप्पुरिसधम्मो अविनीतो - रूपं अत्ततो समनुपस्सति रूपवन्तं
5 वा अत्तानं अत्तनि वा रूपं रूपस्मि वा अत्तानं । वेदनं ... पे०... सञ्जं
...पे०... सङ्खारे .. पे०... विज्जाणं अत्ततो समनुपस्सति विज्जाणवन्तं वा
अत्तानं अत्तनि वा विज्जाणं विज्जाणस्मि वा अत्तानं । या एवरूपा दिट्ठि
दिट्ठिगतं .. पे०... विपरियासग्गाहो^१ - अयं वुच्चति "सक्कायदिट्ठि" ।

(ख) तत्थ कतमा विचिकिच्छा ?

10 सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति, धम्मो कङ्कति विचिकिच्छति,
सङ्गे कङ्कति विचिकिच्छति, सिक्खाय कङ्कति विचिकिच्छति, पुब्बन्ते
कङ्कति विचिकिच्छति, अपरन्ते कङ्कति विचिकिच्छति, पुब्बन्तापरन्ते
R. 365 कङ्कति विचिकिच्छति, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेषु कङ्कति
विचिकिच्छति । या एवरूपा कङ्कहा कङ्कहायना कङ्कहायितत्त^२ थम्भितत्त^३
15 चित्तस्स मनोविलेखो - अयं वुच्चति "विचिकिच्छा" ।

(ग) तत्थ कतमो सीलव्वतपरामासो ?

"इतो बहिद्धा समणब्राह्मणानं सीलेन मुद्धि वतेन मुद्धि
सीलव्वतेन सुद्धी" ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरिया-
सग्गाहो - अयं वुच्चति "सीलव्वतपरामासो" ।

20 इमानि तीणि संयोजनानि ।

(घ) तिस्सो तण्हा

७४. तत्थ कतमा तिस्सो तण्हा ?

कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

तत्थ कतमा भवतण्हा ?

भवदिट्ठिसहगतो रागो सारागो^४ चित्तस्स सारागो - अयं
25 वुच्चति "भवतण्हा" ।

B. 380

तत्थ कतमा विभवतण्हा ?

१. विपरियेसग्गाहो - सी०, रो०; विपरियेसग्गाहो - स्या० । २. 'विमति विचिकिच्छा
ट्ठेहक ट्ठेघापथो ससयो अनेकसग्गाहो आसप्पना परिसप्पना अपरियोगाहना' ति स्या०, रो०
पोत्यकेसु अधिको पाठो विस्सति । ३. छम्भितत्त - सी० । ४. 'अनुवयो अनुरोधो नन्दी नन्दीरागो'
ति स्या०, रो० पोत्यकेसु अधिको पाठो विस्सति ।

उच्छेददिट्टिसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "विभवतण्हा" । अवसेसा तण्हा कामतण्हा ।

तत्थ कतमा कामतण्हा ?

कामधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "कामतण्हा" ।

5

रूपधातुअरूपधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो -
अयं वुच्चति "भवतण्हा" ।

उच्छेददिट्टिसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "विभवतण्हा" ।

इमा तिस्सो तण्हा ।

10

(६) अपरा पि तिस्सो तण्हा

७५. तत्थ कतमा अपरा पि तिस्सो तण्हा ?

कामतण्हा, रूपतण्हा, अरूपतण्हा ।

(क) तत्थ कतमा कामतण्हा ?

कामधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "कामतण्हा" ।

15

(ख) तत्थ कतमा रूपतण्हा ?

रूपधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "रूपतण्हा" ।

(ग) तत्थ कतमा अरूपतण्हा ?

R. 366

अरूपधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "अरूपतण्हा" । इमा तिस्सो तण्हा ।

20

(१०) अपरा पि तिस्सो तण्हा

७६. तत्थ कतमा अपरा पि तिस्सो तण्हा ?

रूपतण्हा, अरूपतण्हा, निरोधतण्हा ।

(क) तत्थ कतमा रूपतण्हा ?

रूपधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "रूपतण्हा" ।

25

(ख) तत्थ कतमा अरूपतण्हा ?

अरूपधातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "अरूपतण्हा" ।

(ग) तत्थ कतमा निरोधतण्हा ?

उच्छेददिट्ठिसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति “निरोधतण्हा” । इमा तिस्सो तण्हा ।

(११) तिस्सो एसना

B 381

७७. तत्थ कतमा तिस्सो एसना ?

5 कामेसना, भवेसना, ब्रह्मचरियेसना ।

(क) तत्थ कतमा कामेसना ?

यो कामेसु कामच्छन्दो ... पे० .. कामज्झोसानं - अयं वुच्चति
“कामेसना” ।

(ख) तत्थ कतमा भवेसना ?

10 यो भवेसु भवच्छन्दो ... पे०... भवज्झोसानं - अयं वुच्चति
“भवेसना” ।

(ग) तत्थ कतमा ब्रह्मचरियेसना ?

“सस्सतो लोको” ति वा, “असस्सतो लोको” ति- वा ... पे०...
“नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा” ति वा या एवरूपा दिट्ठि
15 दिट्ठिगानं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “ब्रह्मचरियेसना” ।

७८ (क) कामभवो^१ तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वचीकम्मं
मनोकम्मं - अयं वुच्चति “कामेसना” ।

(ख) भवरागो^२ तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वचीकम्मं मनो-
कम्मं - अयं वुच्चति “भवेसना” ।

R. 367 20

(ग) अन्तग्गाहिका दिट्ठि तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वची-
कम्मं मनोकम्मं - अयं वुच्चति “ब्रह्मचरियेसना” ।

इमा तिस्सो एसना ।

(१२) तिस्सो विधा

७९. तत्थ कतमा तिस्सो विधा ?

“सेय्योहमस्मी” ति विधा, “सदिसोहमस्मी” ति विधा, “हीनो-
25 हमस्मी” ति विधा - इमा तिस्सो विधा ।

१ तत्थ कतमा कामेसना कामभवो - सी०, तत्थ कतमा कामेसना कामरागो - स्या०,
री० । २. तत्थ कतमा भवेसना भवरागो - सी०, स्या० ।

(१३) तीणि भयानि

८०. तत्थ कतमानि तीणि भयानि ?

जातिभयं, जराभयं, मरणभयं ।

(क) तत्थ कतमं जातिभयं ?

जाति पटिच्च भयं भयानकं छम्भितत्तं लोमहंसो चेतसो उत्रासो

— इदं वुच्चति “जातिभयं” ।

5

(ख) तत्थ कतमं जराभयं ?

जरं पटिच्च भयं भयानकं छम्भितत्तं लोमहंसो चेतसो उत्रासो

— इदं वुच्चति “जराभयं” ।

(ग) तत्थ कतमं मरणभयं ?

B 382

मरणं पटिच्च भयं भयानकं छम्भितत्तं लोमहंसो चेतसो उत्रासो 10

— इदं वुच्चति “मरणभयं” ।

इमानि तीणि भयानि ।

(१४) तीणि तमानि

८१. तत्थ कतमानि तीणि तमानि ?

अतीतं वा^१ अद्धानं आरब्भ कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति
न सम्पसीदति, अनागतं वा अद्धानं आरब्भ कङ्खति विचिकिच्छति 15
नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, एतरहि वा पच्चुप्पन्नं अद्धानं आरब्भ
कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति — इमानि तीणि
तमानि ।

(१५) तीणि तित्थायतनानि

८२. तत्थ कतमानि तीणि तित्थायतनानि ?

इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंबादी होति एवंदिट्ठी — 20

“यं किञ्चायं पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं
वा, सब्बं तं पुब्बे कतहेतू” ति; इध पनेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा
एवंबादी होति एवंदिट्ठी — “यं किञ्चायं पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति सुखं
वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, सब्बं तं इस्सरनिम्मानहेतू” ति; इध
पनेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंबादी होति एवंदिट्ठी — “यं किञ्चायं

R. 368

पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, सब्बं तं
अहेतु अप्पच्चया" ति - इमानि तीणि तित्थायतनानि ।

(१६) तयो किञ्चना

८३. तत्थ कतमे तयो किञ्चना ?

रागो किञ्चनं, दोसो किञ्चनं, मोहो किञ्चनं - इमे तयो

5 किञ्चना ।

(१७) तीणि अङ्गणानि

८४. तत्थ कतमानि तीणि अङ्गणानि ?

रागो अङ्गणं, दोसो अङ्गणं, मोहो अङ्गणं - इमानि तीणि
अङ्गणानि ।

(१८) तीणि मलानि

८५. तत्थ कतमानि तीणि मलानि ?

10 रागो मलं, दोसो मलं, मोहो मलं - इमानि तीणि मलानि ।

(१९) तीणि विसमानि

८६. तत्थ कतमानि तीणि विसमानि ?

रागो विसमं, दोसो विसमं, मोहो विसमं - इमानि तीणि
विसमानि ।

(२०) अपरानि पि तीणि विसमानि

८७. तत्थ कतमानि अपरानि पि तीणि विसमानि ?

15 कायविसमं, वचीविसमं, मनोविसमं - इमानि तीणि विसमानि ।

(२१) तयो अग्गी

८८. तत्थ कतमे तयो अग्गी ?

रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि - इमे तयो अग्गी ।

(२२) तयो कसावा

८९. तत्थ कतमे तयो कसावा ?

रागकसावो, दोसकसावो, मोहकसावो - इमे तयो कसावा ।

(२३) अपरे पि तयो कसावा

९०. तत्थ कतमे अपरे पि तयो कसावा ?

B. 383

कायकसावो, वचीकसावो, मनोकसावो – इमे तयो कसावा ।

(२४. क) अस्साददिट्ठि

६१. तत्थ कतमा अस्साददिट्ठि ?

इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी होति एवंदिट्ठो –
“नत्थि कामेसु दोसो” ति । सो कामेसु पातव्यतं आपज्जति । अयं
वुच्चति “अस्साददिट्ठि” ।

5

(ख) अत्तानुदिट्ठि

६२ तत्थ कतमा अत्तानुदिट्ठि ?

इध अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी अरियधम्मस्स
अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स
अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो – रूप अत्ततो समनुपस्सति रूपवन्तं
वा अत्तानं अत्तनि वा रूपं रूपस्मि वा अत्तानं । वेदनं ... पे०... सज्जं
... पे०... सङ्खारे ... पे०... विज्जाणं अत्ततो समनुपस्सति विज्जाणवन्तं
वा अत्तानं अत्तनि वा विज्जाणं विज्जाणस्मि वा अत्तानं । या एवरूपा
दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे० . विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “अत्तानुदिट्ठि” ।

10

(ग) मिच्छादिट्ठि

६३. तत्थ कतमा मिच्छादिट्ठि ?

R. 369

“नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं ... पे० ... ये इमं च लोकं परं च लोकं
सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती” ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं
... पे०... विपरियासग्गाहो – अयं वुच्चति “मिच्छादिट्ठि” ।

15

सस्सतदिट्ठि अस्साददिट्ठि, सक्कायदिट्ठि अत्तानुदिट्ठि, उच्छेद-
दिट्ठि मिच्छादिट्ठि ।

(२५. क) अरति

६४. तत्थ कतमा अरति ?

20

पन्तेसु वा सेनासनेसु अज्जातरज्जातरेसु वा अधिकुसलेसु धम्मेसु
अरति अरतिता^१ अनभिरति अनभिरमणा^२ उक्कण्ठिता परितस्सिता –
अयं वुच्चति “अरति” ।

१. अरतिका – सी०, स्या०, रो० । २. अनभिरमता – स्या०, रो० । ३. परितस्सि-
का – सी०; परितस्सिता – स्या० ।

(ख) विहेसा

६५. तत्थ कतमा विहेसा ?

इधेकच्चो पाणिना वा लेङ्गुना वा दण्डेन वा सत्थेन वा रज्जुया वा अञ्जतरञ्जतरेन सत्ते विहेठेति, या एवरूपा हेठना विहेठना हिंसना विहिंसना रोसना विरोसना परूपघातो – अयं वुच्चति “विहेसा” ।

(ग) अधम्मचरिया

B 384 5

६६. तत्थ कतमा अधम्मचरिया ?

कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया, वाचाय अधम्मचरिया-विसमचरिया, मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया – अयं वुच्चति “अधम्मचरिया” ।

(२६. क) दोवचस्सता

६७. तत्थ कतमा दोवचस्सता ?

10 सहधम्मिके वुच्चमाने दोवचस्सायं दोवचस्सियं दोवचस्सता विप्पटिकुलम्माहिता^१ विपच्चनीकसातता अनादरियं अनादरता अगारवता अप्पतिस्सवता – अयं वुच्चति “दोवचस्सता” ।

(ख) पापमित्ता

६८. तत्थ कतमा पापमित्ता ?

ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता मच्छरिनो दुप्पञ्जा,
15 या तेसं सेवना निसेवना संसेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति तंसम्प-
वद्धता – अयं वुच्चति “पापमित्ता” ।

(ग) नानत्तसञ्जा

६९. तत्थ कतमा नानत्तसञ्जा ?

कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा – अयं वुच्चति
“नानत्तसञ्जा” । सब्बा पि अकुसला^१ सञ्जा^१ नानत्तसञ्जा ।

(२७. क) उद्धञ्चं

20

१००. तत्थ कतमं उद्धञ्चं ?

यं चित्तस्स उद्धञ्चं अवूपसमो चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं चित्तस्स –
इदं वुच्चति “उद्धञ्चं” ।

१. विप्पटिकूलम्माहिता – सी०, स्या०, रो० । २-२. अकुसलसञ्जा – सी०, स्या०, रो० ।

(ख) कोसज्जं

१०१. तत्थ कतमं कोसज्जं ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो वोस्सग्गानुप्पदानं कुसलानं^१ धम्मानं
भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्टितकिरियता^२
ओलीनवुत्तिता निक्खित्तछन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना^३
अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो — इदं वुच्चति “कोसज्जं” ।

R. 370

(ग) पमादो

१०२. तत्थ कतमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो वोस्सग्गानुप्पदानं कुसलानं धम्मानं
भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्टितकिरियता^४
ओलीनवुत्तिता निक्खित्तछन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना
अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो, यो एवरूपो पमादो
पमज्जना पमज्जितत्त — अयं वुच्चति “पमादो” ।

10

(२८. क) असन्तुट्ठिता

१०३. तत्थ कतमा असन्तुट्ठिता ?

इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खा-
रेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्ठस्स भिय्योकम्यता, या एवरूपा
इच्छा इच्छागता^५ असन्तुट्ठिता रागो सारागो चित्तस्स सारागो — अयं
वुच्चति “असन्तुट्ठिता” ।

B. 385

(ख) असम्पजज्जता

१०४. तत्थ कतमा असम्पजज्जता ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं — अयं वुच्चति “असम्पजज्जता” ।

20

(ग) महिच्छता

१०५. तत्थ कतमा महिच्छता ?

१. कुसलानं वा — स्या०, रो० । २. अनिट्टितकिरियता — सी०, रो० । ३. इच्छागत —
सी०, स्या०, रो० ।

इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खा-
रेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्ठस्स भिय्योकम्यता, या एवरूपा
इच्छा इच्छागता महिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "महिच्छता" ।

(२६. क) अहिरिकं

१०६. तत्थ कतमं अहिरिकं ?

यं न हिरीयति^१ हिरीयितब्बेन, न हिरीयति पापकानं अकुसलानं
धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति "अहिरिकं" ।

(ख) अनोत्तप्पं

१०७. तत्थ कतमं अनोत्तप्पं ?

यं न ओत्तप्पति ओत्तप्पितब्बेन, न ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं
१० धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति "अनोत्तप्पं" ।

(ग) पमादो

१०८. तत्थ कतमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
R 371 वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सगो वोस्सगानुप्पदानं कुसलानं धम्मानं
भावनाय अमक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता
१५ ओलीनवृत्तिता निक्खित्तच्छन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना
अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो, यो एवरूपो पमादो
पमज्जना पमज्जितत्तं - अयं वुच्चति "पमादो" ।

(३०. क) अनादरियं

१०९. तत्थ कतमं अनादरियं ?

यं अनादरियं अनादरता अगारवता अप्पतिस्सवता अनद्दा^२
२० अनदायना अनदायितत्तं^३ असीत्यं अचित्तीकारो^३ - इदं वुच्चति
"अनादरियं" ।

(ख) दोवचस्सता

११०. तत्थ कतमा दोवचस्सता ?

१ हिरीयति - स्या०, रो० । २-२. अनादा अनादायना अनादायितत्तं - स्या० ।

३. अचित्तिकारो - स्या०; अचित्तिकारो - रो० ।

सहधम्मिके वुच्चमाने दोवचस्सायं दोवचस्सियं दोवचस्सता
विप्पटिकुलगाहिता विपच्चनीकसातता अनादरियं अनादरता अगारवता
अप्पतिस्सवता - अयं वुच्चति "दोवचस्सता"

B. 386

(ग) पापमित्तता

१११. तत्थ कतमा पापमित्तता ?

ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता मच्छरिनो दुप्पञ्जा, 5
या तेसं सेवना निसेवना संसेवना पटिसेवना भजना सम्भजना भत्ति
सम्भत्ति तंसम्पवङ्कता - अयं वुच्चति "पापमित्तता" ।

(३१. क) अस्सद्वियं

११२. तत्थ कतमं अस्सद्वियं ?

इधेकच्चो अस्सद्धो होति, न सदहति बुद्धं वा धम्मं वा सङ्ख वा,
यं एवरूपं अस्सद्वियं अस्सदहना अनोकप्पना अनभिप्पसादो - इदं 10
वुच्चति "अस्सद्वियं" ।

(ख) अवदञ्जुता

११३. तत्थ कतमा अवदञ्जुता ?

पञ्च मच्छरियानि - आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभ-
मच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं । यं एवरूपं मच्छेरं मच्छरायना
मच्छरायित्तं वेविच्छ कदरियं कटुकञ्चुकता अग्गहित्तं चित्तस्स - 15
अयं वुच्चति "अवदञ्जुता" ।

(ग) कोसज्जं

११४. तत्थ कतमं कोसज्जं ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो, वोस्सग्गानुप्पदानं कुसलानं धम्मानं,
भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता 20
ओलीनवुत्तिता निक्खित्तछन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना
अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो - इदं वुच्चति "कोसज्जं" ।

R. 372

(३२. क) उद्धच्चं

११५. तत्थ कतमं उद्धच्चं ?

यं चित्तस्स उद्धच्चं अबूपसमो चेतसो विक्खेपो भवन्तत्तं चित्तस्स
— इदं वुच्चति “उद्धच्चं” ।

(ख) असंवरो

११६. तत्थ कतमो असंवरो ?

- इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तगाही होति अनुव्यञ्जन-
5 ग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स संवराय न पटि-
पज्जति, न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति । सोतेन
सद्वं सुत्वा .. पे० .. घानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा
... पे० . कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विज्जाय
10 निमित्तगाही होति अनुव्यञ्जनगाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं
असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्स-
वेय्यु, तस्स संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये न
संवरं आपज्जति — अयं वुच्चति “असंवरो” ।

B 387

(ग) दुस्सील्यं

११७ तत्थ कतमं दुस्सील्यं ?

- 15 कायिको वीतिक्कमो, वाचसिको वीतिक्कमो, कायिकवाचसिको
वीतिक्कमो — इदं वुच्चति “दुस्सील्यं” ।

(३३. क) अरियानं अदस्सनकम्यता

११८. तत्थ कतमा अरियानं अदस्सनकम्यता ?

तत्थ कतमे अरिया ?

अरिया वुच्चन्ति बुद्धा च बुद्धसावका च ।

- 20 या इमेसं अरियानं अदस्सनकम्यता अदट्ठुकम्यता असमनु-
कम्यता असमागन्तुकम्यता — अयं वुच्चति “अरियानं अदस्सनकम्यता” ।

(ख) सद्वम्मं असोनुकम्यता

११९. तत्थ कतमा सद्वम्मं असोनुकम्यता ?

तत्थ कतमो सद्वम्मो ?

- चत्तारो सतिपट्ठाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा,
25 पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको
मग्गो — अयं वुच्चति “सद्वम्मो” ।

या इभस्स सद्धम्मस्स असोतुकम्यता असवनकम्यता^१ अनुगहेतु-
कम्यता अधारेतुकम्यता — अयं वुच्चति “सद्धम्मं असोतुकम्यता” ।

(ग) उपारम्भचित्ता

१२०. तत्थ कतमा उपारम्भचित्ता ?

तत्थ कतमो उपारम्भो ?

R. 373

यो उपारम्भो अनुपारम्भो^२ उपारम्भना अनुपारम्भना अनु- 5
पारम्भित्तं उज्जा अवज्जा एरिभवो रन्धगवेसिता — अयं वुच्चति
“उपारम्भचित्ता” ।

(३४. क) मुटुस्सच्चं

१२१. तत्थ कतमं मुटुस्सच्चं^३ ?

या अस्सति^४ अननुस्सति^५ अप्पटिस्सति अस्सति अस्सरणता^६
अधारणता पिलापनता सम्मुसनता^७ — इदं वुच्चति “मुटुस्सच्चं” । 10

(ख) असम्पजज्जं

१२२. तत्थ कतम असम्पजज्जं ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे० ... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं
— इदं वुच्चति “असम्पजज्जं” ।

(ग) चेतसो विक्खेपो

१२३. तत्थ कतमो चेतसो विक्खेपो ?

यं चित्तस्स उद्वच्चं अवूपसमो चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं 15
चित्तस्स — अयं वुच्चति “चेतसो विक्खेपो” ।

(३५. क) अयोनिसो मनसिकारो

१२४. तत्थ कतमो अयोनिसो मनसिकारो ?

अनिच्चे “निच्चं” ति अयोनिसो मनसिकारो, दुक्खे “सुखं” ति
अयोनिसो मनसिकारो, अनत्तनि “अत्ता” ति अयोनिसो मनसिकारो,
असुभे “सुभं” ति अयोनिसो मनसिकारो, सच्चविप्पटिकुलेन^८ बा 20 B. 388

१. असवनकम्यता — स्या० । २. अनुपारम्भो — स्या०, गे० । ३. मुटुस्सच्चं —
स्या०, रो० । ४. अस्सति — सी०, रो० । ५. अननुस्सति — स्या० । ६. अस्सरणता — सी०,
स्या०, रो० । ७. सम्मुसनता — सी०, रो० । ८. सच्चविप्पटिकुलेन — सी०, स्या०, गे० ।

चित्तस्स आवट्टना^१ अनावट्टना^२ आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो – अयं वुच्चति “अयोनिसो मनसिकारो” ।

(ख) कुम्मगसेवना

१२५. तत्थ कतमा कुम्मगसेवना ?

तत्थ कतमो कुम्मगो ?

- 5 मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कुप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासत्ति, मिच्छासमाधि – अयं वुच्चति “कुम्मगो” । या इमस्स कुम्मगस्स सेवना निसेवना संसेवना राजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति तसम्पवङ्कुता – अयं वुच्चति “कुम्मग-सेवना” ।

(ग) चेतसो च लीनत्तं

- 10 १२६ तत्थ कतमं चेतसो च^३ लीनत्तं ?

या चित्तस्स अकल्यता अकम्मज्जता ओलीयना सल्लीयना लीनं लीयना लीयितत्तं थिनं^३ थीयना थीयितत्तं चित्तस्स – इदं वुच्चति “चेतसो च लीनत्तं” ।

— ० —

§ ५. चतुक्कमातिकानिहेसो

(१) चत्तारो आसवा

१२७. तत्थ कतमे चत्तारो आसवा ?

- 15 कामासवो, भवासवो, दिट्ठासवो, अविज्जासवो ।

(क) कामासवो

१२८ तत्थ कतमो कामासवो ?

R. 374

यो कामेसु कामच्छन्दो कामरागो कामनन्दी कामतण्हा कामसिनेहो कामपरिळाहो काममुच्छा कामज्जोसानं – अयं वुच्चति “कामासवो” ।

१-२. आवज्जना अनावज्जना – स्या० । २. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।
३. थिन – म० ।

(ख) भवासवो

१२६. तत्थ कतमो भवासवो ?

यो भवेसु भवच्छन्दो ... पे०... भवज्ज्ञोसानं - अयं वुच्चति
“भवासवो” ।

(ग) दिट्ठासवो

१३०. तत्थ कतमो दिट्ठासवो ?

“सस्सतो लोको” ति वा, “असस्सतो लोको” ति वा, “अन्तवा 5
लोको” ति वा, “अनन्तवा लोको” ति वा, “तं जीवं तं सरीरं” ति वा,
“अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं” ति वा, “होति तथागतो परं मरणा” ति वा,
“न होति तथागतो परं मरणा” ति वा, “होति च न च होति तथागतो
परं मरणा” ति वा, “नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा” ति वा ।
या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे० .. विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति 10 B, 989
“दिट्ठासवो” । सब्बा पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठासवो ।

(घ) अविज्जासवो

१३१. तत्थ कतमो अविज्जासवो ?

दुक्खे अञ्जाणं, दुक्खसमुदये अञ्जाणं, दुक्खनिरोधे अञ्जाणं,
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणं, पुब्बन्ते अञ्जाणं, अपरन्ते
अञ्जाणं, पुब्बन्तापरन्ते अञ्जाणं, इदप्पच्चयता पटिच्चसमुप्पन्नेसु 15
धम्मेषु अञ्जाणं । यं एवरूपं अञ्जाणं अदस्सनं .. पे०... अविज्जालङ्गी
मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति “अविज्जासवो” ।

इमे चत्तारो आसवा ।

(२-५) चत्तारो गन्थावो

१३२. तत्थ कतमे चत्तारो गन्था .. पे० .. चत्तारो ओघा R. 375
... पे० .. चत्तारो योगा .. पे० .. चत्तारि उपादानानि ? 20

कामुपादानं, दिट्ठुपादानं, सीलव्वतुपादानं^१, अत्तवादुपादानं^१ ।

(क) कामुपादानं

१३३. तत्थ कतमं कामुपादानं ?

यो कामेषु कामच्छन्दो ... पे०... कामज्ज्ञोसानं - इदं वुच्चति
“कामुपादानं” ।

१-१. सीलव्वतुपादानं अत्तवादुपादानं - सी०, एवमुपरि पि ।

(क) दिट्ठुपादानं

१३४. तत्थ कतमं दिट्ठुपादानं ?

“नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती” ति । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं
... पे०... विपरियासग्गाहो – इदं वुच्चति “दिट्ठुपादानं” । ठपेत्वा
5 सीलब्बतुपादानं च अत्तवादुपादानं च सब्बा पि मिच्छादिट्ठि
दिट्ठुपादानं ।

(ग) सीलब्बतुपादानं

१३५. तत्थ कतमं सीलब्बतुपादानं ?

इतो बहिद्धा समणब्राह्मणानं सीलेन सुद्धिं वतेन सुद्धिं सीलब्बतेन
सुद्धी ति । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो – इदं
10 वुच्चति “सीलब्बतुपादानं” ।

(घ) अत्तवादुपादानं

१३६. तत्थ कतमं अत्तवादुपादानं ?

इध अस्सुतवा पृथुज्जनो अरियाणं अदस्सावी अरियधम्मस्स
अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसाणं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स
अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो – रूपं अत्ततो समनुपस्सति रूपवन्तं वा
15 अत्तानं अत्तनि वा रूपं रूपस्मि वा अत्तानं । वेदन्तं ... पे०... सज्जं ... पे०...
सङ्खारे ... पे० . विञ्जाणं अत्ततो समनुपस्सति विञ्जाणवन्तं वा
अत्तानं अत्तनि वा विञ्जाणं विञ्जाणस्मि वा अत्तानं । या एवरूपा दिट्ठि
दिट्ठिगतं . पे० . विपरियासग्गाहो – इदं वुच्चति “अत्तवादुपादानं” ।
इमानि चत्तारि उपादानानि ।

(ङ) चत्तारो तण्हुप्पादा

B. 390 20

१३७. तत्थ कतमे चत्तारो तण्हुप्पादा ?

चीवरहेतुं वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, पिण्ड-
पातहेतुं वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, सेनासनहेतुं वा
भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, इतिभवाभवहेतुं वा भिक्खुनो
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति – इमे चत्तारो तण्हुप्पादा ।

(७) चत्तारि अगतिगमनानि

25

१३८. तत्थ कतमानि चत्तारि अगतिगमनानि ?

छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति । या एवरूपा अगति^१ अगतिगमनं^१ छन्दगमनं वगगमनं वारिगमनं – इमानि चत्तारि अगतिगमनानि ।

(८) चत्तारो विपरियासा

१३६. तत्थ कतमे चत्तारो विपरियासा^३ ?

अनिच्चे “निच्च्” ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरियासो 5
दिट्ठिविपरियासो, दुक्खे “सुखं” ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरियासो
दिट्ठिविपरियासो, अनत्तनि “अत्ता” ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरि-
यासो दिट्ठिविपरियासो, असुभे “सुभं” ति सञ्जाविपरियासो चित्त-
विपरियासो दिट्ठिविपरियासो – इमे चत्तारो विपरियासा ।

(९) चत्तारो अनरियबोहारा

१४०. तत्थ कतमे चत्तारो अनरियबोहारा ?

10

अदिट्ठे दिट्ठवादिता, अस्सुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता,
अविञ्जाते विञ्जातवादिता – इमे चत्तारो अनरियबोहारा ।

(१०) अपरे पि चत्तारो अनरियबोहारा

१४१. तत्थ कतमे अपरे पि चत्तारो अनरियबोहारा ?

दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते अस्सुतवादिता, मुते, अमुतवादिता,
विञ्जाते अविञ्जातवादिता – इमे चत्तारो अनरियबोहारा ।

15

(११) चत्तारि दुच्चरितानि

१४२. तत्थ कतमानि चत्तारि दुच्चरितानि ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो –
इमानि चत्तारि दुच्चरितानि ।

(१२) अपरानि पि चत्तारि दुच्चरितानि

१४३. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्तारि दुच्चरितानि ?

मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो – इमानि 20
चत्तारि दुच्चरितानि ।

१-१. अगतिगमना – सी०, एवमुपरि पि । २. विपरियेसा – सी०, स्या०, रो०,
एवमुपरि पि ।

(१३) चत्तारि भयानि

१४४. तत्थ कतमानि चत्तारि भयानि ?

जातिभयं, जराभयं, व्याधिभयं, मरणभयं - इमानि चत्तारि भयानि ।

(१४) अपरानि पि चत्तारि भयानि

१४५. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्तारि भयानि ?

5 राजभयं, चोरभयं, अग्निभयं, उदकभयं - इमानि चत्तारि भयानि ।

B. 391

१४६. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्तारि भयानि ?

ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं - इमानि चत्तारि भयानि ।

10 १४७. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्तारि भयानि ?

अत्तानुवादभयं, परानुवादभयं, दण्डभयं, दुग्गतिभयं - इमानि चत्तारि भयानि ।

(१५) चतस्सो दिट्ठियो

१४८. तत्थ कतमा चतस्सो दिट्ठियो ?

R 277 15 “सयङ्कतं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “परङ्कतं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “असयङ्कारं अपरङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति - इमा चतस्सो दिट्ठियो ।

— ० —

§ ६. पञ्चकमातिकानिहेसो

(१) पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि

१४९. तत्थ कतमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ?

20 सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्धतपरामासो, कामच्छन्दो, व्यापादो - इमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ।

१. कुम्भीलभयं - सी०, स्या०, रो० । २. परकत - स्या०, रो० । ३-३. असयंकत अपरकत - स्या० ।

(२) पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि

१५०. तत्थ कतमानि पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि ?

रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्वच्चं, अविज्जा — इमानि
पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि ।

(३) पञ्च मच्छरियानि

१५१. तत्थ कतमानि पञ्च मच्छरियानि ?

आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, 5
धम्ममच्छरियं — इमानि पञ्च मच्छरियानि ।

(४) पञ्च सङ्गा

१५२. तत्थ कतमे पञ्च सङ्गा ?

रागसङ्गो, दोससङ्गो, मोहसङ्गो, मानसङ्गो, दिट्ठिसङ्गो — इमे
पञ्च सङ्गा ।

(५) पञ्च सल्ला

१५३. तत्थ कतमे पञ्च सल्ला ?

10

रागसल्लं, दोससल्लं, मोहसल्लं, मानसल्लं, दिट्ठिसल्लं — इमे
पञ्च सल्ला ।

(६) पञ्च चेतोखिला

१५४. तत्थ कतमे पञ्च चेतोखिला ?

सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति,
धम्मे कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सङ्खे कङ्खति 15 B. 392
विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सिक्खाय कङ्खति विचि-
किच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सन्नह्यचारीसु कुपितो होति
अनत्तमनो आहतचित्तो खिलजातो — इमे पञ्च चेतोखिला ।

(७) पञ्च चेतसो विनिबन्धा

१५५. तत्थ कतमे पञ्च चेतसो विनिबन्धा ?

कामे अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो^१ अविगतपेमो अविगत- 20
पिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो; काये अवीतरागो होति ...

R. 378

रूपे अवीतरागो होति ... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं^१ मिदसुखं अनुयुत्तो विहरति; अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति - “इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा” ति - इमे पञ्च चेतसो-
5 विनिबन्धा ।

(८) पञ्च नीवरणानि

१५६. तत्थ कतमानि पञ्च नीवरणानि ?

कामच्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरणं, धीनमिद्वनीवरणं^२, उद्धच्च-
कुक्कुच्चनीवरणं, विचिकिच्छानीवरणं - इमानि पञ्च नीवरणानि ।

(९) पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि

१५७. तत्थ कतमानि पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि^३ ?

10 माता जीविता बोरोपिता^४ होति, पिता जीविता बोरोपितो होति, अरहन्तो^५ जीविता बोरोपितो होति, दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादितं होति, सङ्खो भिन्नो होति - इमानि पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि ।

(१०) पञ्च दिट्ठियो

१५८. तत्थ कतमा पञ्च दिट्ठियो ?

15 “सञ्जी अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति इत्येके अभि-
वदन्ति, “असञ्जी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति इत्येके अभि-
वदन्ति, “नेवसञ्जीनासञ्जी अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति इत्येके
अभिवदन्ति, सतो वा पन सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेत्ति^६,
दिट्ठधम्मनिब्बानं वा पनेके अभिवदन्ति - इमा पञ्च दिट्ठियो ।

(११) पञ्च वेरा

20 १५९. तत्थ कतमे पञ्च वेरा ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, सुरा-
मेरयमज्जपमादट्ठानां^७ - इमे पञ्च वेरा ।

१. फत्ससुख - सी०, रो० । २. धिनमिद्वनीवरणं - म०, एवमुपरि पि । ३. आनन्त-
रियानि - सी० । ४. बोरोपेता - रो०, एवमुपरि पि । ५. अरहा - स्या०, रो० । ६. पञ्जापेत्ति
- म० । ७. सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं - सी०, म्या० ।

(१२) पञ्च व्यसना

१६०. तत्थ कतमे पञ्च व्यसना^१ ?

B. 393

आतिव्यसनं, भोगव्यसनं, रोगव्यसनं, सीलव्यसनं, दिट्ठिव्यसनं –
इमे पञ्च व्यसना ।

(१३) पञ्च अक्खन्तिया आदीनवा

१६१. तत्थ कतमे पञ्च अक्खन्तिया आदीनवा ?

बहुनो जनस्स अप्पियो होति अमनापो, वेरबहुलो च^२ होति, 5
वज्जबहुलो च^३, सम्मूब्धो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति – इमे पञ्च अक्खन्तिया
आदीनवा ।

R. 379

(१४) पञ्च भयानि

१६२. तत्थ कतमानि पञ्च भयानि ?

आजीवकभयं^३, असिलोकभयं, परिससारज्जभयं, मरणभयं, 10
दुग्गतिभयं – इमानि पञ्च भयानि ।

(१५) पञ्च दिट्ठधम्मनिब्बानवादा

१६३. तत्थ कतमे पञ्च दिट्ठधम्मनिब्बानवादा ?

(क) इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंपादी होति एवंपिद्धी^४
– “यतो खो, भो, अयं अत्ता पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो” 15
परिचारेति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो
होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्चापेन्ति ।

(ख) तमञ्जो एवमाह – “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता
यं त्वं वदेसि नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता
परमदिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? कामा हि, भो,
अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा । तेसं विपरिणामञ्जथाभावा 20
उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“यतो खो, भो, अयं अत्ता विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठधम्म-

१ व्यसना – सी०, स्या०, रो० । २ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ आजीविकभयं –
सी०, रो० । ४. एवंपिद्धि – सी०, स्या० । ५. समङ्गीभूतो – सी०, स्या०, रो० ।

निब्बानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्जापेन्ति ।

(ग) तमञ्जो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता
5 एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव तत्थ वितक्कितं विचारितं एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

“यतो खो, भो, अयं अत्ता वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठ-
धम्मनिब्बानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्म-
10 निब्बानं पञ्जापेन्ति ।

B. 394

(घ) तमञ्जो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव तत्थ पीतिगतं चेतसो उप्पिलावितं^१, एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

15 “यतो खो, भो, अयं अत्ता पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठ-
R. 380 धम्मनिब्बानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्म-
निब्बानं पञ्जापेन्ति ।

(ङ) तमञ्जो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं
20 वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव तत्थ मुखपीति^२ चेतसो आभोगो, एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

“यतो खो, भो, अयं अत्ता मुखस्स च पहाना ... पे० .. चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठधम्म-
25 निब्बानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्जापेन्ति ।

इमे पञ्च दिट्ठधम्मनिब्बानवादा ।

— ० —

१. उब्बिलावितं — स्या०, उब्बिल्लावितं — रो० । २. सुखं — स्या०, रो० ।

§ ७. छक्कमातिकानिहेसो

(१) छ विवादमूलानि

१६४. तत्थ कतमानि छ विवादमूलानि ?

कोधो, मक्खो, इस्सा, साठेय्य^१, पापिच्छता, सन्दिट्ठिपरामासिता
- इमानि छ विवादमूलानि ।

(२) छ छन्दरागा

१६५. तत्थ कतमे छ छन्दरागा ?

छन्दरागा^१ गेहसिता धम्मा^२ । मनापियेसु^३ रूपेसु गेहसितो रागो 5
सारागो चित्तस्स सारागो, मनापियेसु सदेसु . पे० . मनापियेसु गन्धेसु
... पे० ... मनापियेसु रसेसु ... पे० . मनापियेसु फोट्टब्बेसु ... पे० .
मनापियेसु धम्मेसु गेहसितो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - इमे छ
छन्दरागा ।

(३) छ विरोधवत्थूनि

१६६. तत्थ कतमानि छ विरोधवत्थूनि ? 10

अमनापियेसु रूपेसु चित्तस्स आघातो पटिघातो चण्डिक्कं
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स, अमनापियेसु सदेसु . पे० ... अमनापियेसु
गन्धेसु ... पे० ... अमनापियेसु रसेसु ... पे० ... अमनापियेसु फोट्टब्बेसु
... पे० ... अमनापियेसु धम्मेसु चित्तस्स आघातो पटिघातो चण्डिक्कं B. 395
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स - इमानि छ विरोधवत्थूनि । 15

(४) छ तण्हाकाया

१६७. तत्थ कतमे छ तण्हाकाया ?

रूपतण्हा, सद्दतण्हा, गन्धतण्हा, रसतण्हा, फोट्टब्बतण्हा, धम्म-
तण्हा - इमे छ तण्हाकाया ।

(५) छ अगारवा

१६८. तत्थ कतमे छ अगारवा ?

R. 381

सत्थरि अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो^४, धम्मे अगारवो विहरति 20

१. सापेय्यं - स्या०, एवमुपरि पि । २. छन्दरागगेहसिता धम्मा - स्या०, रो० ।

३-३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. मनापिकेसु - स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

५. अप्पत्तिस्सो - स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

अप्पतिस्सो, सङ्गे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, अप्पमादे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, पटि-
सन्धारे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो - इमे छ अगारवा ।

(६) छ परिहानिया धम्मा

१६६. तत्थ कतमे छ परिहानिया धम्मा ?

5 कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, ससगारामता, पपञ्चारामता - इमे छ परिहानिया धम्मा ।

(७) अपरे पि छ परिहानिया धम्मा

१७०. तत्थ कतमे अपरे पि छ परिहानिया धम्मा ?

कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, दोवचस्सता, पापमित्तता - इमे छ परिहानिया धम्मा ।

(८) छ सोमनस्सुपविचारा

10 १७१. तत्थ कतमे छ सोमनस्सुपविचारा ?

चक्खुना रूपं दिस्वा सोमनस्सट्ठानियं रूपं उपविचरति, सोतेन सद् सुत्वा ... पे०... धानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा ... पे०... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विज्जाय सोमनस्सट्ठानियं धम्मं उपविचरति - इमे छ सोमनस्सुपविचारा ।

(९) छ दोमनस्सुपविचारा

15 १७२. तत्थ कतमे छ दोमनस्सुपविचारा ?

चक्खुना रूपं दिस्वा दोमनस्सट्ठानियं रूपं उपविचरति, सोतेन सद् सुत्वा . पे०. धानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा .. पे०.. कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विज्जाय दोमनस्सट्ठानियं धम्मं उपविचरति - इमे छ दोमनस्सुपविचारा ।

(१०) छ उपेक्खुपविचारा

20 १७३. तत्थ कतमे छ उपेक्खुपविचारा ?

चक्खुना रूपं दिस्वा उपेक्खाट्ठानियं रूपं उपविचरति, सोतेन सद् सुत्वा ... पे० . धानेन गन्धं घायित्वा . पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा ... पे० . कायेन फोटुब्बं फुसित्वा . पे०... मनसा धम्मं विज्जाय उपेक्खा-
ट्ठानियं धम्मं उपविचरति - इमे छ उपेक्खुपविचारा ।

(११) छ गेहसितानि सोमनस्सानि

१७४. तत्थ कतमानि छ गेहसितानि सोमनस्सानि ?

B. 396⁴

मनापियेसु रूपेसु गेहसितं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतो-
सम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा साता सुखा वेदना, मनापि-
येसु सहेसु ... पे०... मनापियेसु गन्धेसु ... पे०... मनापियेसु रसेसु ... पे०...
मनापियेसु फोटुब्बेसु ... पे०... मनापियेसु धम्मेषु गेहसितं चेतसिकं सातं 5
चेतसिकं सुखं चेतोसम्पस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा साता
सुखा वेदना - इमानि छ गेहसितानि सोमनस्सानि ।

R. 382

(१२) छ गेहसितानि दोमनस्सानि

१७५. तत्थ कतमानि छ गेहसितानि दोमनस्सानि ?

अमनापियेसु रूपेसु गेहसितं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं
चेतोसम्पस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा असाता दुक्खा 10
वेदना, अमनापियेसु सहेसु ... पे०... अमनापियेसु गन्धेसु ... पे०... अमना-
पियेसु रसेसु ... पे०... अमनापियेसु फोटुब्बेसु ... पे०... अमनापियेसु
धम्मेषु गेहसितं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्पस्सजं असातं
दुक्खं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इमानि छ
गेहसितानि दोमनस्सानि ।

15

(१३) छ गेहसिता उपेक्खा

१७६. तत्थ कतमा^१ छ गेहसिता उपेक्खा ?

उपेक्खाट्टानियेसु^२ रूपेसु गेहसितं चेतसिकं नेव सातं नासातं
चेतोसम्पस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा
वेदना, उपेक्खाट्टानियेसु सहेसु पे० उपेक्खाट्टानियेसु गन्धेसु ... पे०...
उपेक्खाट्टानियेसु रसेसु .. पे० . उपेक्खाट्टानियेसु फोटुब्बेसु ... पे०... 20
उपेक्खाट्टानियेसु धम्मेषु गेहसितं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतो-
सम्पस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना -
इमा छ गेहसिता उपेक्खा ।

(१४) छ दिट्ठियो

१७७. तत्थ कतमा छ दिट्ठियो ?

१. कतमे - रो० । २. उपेक्खाट्टानीयेसु - सी०; उपेक्खाट्टानिकेसु - स्या०; उपेक्ख-
ट्टानियेसु - रो०, एवमुपरि पि ।

- “अत्थि मे अत्ता” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति,
 “नत्थि मे अत्ता” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “अत्तना
 वा’ अत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति,
 “अत्तना वा अनत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि
 5 उप्पज्जति, “अनत्तना वा अत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो
 B 397 थेततो दिट्ठि उप्पज्जति; अथ’ वा पनस्स एवदिट्ठी होति’ – “सो मे
 अयं अत्ता वदो वेदेय्यो तत्र’ तत्र दीघरत्तं कल्याणपापकानं कम्मानं’
 विपाकं पच्चनुभोति । न सो जातो नाहोसि, न सो जातो न भविस्सति,
 निच्चो ध्रुवो सस्सतो अवपरिणामधम्मो” ति वा पनस्स’ सच्चतो थेततो
 10 दिट्ठि उप्पज्जति । इमा छ दिट्ठियो ।

§ ८. सत्तकमात्तिकानिद्देसो

(१) सत्तानुसया

R. 383

१७८. तत्थ कतमे सत्तानुसया ?

कामरागानुसयो, पटिघानुसयो, मानानुसयो, दिट्ठानुसयो,
 विचिकिच्छानुसयो, भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो – इमे सत्त अनुसया ।

(२) सत्त संयोजनानि

१७९. तत्थ कतमानि सत्त संयोजनानि ?

- 15 कामरागसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, मानसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं,
 विचिकिच्छासंयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं – इमानि सत्त
 संयोजनानि ।

(३) सत्त परियुद्धानानि

१८०. तत्थ कतमानि’ सत्त परियुद्धानानि’ ?

- कामरागपरियुद्धानं, पटिघपरियुद्धानं, मानपरियुद्धानं, दिट्ठिपरि-
 20 युद्धानं, विचिकिच्छापरियुद्धानं, भवरागपरियुद्धानं, अविज्जापरियुद्धानं –
 इमानि’ सत्त परियुद्धानानि ।

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २-२ स्या० पोत्थके नत्थि । ३. रो० पोत्थके नत्थि ।
 ४. धम्मानं – स्या०, रो० । ५. अस्स – स्या० । ६. कतमे – रो० । ७. परियुद्धाना – रो० ।
 ८. इमे – रो० ।

(४) सत्त असद्वम्मा

१८१. तत्थ कतमे सत्त असद्वम्मा ?

अस्सद्धो होति, अहिगिको होति, अनोत्तप्पी होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, म्हुस्सती होति, दुप्पञ्चो होति — इमे सत्त असद्वम्मा ।

(५) सत्त दुच्चरितानि

१८२. तत्थ कतमानि सत्त दुच्चरितानि ?

5

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेमुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुमा वाचा, सम्फप्पलापो — इमानि सत्त दुच्चरितानि ।

(६) सत्त माना

१८३. तत्थ कतमे सत्त माना ?

मानो, अतिमानो, मानातिमानो, ओमानो, अधिमानो, अस्मि-
मानो, मिच्छामानो — इमे सत्त माना ।

10

(७) सत्त दिट्ठियो

१८४. (क) तत्थ कतमा सत्त दिट्ठियो ?

इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी होति एवंदिट्ठी —
“यतो खो, भो, अयं अत्ता रूपी चातुम्महाभूतिको^१ मातापेत्तिकसम्भवो^२
कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो
भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स उच्छेदं
विनासं विभवं पञ्जापेत्ति ।

B. 398

15

(ख) तमञ्चो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं
वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता
सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो भो अञ्चो अत्ता दिब्बो रूपी
कामावचरो कबळीकारभक्खो^३ । तं त्वं न जानासि न पस्ससि ।
तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छि-
ज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता

20 R. 384

१. चातुम्महाभूतिको — म० । २. मातापेत्तिकसम्भवो — सी०; मातापेत्तिकसम्भवो —
स्या० । ३. कबळीकारभक्खो — सी०; कबळीकाराहारभक्खो — स्या०, रो० ।

सम्मासमुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

- (ग) तमञ्चो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता^१ एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता दिब्बो रूपी मनोमयो^२ सब्बङ्गपच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

- (घ) तमञ्चो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नान्त-सञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

- B. 399 20 (ङ) तमञ्चो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं विञ्जाणं ति विञ्जाणञ्चायतनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । 25 सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

(च) तमञ्चो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं

त्वं वदेसि । 'नेसो नत्थी' ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्ता-
वता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्जो अत्ता सब्बसो
विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चाय-
तनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि ।
सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं 5
मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती" ति ।
इत्थेके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

R. 385

(छ) तमञ्जो एवमाह — "अत्थि खो पन एसो अत्ता यं त्वं
वदेसि । 'नेसो नत्थी' ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता
सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्जो अत्ता सब्बसो 10
आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनूपगो । तं
त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो,
अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा,
एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती" ति । इत्थेके सतो
सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति । 15

इमा^१ सत्त दिट्ठियो ।

— ० —

§ ६. अट्टकमातिकानिद्देशो

(१) अट्ट किलेसवत्थूनि

१८५. तत्थ कतमानि अट्ट किलेसवत्थूनि ?

लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, थीन, उद्धच्चं —
इमानि अट्ट किलेसवत्थूनि ।

(२) अट्ट कुसीतवत्थूनि

१८६. तत्थ कतमानि अट्ट कुसीतवत्थूनि ?

20 B. 400

(क) इध भिक्खुना कम्मं कातब्ब^२ होति । तस्स एवं होति —
"कम्मं खो मे कातब्बं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो
किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी" ति । सो निपज्जति; न विरियं^३

१. इमानि — स्या०, रो० । २. कतब्ब — स्या०, रो० । ३. वीरिय — न०,
एवमुपरि पि ।

आरभति अप्तत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं पठमं कुसीतवत्थु^१ ।

(ख) पुन च परं भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति – “अहं खो कम्मं अकासिं । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो ।
5 हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो निपज्जति; न विरियं आरभति अप्तत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं दुतियं कुसीतवत्थु ।

R. 386

(ग) पुन च परं भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति – “मग्गो खो मे^२ गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स
10 कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो निपज्जति; न विरियं आरभति अप्तत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं ततियं कुसीतवत्थु ।

(घ) पुन च परं भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति – “अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो
15 किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो निपज्जति; न विरियं आरभति अप्तत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

(ङ) पुन च परं भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स^३ वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स
20 एवं होति – “अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मज्जो । हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो निपज्जति; न विरियं आरभति अप्तत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

(च) पुन च परं भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स
25 एवं होति – “अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मज्जो मासाचितं मज्जे । हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो

B. 401

१. कुसीतवत्थु – स्या० । २. पन मे – सी०; भो मे – रो० । ३. लूखस्स – सी० ।

निपज्जति; न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधि-
गमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं छट्ठं कुसीतवत्थु ।

(छ) पुन च परं भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको आबाधो ।
तस्स एवं होति — “उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो । अत्थि
कप्पो निपज्जितुं । हन्दाहं निपज्जामी” ति । सो निपज्जति; न 5
विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छि-
कतस्स सच्छिकिरियाय । इदं सत्तमं कुसीतवत्थु ।

(ज) पुन च परं भिक्खु गिलानवुट्ठितो^१ होति अचिरवुट्ठितो
गेलञ्जा । तस्स एवं होति — “अहं खो गिलानवुट्ठितो अचिरवुट्ठितो
गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुव्वलो अकम्मञ्जो । हन्दाहं निप- 10
ज्जामी” ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया,
अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं अट्ठमं
कुसीतवत्थु ।

इमानि अट्ठ कुसीतवत्थूनि ।

(३) अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो

१८७. तत्थ कतमेषु अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो ? 15 R. 387

लाभे सारागो, अलाभे पटिविरोधो, यसे सारागो, अयसे पटि-
विरोधो, पसंसाय सारागो, निन्दाय पटिविरोधो, सुखे सारागो, दुक्खे
पटिविरोधो — इमेषु अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो ।

(४) अट्ठ अनरियवोहारा

१८८. तत्थ कतमेषु अट्ठ अनरियवोहारा ?

अदिट्ठे दिट्ठवादिता, अस्सुते^२ सुतवादिता, अमुते सुतवादिता, 20
अविञ्जाते विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते अस्सुतवादिता,
मुते अमुतवादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता — इमेषु अट्ठ अनरिय-
वोहारा ।

(५) अट्ठ मिच्छत्ता

१८९. तत्थ कतमेषु अट्ठ मिच्छत्ता ?

मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, 25

१. गिलाना वुट्ठितो — सी०, स्या०, रो० । २. अस्सुते — सी०, स्या०, रो० ।

मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि - इमे
अट्ट मिच्छता ।

(६) अट्ट पुरिसदोसो

B. 402

१९०. तत्थ कतमे अट्ट पुरिसदोसो ?

(क) इध भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
5 भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो^१ “न सरामि न सरामी” ति
अस्सतिया^२ व^३ निब्बेठेति^३ । अयं पठमो पुरिसदोसो ।

(ख) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकंयेव पटिप्फरति - “किं नु खो
तुय्हं वालस्स अब्बत्तस्स^४ भणितेन ! त्वं^५ पि नाम मं भणितब्बं मज्जसी”
10 ति ! अयं दुतियो पुरिसदोसो ।

(ग) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकंयेव^६ पच्चारोपेति - “त्वं पि
खोसि इत्यन्नामं आपत्ति आपन्नो । त्वं ताव पठमं पटिकरोही” ति ।
अयं ततियो पुरिसदोसो ।

(घ) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो
15 भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अज्जेनाज्जं^७ पटिचरति,
बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । अयं
चतुत्थो पुरिसदोसो ।

(ङ) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो
R 388 20 भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्खमज्जे बाहाविक्षेपकं
भणति । अय पञ्चमो पुरिसदोसो ।

(च) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो
भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा^८ सङ्खं,
अनादियित्वा चोदकं, सापत्तिको व येन कामं पक्कमति । अयं छट्ठो
25 पुरिसदोसो ।

(छ) पुन च परं भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो

१. चोदीयमानो - म० । २-२. अस्सतिया - स्या०, रो० । ३. निब्बेठेति - सी० ।

४. अब्बत्तस्स - सी०, रो० । ५. तुवं - सी० । ६. चोदकस्सेव - स्या० । ७. अज्जेनाज्जं -
सी०, स्या०, रो० । ८. अनादियित्वा - स्या०, एवमुपरि पि ।

भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो “नेबाहं आपन्नोमिह”, न पनाहं अनापन्नोमिह” ति तुण्हीभूतो सङ्खं विहेसेति । अयं सत्तमो पुरिसदोसो ।

(ज) पुन च परं भिक्षू भिक्षं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह — “किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिबाब्बं मयि^२ ब्यावटा । इदानाहं सिक्खं पच्चक्खाय 5 B. 403 हीनायावत्तिस्सामी” ति । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा एवमाह — “इदानि खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा” ति । अयं अट्ठमो पुरिसदोसो ।

इमे अट्ठ पुरिसदोसा ।

(७) अट्ठ असञ्जीवादा

१६१. तत्थ कतमे अट्ठ असञ्जीवादा^३ ?

10

“रूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति — असञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; अरूपी अत्ता ... पे०... रूपी च अरूपी च ... पे०... नेवरूपी-
नारूपी ... पे०... “अन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति — असञ्जी
ति नं पञ्जापेन्ति; “अनन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति —
असञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति 15 R. 389
अरोगो परं मरणा” ति — असञ्जी ति न पञ्जापेन्ति; “नेवन्तवा
नानन्तवा अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति — असञ्जी ति नं पञ्जा-
पेन्ति । इमे अट्ठ असञ्जीवादा ।

(८) अट्ठ नेवसञ्जीनासञ्जीवादा

१६२. तत्थ कतमे अट्ठ नेवसञ्जीनासञ्जीवादा ?

“रूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति — नेवसञ्जीना- 20
सञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “अरूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा”
ति — नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “रूपी च अरूपी च अत्ता
होति अरोगो परं मरणा” ति — नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति;
“नेवरूपीनारूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति — नेवसञ्जी-
नासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “अन्तवा अत्ता होति अरोगो परं 25
मरणा” ति — नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “अनन्तवा”

१. आपन्नोसो — सी० । २. मयी — सी० । ३. असञ्जीवादा — स्वा० ।
४. अन्तवा — म० ।

अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "नेवन्तवा नानन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जीनासञ्जी
 ३ ति नं पञ्जापेन्ति । इमे अट्ट नेवसञ्जीनासञ्जीवादा ।

— ० —

§ १०. नवकमातिकान्दिहो

(१) नव आघातवत्थूनि

१६३. तत्थ कतमानि नव आघातवत्थूनि ?

"अनत्थं मे अचरी" ति आघातो जायति; "अनत्थं म चरती"
 B 404 ति आघातो जायति; "अनत्थं मे चरिस्सती" ति आघातो जायति;
 "पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि" ... पे०. अनत्थं चरति ... पे०...
 10 अनत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं
 अचरि ... पे०... अत्थं चरति .. पे०.. अत्थं चरिस्सती ति आघातो
 जायति । इमानि नव आघातवत्थूनि ।

(२) नव पुरिसमलानि

१६४. तत्थ कतमानि नव पुरिसमलानि ?

कोधो, मक्खो, इस्सा, मच्छरियं, माया, साठेय्यं, मुसावादो,
 15 पापिच्छता^१, मिच्छादिट्ठि - इमानि नव पुरिसमलानि ।

(३) नवविधा माना

१६५. तत्थ कतमे नवविधा माना ?

"सेय्यस्स सेय्योहमस्मी" ति मानो, "सेय्यस्स सदिसोहमस्मी"
 ति मानो, "सेय्यस्स हीनोहमस्मी" ति मानो, "सदिसस्स सेय्योहमस्मी"
 ति मानो, "सदिसस्स सदिसोहमस्मी" ति मानो, "सदिसस्स हीनोहमस्मी"
 20 ति मानो, "हीनस्स सेय्योहमस्मी" ति मानो, "हीनस्स सदिसोहमस्मी"
 ति मानो, "हीनस्स हीनोहमस्मी" ति मानो - इमे नवविधा माना ।

(४) नव तण्हामूलका धम्मा

१६६. तत्थ कतमे नव तण्हामूलका धम्मा ?

१. सायेय्यं - स्या० । २. पापिच्छा - स्या०, रो० ।

तण्हं पटिच्च परियेसना, परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्झोसानं, अज्झोसानं पटिच्च परिग्गहो, परिग्गहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खो, आरक्खाधिकरणं दण्डादान-सत्थादान-कलह-विग्गह-विवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ज-मुसावादा^१ अनेके पापका अकुसला धम्मा ५ सम्भवन्ति - इमे नव तण्हामूलका धम्मा ।

(५) नव इज्जितानि

१६७. तत्थ कतमानि नव इज्जितानि ?

“अस्मी” ति इज्जितमेतं, “अहमस्मी” ति इज्जितमेतं, “अय-महमस्मी” ति इज्जितमेतं “भविस्स” ति इज्जितमेतं, “रूपी भविस्स” ति इज्जितमेतं, “अरूपी भविस्स” ति इज्जितमेतं, “सञ्जी भविस्स” १० ति इज्जितमेतं, “असञ्जी भविस्स” ति इज्जितमेतं, “नेवसञ्जी-नासञ्जी भविस्स” ति इज्जितमेतं - इमानि नव इज्जितानि ।

(६-६.) नव मज्झितादीनि

१६८. तत्थ कतमानि नव मज्झितानि ... नव फन्दितानि ... नव पपञ्चितानि . नव सङ्खतानि ?

“अस्मी” ति सङ्खतमेतं, “अहमस्मी” ति सङ्खतमेतं, “अय-महमस्मी” ति सङ्खतमेतं, “भविस्स” ति सङ्खतमेतं, “रूपी भविस्स” ति सङ्खतमेतं, “अरूपी भविस्स” ति सङ्खतमेतं, “सञ्जी भविस्स” ति सङ्खतमेतं, “असञ्जी भविस्स” ति सङ्खतमेतं, “नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स” ति सङ्खतमेतं - इमानि नव सङ्खतानि ।

R. 391

B. 405

— ० —

§ ११. वसकमातिकानिहेसो

(१) दस किलेसवत्थूनि

१६९. तत्थ कतमानि दस किलेसवत्थूनि ?

20

लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, धीन^२, उद्धच्चं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं - इमानि दस किलेसवत्थूनि ।

(२) दस आघातवत्थूनि

२००. तत्थ कतमानि दस आघातवत्थूनि?

“अनत्थं मे अचरी” ति आघातो जायति, “अनत्थं मे चरती” ति आघातो जायति, “अनत्थं मे चरिस्सती” ति आघातो जायति, “पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि” ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... अनत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति, अट्ठाने वा पन आघातो जायति — इमानि दस आघातवत्थूनि ।

(३) दस अकुसलकम्मपथा

२०१. तत्थ कतमे दस अकुसलकम्मपथा ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्जा, व्यापादो, मिच्छा-
दिट्ठि — इमे दस अकुसलकम्मपथा ।

(४) दस संयोजनानि

२०२. तत्थ कतमानि दस संयोजनानि ?

कामरागसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, मानसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, सीलव्वतपरामाससंयोजनं, भवरागसंयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं — इमानि दस संयोजनानि ।

(५) दस मिच्छता

२०३. तत्थ कतमे दस मिच्छता ?

मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छा-
जाणं, मिच्छाविमुत्ति — इमे दस मिच्छता ।

(६) दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि

२०४. तत्थ कतमा दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि ?

नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं^१ कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता,

१. कतमा — रो० । २. सुकतदुक्कटानं — सी०, स्या०, रो० ।

नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणन्नाहणा सम्मग्गता सम्मा पटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती ति — अयं दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि ।

(७) दसवत्थुका अन्तग्गाहिका विट्ठि

२०५. तत्थ कतमा दसवत्थुका अन्तग्गाहिका विट्ठि ?

सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको 5
ति वा, अनन्तवा लोको ति वा, तं जीवं तं सरीरं ति वा, अञ्जं जीवं
अञ्जं सरीरं ति वा, होति तथागतो परं मरणा ति वा, न होति तथागतो
परं मरणा ति वा, होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा, नेव
होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा — अयं दसवत्थुका अन्तग्गाहिका
विट्ठि । 10

० - - -

§ १२. तण्हाविचरितानि

(१) अज्झत्तिकस्स उपादाय

२०६. तत्थ कतमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स
उपादाय ?

अस्मी ति होति, इत्थस्मी ति होति, एवस्मी ति होति, अञ्ज-
थास्मी^१ ति होति, भविस्सं ति होति, इत्थं भविस्सं ति होति, एवं भविस्सं
ति होति, अञ्जथा भविस्सं ति होति, असस्मी^२ ति होति, सातस्मी ति 15
होति, सियं ति होति, इत्थं सियं ति होति, एवं सियं ति होति, अञ्जथा
सियं ति होति, अपाहं सियं ति होति, अपाहं इत्थं सियं ति होति, अपाहं
एवं सियं ति होति, अपाहं अञ्जथा सियं ति होति । R. 393

२०७. (१) कथं च अस्मी ति होति ?

कच्चि^३ धम्मं अनवकारि^४ करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... 20
सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं अस्मी ति छन्दं पटिलभति, अस्मी ति
मानं पटिलभति, अस्मी ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि
पपञ्चितानि होन्ति — इत्थस्मी ति वा एवस्मी ति वा अञ्जथास्मी
ति वा ।

१. अञ्जथास्मी — रो० । २. सस्मी ति होति असस्मी — सी० । ३. किञ्चि —
सी० । ४. अनवकारी — सी० ।

B. 407

(२) कथं च इत्यस्मी ति होति ?

खत्तियोस्मी ति वा, ब्राह्मणोस्मी ति वा, वेस्सोस्मी ति वा,
 सुद्धोस्मी ति वा, गहट्ठोस्मी ति वा, पब्बजितोस्मी ति वा, देवोस्मी ति
 वा, मनुस्सोस्मी ति वा, रूपीस्मी ति वा, अरूपीस्मी ति वा, सञ्जीस्मी
 5 ति वा, असञ्जीस्मी ति वा, नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं
 इत्यस्मी ति होति ।

(३) कथं च एवस्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो तथाहं खत्तियोस्मी ति
 वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाहं ब्राह्मणोस्मी ति वा, यथा सो वेस्सो तथाहं
 10 वेस्सोस्मी ति वा यथा सो सुद्धो तथाहं सुद्धोस्मी ति वा, यथा सो गहट्ठो
 तथाहं गहट्ठोस्मी ति वा, यथा सो पब्बजितो तथाहं पब्बजितोस्मी ति
 वा, यथा सो देवो तथाहं देवोस्मी ति वा, यथा सो मनुस्सो तथाहं मनु-
 स्सोस्मी ति वा, यथा सो रूपी तथाहं रूपीस्मी ति वा, यथा सो अरूपी
 तथाहं अरूपीस्मी ति वा, यथा सो सञ्जी तथाहं सञ्जीस्मी ति वा,
 15 यथा सो असञ्जी तथाहं असञ्जीस्मी ति वा, यथा सो नेवसञ्जी-
 नासञ्जी तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं एवस्मी ति होति ।

(४) कथं च अञ्जथास्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो नाहं तथा खत्तियोस्मी
 ति वा यथा सो ब्राह्मणो नाहं तथा ब्राह्मणोस्मी ति वा, यथा सो वेस्सो
 20 नाहं तथा वेस्सोस्मी ति वा, यथा सो सुद्धो नाहं तथा सुद्धोस्मी ति वा,
 यथा सो गहट्ठो नाहं तथा गहट्ठोस्मी ति वा, यथा सो पब्बजितो नाहं
 तथा पब्बजितोस्मी ति वा, यथा सो देवो नाहं तथा देवोस्मी ति वा,
 R. 394 यथा सो मनुस्सो नाहं तथा मनुस्सोस्मी ति वा, यथा सो रूपी नाहं तथा
 रूपीस्मी ति वा, यथा सो अरूपी नाहं तथा अरूपीस्मी ति वा, यथा सो
 25 सञ्जी नाहं तथा सञ्जीस्मी ति वा, यथा सो असञ्जी नाहं तथा
 असञ्जीस्मी ति वा, यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी नाहं तथा नेवसञ्जी-
 नासञ्जीस्मी ति वा - एवं अञ्जथास्मी ति होति ।

B. 408

(५) कथं च भविस्सं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्चं ...

सङ्कारे ... विज्जाणं भविस्सं ति छन्दं पटिलभति, भविस्सं ति मानं पटिलभति, भविस्सं ति दिट्ठं पटिलभति । तस्मिं सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति — इत्थं भविस्सं ति वा, एवं भविस्सं ति वा, अज्जाथा भविस्सं ति वा ।

(६) कथं च इत्थं भविस्सं ति होति ?

5

खत्तियो भविस्सं ति वा, ब्राह्मणो भविस्सं ति वा, वेस्सो भविस्सं ति वा, सुद्धो भविस्सं ति वा, गहट्ठो भविस्सं ति वा, पब्बजितो भविस्सं ति वा, देवो भविस्सं ति वा, मनुस्सो भविस्सं ति वा, रूपो भविस्सं ति वा, अरूपो भविस्सं ति वा, सज्जी भविस्सं ति वा, असज्जी भविस्सं ति वा, नेवसज्जीनासज्जी भविस्सं ति वा — एवं इत्थं भविस्सं ति होति ।

10

(७) कथं च एवं भविस्सं ति होति ?

परपुमलं उपनिघाय यथा सो खत्तियो तथाहं खत्तियो भविस्सं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाहं ब्राह्मणो भविस्सं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसज्जीनासज्जी तथाहं नेवसज्जीनासज्जी भविस्सं ति वा — एवं^१ भविस्सं ति होति ।

15

(८) कथं च अज्जाथा भविस्सं ति होति ?

परपुमलं उपनिघाय यथा सो खत्तियो नाहं तथा खत्तियो भविस्सं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो नाहं तथा ब्राह्मणो भविस्सं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसज्जीनासज्जी नाहं तथा नेवसज्जीनासज्जी भविस्सं ति वा — एवं अज्जाथा भविस्सं ति होति ।

20

(९) कथं च असस्मी^२ ति होति ?

किञ्च^३ धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सज्जं ... सङ्कारे ... विज्जाणं निच्चोस्मि धुवोस्मि सस्सतोस्मि अविपरिणामधम्मोस्मी ति — एवं असस्मी ति होति ।

25

(१०) कथं च सातस्मी^४ ति होति ?

R. 395

किञ्च धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सज्जं ... सङ्कारे ... विज्जाणं उन्निज्जिस्सामि विनस्सिस्सामि न भविस्सामी ति — एवं सातस्मी ति होति ।

१. एवं — सी०, म० । २. सस्मी — सी० । ३. किञ्च — सी० । ४. असस्मी — सी० ।

(११) कथं च सियं ति होति ?

B. 409 कञ्चि धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं सियं ति छन्दं पटिलभति, सियं ति मानं पटिलभति, सियं ति दिट्ठिं पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि
5 होन्ति - इत्थं सियं ति वा, एवं सियं ति वा, अञ्जथा सियं ति वा ।

(१२) कथं च इत्थं सियं ति होति ?

खत्तियो सियं ति वा, ब्राह्मणो सियं ति वा, वेस्सो सियं ति वा, सुद्धो सियं ति वा, गहट्ठो सियं ति वा, पब्बजितो सियं ति वा, देवो सियं ति वा, मनुस्सो सियं ति वा, रूपी सियं ति वा, अरूपी सियं ति वा, सञ्ची
10 सियं ति वा, असञ्ची सियं ति वा, नेवसञ्चीनासञ्ची सियं ति वा - एवं इत्थं सियं ति होति ।

(१३) कथं च एवं सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिघाय यथा सो खत्तियो तथाहं खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाहं ब्राह्मणो मियं ति वा ... पे०... यथा सो
15 नेवसञ्चीनासञ्ची तथाहं नेवसञ्चीनासञ्ची सियं ति वा - एवं^१ एवं^१ सियं ति होति ।

(१४) कथं च अञ्जथा सियं ति होति ?

परपुग्गल उपनिघाय यथा सो खत्तियो नाहं तथा खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो नाहं तथा ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा
20 सो नेवसञ्चीनासञ्ची नाहं तथा नेवसञ्चीनासञ्ची सियं ति वा - एवं अञ्जथा सियं ति होति ।

(१५) कथं च अपाहं सियं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं अपाहं सियं ति छन्दं पटिलभति, अपाहं सियं ति मानं पटिलभति, अपाहं सियं ति दिट्ठिं पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - अपाहं इत्थं सियं ति वा, अपाहं एवं सियं ति वा, अपाहं अञ्जथा सियं ति वा ।

(१६) कथं च अपाहं इत्थं सियं ति होति ?

अपाहं खत्तियो सियं ति वा, अपाहं ब्राह्मणो सियं ति वा, अपाहं

वेस्सो सियं ति वा, अपाहं सुद्धो सियं ति वा, अपाहं गहट्ठो सियं ति वा,
 अपाहं पब्बजितो सियं ति वा, अपाहं देवो सियं ति वा, अपाहं R, 396
 मनुस्सो सियं' ति' वा, अपाहं रूपी सियं ति वा, अपाहं अरूपी सियं
 ति वा, अपाहं सञ्जी सियं ति वा, अपाहं असञ्जी सियं ति वा,
 अपाहं नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं अपाहं इत्थं सियं 5 B. 410
 ति होति ।

(१७) कथं च अपाहं एवं सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो अपाहं तथा खत्तियो
 सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो अपाहं तथा ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०...
 यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी अपाहं तथा नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति 10
 वा - एवं अपाहं एवं सियं ति होति ।

(१८) कथं च अपाहं अञ्जथा सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो अपाहं न तथा खत्तियो
 सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो अपाहं न तथा ब्राह्मणो सियं ति वा
 ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी अपाहं न तथा नेवसञ्जीनासञ्जी 15
 सियं ति वा - एवं अपाहं अञ्जथा सियं ति होति ।

इमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि अञ्जत्तिकस्स उपादाय ।

(२) बाहिरस्स उपादाय

२०८. तत्थ कतमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स
 उपादाय ?

इमिना अस्मी ति होति, इमिना इत्थस्मी ति होति, इमिना 20
 एवस्मी ति होति, इमिना अञ्जथास्मी ति होति, इमिना भविस्सं ति
 होति, इमिना इत्थं भविस्सं ति होति, इमिना एवं भविस्सं ति होति,
 इमिना अञ्जथा भविस्सं ति होति, इमिना असस्मी' ति होति, इमिना
 सातस्मी ति होति, इमिना सियं ति होति, इमिना इत्थं सियं ति होति,
 इमिना एवं सियं ति होति, इमिना अञ्जथा सियं ति होति, इमिना अपाहं 25
 सियं ति होति, इमिना अपाहं इत्थं सियं ति होति, इमिना अपाहं एवं सियं
 ति होति, इमिना अपाहं अञ्जथा सियं ति होति ।

२०६. (१) कथं च इमिना अस्मी ति होति ?

R. 397

कञ्चि धम्मं अवकारिं करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं इमिना अस्मी ति छन्दं पटिलभति, इमिना अस्मी ति मानं पटिलभति, इमिना अस्मी ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना इत्थस्मी ति वा, इमिना एवस्मी ति वा, इमिना अञ्जथास्मी ति वा ।

B. 411

(२) कथं च इमिना इत्थस्मी ति होति ?

इमिना खत्तियोस्मी ति वा, इमिना ब्राह्मणोस्मी ति वा, इमिना वेस्सोस्मी ति वा, इमिना सुट्ठोस्मी ति वा, इमिना गहट्ठोस्मी ति वा, इमिना पब्बजितोस्मी ति वा, इमिना देवोस्मी ति वा, इमिना मनुस्सोस्मी ति वा, इमिना रूपीस्मी ति वा, इमिना अरूपीस्मी ति वा, इमिना सञ्चीस्मी ति वा, इमिना असञ्चीस्मी ति वा, इमिना नेवसञ्चीनासञ्चीस्मी ति वा - एवं इमिना इत्थस्मी ति होति ।

(३) कथं च इमिना एवस्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना तथाहं खत्तियोस्मी ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाहं ब्राह्मणोस्मी ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्चीनासञ्ची इमिना तथाहं नेवसञ्चीनासञ्चीस्मी ति वा - एवं इमिना एवस्मी ति होति ।

(४) कथं च इमिना अञ्जथास्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना नाहं तथा खत्तियोस्मी ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाहं तथा ब्राह्मणोस्मी ति वा ... पे० .. यथा सो नेवसञ्चीनासञ्ची इमिना नाहं तथा नेवसञ्चीनासञ्चीस्मी ति वा - एवं इमिना अञ्जथास्मी ति होति ।

(५) कथं च इमिना भविस्सं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अवकारिं करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं इमिना भविस्सं ति छन्दं पटिलभति, इमिना भविस्सं ति मानं पटिलभति, इमिना भविस्सं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना इत्थं भविस्सं ति वा, इमिना एवं भविस्सं ति वा, इमिना अञ्जथा भविस्सं ति वा ।

(६) कथं च इमिना इत्थं भविस्सं ति होति ?

इमिना खत्तियो भविस्सं ति वा ... पे०... इमिना अरूपी भविस्सं ति वा, इमिना सञ्जी भविस्सं ति वा, इमिना असञ्जी भविस्सं ति वा, इमिना नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्सं ति वा — एवं इमिना इत्थं भविस्सं ति होति ।

R. 398

5

(७) कथं च इमिना एवं भविस्सं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना तथाहं खत्तियो भविस्सं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाहं ब्राह्मणो भविस्सं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्सं ति वा — एवं इमिना एवं भविस्सं ति होति ।

B. 4/2

10

(८) कथं च इमिना अञ्जथा भविस्सं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना नाहं तथा खत्तियो भविस्सं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाहं तथा ब्राह्मणो भविस्सं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना नाहं तथा नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्सं ति वा — एवं इमिना अञ्जथा भविस्सं ति होति ।

15

(९) कथं च इमिना असस्मी ति होति ?

कञ्चि धम्मं अवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं इमिना निच्चोस्मि धुवोस्मि सस्सतोस्मि अविपरिणामधम्मोस्मी ति — एवं इमिना असस्मी ति होति ।

(१०) कथं च इमिना सातस्मी ति होति ?

20

कञ्चि धम्मं अवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं इमिना उच्छिज्जिस्सामि विनस्सिस्सामि न भविस्सामी ति — एवं इमिना सातस्मी ति होति ।

(११) कथं च इमिना सियं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं इमिना सियं ति छन्दं पटिलभति, इमिना सियं ति मानं पटिलभति, इमिना सियं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति — इमिना इत्थं सियं ति वा, इमिना एवं सियं ति वा, इमिना अञ्जथा सियं ति वा ।

25

(१२) कथं च इमिना इत्थं सियं ति होति ?

इमिना खत्तियो सियं ति वा, इमिना ब्राह्मणो सियं ति वा, इमिना वेस्सो सियं ति वा, इमिना सुद्धो सियं ति वा, इमिना गहट्ठो सियं ति वा, इमिना पब्बजितो सियं ति वा, इमिना देवो सियं ति वा, इमिना
5 मनुस्सो सियं ति वा, इमिना रूपी सियं ति वा, इमिना अरूपी सियं ति वा, इमिना सञ्जी सियं ति वा, इमिना असञ्जी सियं ति वा, इमिना नेवसञ्जीनासञ्जी सियं पि वा – एवं इमिना इत्थं सियं ति होति ।

R. 399

(१३) कथं च इमिना एवं सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना तथाहं खत्तियो
10 सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाहं ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना तथाहं नेवमञ्जीनासञ्जी सियं ति वा – एवं इमिना एवं सियं ति होति ।

(१४) कथं च इमिना अञ्जाथा सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना नाहं तथा खत्तियो
15 सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाहं तथा ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना नाहं तथा नेवसञ्जी-नासञ्जी सियं ति वा – एवं इमिना अञ्जाथा सियं ति होति ।

(१५) कथं च इमिना अपाहं सियं ति होति ?

कच्चि धम्मं अवकारि करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ...
20 सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं इमिना अपाहं सियं ति छन्दं पटिलभति, इमिना अपाहं सियं ति मानं पटिलभति, इमिना अपाहं सियं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति – इमिना अपाहं इत्थं सियं ति वा, इमिना अपाहं एवं सियं ति वा, इमिना अपाहं अञ्जाथा सियं ति वा ।

25 (१६) कथं च इमिना अपाहं इत्थं सियं ति होति ?

इमिना अपाहं खत्तियो सियं ति वा, इमिना अपाहं ब्राह्मणो सियं ति वा, इमिना अपाहं वेस्सो सियं ति वा, इमिना अपाहं सुद्धो सियं ति वा, इमिना अपाहं गहट्ठो सियं ति वा, इमिना अपाहं पब्बजितो सियं ति वा, इमिना अपाहं देवो सियं ति वा, इमिना अपाहं मनुस्सो सियं ति वा, इमिना
30 अपाहं रूपी सियं ति वा, इमिना अपाहं अरूपी सियं ति वा, इमिना अपाहं

सञ्जी सियं ति वा, इमिना अपाहं असञ्जी सियं ति वा, इमिना अपाहं
नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा — एवं इमिना अपाहं इत्थं सियं ति होति । •

(१७) कथं च इमिना अपाहं एवं सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना अपाहं तथा
खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना अपाहं तथा ब्राह्मणो सियं 5
ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना अपाहं तथा
नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा — एवं इमिना अपाहं एवं सियं ति होति ।

(१८) कथं च इमिना अपाहं अञ्जथा सियं ति होति ?

B. 414

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना अपाहं न तथा
खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना अपाहं न तथा ब्राह्मणो 10
सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना अपाहं न
तथा नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा — एवं इमिना अपाहं अञ्जथा
सियं ति होति ।

R. 400

इमानि अट्टारस्स तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय ।

इति^१ इमानि अट्टारस्स तण्हाविचरितानि अञ्जत्तिकस्स उपादाय, 15
इमानि अट्टारस्स तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय, तदेकज्झं
अभिसञ्ज्झित्वा अभिसङ्घिपित्वा छत्तिस्स तण्हाविचरितानि होन्ति ।
इति एवरूपानि अतोतानि छत्तिस्स तण्हाविचरितानि, अनागतानि छत्तिस्स
तण्हाविचरितानि, पच्चुप्पन्नानि छत्तिस्स तण्हाविचरितानि, तदेकज्झं
अभिसञ्ज्झित्वा अभिसङ्घिपित्वा अट्टतण्हाविचरितसत्तं^२ होति । 20

२१०. तत्थ कतमानि द्वासट्ठि दिट्ठिगतानि ब्रह्मजाले वेय्याकरणे
वृत्तानि भगवता ?

चत्तारो सस्सतवादा, चत्तारो एकच्चसस्सतिका, चत्तारो अन्ता-
नन्तिका, चत्तारो अमराविकल्पिका, द्वे अधिच्चसमुप्पन्निका, सोळस
सञ्जीवादा^३, अट्ट असञ्जीवादा, अट्ट नेवसञ्जीनासञ्जीवादा, सत्त 25
उच्छेदवादा, पञ्च दिट्ठधम्मनिब्बानवादा — इमानि द्वासट्ठि दिट्ठिगतानि
ब्रह्मजाले वेय्याकरणे वृत्तानि भगवता ति ।

खुदकवत्थुविभङ्गो निट्ठितो ।

—:—:—

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. अट्टसत्त तण्हाविचरित — स्या०, रो० । ३. अञ्जिवादा
— स्या०, एवमुपरि पि ।

१८. धम्महृदयविभङ्गो

§ १. सब्बसङ्गाहिकं

B. 415,
R. 401

१. कति खन्धा, कति आयातनानि, कति धातुयो, कति सच्चानि, कति इन्द्रियानि, कति हेतू, कति आहारा, कति फस्सा, कति वेदना, कति सञ्ज्ञा, कति चेतना, कति चित्तानि ?

२. पञ्चक्खन्धा, द्वादसायतनानि, अट्ठारस धातुयो, चत्तारि सच्चानि, बावीसतिन्द्रियानि, नव हेतू, चत्तारो आहारा, सत्त फस्सा, सत्त वेदना, सत्त सञ्ज्ञा, सत्त चेतना, सत्त चित्तानि ।

३. तत्थ कतमे पञ्चक्खन्धा ?

रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्ज्ञाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो — इमे वुच्चन्ति “पञ्चक्खन्धा” ।

४ तत्थ कतमानि द्वादसायतनानि ?

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सद्दायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोटुब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं — इमानि^१ वुच्चन्ति “द्वादसायतनानि” ।

५. तत्थ कतमा अट्ठारस धातुयो ?

चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाणधातु, सोतधातु, सद्धातु, सोतविञ्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धानविञ्जाणधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, जिह्वाविञ्जाणधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, कायविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्जाणधातु — इमा वुच्चन्ति “अट्ठारस धातुयो” ।

६. तत्थ कतमानि चत्तारि सच्चानि ?

दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, निरोधसच्चं, मग्सच्चं — इमानि वुच्चन्ति “चत्तारि सच्चानि” ।

७. तत्थ कतमानि बावीसतिन्द्रियानि ?

चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं,

मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुःखिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्जिन्द्रियं, अनञ्जातञ्ज-
स्सामीतिन्द्रियं^१, अञ्जिन्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं – इमानि वुच्चन्ति
“बावीसतिन्द्रियानि” ।

5

८. तत्थ कतमे नव हेतू ?

B. 416

तयो कुसलहेतू, तयो अकुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू ।

तत्थ कतमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतू, अदोसो कुसलहेतू, अमोहो कुसलहेतू – इमे
तयो कुसलहेतू ।

10

तत्थ कतमे तयो अकुसलहेतू ?

लोभो अकुसलहेतू, दोसो अकुसलहेतू, मोहो अकुसलहेतू – इमे
तयो अकुसलहेतू ।

तत्थ कतमे तयो अव्याकतहेतू ?

कुसलानं वा धम्मानं विपाकतो किरियाव्याकतेसु वा धम्मेसु 15
अलोभो, अदोसो, अमोहो – इमे तयो अव्याकतहेतू ।

इमे वुच्चन्ति “नव हेतू” ।

९. तत्थ कतमे चत्तारो आहारा ?

कबळीकाराहारो^२, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणा-
हारो – इमे वुच्चन्ति “चत्तारो आहारा” ।

R. 403

20

१०. तत्थ कतमे सत्त फस्सा ?

चक्खुसम्पस्सो, सोतसम्पस्सो, धानसम्पस्सो, जिह्वासम्पस्सो,
कायसम्पस्सो, मनोधातुसम्पस्सो, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो – इमे
वुच्चन्ति “सत्त फस्सा”^३ ।

११. तत्थ कतमा सत्त वेदना ?

25

चक्खुसम्पस्सजा वेदना, सोतसम्पस्सजा वेदना, धानसम्पस्सजा
वेदना, जिह्वासम्पस्सजा वेदना, कायसम्पस्सजा वेदना, मनोधातु-
सम्पस्सजा वेदना, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा वेदना – इमा वुच्चन्ति
“सत्त वेदना” ।

१. अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं – स्या० । २. कबळिकारो आहारो – सी०, स्या०,
रो० । ३. सम्पस्सो – सी० ।

१२. तत्थ कतमा सत्त सञ्जा ?

चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धान-
सम्फस्सजा सञ्जा, जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा,
मनोधातुसम्फस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा सञ्जा -
5 इमा वुच्चन्ति "सत्त सञ्जा" ।

B. 417

१३. तत्थ कतमा सत्त चेतना ?

चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा
चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोधातु-
सम्फस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा चेतना - इमा वुच्चन्ति
10 "सत्त चेतना" ।

R. 404

१४. तत्थ कतमानि सत्त चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, धानविञ्जाणं, जिह्वा-
विञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमानि
वुच्चन्ति "सत्त चित्तानि" ।

— ० —

§ २. उप्पत्तानुप्पत्तो

१. कामधातुया

15 १५. कामधातुया कति खन्धा, कति आयतनानि, कति धातुयो,
कति सच्चानि, कति इन्द्रियानि, कति हेतू, कति आहारा, कति फस्सा,
कति वेदना, कति सञ्जा, कति चेतना, कति चित्तानि ?

कामधातुया पञ्चखन्धा, द्वादसायतनानि, अट्ठारस धातुयो,
तीणि सच्चानि, बावीसतिन्द्रियानि, नव हेतू, चत्तारो आहारा,
20 सत्त फस्सा, सत्त वेदना, सत्त सञ्जा, सत्त चेतना, सत्त चित्तानि ।

१६. तत्थ कतमे कामधातुया पञ्चखन्धा ?

रूपखन्धो, वेदनाखन्धो, सञ्जाखन्धो, सहारखन्धो,
विञ्जाणखन्धो - इमे वुच्चन्ति "कामधातुया पञ्चखन्धा" ।

१७. तत्थ कतमानि कामधातुया द्वादसायतनानि ?

25

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सहायतनं, धानायतनं, गन्धा-

यतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोटुब्बायतनं, मनायतनं, धम्मयायतनं — इमानि वुच्चन्ति “कामधातुया द्वादसायतनानि” ।

१८. तत्थ कतमा कामधातुया अट्टारस धातुयो ?

चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविज्जाणधातु, सोतधातु, सट्ठधातु, सोतविज्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धानविज्जाणधातु, जिह्वा- 5
धातु, रसधातु, जिह्वाविज्जाणधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, काय-
विज्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविज्जाणधातु — इमा वुच्चन्ति B 411
“कामधातुया अट्टारस धातुयो” ।

१९. तत्थ कतमानि कामधातुया तीणि सच्चानि ?

दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, मग्गसच्चं — इमानि वुच्चन्ति “काम- 10
धातुया तीणि सच्चानि” ।

२०. तत्थ कतमानि कामधातुया बावीसतिन्द्रियानि ?

चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं ... पे० अज्जाताविन्द्रियं — इमानि
वुच्चन्ति “कामधातुया बावीसतिन्द्रियानि” ।

२१. तत्थ कतमे कामधातुया नव हेतू ?

तयो कुसलहेतू, तयो अकुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू ... पे०... 15
इमे वुच्चन्ति “कामधातुया नव हेतू” ।

२२. तत्थ कतमे कामधातुया चत्तारो आहारो ?

कवल्लीकाराहारो, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विज्जाणा- R. 405
हारो — इमे वुच्चन्ति “कामधातुया चत्तारो आहारो” । 20

२३. तत्थ कतमे कामधातुया सत्त फस्सा ?

चक्खुसम्फस्सो, सोतसम्फस्सो, धानसम्फस्सो, जिह्वासम्फस्सो,
कायसम्फस्सो, मनोधातुसम्फस्सो, मनोविज्जाणधातुसम्फस्सो — इमे
वुच्चन्ति “कामधातुया सत्त फस्सा” ।

२४. तत्थ कतमा कामधातुया सत्त वेदना ?

चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा
वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोधातु- 25
सम्फस्सजा वेदना, मनोविज्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना — इमा वुच्चन्ति
“कामधातुया सत्त वेदना” ।

२५. तत्थ कतमा कामधातुया सत्त सञ्जा ?

चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धान-
सम्फस्सजा सञ्जा, जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा,
मनोधातुसम्फस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा सञ्जा -

5 इमा वुच्चन्ति “कामधातुया सत्त सञ्जा” ।

B. 419

२६. तत्थ कतमा कामधातुया सत्त चेतना ?

चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा
चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोधातु-
सम्फस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा चेतना - इमा

10 वुच्चन्ति “कामधातुया सत्त चेतना” ।

२७. तत्थ कतमानि कामधातुया सत्त चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाण, धानविञ्जाणं, जिह्वा-
विञ्जाण, कायविञ्जाण, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमानि
वुच्चन्ति “कामधातुया सत्त चित्तानि” ।

२. रूपधातुया

15 २८. रूपधातुया कति खन्धा, कति आयतना, कति धातुयो,
कति सच्चानि, कति इन्द्रियाणि ... पे०... कति चित्तानि ?

रूपधातुया पञ्चक्खन्धा, छ आयतनानि, नव धातुयो,
तीणि सच्चानि, चुर्दासिन्द्रियाणि, अट्ठ हेतू, तयो आहारा, चत्तारो फस्सा,
चतस्सो वेदना, चतस्सो सञ्जा, चतस्सो चेतना, चत्तारि चित्तानि ।

20 २९. तत्थ कतमे रूपधातुया पञ्चक्खन्धा ?

रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो,
विञ्जाणक्खन्धो - इमे वुच्चन्ति “रूपधातुया पञ्चक्खन्धा” ।

३०. तत्थ कतमानि रूपधातुया छ आयतनानि ?

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सहायतनं, मनायतनं, धम्मा-

25 यतनं - इमानि वुच्चन्ति “रूपधातुया छ आयतनानि” ।

३१. तत्थ कतमा रूपधातुया नव धातुयो ?

चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाणधातु, सोतधातु, सद्धातु,
सोतविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमा
वुच्चन्ति “रूपधातुया नव धातुयो” ।

३२. तत्थ कतमानि रूपधातुया तीणि सच्चानि ?

दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, मग्गसच्चं — इमानि वुच्चन्ति “रूप-
धातुया तीणि सच्चानि” ।

३३. तत्थ कतमानि रूपधातुया चुट्टसिन्द्रियानि ?

B. 420

चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सि- 5 R. 406
न्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं,
पज्झिन्द्रियं, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं, अञ्जिन्द्रियं, अञ्जाता-
विन्द्रियं — इमानि वुच्चन्ति “रूपधातुया चुट्टसिन्द्रियानि” ।

३४. तत्थ कतमे रूपधातुया अट्ट हेतू ?

तयो कुसलहेतू, द्वे अकुसलहेतू, तयो अब्याकतहेतू । 10

तत्थ कतमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतु, अदोसो कुसलहेतु, अमोहो कुसलहेतु — इमे
तयो कुसलहेतू ।

तत्थ कतमे द्वे अकुसलहेतू ?

लोभो अकुसलहेतु, मोहो अकुसलहेतु — इमे द्वे अकुसलहेतू । 15

तत्थ कतमे तयो अब्याकतहेतू ?

कुसलानं वा^१ धम्मानं विपाकतो किरियाव्याकतेसु वा धम्मेसु
अलोभो, अदोसो, अमोहो — इमे तयो अब्याकतहेतू ।

इमे वुच्चन्ति रूपधातुया अट्ट हेतू ।

३५. तत्थ कतमे रूपधातुया तयो आहारा ?

20

फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो — इमे
वुच्चन्ति “रूपधातुया तयो आहारा” ।

३६. तत्थ कतमे रूपधातुया चत्तारो फस्सा ?

चक्खुसम्पस्सो, सोतसम्पस्सो, मनोधातुसम्पस्सो, मनोविञ्जाण-
धातुसम्पस्सो — इमे वुच्चन्ति “रूपधातुया चत्तारो फस्सा” । 25

३७. तत्थ कतमा रूपधातुया चतस्सो वेदना ... पे०... चतस्सो
सञ्जा ... पे०... चतस्सो चेतना ... पे०... चत्तारि चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु —
इमानि वुच्चन्ति “रूपधातुया चत्तारि चित्तानि” ।

३. अरूपधातुया

B. 421

३८. अरूपधातुया कति खन्धा .. पे०... कति चित्तानि ?

अरूपधातुया चत्तारो खन्धा, द्वे आयतनानि, द्वे धातुयो,
तीणि सच्चानि, एकादसिन्द्रियानि, अट्ट हेतू, तयो आहारा, एको फस्सो,
एका वेदना, एका सञ्जा, एका चेतना, एकं चित्तं ।

R. 407 5

३९. तत्थ कतमे अरूपधातुया चत्तारो खन्धा ?

वेदनाखन्धो, सञ्जाखन्धो, सङ्खारखन्धो, विञ्जाणखन्धो
- इमे वुच्चन्ति "अरूपधातुया चत्तारो खन्धा" ।

४०. तत्थ कतमानि अरूपधातुया द्वे आयतनानि ?

मनायतनं, धम्मायतनं - इमानि वुच्चन्ति "अरूपधातुया द्वे
10 आयतनानि" ।

४१. तत्थ कतमा अरूपधातुया द्वे धातुयो ?

मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु - इमा वुच्चन्ति "अरूपधातुया
द्वे धातुयो" ।

४२. तत्थ कतमानि अरूपधातुया तीणि सच्चानि ?

15 दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, मग्गसच्चं - इमानि वुच्चन्ति "अरूप-
धातुया तीणि सच्चानि" ।

४३. तत्थ कतमानि अरूपधातुया एकादसिन्द्रियानि ?

मनिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं,
सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं,
20 अञ्चिन्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं - इमानि वुच्चन्ति "अरूपधातुया
एकादसिन्द्रियानि" ।

४४. तत्थ कतमे अरूपधातुया अट्ट हेतू ?

तयो कुसलहेतू, द्वे अकुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू ... पे०... इमे
वुच्चन्ति "अरूपधातुया अट्ट हेतू" ।

25

४५. तत्थ कतमे अरूपधातुया तयो आहारा ?

फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - इमे
वुच्चन्ति "अरूपधातुया तयो आहारा" ।

४६. तत्थ कतमो^१ अरूपधातुया एको फस्सो ?
मनोविज्जाणधातुसम्पस्सो – अयं वुच्चति “अरूपधातुया एको
फस्सो” ।

४७. तत्थ कतमा अरूपधातुया एका वेदना ... पे०... एका
सज्जा ... पे०... एका चेतना ... पे०... एकं चित्तं ? B. 422
मनोविज्जाणधातु – इदं वुच्चति “अरूपधातुया एकं चित्तं” । 5

४. अपरियापन्ने

४८. अपरियापन्ने कति खन्धा ... पे०... कति चित्तानि ?
अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा, द्वे आयतनानि, द्वे धातुयो,
द्वे सच्चानि, द्वादसिन्द्रियानि, छ हेतु, तयो आहारा, एको फस्सो, एका
वेदना, एका सज्जा, एका चेतना, एकं चित्तं । R. 408
10

४९. तत्थ कतमे अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा ?
वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विज्जाणक्खन्धो
– इमे वुच्चन्ति “अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा” ।

५०. तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वे आयतनानि ?
मनायतनं, धम्मायतनं – इमानि वुच्चन्ति “अपरियापन्ने द्वे
आयतनानि” । 15

५१. तत्थ कतमा^२ अपरियापन्ने द्वे धातुयो ?
मनोविज्जाणधातु, धम्मधातु – इमा वुच्चन्ति “अपरियापन्ने
द्वे धातुयो” ।

५२. तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वे सच्चानि ? 20
मग्गसच्चं, निरोधसच्चं – इमानि वुच्चन्ति “अपरियापन्ने द्वे
सच्चानि” ।

५३. तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वादसिन्द्रियानि ?
मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धि-
न्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पज्जिन्द्रियं, अनज्जा-
तज्जास्सामीतिन्द्रियं, अज्जिन्द्रियं, अज्जाताविन्द्रियं – इमानि वुच्चन्ति 25
“अपरियापन्ने द्वादसिन्द्रियानि” ।

५४. तत्थ कतमे अपरियापन्ने छ हेतू ?

तयो कुसलहेतू, तयो अब्बाकतहेतू ।

नत्थ कतमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतु, अदोसो कुसलहेतु, अमोहो कुसलहेतु - इमे

5 तयो कुसलहेतू ।

B. 423

तत्थ कतमे तयो अब्बाकतहेतू ?

कुसलानं धम्मानं विपाकतो अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे
तयो अब्बाकतहेतू ।

इमे वुच्चन्ति "अपरियापन्ने छ हेतू" ।

10

५५. तत्थ कतमे अपरियापन्ने तयो आहारा ?

फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विज्झाणाहारो - इमे
वुच्चन्ति "अपरियापन्ने तयो आहारा" ।

५६. तत्थ कतमो अपरियापन्ने एको फस्सो ?

मनोविज्झाणधातुसम्पस्सो - अयं वुच्चति "अपरियापन्ने
15 एको फस्सो" ।

५७. तत्थ कतमा अपरियापन्ने एका वेदना ... पे०... एका

सञ्जा ... पे०... एका चेतना .. पे० एकं चित्तं ?

R. 409

मनोविज्झाणधातु - इदं वुच्चति "अपरियापन्ने एकं चित्तं" ।

§ ३. परियापन्नापरियापन्नं

१. कामधातुया

५८. पञ्चन्नं खन्धानं कति कामधातुपरियापन्ना, कति न

20 कामधातुपरियापन्ना .. पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति कामधातुपरियापन्ना,
कति न कामधातुपरियापन्ना ?

रूपखन्धो कामधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया काम-
धातुपरियापन्ना, सिया न^१ कामधातुपरियापन्ना ।

दसायतना कामधातुपरियापन्ना; द्वे आयतना सिया काम-

25 धातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

सोळस धातुयो कामधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

समुदयसच्चं कामधातुपरियापन्नं; द्वे सच्चा न कामधातुपरियापन्ना; दुक्खसच्चं सिया कामधातुपरियापन्नं, सिया न कामधातुपरियापन्नं ।

5

दसिन्द्रिया कामधातुपरियापन्ना; तीणिन्द्रिया न कामधातुपरियापन्ना; नविन्द्रिया सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

तयो अकुसलहेतू कामधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

10

कवळीकारो आहारो कामधातुपरियापन्नो; तयो आहारा सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

B. 424

छ फस्सा कामधातुपरियापन्ना; मनोविज्जाणधातुसम्पस्सो सिया कामधातुपरियापन्नो, सिया न कामधातुपरियापन्नो ।

छ वेदना ... पे०... छ सज्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता कामधातुपरियापन्ना; मनोविज्जाणधातु सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

15

२. रूपधातुया

५६. पञ्चन्नं खन्धानं कति रूपधातुपरियापन्ना, कति न रूपधातुपरियापन्ना ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति रूपधातुपरियापन्ना, कति न रूपधातुपरियापन्ना ?

20

रूपक्खन्धो न रूपधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

R. 410

दसायतना न रूपधातुपरियापन्ना; द्वे आयतना सिया रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

सोळस धातुयो न रूपधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

25

तीणि सच्चानि^१ न रूपधातुपरियापन्ना; दुक्खसच्चं सिया रूपधातुपरियापन्नं, सिया न रूपधातुपरियापन्नं ।

१. सच्चा - स्या०, एवमुपरि पि ।

तेरसिन्द्रिया न रूपधातुपरियापन्ना; नविन्द्रिया ॥ सिया रूप-
धातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

तयो अकुसलहेतू न रूपधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया
रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

5 कबळीकारो आहारो न रूपधातुपरियापन्नो; तयो आहारा
सिया रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

छ फस्सा न रूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो
सिया रूपधातुपरियापन्नो, सिया न रूपधातुपरियापन्नो ।

B 425

छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता
10 न रूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातु सिया रूपधातुपरियापन्ना,
सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

३. अरूपधातुया

६०. पञ्चन्नं खन्धानं कति अरूपधातुपरियापन्ना, कति न
अरूपधातुपरियापन्ना' ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति अरूपधातुपरिया-
पन्ना, कति न अरूपधातुपरियापन्ना ?

15 रूपक्खन्धो न अरूपधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया
अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

दसायतना न अरूपधातुपरियापन्ना; द्वे आयतना सिया
अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

सोळस धातुयो न अरूपधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया
20 अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

तीणि सच्चानि^१ न अरूपधातुपरियापन्नानि^३ ।

दुक्खसत्त्वं सिया अरूपधातुपरियापन्नं, सिया न अरूप-
धातुपरियापन्नं ।

R. 411

चुट्टसिन्द्रिया न अरूपधातुपरियापन्ना; अट्ठिन्द्रिया सिया
25 अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

१. रूपधातुपरियापन्ना - म० । २. सच्चा - स्या०, रो० । ३. अरूपधातुपरियापन्ना -
स्या०, रो० ।

तयो अकुसलहेतू न अरूपधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया
अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

कबळीकारो आहारो न अरूपधातुपरियापन्नो; तयो आहारा
सिया अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

छ फस्सा न अरूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातु- 5
सम्फत्सो सिया अरूपधातुपरियापन्नो, सिया न अरूपधातुपरियापन्नो ।

छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता
न अरूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातु सिया अरूपधातुपरियापन्ना,
सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

४. परियापन्नापरियापन्नं

६१. पञ्चन्नं खन्धानं कति परियापन्ना, कति अपरियापन्ना 10 B. 426
... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति परियापन्ना, कति अपरियापन्ना ?

रूपक्खन्धो परियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया परियापन्ना,
सिया अपरियापन्ना ।

दसायतना परियापन्ना; द्वे आयतना सिया परियापन्ना,
सिया अपरियापन्ना । 15

सोळस धातुयो परियापन्ना; द्वे धातुयो सिया परिया-
पन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

द्वे सच्चा परियापन्ना; द्वे सच्चा अपरियापन्ना ।

दसिन्द्रिया परियापन्ना, तीणिन्द्रिया अपरियापन्ना; नविन्द्रिया
सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना । 20

तयो अकुसलहेतू परियापन्ना; छ हेतू सिया परियापन्ना,
सिया अपरियापन्ना ।

कबळीकारो आहारो परियापन्नो; तयो आहारा सिया
परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

छ फस्सा परियापन्ना; मनोविञ्जाणधातुसम्फत्सो सिया 25
परियापन्नो, सिया अपरियापन्नो ।

छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता
परियापन्ना; मनोविञ्जाणधातु सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

§ ४. पातुभावाभावा

१. कामधातुया

६२. कामधातुया उपपत्तिक्वणो^१ कति खन्धा पातुभवन्ति
... पे० ... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

- कामधातुया उपपत्तिक्वणो सब्बेसं पञ्चक्खन्धा पातुभवन्ति;
R. 412 कस्सचि एकादसायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि दसायतनानि
B 427 5 पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि दसायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि
नवायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि सत्तायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि
एकादस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि दस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि
अपरा दस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि नव धातुयो पातुभवन्ति;
कस्सचि सत्त धातुयो पातुभवन्ति; सब्बेसं एकं सच्चं पातुभवति; कस्सचि
10 चुट्टिसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति;
कस्सचि अपरानि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि द्वादसिन्द्रियानि
पातुभवन्ति; कस्सचि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि नविसिन्द्रियानि
पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि नविसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि
अट्ठिसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि अट्ठिसिन्द्रियानि पातुभवन्ति;
15 कस्सचि सत्तिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि पञ्चिन्द्रियानि पातु-
भवन्ति; कस्सचि चत्तारिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि तयो हेतू
पातुभवन्ति; कस्सचि द्वे हेतू पातुभवन्ति; कस्सचि^३ अहेतुका पातु-
भवन्ति; सब्बेसं चत्तारो आहारा पातुभवन्ति; सब्बेसं एको फस्सो
पातुभवति; सब्बेसं एका वेदना ... एका सञ्जा ... एका चेतना ...
20 एकं चित्तं पातुभवति ।

६३. कामधातुया उपपत्तिक्वणो सब्बेसं कतमे पञ्चक्खन्धा
पातुभवन्ति ?

रूपक्खन्धो ... पे०... विञ्जाणक्खन्धो – कामधातुया उपपत्ति-
क्वणो सब्बेसं इमे पञ्चक्खन्धा पातुभवन्ति ।

- 25 ६४. कामधातुया उपपत्तिक्वणो कस्स^१ एकादसायतनानि
पातुभवन्ति ?

१. उपपत्तिक्वणो – सी०, रो० । २. केचि – स्या, रो० । ३. कस्सचि – सी० ।

कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं, नेरयिकानं परिपुण्णायतनानं उपपत्तिक्खणे एकादसायतनानि पातुभवन्ति — चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्टब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं । काम- 5
धातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि एकादसायतनानि पातुभवन्ति ।

६५. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स दसायतनानि पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धानं उपपत्तिक्खणे दसायतनानि 10
पातुभवन्ति — रूपायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वा-
यतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्टब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं । B. 428
कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि दसायतनानि पातुभवन्ति । R. 413

६६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अपरानि दसायतनानि
पातुभवन्ति ? 15

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चबधिरानं उपपत्तिक्खणे दसायतनानि
पातुभवन्ति — चक्खायतनं, रूपायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वा-
यतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्टब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं ।
कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि दसायतनानि पातुभवन्ति । 20

६७. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स नवायतनानि पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धबधिरानं उपपत्तिक्खणे नवायतनानि
पातुभवन्ति — रूपायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, 25
कायायतनं, फोट्टब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं । कामधातुया उपपत्ति-
क्खणे एतेसं इमानि नवायतनानि पातुभवन्ति ।

६८. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स सत्तायतनानि पातु-
भवन्ति ?

गब्भसेय्यकानं सत्तानं उपपत्तिक्खणे सत्तायतनानि पातुभवन्ति — 30

रूपायतनं, गन्धायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोटुब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि सत्तायतनानि पातुभवन्ति ।

६६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स एकादस धातुयो पातु-
5 भवन्ति ?

कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं परिपुण्णायतनानं उपपत्तिक्खणे एकादस धातुयो पातुभवन्ति - चक्खुधातु, रूपधातु, सोतधातु, घानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु,
10 फोटुब्बधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा^१ एकादस धातुयो पातुभवन्ति ।

B. 429 ७०. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स दस धातुयो पातु-
भवन्ति ?

R. 414 ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
15 तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धानं उपपत्तिक्खणे दस धातुयो पातु-
भवन्ति - रूपधातु, सोतधातु, घानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा दस धातुयो पातुभवन्ति ।

७१. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अपरा दस धातुयो
20 पातुभवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चबधिरानं उपपत्तिक्खणे दस धातुयो पातुभवन्ति - चक्खुधातु, रूपधातु, घानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । काम-
25 धातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा दस धातुयो पातुभवन्ति ।

७२. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स नव धातुयो पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धबधिरानं उपपत्तिक्खणे नव धातुयो

पातुभवन्ति — रूपधातु, घानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, मनोविञ्जानधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा नव धातुयो पातुभवन्ति ।

७३. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स सत्त धातुयो पातुभवन्ति ? 5

गम्भसेय्यकानं सत्तानं उपपत्तिक्खणे सत्त धातुयो पातुभवन्ति — रूपधातु, गन्धधातु, रसधातु, कायधातु, फोटुब्बधातु, मनोविञ्जानधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा सत्त धातुयो पातुभवन्ति ।

७४. कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेस कतमं एकं सच्चं 10
पातुभवति ?

दुक्खसच्चं — कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं इदं एकं सच्चं पातुभवति ।

७५. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स चुद्दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ? 15

कामावचरानं देवान, सहेतुकानं ज्ञाणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे चुद्दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । कामधातुया 20
उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि चुद्दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

B. 430,
R. 415

७६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

कामावचरानं देवानं सहेतुकानं ज्ञाणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, 25
जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

७७. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स अपरानि तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

पठमकप्पिकानं मनुस्सानं सहेतुकानं जाणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि तेरसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

७८. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स द्वादसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

पठमकप्पिकानं मनुस्सानं सहेतुकानं जाणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे द्वादसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि द्वादसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

७९. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

गब्भसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं जाणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति — कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

R. 416 ८०. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स नविन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

25 गब्भसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं जाणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे नविन्द्रियाणि पातुभवन्ति — कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि नविन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

B. 431 30 ८१. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स अपरानि नविन्द्रियाणि पातुभवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं परिपुण्यायतनानं उपपत्तिक्खणे नविन्द्रियानि
पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायि-
न्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवित्तिन्द्रियं,
उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि नविन्द्रियानि 5
पातुभवन्ति ।

८२. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अट्ठिन्द्रियानि पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धानं उपपत्तिक्खणे अट्ठिन्द्रियानि 10
पातुभवन्ति — सोतिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं,
इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवित्तिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया
उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि अट्ठिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८३. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अपरानि अट्ठिन्द्रियानि
पातुभवन्ति ? 15

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चवधिरानं उपपत्तिक्खणे अट्ठिन्द्रियानि
पातुभवन्ति — चक्खुन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं मनिन्द्रियं,
इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवित्तिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । काम-
धातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि अट्ठिन्द्रियानि पातुभवन्ति । 20

८४. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स सत्तिन्द्रियानि पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धबधिरानं उपपत्तिक्खणे सत्तिन्द्रियानि
पातुभवन्ति — धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थि- 25 R 417
न्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवित्तिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया
उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि सत्तिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८५. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स पञ्चिन्द्रियानि
पातुभवन्ति ?

गम्भसेय्यकानं सत्तानं अहेतुकानं, ठप्त्वा नपुंसकानं, उप- 30

B. 432

पत्तिक्खणे पञ्चिन्द्रियाणि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि पञ्चिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

८६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स चत्तारिन्द्रियाणि
5 पातुभवन्ति ?

गम्भसेय्यकानं सत्तानं^१ अहेतुकानं, तपुंसकानं उपपत्तिक्खणे चत्तारिन्द्रियाणि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि चत्तारिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

10 ८७. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स तयो हेतू पातुभवन्ति ?
कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, गम्भसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं जाणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे तयो हेतू पातुभवन्ति - अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अमोहो विपाकहेतु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

15 ८८. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स द्वे हेतू पातुभवन्ति ?
कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, गम्भसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं जाणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे द्वे हेतू पातुभवन्ति - अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमे द्वे हेतू पातुभवन्ति ।

20 अवसेसानं सत्तानं अहेतुका पातुभवन्ति ।

८९. कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं कतमे चत्तारो आहारा पातुभवन्ति ?

कबलीकारो आहारो, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं इमे चत्तारो
25 आहारा पातुभवन्ति ।

९०. कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं कतमो एको फस्सो पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो - कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं अयं एको फस्सो पातुभवति ।

६१. कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं कतमा एका वेदना
... एका सञ्जा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातु — कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं इदं
एकं चित्तं पातुभवति ।

२. रूपधातुया

६२. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे^१ कति खन्वा पातुभवन्ति 5
... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

रूपधातुया उपपत्तिक्खणे, ठपेत्वा असञ्जसत्तानं देवानं,
पञ्चक्खन्धा पातुभवन्ति, पञ्चायतनानि पातुभवन्ति, पञ्च धातुयो
पातुभवन्ति, एकं सच्चं पातुभवति, दसिन्द्रियाणि पातुभवन्ति, तयो
हेतू पातुभवन्ति, तयो आहारा पातुभवन्ति, एको फस्सो पातुभवति, एका 10
वेदना ... एका सञ्जा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ।

६३. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमे पञ्चक्खन्धा पातु-
भवन्ति ?

रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो,
विञ्जाणक्खन्धो — रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमे पञ्चक्खन्धा 15
पातुभवन्ति ।

६४. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमानि पञ्चायतनानि
पातुभवन्ति ?

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं —
रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमानि पञ्चायतनानि पातुभवन्ति । 20

६५. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमा पञ्च धातुयो
पातुभवन्ति ?

चक्खुधातु, रूपधातु, सोतधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु —
रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमा पञ्च धातुयो पातुभवन्ति ।

६६. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमं एक सच्चं पातुभवति ? 25
दुक्खसच्चं — रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इदं एकं सच्चं पातुभवति ।

६७. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमानि दसिन्द्रियाणि पातु-
भवन्ति ?

R. 419

चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं^१, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं – रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमानि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

5

६८. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमे तयो हेतू पातुभवन्ति ?

B. 434

अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अभोहो विपाकहेतु – रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

६९. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमे तयो आहारा पातुभवन्ति ?

10

फस्साहारो^२, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो – रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमे तयो आहारा पातुभवन्ति ।

१००. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमो एको फस्सो पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो^३ – रूपधातुया उपपत्तिक्खणे अयं एको फस्सो पातुभवति ।

15

१०१. रूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमा एका वेदना ... एका सञ्जा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातु – रूपधातुया उपपत्तिक्खणे इदं एकं चित्तं पातुभवति ।

३. असञ्जसत्तान

१०२. असञ्जसत्तानं देवानं उपपत्तिक्खणे कति खन्धा

20 पातुभवन्ति ... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

असञ्जसत्तानं देवानं उपपत्तिक्खणे एको खन्धो पातुभवति – रूपखन्धो; द्वे आयतनानि पातुभवन्ति – रूपायतनं, धम्मायतनं; द्वे धातुयो पातुभवन्ति – रूपधातु, धम्मधातु; एकं सच्चं पातुभवति – दुक्खसच्चं; एकिन्द्रियं पातुभवति – रूपजीवितिन्द्रियं ।

25

असञ्जसत्ता देवा अहेतुका अनाहारा अफस्सका अवेदनका असञ्जाका अचेतनका अचित्तका पातुभवन्ति ।

१. विरियिन्द्रियं – म०, एवमुपरि पि । २. फस्साहारा – र० । ३. मनोविञ्जाण-धातुसम्पस्सो पातुभवति – र० ।

४. अरूपधातुया

१०३. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कति खन्धा पातुभवन्ति
... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे चत्तारो खन्धा पातुभवन्ति,
द्वे आयतनानि पातुभवन्ति, द्वे धातुयो पातुभवन्ति, एकं सच्चं पातुभवति,
अट्ठिन्द्रियाणि पातुभवन्ति, तयो हेतू पातुभवन्ति, तयो आहारा पातुभवन्ति, 5
एको फस्सो पातुभवति, एका वेदना . एका सज्जा ... एका चेतना ... R. 420
एकं चित्तं पातुभवति ।

१०४. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमे चत्तारो खन्धा
पातुभवन्ति ? B. 435

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विज्जाणक्खन्धो 10
— अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमे चत्तारो खन्धा पातुभवन्ति ।

१०५. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमानि द्वे आयतनानि
पातुभवन्ति ?

मनायतनं, धम्मायतनं — अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे इमानि द्वे
आयतनानि पातुभवन्ति । 15

१०६. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमा द्वे धातुयो पातु-
भवन्ति ?

मनोविज्जाणधातु, धम्मधातु — अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे
इमा द्वे धातुयो पातुभवन्ति ।

१०७. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमं एकं सच्चं पातुभवति ? 20
दुक्खसच्चं — अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे इदं एकं सच्चं
पातुभवति ।

१०८. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमानि अट्ठिन्द्रियाणि
पातुभवन्ति ?

मनिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, 25
सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पज्जिन्द्रियं — अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे
इमानि अट्ठिन्द्रियाणि पातुभवन्ति ।

१०९. अरूपधातुया उपपत्तिक्खणे कतमे तयो हेतू पातुभवन्ति ?

अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अमोहो विपाकहेतु -
अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

११०. अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे कतमे तयो आहारा पातु-
भवन्ति ?

5 फत्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विज्ज्ञाणाहारो - अरूप-
धातुया उपपत्तिक्वणे इमे तयो आहारा पातुभवन्ति ।

१११. अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे कतमो एको फत्सो
पातुभवति ?

मनोविज्ज्ञाणधातुसम्पत्सो - अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे अयं
10 एको फत्सो पातुभवति ।

११२. अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे कतमा एका वेदना ... पे०...
एका सञ्ज्ञा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ?

मनोविज्ज्ञाणधातु - अरूपधातुया उपपत्तिक्वणे इदं एकं चित्तं
पातुभवति ।

१५. भूमयो

B. 436, 15
R. 421

११३. कामावचरा धम्मा, न कामावचरा धम्मा, रूपावचरा
धम्मा, न रूपावचरा धम्मा, अरूपावचरा धम्मा, न अरूपावचरा धम्मा,
परियापन्ना धम्मा, अपरियापन्ना धम्मा ।

११४. कतमे धम्मा कामावचरा ?

हेट्ठतो अवीचिनिरयं परियन्तं करित्वा, उपरितो परनिम्मित-
20 वसवत्ती देवे अन्तोकरित्वा, यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना
खन्धधातुआयतना; रूपं, वेदना, सञ्ज्ञा, सङ्खारा, विज्ज्ञाणं - इमे
धम्मा कामावचरा ।

११५. कतमे धम्मा न कामावचरा ?

रूपावचरा, अरूपावचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न
25 कामावचरा ।

११६. कतमे धम्मा रूपावचरा ?

हेट्ठतो ब्रह्मलोकं परियन्तं करित्वा, उपरितो अकनिट्ठे देवे

अन्तोकरित्वा, यं एतस्मिं अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा - इमे धम्मा रूपावचरा ।

११७. कतमे धम्मा न रूपावचरा ?

कामावचरा, अरूपावचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न 5
रूपावचरा ।

११८. कतमे धम्मा अरूपावचरा ?

हेट्ठतो आकासानञ्जायतनूपगे देवे परियन्तं करित्वा, उपरितो नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगे देवे अन्तोकरित्वा, यं एतस्मिं अन्तरे एत्था-
वचरा एत्थ परियापन्ना समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुख- 10
विहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा - इमे धम्मा अरूपावचरा ।

११९. कतमे धम्मा न अरूपावचरा ?

कामावचरा, रूपावचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न
अरूपावचरा ।

१२०. कतमे धम्मा परियापन्ना ?

15

सासवा कुसलाकुसलव्याकता धम्मा कामावचरा, रूपावचरा,
अरूपावचरा, रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो,
विञ्जाणक्खन्धो - इमे धम्मा परियापन्ना ।

१२१. कतमे धम्मा अपरियापन्ना ?

मग्गा च, मग्गफलानि च, असङ्खता च धातु - इमे धम्मा 20
अपरियापन्ना ।

o

१६. उप्पादककम्म - आयुप्पमाणानि

१. उप्पादककम्मानि

१२२. देवा ति । तयो देवा - सम्मुतिदेवा^१, उपपत्तिदेवा^२,
विसुद्धिदेवा ।

B. 437,
R. 422

सम्मुतिदेवा नाम - राजानो, देवियो, कुमार ।

१. सम्मुतिदेवा - स्वा०, रो० । २. उपपत्तिदेवा - सी०, रो० ।

उपपत्तिदेवा नाम - चातुम्महाराजिके^१ देवे उपादाय तदुपरि देवा ।

विसुद्धिदेवा नाम - अरहन्तो वुच्चन्ति ।

१२३. दानं दत्त्वा, सीलं समादियित्वा^२, उपोसथकम्मं कत्वा

५ कथं उपपज्जन्ति ?

दानं दत्त्वा, सीलं समादियित्वा, उपोसथकम्मं कत्वा अप्पेकच्चे खत्तिमहासालानं^३ सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे ब्राह्मणमहासालानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे गृहपतिमहासालानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे चातुम्महाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे १० तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे निम्मानरतीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे परनिम्मित-वसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति ।

२. आयुप्पमाणानि

१२४. मनुस्सानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

१५ वस्ससतं, अप्पं वा भिय्यो^४ ।

१२५. चातुम्महाराजिकानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

यानि मानुसकानि^५ पञ्चास वस्सानि, चातुम्महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संबच्छरो । तेन संबच्छरेन दिब्बानि पञ्च वस्ससतानि

२० चातुम्महाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं ।

१२६. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

नवुति वस्ससतसहस्सानि ।

B. 438

१२७. तावत्तिसानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

यं मानुसकं वस्ससतं. तावत्तिसानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो ।

२५ ताय रत्तिया तिस रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संबच्छरो ।

तेन संबच्छरेन दिब्ब वस्ससहस्सं तावत्तिसानं देवानं आयुप्पमाणं ।

१. चातुम्महाराजिके - म० । २. समादियित्वा - स्या० । ३. महासाळानं - सी०, एवमुपरि पि । ४. भिय्यो वा - स्या०, रो० । ५. मानुस्सकानि - सी०, रो० ।

१२८. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

तिस्सो च वस्सकोटियो सट्ठि^१ च वस्ससतसहस्सानि ।

१२९. यामानं देवानं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि द्वे वस्ससतानि, यामानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादस-
मासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामानं देवानं आयुष्पमाणं ।

R. 423

१३०. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

चुहस^२ च वस्सकोटियो चत्तारीस^३ च वस्ससतसहस्सानि ।

१३१. तुसितानं देवानं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

10

यानि मानुसकानि चत्तारि वस्ससतानि, तुसितानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि चत्तारि वस्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुष्पमाणं ।

१३२. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

15

सत्तपञ्चास वस्सकोटियो सट्ठि च वस्ससतसहस्सानि ।

१३३. निम्मानरतीनं देवानं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मानरतीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि अट्ठ वस्ससहस्सानि
निम्मानरतीनं देवानं आयुष्पमाणं ।

१३४. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

द्वे वस्सकोटिसतानि तिसं^४ च वस्सकोटियो चत्तारीसं च वस्स-
सतसहस्सानि ।

१३५. परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

25

यानि मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुष्पमाणं ।

१. सट्ठि - स्या०, रो० । २. चुहस - स्या०, रो० । ३. चत्तारीसं - स्या० ।
४. तिस्सो - सी०, रो० ।

B. 439

१३६. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?

नव च वस्सकोटिसतानि एकवीसं च वस्सकोटियो सट्ठि च वस्स-
सतसहस्सानी ति ।

5

छ' एते' कामावचरा, सब्बकामसमिद्धिनो ।

सब्बेसं एकसह्वातो, आयु भवति कित्तको ॥

द्वादस कोटिसतं तेसं, अट्ठवीसं च कोटियो ।

पञ्जास सतसहस्सानि, वस्सग्गेन पकासिता ति ॥

R. 424

१३७. पठमं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा कत्थ उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा ब्रह्मपारिसज्जानं देवानं सहब्ब्यतं^१

10 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

कप्पस्स ततियो भागो ।

१३८. पठमं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा कत्थ उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा ब्रह्मपुरोहितानं देवानं सहब्ब्यतं

15 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

उपड्ढकप्पो ।

१३९. पठमं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा कत्थ उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा महाब्रह्मानं देवानं सहब्ब्यतं उप-

20 पज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

कप्पो^१ ।

१४०. दुतियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा कत्थ उपपज्जन्ति ?

दुतियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा परित्ताभानं देवानं सहब्ब्यतं

25 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

द्वे कप्पा ।

१४१. दुतियं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा कत्थ उपपज्जन्ति ?

१-१. छप्पि ते - स्या० । २. सहब्ब्यतं - सी०, रो० । ३. एको कप्पो - स्या० ।

द्वितियं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा अप्पमाणाभानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

चत्तारो कप्पा ।

१४२. द्वितियं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ? 5

द्वितियं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा आभस्सरानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

अट्ठ कप्पा ।

१४३. ततियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ? 10

ततियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा परित्तसुभानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

सोळस कप्पा ।

१४४. ततियं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ? 15 B. 440

तनियं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा अप्पमाणसुभानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

R. 425

वात्तिस्^१ कप्पा ।

१४५. ततियं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ? 20

ततियं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा सुभकिण्हानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुष्पमाणं ?

चतुसट्ठि^२ कप्पा ।

१४६. चतुत्थं ज्ञानं भावेत्वा आरम्भणनानत्तता मनसिकार- 25

नानत्तता छन्दनानत्तता पणिधिनानत्तता अधिमोक्खनानत्तता अभिनीहार-
नानत्तता पञ्जानानत्तता अप्पेकच्चे असञ्जसत्तानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जन्ति, अप्पेकच्चे वेहप्फलानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे
अविहानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे अतप्पानं देवानं सहव्यतं

- उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे सुदस्सानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे सुदस्सीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे अकनिट्ठानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे आकासानञ्चायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे विञ्जाणञ्चायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उप-
 5 पज्जन्ति, अप्पेकच्चे आकिञ्चञ्जायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उप-
 पज्जन्ति, अप्पेकच्चे नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगानं देवानं सहव्यतं
 उपपज्जन्ति ।

१४७ असञ्जसत्तानं च वेहप्फलानं च देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

- 10 पञ्चकप्पसत्तानि ।

१४८ अविहानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 कप्पसहस्सं ।

१४९ अतप्पानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 द्वे कप्पसहस्सानि ।

- 15 १५० सुदस्सानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 चत्तारि कप्पसहस्सानि ।

१५१ सुदस्सीनं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 अट्ठ कप्पसहस्सानि ।

- 20 १५२ अकनिट्ठानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 सोळस कप्पसहस्सानि ।

१५३ आकासानञ्चायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 बीसति कप्पसहस्सानि ।

- B 441 १५४ विञ्जाणञ्चायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 चत्तारीस कप्पसहस्सानि ।

- R 426 25 १५५ आकिञ्चञ्जायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
 सट्ठि कप्पसहस्सानि ।

१५६ नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयु-
 प्पमाणं ?

चतुरासीति कप्पसहस्सानी ति ।

उक्खित्ता पुञ्जतेजेन, कामरूपगति^१ गता ।
 भवगतं^२ पि सम्पत्ता, पुनागच्छन्ति^३ दुग्गति ॥
 ताव दीघायुका सत्ता, चवन्ति आयुसङ्खया ।
 नत्थि कोचि भवो निच्चो, इति वुत्तं महेसिना ॥ 5
 तस्मा हि धोरा निपका, निपुणा अत्थचिन्तका ।
 जरामरणमोक्खाय, भावेन्ति मग्गमुत्तमं ॥
 भावयित्वा सुचिं मग्गं, निब्बानोगघगामिनं ।
 सब्बासवे परिञ्जाय, परिनिब्बन्ति अनासवा ति ॥

§ ७. अभिज्ञेय्यादी

१५७. पञ्चन्नं खन्धानं कति अभिज्ञेय्या, कति परिज्ञेय्या, 10
 कति पहातब्बा, कति भावेतब्बा, कति सच्छिकातब्बा, कति न पहातब्बा,
 न भावेतब्बा, न सच्छिकातब्बा ... पे० . सत्तन्नं चित्तानं कति अभिज्ञेय्या,
 कति परिज्ञेय्या, कति पहातब्बा, कति भावेतब्बा, कति सच्छिकातब्बा,
 कति न पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ?

रूपवखन्धो अभिज्ञेय्यो परिज्ञेय्यो न पहातब्बो न 15
 भावेतब्बो न सच्छिकातब्बो । चत्तारो खन्धा अभिज्ञेय्या परिज्ञेय्या,
 सिया पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, मिया सच्छिकातब्बा, मिया न
 पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

दसायतना अभिज्ञेय्या परिज्ञेय्या न पहातब्बा न B. 442
 भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । द्वे आयतना अभिज्ञेय्या परिज्ञेय्या, 20
 सिया पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, सिया सच्छिकातब्बा, सिया न
 पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

सोळस धातुयो अभिज्ञेय्या परिज्ञेय्या न पहातब्बा न
 भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । द्वे धातुयो अभिज्ञेय्या परिज्ञेय्या,
 सिया पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, सिया सच्छिकातब्बा, सिया न पहा- 25
 तब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

१. कामरूपगती - रो० । २. भवम् वा - स्या० । ३. पुन गच्छन्ति - स्या०, रो० ।
 ४. सिद्धा न - रो० ।

R 427

समुदयसच्चं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं पहातब्बं न भावेतब्बं
न सच्छिकातब्बं । मग्गसच्चं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातब्बं
भावेतब्बं न सच्छिकातब्बं । निरोधसच्चं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं
न पहातब्बं न भावेतब्बं सच्छिकातब्बं । दुक्खसच्चं अभिञ्जेय्यं
5 परिञ्जेय्यं, सिया पहातब्बं, न भावेतब्बं, न सच्छिकातब्बं, सिया
न पहातब्बं ।

नविन्द्रिया अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातब्बा न
भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । दोमनस्सिन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं
पहातब्बं न भावेतब्बं न सच्छिकातब्बं । अनञ्जातञ्जास्सामी-
10 तिन्द्रियं^१ अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातब्बं भावेतब्बं^२ न सच्छि-
कातब्बं । अञ्जिन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातब्बं, सिया
भावेतब्बं, सिया सच्छिकातब्बं । अञ्जाताविन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परि-
ञ्जेय्यं न पहातब्बं न भावेतब्बं सच्छिकातब्बं । तीणिन्द्रिया अभि-
ञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, सिया सच्छि-
15 कातब्बा, सिया न भावेतब्बा, सच्छिकातब्बा^३ । छ इन्द्रिया अभिञ्जेय्या
परिञ्जेय्या, सिया पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, सिया सच्छिकातब्बा,
सिया न पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

तयो अकुसलहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या पहातब्बा न
भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । तयो कुसलहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या
20 न पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, न सच्छिकातब्बा, सिया न भावेतब्बा ।
तयो अब्याकतहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातब्बा न भावेतब्बा,
सिया सच्छिकातब्बा, सिया न सच्छिकातब्बा ।

B. 443

कबळीकारो^४ आहारो अभिञ्जेय्यो परिञ्जेय्यो न पहातब्बो
न भावेतब्बो न सच्छिकातब्बो । तयो आहारा अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या,
25 सिया पहातब्बा, सिया भावेतब्बा, सिया सच्छिकातब्बा, सिया न
पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

छ फस्सा अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातब्बा न
भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । मनोविञ्जाणघातुसम्फत्सो अभिञ्जेय्यो

१. स्या० पोथके नसि । २. अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं - स्या० । ३. न भावेतब्बं -
रो० । ४. न सच्छिकातब्बा - सी०, स्या०, रो० । ५. कबळीकारो - सी०, स्या०, रो० ।

परिञ्जेय्यो, सिया पहातब्बो. सिया भावेतब्बो, सिया सच्छिकातब्बो, सिया न पहातब्बो न भावेतब्बो न सच्छिकातब्बो ।

छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा । मनोविञ्जाणधातु अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या, सिया पहातब्बा, सिया 5 भावेतब्बा, सिया सच्छिकातब्बा, सिया न पहातब्बा न भावेतब्बा न सच्छिकातब्बा ।

R. 428

— ० —

५ ८. सारम्मणानारम्मणा

१५८. पञ्चन्नं खन्धानं कति सारम्मणा, कति अनारम्मणा ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति सारम्मणा, कति अनारम्मणा ?

रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सारम्मणा । 10

दसायतना अनारम्मणा । मनायतनं सारम्मण । धम्मायतनं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

दस धातुयो अनारम्मणा । सत्त धातुयो सारम्मणा । धम्मधातु सिया सारम्मणा, मिया अनारम्मणा ।

द्वे सच्चा सारम्मणा । तिरोधसच्चं अनारम्मणं । दुक्ख- 15 सच्चं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चुट्टसिन्द्रिया सारम्मणा । जीवितिन्द्रियं मिया सारम्मणं, सिया अनारम्मण । नव हेतू सारम्मणा । कबलीकारो आहारो अनारम्मणो । तयो आहारा सारम्मणा । सत्त फत्सा ... सत्त वेदना ... सत्त सञ्जा ... सत्त चेतना ... सत्त चित्ता 20 सारम्मणा ।

पञ्चन्नं खन्धानं कति सारम्मणारम्मणा, कति अनारम्मणा- रम्मणा ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति सारम्मणारम्मणा, कति अनारम्मणारम्मणा ?

B. 444

रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया सारम्मणा- रम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा । 25

दसायतना अनारम्मणा । मनायतनं सिया सारम्मणा-

रम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं । धम्मायतनं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो अनारम्मणारम्मणा । मनोविज्जाणधातु सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।
5 धम्मधातु सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणा ।

तिरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं अनारम्मणारम्मणं । समुदयसच्चं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं । दुक्ख-
R 429 सच्चं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया
10 अनारम्मणं ।

सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । पञ्चिन्द्रिया अनारम्मणारम्मणा । नविन्द्रिया सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा । जीवितिन्द्रियं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

15 नव हेतू सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणा-
रम्मणा । कबळीकारो आहारो अनारम्मणो । तयो आहारा सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा । छ फस्सा अनारम्मणा-
रम्मणा । मनोविज्जाणधातुसम्फस्सो सिया सारम्मणारम्मणो सिया अनारम्मणारम्मणो । छ वेदना ... छ सज्जा ... छ चेतना ...
20 छ चित्ता अनारम्मणारम्मणा । मनोविज्जाणधातु सिया सारम्मणा-
रम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।

----- ० -----

१६. विट्ठसुतमुतादो

१५६. पञ्चन्नं खन्धानं कति दिट्ठा, कति सुता, कति मुता, कति विज्जाता, कति न दिट्ठा न सुता न मुता न विज्जाता ... पे०...
B. 443 सत्तन्नं चित्तानं कति दिट्ठा, कति सुता, कति मुता, कति विज्जाता, कति
25 न दिट्ठा न सुता न मुता न विज्जाता ?

रूपवस्त्वो सिया दिट्ठो, सिया सुतो, सिया मुतो, सिया

विज्जातो, सिया न दिट्ठो न सुतो न मुतो, विज्जातो' । चत्तारो खन्धा न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता ।

रूपायतनं दिट्ठं, न सुतं न मुतं, विज्जातं । सदायतनं न दिट्ठं, सुतं, न मुतं, विज्जातं । गन्धायतनं ... रसायतनं ... फोट्टब्बायतनं न दिट्ठं न सुतं, मुतं, विज्जातं । सत्तायतना न दिट्ठा न सुता न 5 मुता, विज्जाता ।

रूपधातु दिट्ठा, न सुता न मुता, विज्जाता । सद्दधातु न दिट्ठा, सुता, न मुता, विज्जाता । गन्धधातु ... रसधातु ... फोट्टब्बधातु न दिट्ठा न सुता, मुता, विज्जाता । तेरस धातुयो न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । 10

तीणि सच्चानि^१ न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । दुक्खसच्चं सिया दिट्ठं, सिया सुतं, सिया मुतं, सिया विज्जातं, सिया न दिट्ठं न सुतं न मुतं, विज्जातं ।

बावीसतिन्द्रिया न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । नव हेतू न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । चत्तारो आहारा न दिट्ठा 15 न सुता न मुता, विज्जाता । सत्त फस्सा न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । सत्त वेदना ... सत्त सज्जा .. सत्त चेतना ... सत्त चित्ता न दिट्ठा न सुता न मुता, विज्जाता । R. 430

-----o-----

§ १०. मातृकानुक्रमेण

१. तिकानि

१६०. पञ्चन्नं खन्धानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्याकता ? 20

रूपखन्धो अब्याकतो । चत्तारो खन्धा सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अब्याकता । दसायतना अब्याकता । द्वायतना सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अब्याकता । सोळस धातुयो

B. 446

१. न विज्जातो - सी०, रो० । २. सच्चा - स्या० ।

अव्याकता । द्वे धातुयो सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।
समुदयसच्चं अकुसलं । मगसच्चं कुसलं । निरोधसच्चं अव्याकतं ।
दुक्खसच्चं सिया कुसलं, सिया अकुसलं, सिया अव्याकतं ।

दसिन्द्रिया अव्याकता । दोमनस्सिन्द्रियं अकुसलं ।

- 5 अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं कुसलं । चत्तारिन्द्रिया सिया कुसला,
सिया अव्याकता । छ इन्द्रिया सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया
अव्याकता ।

तयो कुसलहेतू कुसला । तयो अकुसलहेतू अकुसला ।

तयो अव्याकतहेतू अव्याकता । कबलीकारो आहारो अव्याकतो । तयो

- 10 आहारा सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता । छ फस्सा
अव्याकता । मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो सिया कुसलो, सिया अकुसलो,
सिया अव्याकतो । छ वेदना ... छ सञ्जा . छ चेतना ... छ चित्ता
अव्याकता । मनोविञ्जाणधातु सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया
अव्याकता ।

- 15 १६१. पञ्चन्नं खन्धानं कति सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता
... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्ता, कति अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ?

द्वे खन्धा न वत्तव्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति

- 20 पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता ति पि । तयो खन्धा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता. सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

R. 431

दसायतना न वत्तव्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति

पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय

- 25 सम्पयुत्ता ति पि । मनायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ।
धम्मायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया दुक्खाय वेदनाय
सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं
सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि,
30 अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि ।

B. 447

कबलीकारो आहारो न वत्तब्बो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि । तयो आहारा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

पञ्च फस्सा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । कायविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ।

सत्त वेदना न वत्तब्बा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि । पञ्च सञ्जा ... पञ्च चेतना ... पञ्च चित्ता अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कायविञ्जाणधातु^१ सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता^२, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता । मनोविञ्जाणधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

१६२. पञ्चन्नं खन्धानं कति विपाका, कति विपाकधम्मधम्मा, कति नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा .. पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति विपाका, कति विपाकधम्मधम्मा, कति नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ?

रूपखन्धो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । चत्तारो खन्धा सिया विपाका, मिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

दसायतना नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । द्वायतना सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

दस धातुयो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । पञ्च धातुयो विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाकनविपाक-

१ कायविञ्जाणं - स्या०, रो० । २. सम्पयुत्तं - स्या० ।

धम्मधम्मा । द्वे धातुयो सिया विपाकाः सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

द्वे सच्चा विपाकधम्मधम्मा । निरोधसच्चं नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मं । दुक्खसच्चं सिया विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं,
सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मं । 5

सत्तिन्द्रिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । तीणिन्द्रिया
विपाका । द्विन्द्रिया^१ विपाकधम्मधम्मा । अञ्जिन्द्रियं सिया
विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं । नविन्द्रिया सिया विपाका, सिया
विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

छ हेतु विपाकधम्मधम्मा । तयो अव्याकतहेतु सिया 10
विपाका, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

कबलीकारो आहारो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । तयो
आहारा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा । पञ्च फस्सा विपाका । मनोधातुसम्पस्सो सिया
विपाको, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । मनोविञ्जाणधातु- 15
सम्पस्सो सिया विपाको, सिया विपाकधम्मधम्मो, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मो । पञ्च वेदना ... पञ्च सञ्जा ... पञ्च चेतना ...
पञ्च चित्ता विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा । मनोविञ्जाणधातु सिया विपाका, सिया विपाक-
धम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । 20

१६३. पञ्चन्नं खन्धानं कति उपादिन्नुपादानिया^२, कति
अनुपादिन्नुपादानिया, कति अनुपादिन्नअनुपादानिया ... पे०... सत्तन्नं
चित्तानं कति उपादिन्नुपादानिया, कति अनुपादिन्नुपादानिया, कति
अनुपादिन्नअनुपादानिया ?

रूपक्खन्धो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नु- 25 B. 450
पादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

पञ्चायतना उपादिन्नुपादानिया । सदायतनं अनुपा-

R. 434

१. इन्द्रिया - सी०; द्वे इन्द्रिया - रो० । २. उपादिष्णुपादानिया - रो०,
एवमुपरि पि ।

दिन्नुपादानियं । चत्तारो आयतना सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया । द्वायतना सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

दस धातुयो उपादिन्नुपादानिया । सदधातु अनुपादिन्नु-
 5 पादानिया । पञ्च धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
 पादानिया । द्वे धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
 पादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

समुदयसच्चं अनुपादिन्नुपादानियं । द्वे सच्चा अनुपादिन्न-
 अनुपादानिया । दुक्खसच्चं सिया उपादिन्नुपादानियं, सिया अनुपादिन्नु-
 10 पादानियं ।

नविन्द्रिया उपादिन्नुपादानिया । दोमनस्सिन्द्रियं अनु-
 पादिन्नुपादानियं । तीणिन्द्रिया अनुपादिन्ननुपादानिया । नविन्द्रिया
 सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्न-
 अनुपादानिया । तयो अकुसलहेतू अनुपादिन्नुपादानिया । तयो कुसलहेतू
 15 सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया । तयो
 अब्याकतहेतू सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया,
 सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

कबळीकारो आहारो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया
 अनुपादिन्नुपादानियो । तयो आहारा सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
 20 अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

पञ्च फस्सा उपादिन्नुपादानिया । मनोधातुसम्फस्सो
 सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नुपादानियो । मनोविञ्जाण-
 धातुसम्फस्सो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नुपादानियो,
 सिया अनुपादिन्ननुपादानियो । पञ्च वेदना ... पञ्च सञ्जा ... पञ्च
 25 चेतना ... पञ्च चित्ता उपादिन्नुपादानिया । मनोधातु सिया उपादिन्नु-
 पादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया । मनोविञ्जाणधातु सिया
 उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्न-
 अनुपादानिया ।

कति सवितक्कसविचारा, कति अवितक्कविचारमत्ता, कति अवितक्क-
अविचारा ?

रूपखन्धो अवितक्कअविचारो । तयो खन्धा सिया
सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
अविचारा । सङ्खारखन्धो सिया सवितक्कसविचारो, सिया अवितक्क- 5
विचारमत्तो, सिया अवितक्कअविचारो सिया न वत्तब्बो सवितक्क-
सविचारो ति पि, अवितक्कविचारमत्तो ति पि, अवितक्कअविचारो
ति पि ।

R. 435

दसायतना अवितक्कअविचारा । मनायतनं सिया सवितक्क-
सविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं । 10
धम्मायतनं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया
अवितक्कअविचारं, सिया न वत्तब्बं सवितक्कसविचारं ति पि,
अवितक्कविचारमत्तं ति पि, अवितक्कअविचारं ति पि ।

पद्मरस धातुयो अवितक्कअविचारा । मनोधातु सवितक्क-
सविचारा । मनोवज्ज्जाणधातु सिया सवितक्कसविचारा, सिया 15
अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । धम्मधातु सिया
सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
अविचारा, सिया न वत्तब्बा सवितक्कसविचारा ति पि, अवितक्क-
विचारमत्ता ति पि, अवितक्कअविचारा ति पि ।

समुदयसत्त्वं सवितक्कसविचारं । निरोधसत्त्वं अवितक्क- 20
अविचारं । मग्गसत्त्वं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्क-
विचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं । दुक्खसत्त्वं सिया सवितक्क-
सविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं, सिया
न वत्तब्बं सवितक्कसविचारं ति पि, अवितक्कविचारमत्तं ति पि,
अवितक्कअविचारं ति पि । 25

नविन्द्रिया अवितक्कअविचारा । दोमनस्सिन्द्रियं सवितक्क-
सविचारं । उपेक्खिन्द्रियं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्क-
अविचारं । एकादसिन्द्रिया सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्क-
विचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।

B. 452

- तयो अकुसलहेतू सवितक्कसविचारा । छ हेतू सिया
 सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
 अविचारा । कबळीकारो आहारो अवितक्कअविचारो । तयो आहारा
 सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
 5 अविचारा । पञ्च फस्सा अवितक्कअविचारा । मनोधातुसम्फस्सो
 सवितक्कसविचारो । मनोविज्जाणधातुसम्फस्सो सिया सवितक्क-
 सविचारो, सिया अवितक्कविचारमत्तो, सिया अवितक्कअविचारो । पञ्च
 वेदना ... पञ्च सज्जा ... पञ्च चेतना .. पञ्च चित्ता अवितक्क-
 अविचारा मनोधातु सवितक्कसविचारा, मनोविज्जाणधातु सिया
 10 सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
 अविचारा ।

२. दुकानि

१६५. पञ्चन्नं खन्धानं कति रूपा, कति अरूपा ... पे०...
 सत्तन्नं चित्तानं कति रूपा, कति अरूपा ?

R. 436

- रूपखन्धो रूपं । चत्तारो खन्धा अरूपा । दसायतना
 15 रूपा । मनायतनं अरूप । धम्मायतनं सिया रूपं, सिया अरूपं ।
 दस धातुयो रूपा । मत्त धातुयो अरूपा । धम्मधातु सिया रूपा, सिया
 अरूपा । तीर्णं सच्चानि अरूपा । दुक्खसच्चं सिया रूपं, सिया अरूपं ।
 सत्तिन्द्रिया रूपा । चुट्टसिन्द्रिया अरूपा । जीवित्तिन्द्रियं सिया रूपं, सिया
 अरूपं । नव हेतू अरूपा । कबळीकारो आहारो रूपं । तयो आहारा
 20 अरूपा । सत्त फस्सा अरूपा । सत्त वेदना ... सत्त सज्जा ... सत्त चेतना
 सत्त चित्ता अरूपा ।

१६६. पञ्चन्नं खन्धानं कति लोकिया, कति लोकुत्तरा ?
 द्वादसन्न आयतनानं कति लोकिया, कति लोकुत्तरा ? अट्टारसन्नं धातून
 कति लोकिया, कति लोकुत्तरा ? चतुन्नं सच्चानं कति लोकिया, कति
 25 लोकुत्तरा ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति लोकिया, कति लोकुत्तरा ?

B. 453

रूपखन्धो लोकियो । चत्तारो खन्धा सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा । दसायतना लोकिया । द्वे आयतना सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा । सोळस धातुयो लोकिया । द्वे धातुयो सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा । द्वे सच्चा लोकिया । द्वे सच्चा लोकुत्तरा ।

दसिन्द्रिया लोकिया । तीणिन्द्रिया लोकुत्तरा । नविन्द्रिया
 सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । तयो अकुसलहेतू लोकिया ।
 छ हेतू सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । कबळीकारो ग्राहारो लोकियो ।
 तयो ग्राहारा सिया लोकिया, मिया लोकुत्तरा । छ फस्सा लोकिया ।
 मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो सिया लोकियो, सिया लोकुत्तरो । छ ^५
 वेदना लोकिया । मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा वेदना सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा । छ सञ्जा लोकिया । मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा
 सञ्जा सिया लोकिया, मिया लोकुत्तरा । छ चेतना लोकिया । मनो-
 विञ्जाणधातुसम्पस्सजा चेतना सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा ।
 छ चित्ता लोकिया । मनोविञ्जाणधातु सिया लोकिया, सिया ^{१०}
 लोकुत्तरा ति ।

अभिञ्जा द्वे सारम्मणा^१, दिट्ठा कुसलवेदना ।

विपाका च उपादिन्ना, वितक्क^२ रूपलोकिया^३ ति ॥

धम्महृदयविभङ्गो निट्ठितो^४ ।

— : ० : —

विभङ्गपकरणं^५ निट्ठितं ।

१. धारम्मणा — स्या०, रो० । २-२. वितक्क रूपलोकिया सी०, स्या०; वितक्क-
 रूपेण लोकिया — रो० । ३. समस्तो — स्या०, रो० । ४. विभङ्गपकरणं — म० ।
 ५. समस्तं — सी० ।

**चिसैसपवामं
अनुष्कमणिका**

		अञ्जयास्मी ति, कथं	४७२
		अञ्जमञ्जचतुष्कं	१००
		अञ्जाताविन्द्रियं, कतमं	१५६
		अञ्जिन्द्रियं, कतमं	१५६
		अट्टकमातिका	४१३
		अट्टङ्गिको मग्गो, अरियो	२८५-२८७, २६०
		अट्ट, अनरियवोहारा	४६५
		- असञ्जीवावा	४६७, ४७६
		- किलेसवत्थूनि	४६३
		- कुसीतवत्थूनि	४६५
		- नेवसञ्जीनासञ्जीवादा	४६७, ४६८, ४७६
		- पुरिसदोसा	४६७
		- मिच्छता	४६६
		- विमोक्ता	४०६
		- कतमे अरूपधातुया	४८६
		अट्टसु लोकधम्मेषु, चित्तस्स पटिघातो	४६५
		अट्टारस, तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स	
		उपादाय	४७५
		- तण्हाविचरितानि, कतमानि	४७१
		- तण्हाविचरितानि बाहिरस्स	
		उपादाय	४७५, ४७६
		- धातुयो	१०८, ११२, ४८०
		अणुमत्ता वज्जा, कतमा	२६७
		अतप्पानं, देवानं	५०७
		अतिमानो, कतमो	४२३
		अतीतानागतपच्चुप्पन्ना, वेदना	५
		अतीतानागतपच्चुप्पन्नं, रूपं	३
		अतीतारम्मणा, पञ्जा	३८८
		अतीता, वेदना	५
		- सङ्गारा	११
		- सञ्जा	८
		अतीतं, रूप	३
		- विञ्जाण	१४
		अञ्जाया भविस्स ति, कथं	४७३
		- मियं ति, कथं	४७४
अकनिट्ठा, देवा	५०२, ५०८		
अकुसलकम्मपया, दस	४७०		
अकुसलधातुयो, तिस्सो	४३४		
अकुसलमूलपच्चया सङ्गारो, कतमो	२३५, २३६		
अकुसलमूलानि, तीणि	२५६, २५७		
अकुसलवितक्का, तयो	४३३		
अकुसलसञ्जा, तिस्सो	४३३, ४३४		
अकुसलहेतु, तयो	४८१, ५१०		
अकुसला, धम्मा	२०७, २११, २१७, ३०८, ३५४		
- वेदना	६		
अक्खन्ति, कतमा	४२६		
अगन्धनिधा, पञ्जा	३८२		
अमारवा, छ	४५८		
अग्गो, तयो	४४०		
अङ्गणानि, तीणि	४४०		
अङ्गणं, दोसो	४४०		
- माहो	८४०		
- राधो	४४०		
अजाता, वेदना	६		
अज्झत्तबहिद्वारम्मणा, पञ्जा	३८६		
अज्झत्तसयोजन, कतम	४३१		
अज्झत्तारम्मणा, पञ्जा	३८६		
अज्झत्ता, वेदना	६		
- सञ्जा	६		
अज्झत्तिका, आकासधातु	१०५		
- आपोधातु	१०३		
- तेजोधातु	१०३		
- पथवोधातु	१०२		
- वायोधातु	१०४, १०५		
अज्झत्तं रूप	४		
- विञ्जाण	१५		
अञ्जाया भविस्स ति, कथं	४७३		
- मियं ति, कथं	४७४		
अञ्जयास्मी ति, कथं			४७२
अञ्जमञ्जचतुष्कं			१००
अञ्जाताविन्द्रियं, कतमं			१५६
अञ्जिन्द्रियं, कतमं			१५६
अट्टकमातिका			४१३
अट्टङ्गिको मग्गो, अरियो			२८५-२८७, २६०
अट्ट, अनरियवोहारा			४६५
- असञ्जीवावा			४६७, ४७६
- किलेसवत्थूनि			४६३
- कुसीतवत्थूनि			४६५
- नेवसञ्जीनासञ्जीवादा			४६७, ४६८, ४७६
- पुरिसदोसा			४६७
- मिच्छता			४६६
- विमोक्ता			४०६
- कतमे अरूपधातुया			४८६
अट्टसु लोकधम्मेषु, चित्तस्स पटिघातो			४६५
अट्टारस, तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स			
उपादाय			४७५
- तण्हाविचरितानि, कतमानि			४७१
- तण्हाविचरितानि बाहिरस्स			
उपादाय			४७५, ४७६
- धातुयो			१०८, ११२, ४८०
अणुमत्ता वज्जा, कतमा			२६७
अतप्पानं, देवानं			५०७
अतिमानो, कतमो			४२३
अतीतानागतपच्चुप्पन्ना, वेदना			५
अतीतानागतपच्चुप्पन्नं, रूपं			३
अतीतारम्मणा, पञ्जा			३८८
अतीता, वेदना			५
- सङ्गारा			११
- सञ्जा			८
अतीतं, रूप			३
- विञ्जाण			१४
अञ्जाया भविस्स ति, कथं			४७३
- मियं ति, कथं			४७४

अत्यजापिका, पञ्चा	३८४	अनुपादिप्रभनुपादानिया, पञ्चा	३८७
अत्यपटिसम्भवा	३४०, ३४४, ३६२	अनुपादिभा, पञ्चा	३८३
— अत्ये आणं	३६३	अनुपादिभूपादानिया, पञ्चा	३८६
— दुक्खनिरोधे आणं	३४०	अनुपुब्बविहारसमापत्तियो, नव	४०६
— दुक्खे आणं	३४०	अनुसया, सत्त	४६०
अविच्छेता, कतमा	४१६	अनोधनिया, पञ्चा	३८२
अदिभाधाना वेरमणीसिक्खापदं, कतमं	३४२, ३४६	अनोत्तप्यं, कतमं	४२६, ४४५
अदुक्खमसुखा, वेदना	६	अन्तग्याहिका दिट्ठि, दसवत्थुका	४७१
अदोभो, कतमो	२१३, २१४	अन्तवादिट्ठि, कतमा	४२८
अधम्मचरिया, कतमा	४४२	अन्तान्तिका, चत्तारो	४७६
अधिचित्ते, पञ्चा	३८६	अपचयगामिनी, पञ्चा	३८७
अधिक्खसमुपपत्तिका, द्वे	४७८	अपचयाय नो अपचयाय, पञ्चा	३६१
अधिपञ्चाय, पञ्चा	३८६	अपरत्तानुदिट्ठि, कतमा	४२८
अधिमानो, कतमो	४२४	अपरानि पि चत्तारि, दुक्खरिखानि	४५१
अधिमोक्खपञ्चया भवो	२१२, २१३, २१८, २२१, २२३, २३०, २३६	— तीणि, विसमानि	४४०
अधिसीले, पञ्चा	३८५	अपरा पि तिस्रो, तप्हा	४११, ४३७
अनञ्जवो, कतमो	४२६	अपरामट्टा, पञ्चा	३८३
अनञ्जातञ्जास्सामीतिनिग्रयं, कतमं	१५६	अपरियापन्ना, धम्मा	५०३
अनन्तवादिट्ठि, कतमा	४२८	— पञ्चा	३८४, ३६०
अनरियबोहारा, भट्ट	४६५	अपरियापन्ने, एक चित्तं	४८८
अनवञ्जात्तिपटिसंयुतो वितक्को, कतमो	४२५	— छ हेतू	४८८
अनागतारम्मणा, पञ्चा	३८८	अपरे पि चत्तारो, अनरियबोहारा	४५१
अनागता, वेदना	६	— चत्तारो, द्वायी	४०५
— सङ्गारा	११, १२	— छ, परिहानिया धम्मा	४५८
— सञ्जा	८	— तयो, कमावा	४४०
अनागतं, रूपं	३	अपायकोसल्लं, कतम	३८६
— विञ्जाणं	१५	अपाह् अञ्जया सियं ति, कथं	४७५
अनाचारो	२६६	अपाह् इत्थं सियं ति, कथं	४७४
अनादरियं, कतमं	४४५	अपाह् एवं सियं ति, कथं	४७५
अनासवा, पञ्चा	३८१	अपाह् सियं ति, कथं	४७४
— वेदना	७	अप्यटिसन्धारो, कतमो	४३०
अनिवत्सनअप्यटिधं धम्मायतनपरियापन्नं, रूपं	११२	अप्यमञ्जायो, चत्तसो	३३२, ३३६, ३३८, ३३९
अनियता, पञ्चा	३८४	अप्यमाणसुभानं, देवानं	५०७
अनिय्यानिका, पञ्चा	३८४	अप्यमाणा अप्यमाणारम्मणा, पञ्चा	३६४, ३६५
अनीवरणिथा, पञ्चा	३८२	— पञ्चा	३८७
अनुत्तरा, पञ्चा	३८४	— परितारम्मणा, पञ्चा	३६४, ३६५
अनुपस्सना, कतमा	२३६, २४०	अप्यमाणानं, देवानं	५०७
अनुपादानिया, पञ्चा	३८३	अप्यमाणारम्मणा, पञ्चा	३८८

उपादानानि, चत्वारि	४४६, ४५०
उपादानिया, पञ्चा	३८३
उपादिना, पञ्चा	३८३
उपादिभूपादानिया, पञ्चा	३८६
उपायकोसल्लं, कतमं	३८६
उपायासो, कतमो	१२७, १७६
उपारम्भचित्ता, कतमा	४४७
उपारम्भो, कतमो	४४७
उपासकसिक्खा	२६८
उपासिकासिक्खा	२६८
उपेक्खा, कतमा	३११, ३१२, ३३१, ३३५, ३३७
उपेक्खाचातु	१०६
उपेक्खाम्भोजसङ्को	२७६-२८२, ३०७
उपेक्खासहगता, पञ्चा	३८४, ३८७
उपेक्खिन्द्रिय, कतमं	१५८
उपेक्खुपविचारा, छ	४५८
उपादककम्मानि	५०३

ए

एकमातिका	४०६
एकवसस्तिका, चत्तारो	४७६
एका चेतना, कतमा	४८७, ४८८
एकादसिन्द्रियानि, ग्रहपधातुया	४८६
एका वेदना, कतमा	४८७, ४७७
- सञ्जा, कतमा	४८७, ४८८
एको फल्मो, कतमो	४८७, ४८८
एक चित्त, कतम	४८७, ४८८
एवस्मी ति, कथ	४७२
एव भविस्स ति, कथ	४७३
- सियं ति, कथं	४७४
एसना, तिस्सो	४३८

ओ

ओघनिया, पञ्चा	३८२
ओघविप्ययुता ओघोनिया, पञ्चा	३८२
- ओघोनिया, पञ्चा	३८२
ओषा, चत्तारो	४४६
ओषपातिकानं, असुरानं	४६३
- तिरन्धानगगलान	४६३
- पेत्तानं	४६३

ओमानो, कतमो	४२४
ओरम्भायिथानि संभोजनानि, पञ्च	४५२
ओळारिका, वेदना	६
- सङ्गारा	१२
- सञ्जा	६
ओळारिकं, रूपं	४
- विञ्ज्याणं	१५

क

कति दिट्ठा, पञ्चन्नं खन्धानं	५१२
- न दिट्ठा न सुता	५१२
- सुता	५१२
- लोकिया, चतुष सच्चान	५२०
- द्वादसन्नं प्रायतनानं	५२०
- पञ्चन्नं खन्धानं	५२०
- सत्तन्नं चित्तानं	५२०
- लोकुत्तरा, घट्टारसन्नं धातुन	५२०
- चतुष सच्चानं	५२०
- द्वादसन्नं प्रायतनानं	५२०
- पञ्चन्नं खन्धानं	५२०
- सत्तन्नं चित्तानं	५२०
- विपाका, पञ्चन्नं खन्धानं, सत्तन्नं चित्तानं	५१६
- विञ्ज्याता	५१२
- सुता	५१२
कत्थ उपपज्जन्ति, दान दत्ता	५०४
कबळीकारो, ग्राहारो	४, ११२
कम्मभवो, कतमो	१७५
कम्मस्सकत्तज्जाणं, कतमं	३८६
कम्मानि भानन्तरिकानि, पञ्च	४५४
करुणा, कतमा	३२६, ३३३, ३३६
कसावा, तयो	४४०, ४४१
कामतण्हा, कतमा	४३७
कामधातु, कतमा	१०७
कामधातुया	४८८, ४६२-४६८
- घट्टारस धातुयो, कतमा	४८३
- उपपत्तिकल्लो	४६७
- चत्तारो ग्राहारा, कतमे	४८३
- तीथि सच्चानि, कतमानि	४८३
- द्वादसायतनानि, कतमानि	४८२

कामधातुया मय हेतु, कतमे	४८३	कित्तकं आयुष्पमाणं, धाकिञ्चञ्चायतनूपगानं०	५०८
— पञ्चवक्त्रा, कतमे	४८२	— चातुर्म्महाराजिकानं देवानं	५०४
— बावीसतिदिनानि, कतमानि	४८३	— तार्त्तितानं देवानं	५०४
— सप्त चित्तानि, कतमानि	४८४	— तुसितानं देवानं	५०५
— चेतना, कतमा	४८४	— निम्मानरतीनं, देवानं	५०५
— फस्सा, कतमे	४८३	— नेवसञ्जानासञ्जा-	
— वेदना, कतमा	४८३	यतनूपगानं०	५०८
— सञ्जा, कतमा	४८४	— परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं	५०५
कामरागानुसयो	४०३	— मनुस्सानं	५०४, ५०६
कामवितक्को, कतमो	४३३, ४३४	— यामानं, देवानं	४०५
कामसञ्जा, कतमा	४३३	— विञ्जानञ्चायतनूपगानं०	५०८
कामा, कतमे	३०८	— मुदस्सानं देवान	५०८
कामावचरा धम्मा, कतमे	५०२	— मुदस्सीनं देवान	५०८
— पञ्जा	३८४	किलेसवत्थूनि, धट्ट	४६३
कामावचरानं, देवान	४६३, ४६८	— दस	४०४, ४६६
कामावचर कुसलं, चित्त	३४४, ३४५	किलेसविप्पयुत्ता भ्रसङ्गिलेसिका, पञ्जा	३८३
कामासवो, कतमो	४३५, ४४८	— सङ्गिलेसिका, पञ्जा	३८३
कामुपादानं, कतमं	४४६	कुक्कुच्चं, कतमं	३०६, ३०७
कामेसना, कतमा	४३०	कुम्भगसेवना, कतमा	४४८
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं, कतमं	३४३	कुम्भगो, कतमो	४४८
कायदुच्चरितं, कतमं	४३४, ४३५	कुलमच्चरियं	४२७
कायधातु, कतमा	११०	कुलमूलपञ्चया सङ्गारो, कतमो	२१३-२१७, २३२
कायविञ्जाणधातु	१०६, ११०, ११६	कुसलमूला धम्मा, कतमे	२१३-२१७
कायविञ्जाण	१५	कुसलमूलानि, तीणि	२५८
कायविसमं	४४०	कुसलहेतु, तयो	४८१
कायसङ्गारो, कतमो	१७३	कुसलानुसला, वेदना	६
कायसम्पस्सजा, सञ्जा	६	कुसला धम्मा, कतमे	१८१, २१२, २१४-२१६, २२६-२३२, २३४, ३५२, ३५३
कायानुपत्ती	२४६, २५०	कुसीतवत्थु, भट्टमं	४६५
कायायतनं	८३, ८४	— चतुत्थं	४६४
कायिग्रियं, कतम	१५६	— छट्ठं	४६५
कायो, कतमो	३११	— ततियं	४६४
किञ्चना, तयो	४४०	— दुतिय	४६४
किञ्चनं, दोसो	४४०	— पञ्चमं	४६४
— मोहो	४४०	— षष्ठमं	४६५
— रागो	४४०	— सप्तमं	४६५
कित्तकं आयुष्पमाणं, अकनिट्टानं देवानं	५०८	कुसीतवत्थूनि, धट्ट	४६५
— अतप्पानं देवानं	५०८	कुहना, कतमा	४१६
— अविहानं देवानं	५०८		
— अकासानञ्चायतनूपगानं०	५०८		

केनचि न विज्जेय्या, पञ्जा

३८१

- विज्जेय्या, पञ्जा

३८१

कोषो, कतमो

४२६

कोसज्जं, कतमं

४४२, ४४५

ग

गन्धनिया, पञ्जा

३८२

गन्धविण्युत्ता भगन्धनिया, पञ्जा

३८२

- गन्धनिया, पञ्जा

३८२

गन्धा, चत्तारो

४४६

गन्धधातु, कतमा

१०६

गन्धायतनं

८३, ८७

गेहसिता उपेक्षा, छ

४५६

गेहसितानि दोमनस्मानि, छ

४५६

- सोमनस्मानि, छ

४५६

गोचरो, कतमो

२६७

गोतमदो, कतमो

४१५

घ

घानधातु, कतमा

१०६

घानविज्जाणधातु

१०६, १०६, ११०

घानविज्जाण

१५

घानसम्पत्सजा, सज्जा

६

घानायतन

८३, ८६

घानिन्द्रियं, कतमं

१५६

च

चक्खायतनं

८३

चक्खुधातु, कतमा

१०६

चक्खुन्द्रियं, कतमं

१५६

चक्खुविज्जाणधातु

१०६, १०६

चक्खुविज्जाणं

१५

चतस्तो, धूपमज्जायो

३३२, ३३६, ३३८, ३३६

- चेतना, रूपधातुया

४८६

- दिट्ठियो

२५२

- पटिपदा

३६४

- पटिसम्भवा

३५०-३५४, ३६२, ३६३

- वेदना, रूपधातुया

४८५

- सज्जा, रूपधातुया

४८५

- सिक्खा

२६८

चतुक्कमातिका

४१२

चतुत्थ, ज्ञानं

१३५, ३१७, ३१६-३२०, ५०७

चतुरङ्गिकं, ज्ञानं

३१७, ३१६

चत्तसु फलेसु, पञ्जा

३६४

- मग्गेसु, पञ्जा

३६७

चत्तारि, भ्रगतिगमनानि

४५०

- धरियसञ्चानि

१२६, १४३

- धारम्मणानि

३६४, ३६५

- उपादानानि

४४६, ४५०

- चित्तानि

४८४

- चित्तानि, रूपधातुया

४८५

- ज्ञानानि

३१६, ३१८, ३२०-३२२, ४०६

- दुच्चरितानि

४५१

- भयानि

४५२

- सञ्चानि

१३५, १४०, १४२

चत्तारो, धनरियवोहारो

४५१

- धत्तानन्तिका

४७६

- धमराविक्खेपिका

४७६

- धासवा

४४८

- धाहारा

४८०, ४८१, ५१३

- इट्ठिपादा

२६४, २६८, २७२, २७३

- एकव्वमस्मत्तिका

४७६

- धोधा, कतमे

४४६

- सन्धा, धपरिवापन्ने

४८७

- धरूपधातुया

४८६

- गन्धा

४४६

- ज्ञायी

४०५

- तण्हुप्पादाना

४५०

- फस्ता, रूपधातुया

४८५

- महाभूता

१७४

- योगा

४४६

- विपरिवासा

४५१

- सतिपट्टाना

२३८, २४६, २५०, २५२

- सम्मणधाना

२५५, २५८, २६२

- सस्सतवादा

४७६

चरितं, कतमं सत्तानं

४०३

चातुम्महाराजिका, देवा

५०४

चापत्य, कतमं

४१७

चित्तसमाधि

२६६

चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमप्रागतं, इन्द्रियावं	२६४,
	२६६, २६८, २७०
चित्तस्स पटिचातो, अद्भुतं लोकधम्मेषु	४६५
चित्तानि, चत्तारि	४८४
- सत्त	४८०, ४८२, ५१३
चित्तानुपस्सी	२४२, २४३, २४४, २५०, २५१
चित्तिद्विपादो	२७२
चित्तं, कतमं	२५६, २५७, २६१, २६७, २७०, २७१, ३०४, ३०६, ३०८, ३२७, ३३१, ३४३
चिन्तामया, पञ्चा	३८५
चेतना, कायसम्पत्सजा	११, १२
- धानसम्पत्सजा	११, १२
- चक्खुसम्पत्सजा	११, १२
- जिह्वासम्पत्सजा	११, १२
- मनोसम्पत्सजा	११, १२
- सत्त	४००, ४८२, ५१३
- सोत्तसम्पत्सजा	११, १२
चेतसो च लीनत्त, कतम	४१८, ४४८
- विक्खेपो, कतमो	४४७
- विनिबन्धा, कतमे	४५३
चेतोस्सिला, पञ्च	४५३
चेतोऽकरणता	३६६
छ	
छक्कमात्तिका	४१३
छट्ठापतनपञ्चव्या पि नामरूपं	२०४, २०७
- फस्सो, कतमो	१८२, १८५, १८७, १६६, २०४, २०६, २४६
- छट्ठापतनसम्पयुत्तो	१६३, १६६,
- छट्ठापतनहेतुको	१६०, १६८
छन्दसमाधिपधानसङ्कारसमप्रागतं इन्द्रियावं	२६४, २६८
छन्दिद्विपादो	२७२
छन्दो, कतमो	२५५, २५६, २५६, २६१, २६४
छसु धमिञ्ज्यासु पञ्चा कतमा	३६६, ३६७
छ, अगारवा	४५७, ४५८
- धायतनानि	४८४

छ, उपेक्खुपविचारा	४५८
- कामावचरा	४०४
- गेहसिता उपेक्खा	४५६
- गेहसितानि दोमनस्सानि	४५६
- सोमनस्सानि	४५६
- छन्दरागा	४५७
- तण्हाकाया	४५७
- विट्ठियो	४५६, ४६०
- दोमनस्सुपविचारा	४५८
- धातुयो	१०२, १०४, १०६, १०८
- परिहानिया धम्मा	४५८
- विरोधवत्थूनि	४५७
- विवादमूलानि	४५७
- सोमनस्सुपविचारा	४५८
- हेतु, अपरियापन्ने	४८८
ज	
जच्चन्धबधिरान	४६३
जच्चन्धानं	४६३
जच्चबधिरान	४६३
जनपदवित्तको, कतमो	४२५
जरा, कतमा	१२६, १७५, १८३, २००, २३७
जराभय, कतमं	४३७
जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय आणं	३६५
जरामरणनिरोधे, आणं	३६५
जरामरणसमुदये, आणं	३६५
जाता, वेदना	६
जाति, कतमा	१२६
जातिपञ्चव्या जरामरणं, कतमं	१७५, १८३, २००, २३७
जातिभयं, कतमं	४३७
जातिमदो, कतमो	४१४
जापितत्था, पञ्चा	३८४
जिह्वाधातु, कतमा	११०
जिह्वायतनं	८३, ८४
जिह्वाविञ्ज्याणधातु	१०६, ११०
जिह्वाविञ्ज्याण	१५
जिह्वासम्पत्सजा, सञ्जा	६
जिह्विन्द्रियं, कतमं	१५६
जीवितिन्द्रियं, कतमं	१५७

ज्ञानानि, चत्वारि	३१६, ३१८, ३२० — ३२२, ४०६
ज्ञानं	३११, ३१२, ३१४
ज्ञापी, चत्वारो	४०५

अ

आणवत्थु भट्टाविधेन	३७५
— एकविधेन	३६६, ३६७, ३८१
— चतुर्विधेन	३७४, ३८६
— द्विविधेन	३७५, ३८७
— त्रिविधेन	३६६, ३८६
— दसविधेन	३७५, ३७७
— द्वादशविधेन	३६७, ३८४
— नवविधेन	३७५, ३८८
— पञ्चविधेन	३७५, ३८७
— सप्तविधेन	३७५, ३८७
आणवत्थुनि, सत्तसत्तति	३८७
आणं, अन्वये	३८१
— दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय	३८०
— दुक्खनिरोधे	३८०
— दुक्खसमुदये	३८०
— दुक्खे	३८०
— परिये	३८१
— फलसमङ्गिस्स	३८०
— मग्गसमङ्गिस्स	३८०
— सच्चानुलोमिक	३८६, ३८०
आतिवितक्को, कतमो	४२५

ठ

ठित्तिमागिनी, पञ्चा	३८२
---------------------	-----

त

तप्हाकाया, छ	४५७
तप्हा, तिस्सो	४३६-४३८
तप्हापच्चया अधिमोक्खो, कतमो	२००
— उपादानं तप्हासम्पत्तं, कतम	१६४
— तप्हाहेतुक, कतम	१८८, १६२
— वेदना, कतमा	१७४, २००

तप्हामूलका धम्मा, नव	४६६
तप्हाविचरितसत्तं, भट्ट	४१४
तप्हाविचरितानि	४१४
— अज्जसत्तिकस्स उपादाय,	
भट्टारस्स	४७५
— भट्टारस्स	४१४
— बाहिरस्स उपादाय, भट्टारस्स	४७६
— छत्तिस्स	४१४
तप्हुत्पादाना, चत्तारो	४५०
तत्तियं, ज्ञानं	१३५, ३१७, ३१६, ३२१, ३२२
— पणीतं	५०७
— परित्त	५०७
— मज्झिम	५०७
तथागतो	३७५-३७७
तन्दी, कतमा	४१८
तमानि, तीणि	४३६
तपो, अकुसलवितक्का	४३३
— अकुसलहेतू	४८१, ५१०
— अग्गी	४४०
— अव्याकतहेतू	४८१, ४८५, ४८८
— आसवा	४३५
— आहारा, अपरियापन्ने	४८८
— अरूपधातुया	४८६
— रूपधातुया	४८५
— कमावा	४४०, ४४१
— किञ्चना	४४०
— कुसलहेतू	४८१, ४८५, ४८८
— देवा	५०३
— समाधी	४०६
— हेतू	५०१
तावत्तिसान, देवान	५०४
तिकमातिका	४११
तिक्खिन्द्रिया सत्ता, कतमे	४०४
तित्थायतनानि, तीणि	४३६, ४४०
तिन्तिणं, कतमं	४१७
तिवङ्गिकं, ज्ञान	३१८, ३२०
तिस्सो, अकुसलधातुयो	४३४
— अकुसलसञ्जा	४३३, ४३४
— एसना	४३०

तिस्तो, लृट्	४३६-४३८
- पटिसम्भवा	३५५-३६१
- विधा	४३८
तीणि, प्रकुसलमूलानि	२५६, २५७, ४३१
- प्रज्ञायाणि	४४०
- कुसलमूलानि	२५८
- तमानि	४३६
- तित्वायतनानि	४३६, ४४०
- दुष्परितानि	४३४, ४३५
- भयानि	४३६
- मलानि	४४०
- विसमानि	४४०
- सच्चानि	५१३
- अरूपधातुया	४८६
- संयोजनानि	४३५
तुसितानं, देवानं	५०४, ५०५
तेजोधातु, प्रज्जातिका	१०२, १०३
- बाहिरा	१०४

थ

यम्भो, कतमो	४१६
यीनं, कतमं	३४४

व

दसकमातिका	४१४
दस, प्रकुसलकम्मपया	४७०
- आधातवत्पूनि	४७०
- किलेसवत्पूनि	४०४, ४६६
- मिच्छता	४७०
- संयोजनानि	४७०
दसवत्थुका, अन्तर्गाहिका दिट्ठि	४७१
- मिच्छादिट्ठि	४७०, ४७१
दानमया, पञ्जा	३८५
हाकारा, सत्ता	४०४
हादसायतनानि	८३, ८८, ४७६
हादसिन्द्रियानि, अपरियापणे	४८७
हासट्ठि, दिट्ठिगतानि	४७६
विदुषम्मनिब्बानवादा, पञ्च	४५५, ४५६, ४७६
विदुसुतमुतादी	५१२

विट्ठानुसयो	४०३
विट्ठासवो, कतमो	४४६
दिट्ठिगतानि, हासट्ठि	४७६
दिट्ठियो, चतस्सो	४५२
- छ	४५६, ४६०
- पञ्च	४५४
- सत्त	४६१, ४६२
दिट्ठिविपत्ति, कतमा	४३१
दिट्ठिसम्पन्नो, पुगलो	३६८
दिट्ठुपादानं, कतमं	४५०
दुकमातिका	४१०
दुकानि	५२०
दुक्खधातु	१०६
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा	१३५, १३७-१४३
- अरियसच्चं	१३३
दुक्खनिरोधो, कतमो	१३५, १३७-१४३
दुक्खनिरोध अरियसच्चं, कतमं	१३१
दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा, पञ्जा	३६४
- दन्धाभिञ्जा, पञ्जा	३६४
दुक्खसमुदयो	१३५, १३७-१४३
दुक्खसमुदयं अरियसच्चं, कतमं	१२६
दुक्खा, वेदना	६
दुक्ख अरियसच्चं, कतमं	१२६, १२७, १३५, १३८-१४३, १७६
दुक्खिन्द्रियं, कतमं	१५८
दुक्खरितानि, चत्तारि	४५१
- तीणि	४३४, ४३५
- सत्त	४६१
दुत्तियं, ज्ञान	१३५, १३७-१२२
- पणीतं	५०७
- परित्तं	५०६
- गम्भीरं	५०६, ५०७
दुवज्झिकं, ज्ञानं	३१८, ३२०
दुविञ्जापया, सत्ता	४०५
दुस्सीत्थं, कतमं	४४६
दूरे, रूपं	५
- विञ्जाणं	१६
- वेदना	७, १०
- सङ्गारा	१३

देवा, तयो	५०३
देवानं, अकनिष्ठान	५०२, ५०८
— अतप्यान	५०७
— अप्यमाणसुभान	५०७
— अप्यमाणाभानं	५०७
— प्रविहान	५०७
— असञ्जासत्तानं	५००, ५०७
— प्राकासानञ्जायतनूपगानं	५०८
— प्राकिञ्चञ्जायतनूपगान	५०८
— आभस्सरान	५०७
— कामावचरानं	४६८
— कित्तकं आयुष्यमाण	५०८
— वातुम्महाराजिकान	५०४
— तावतिसान	५०४
— तुसितानं	५०४, ५०५
— निम्मानरतीन	५०४, ५०५
— नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगान	५०८
— परनिम्मितवसवत्तीनं	५०४, ५०५
— परित्तसुभान	५०७
— परित्ताभान	५०६
— ब्रह्मपारिसञ्जानं	५०६
— ब्रह्मपुरोहितानं	५०६
— महाब्रह्मानं	५०६
— रामान	५०४, ५०५
— वेह्फलान	५०७, ५०८
— सुदस्सान	५०८
— सुदस्सीनं	५०८
— सुभकिण्हानं	५०७
द्वे, अकुसलहेतू	४८६
— अधिच्चसमुपपन्निका	४७६
— आयतनानि, अपरियापन्ने	४८७
— अरूपधातुया	४८६
— धातुयो, अपरियापन्ने	४८७
— अरूपधातुया	४८६
— सच्चानि, अपरियापन्ने	४८७
दोमनस्सधातु	१०६
दोमनस्सिन्द्रियं, कतमं	१५८
दोमनस्सं, कतमं	१२७, १७७, २४०, २४२, २४४, २४६, ३१३

दोषचस्सता, कतमा	४२६, ४४२, ४४४
दोसकसावो	४४०
दोसग्गि	४४०
दोसो, कतमो	४३२

ध

धम्मधातु	१११, ११२
— सिया अचेतसिका	१२१
— अतीता	११५
— अनागता	११५
— अनारम्मणा	१२१
— अप्पच्चया	११६
— अरूपा	११७
— अवितक्कअविचारा	११३
— अवितक्कविचारमत्ता	११३
— अमह्वता	११५
— आसवा	११७
— उपादा	१२२
— उपादानं	१२२
— किलेसा	१२३
— चेव किलेससम्पयुत्ता च	१२४
— गन्धो	११८
— चित्तविप्ययुत्ता	१२१
— चित्तविसमट्ठा	१२१
— चित्तसम्पयुत्ता	१२१
— चित्तसहभू	१२१
— चित्तसमट्ठसमुद्धानसहभू	१२२
— चित्तससट्ठसमुद्धाना	१२२
— चित्तसंसट्ठा	१२१
— चित्तानुपरिवत्ती	१२१
— चेतसिका	१२१
— न हेतु अहेतुका	११६
— सहेतुका	११६
— नीवरण	११६
— नो आसवा	११७
— उपादा	१२२
— उपादानं	१२२
— किलेसा	१२३

धम्मधानु, सिया नो गन्थो	११८	धम्मा, सिक्खा	३४७, ३४८
- चित्तसहभू	१२१	धम्मायतन	८३, ८७
- चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू	१२२	- सिया भवेतसिकं	६७
- चित्तसंसद्वसमुद्धाना	१२२	- धनारम्मणं	६७
- चित्तानुपरिवत्ती	१२१	- धण्यच्चयं	६२
- नीवरण	११६	- धरूपं	६२
- परामाप्ती	१२०	- धवितक्कविचारमतं	८६
- संयोजन	११८	- धसङ्कत	६२
- पञ्चुप्पन्ना	११५	- धासवो	६३
- परामासविप्पयुत्ता	१२०	- उपादा	६८
- परामाससम्पयुत्ता	१२०	- उपादान	६८
- परामासो	१२०	- किलेसो	६६
- रूपा	११७	- गन्थो	६४
- सप्पच्चया	११६	- चित्तविप्पयुत्त	६७
- सवितक्कसविचारा	११३	- चित्तविसंसद्वं	६७
- सारम्मणा	१२१	- चित्तसम्पयुत्त	६७
- संयोजनं	११८	- चित्तसहभू	६७
- हेतु	११५	- चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू	६७
धम्मपटिसम्भेदा	३५०-३५४, ३६२	- चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ति	६७
- दुक्खनिरोधभागिनिनया पटि-		- चित्तसंसद्वसमुद्धानं	६७
पदाय आणं	३५०	- चित्तसंसद्व	६७
- दुक्खसमुदये आणं	३५०	- चित्तानुपरिवत्ति	६७
- धम्मे आण	३६३	- चेतसिक	६७
धम्ममच्छरियं	४२७	- न हेतु	६१
धम्मविचयसम्बोज्झको	२७६, २७७, २८२, ३००	- ग्रहेतुकं	६२
धम्मनुपस्सी	२४५, २४७-२४९	- सहेतुक	६२
धम्मा भकुसला, कतमे	२०७-२११, २१७, २५५,	- नीवरणं	६५
	२५६, ३५४	- नो धासवो	६३
- धपरियापन्ना, कतमे	५०३	- उपादा	६८
- धम्माकता, कतमे	२१८, २२१-२२६,	- उपादान	६८
	२३२-२३५, ३५५-३६२	- किलेसो	६६
- धरूपावचरा, कतमे	५०३	- गन्थो	६४
- कुसलमूला, कतमे	२१७	- चित्तसहभू	६७
- कुसला, कतमे	१८१, २१२, २१४-२१६,	- चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू	६७
	२२६-२३४, ३५२, ३५३	- चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ति	६७
- न धरूपावचरा	५०३	- चित्तसंसद्वसमुद्धानं	६७
- न कामावचरा	५०२	- चित्तानुपरिवत्ति	६७
- न रूपावचरा	५०३	- नीवरणं	८५
- परियापन्ना	५०३	- परामासो	६६

धम्मयायतनं सिया नो संयोजनं

— परामासविष्युत्तं	६३
— परामाससम्पयुत्तं	६६
— परामासो	६६
— रूपं	६२
— सङ्कतं	६२
— सत्पञ्चयं	६२
— सवितक्कसविचारं	८६
— सारम्मणं	६७
— संयोजनं	६३
— हेतु	६१

धम्मे जाण, कतम

धम्मो, विसेसभागियो

— हानभागियो

धातुयो, अट्टारस

— छ

— नव

न

न अरूपावचरा, धम्मा

— पञ्जा

— उपेक्खासहगता, पञ्जा

— कामावचरा, धम्मा

— पञ्जा

— पीतिसहगता, पञ्जा

— रूपावचरा, धम्मा

— सुखसहगता, पञ्जा

नव, धनुपुञ्जविहारसमापत्तियो

— आघातवत्थूनि

— इञ्जितानि

— तण्हामूलका धम्मा

— धातुयो

— पपञ्चितानि

— पुरिसमलानि

— फण्डितानि

— मञ्जितानि

— सङ्कतानि

— हेतू

नवकमालिका

६३

६६

६६

६६

६२

६२

६२

८६

६७

६३

६१

३६०

४०६

४०६

१०८, ११२, ४८०

१०२, १०६, १०८

४८४

४०३

३८४

३८४

४०२

३८४

३८३

४०३

३८३

३८३

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६६

४६०, ४८१

४१४

नवविधा, माना

नामत्तसञ्जा, कतमा

नामपञ्चया छट्ठायतनं

— पि विज्जाणं

— फस्सो

— नामसम्पयुतो

नामरूपपञ्चया छट्ठायतनं नामसम्पयुत्तं

— सञ्जायतनं

— नामरूपहेतुकं

नाम, कतमं

निपेसिकता, कतमा

निज्जिदाय नो पटिवेधाय पञ्जा, कतमा

निज्ज्वेधगामिनी, पञ्जा

निम्मानरतीन्, देवान

नियता, पञ्जा

निय्यानिका, पञ्जा

निरुत्तिपटिसम्भिता

— धम्मनिरुत्ताभिलापे

आणं ३५०, ३६३

नीवरणविषयुत्ता अनीवरणिया, पञ्जा

— नीवरणिया, पञ्जा

नीवरणा, पञ्च

नीवरणिया, पञ्जा

नेक्कम्मधातु, कतमा

नेमित्तिकता, कतमा

नेरयिकान परिपुञ्जायतनान

नेव आचयाय नो अपचयाय, पञ्जा

नेवविपाकधम्मधम्मा, पञ्जा

नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगान, देवानं

नेवसञ्जीनासञ्जीवादा, अट्ट

नेवाचयगामिनापचयगामिनी, पञ्जा

प

पञ्चयचतुष्कं

पञ्चवेक्खणानिमित्तं

पञ्चुप्पभारम्मणा, पञ्जा

पञ्चुप्पभ्रा, वेदना

— सङ्कारा

४६८

३१४, ४४२

१०२, १८४, १८५, १८८, १९६, २०४, २१६, २३६

१९६, २०४, २१६, २३६

२०२

१६४

१६६, १६७

१७४, १८२, १८७, २०७

१६०, १६२

१७४, १८४, १८६, १८०, १८१, १८५-१८७, २०३, २०४, २०६

४१६

३६२

३६२, ३६३

५०४, ५०५

३८४

३८४

३५०, ३५४, ३६३

३५०, ३६३

३८२

३८२

३८८

३८२

१०८

४१६

४६३

३६२

३८६

५०८

४६८, ४७६

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

३८७

पञ्चपुपन्ता, सूत्रा	८
पञ्चपुपत्रं, रूपं	४
— विज्ञानं	१५
पञ्चकस्तन्या	३, १७, ७०, ४८०, ४८४
पञ्चकृष्णो, मणो	२८८-२९०
— सम्भासमाधि	३९६
पञ्चकृष्णं, ज्ञानं	३१७, ३१९
पञ्च, प्रादीनवा, अक्सन्तिया	४५५
— भ्रानन्तरिकानि, कम्मानि	४५४
— उद्भम्भागियानि, सयोजनानि	४३१, ४५३
— भ्रोरम्भागियानि, सयोजनानि	४३१, ४५२
— वेतसो विनिबन्धा	४५४
— विदुधम्मनिम्बानवादा	४५५, ४५६, ४७६
— दिट्ठियो	४५४
— नीवरणानि	३०८, ४५४
— व्यसना	४५५
— भयानि	४५५
— मल्लूरियानि	४२७, ४५३
— विज्ञाणा	३७७
— वेरा	४५४
— सङ्गा	४५३
— सत्ता	४५३
— सिक्खापदानि	३४२, ३४४, ३४८
पञ्चकमातिका	४१२
पञ्चज्ञाणिको, सम्भासमाधि	३९६
पञ्चमं, ज्ञानं	३१८, ३२०-३२२
पञ्चिन्द्रियानि	४०४
पञ्चा, भगन्वनिया	३८२
— अजसत्तबहिद्वारम्मणा	३८६
— अजसत्तारम्मणा	३८६
— अतीतारम्मणा	३८८
— अत्थजापिका	३८४
— अधिचित्ते	३०६
— अधिपञ्चाय	३०६
— अधिसीले	३८५
— अनागतारम्मणा	३८८
— अनासवा	३८१
— अनियता	३८४
— अनिय्यानिका	३८४

पञ्चा, धनीवरणीया	३८२
— अनुत्तरा	३८४
— अनुपादानिया	३८३
— अनुपादिष्वनुपादानिया	३८७
— अनुपादिष्ठा	३८३
— अनुपादिभुपादानिया	३८६
— अनोधनिया	३८२
— अपचयगामिनी	३०७
— अपरामट्टा	३८३
— अपरियापन्ना	३८४, ३९०
— अप्यमाणा	३८७
— अप्यमाणारम्मणा	३८८
— अप्पीतिका	३८३
— अयोगिनिया	३८२
— अरूपावचरा	३८४
— अविचारा	३८३
— अवितक्कअविचारा	३८७
— अवितक्कविचारमत्ता	३८७
— अवितक्का	३८३
— असङ्कुलेसिका	३८३
— असेक्खा	३८७
— असयोजनिया	३८२
— आचयगामिनी	३८७
— आसवविप्पयुत्ता अनासवा	३८२
— सासवा	३८२
— उपादानविप्पयुत्ता अनुपादानिया	३८३
— उपादानिया	३८३
— उपादिष्ठा	३८३
— उपादिभुपादानिया	३८६
— उपेक्खासह्यता	८४, ३८७
— ओषनिया	३८२
— ओषविप्पयुत्ता अनोधनिया	३८२
— ओषविप्पयुत्ता ओषनिया	३८२
— कामावचरा	३८४
— किलेसविप्पयुत्ता असङ्कुलेसिका	३८३
— किलेसविप्पयुत्ता सङ्कुलेसिका	३८३
— केनचि न विज्जेय्या	३८१
— केनचि विज्जेय्या	३८१

पञ्चा, गन्धनिया	३८२	पञ्चा, लोकिया	३८१
- गन्धविष्युत्ता भगन्धनिया	३८२	- लोकुत्तरा	३८१
- गन्धनिया	३८२	- विपाकधम्मधम्मा	३८६
- चिन्तामया	३८५	- विपाका	३८६
- जापित्वा	३८४	- सउत्तरा	३८४
- ठितिभागिनी	३८२	- सङ्कुलैसिका	३८४
- दानमया	३८५	- सप्पीतिका	३८३
- न अरूपावचरा	३८४	- सविचारा	३८३
- उपेक्खासहगता	३८४	- सवितक्कसविचारा	३८७
- कामावचरा	३८४	- सवितक्का	३८३
- पीतिसहगता	३८३	- सासवा	३८१
- रूपावचरा	३८४	- सीलमया	३८५
- सुखसहगता	३८३	- सुखसहगता	३८३, ३८७
- निब्बेधभागिनी	३८२	- सुतमया	३८५
- नियता	३८४	- सेक्खा	३८७
- निव्यानिका	३८४	- संयोजनविष्युत्ता असंयोजनिया	३८२
- नीवरणविष्युत्ता अनीवरनिया	३८२	- संयोजनिया	३८२
- नीवरणविष्युत्ता नीवरणिया	३८२	- हानभागिनी	३८२
- नीवरणिया	३८२	पञ्जान्दियं, कतम	१५६
- नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा	३८६	पटिघपच्चया अधिमोक्खो	२१०
- नेवसेक्खनासेक्खा	३८७	पटिघसञ्जा, कतमा	३१४
- नेवाचयगामिनापचयगामिनी	३८७	पटिघानुसयो	४०३
- पच्चपञ्चारम्मणा	३८८, ३८६	पटिपदा, चतस्सो	३६४
- परामट्ठा	३८३	पटिभानपटिसम्भदा	३५०-३५४, ३६२
- परामासविष्युत्ता अपरामट्ठा	३८३	- जाणेषु आणं	३५०, ३६३
- परामासविष्युत्ता	३८३	पटिसम्भदा, चतस्सो	३५०-३५४, ३६२, ३६३
- परित्ता	३८७	- तस्सो	३५५-३६१
- परित्तारम्मणा	३८७	पठम ज्ञान, कतमं	३१६-३२४
- परिषापन्ना	३८४	पणीतं, ततियं ज्ञान	५०७
- पीतिमहगता	३८३, ३८७	- दुतिय ज्ञान	५०७
- बहिद्धारम्मणा	३८६	- पठमं ज्ञानं	५०६
- मग्गहेतुका	३८८	- रूपं	५
- मग्गाधिपतिनी	३८८	पयवीधानु, अज्झतिका	१०२
- महग्गता	३८७	- बाहिरा	१०२
- महग्गतारम्मणा	३८७	पदोत्तो, कतमो	३०३
- योगनिया	३८२	पञ्चानसङ्कारो, कतमो	२६५-२७१
- योगविष्युत्ता अयोगनिया	३८२	पञ्चान, कतमं	२५६, २५७
- योगनिया	३८२	पमादो, कतमो	४१५, ४४३, ४४५
- रूपावचरा	३८४	परनिमित्तवसवत्तीनं, देवानं	५०४, ५०५

परानुवृत्तापठिसंयुक्तो वितक्को, कतमो	४२५
परामद्वा, पञ्चा	३८३
परामासविष्युत्ता अपरामद्वा, पञ्चा	३८३
— परामद्वा, पञ्चा	३८३
परित्तसुभानं, देवानं	५०७
परित्ता अप्रमाणारम्भणा, पञ्चा	३६४, ३६५
— परित्तारम्भणा, पञ्चा	३६४, ३६५
परित्ताभानं, देवानं	५०६
परित्तारम्भणा, पञ्चा	३८७
परित्तं, तत्तिमं भानं	५०७
— दुत्तिमं भानं	५०६
— पठमं भानं	५०६
परिवेवो, कतमो	१२७, १७६
परियापन्ना, धम्मा	५०३
— पञ्चा	३८४
परियापन्नापरियापन्नं	४६१
परियुद्धानानि, सत्त	४०६
परिये ज्ञाणं, कतमं	३६१
परिहानिया धम्मा, छ	४५८
पसादपञ्चया अप्रिमोक्खो	२१३, २१८, २२४, २३०
पस्सद्विसम्बोद्धाङ्गो	२७६-२७६, २८२, ३००
पठासो, कतमो	४२६
पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं, कतमं	३४२-३४६,
पातिमोक्खं	२६६
पापमित्तता, कतमा	४२६, ४४२, ४४५
पाप्पिच्छता, कतमा	४१६, ४१७
पियेहि विष्ययोगो दुक्खो, कतमो	१२८
पीत्ति, कतमा	३०६
पीत्तिफरणता	३६६
पीत्तिसम्बोद्धाङ्गो	२७६-२७६, २८२
पीत्तिसह्यता, पञ्चा	३८३, ३८७
पुण्णलो, दिट्ठिसम्पन्नो	३६८
पुञ्जामिसङ्गारो, कतमो	१७३
पुञ्जन्तानुविद्धि, कतमा	४२८
पुरिसदोसा, भट्ट	४६७
पुरिसदोसो, भट्टमो	४६७
— चतुत्थो	४६६
— छट्ठो	४६६
— तत्तियो	४६६
वि०-६८	

पुरिसदोसो, पञ्चमो	४६६
— पठमो	४६६
— दुत्तियो	४६६
— सत्तमो	४६७
पुरिसमत्तानि, नव	४६८
पुरिसिन्धियं, कतमं	१५७

फ

फस्सपञ्चया पि छट्ठापतनं	२०४
— नामं	२०२
— वेदना	१७४, १८२, १६६,
	२०७-२३६
— फस्ससम्पयुत्ता	१६३
— फस्सहेतुका	१६१
फस्सा, सत्त	४८०, ४८१
फोटुब्बचातु, कतमा	११०
फोटुब्बायतनं	८३, ८७

ब

बहिद्धारम्भणा, पञ्चा	३८६
बहिद्धा, रूपं	४
— विज्ज्जाणं	१५
— वेदना	६
— सङ्गारा	१२
— सञ्जा	६
— सयोजन	४३१
बावीसतिन्धियाणि	१५६, १६०, ४८०,
	४८१, ५१३
बाहिरा, आकासधातु	१०५, १०६
— आपोधातु	१०३
— तेजोधातु	१०४
— पथवीधातु	१०२
— वायोधातु	१०५
बोज्झङ्गा, सत्त	२७६, २८०-२८२, ३००
बोधिपक्खिका, धम्मा	३००
असना, पञ्च	४५५
अपादधातु, कतमा	१०७
अपादवितक्को, कतमो	४३३, ४३४
अपादसञ्जा, कतमा	४३३

व्यापादो, कतमो	३०३
ब्रह्मचक्रं	३७६, ३७७
ब्रह्मचरियेसना, कतमा	४३८
ब्रह्मजाले, बंध्याकरणे	४१४, ४७६
ब्रह्मपारिसंज्ञानं, देवानं	५०६
ब्रह्मपुरोहितानं, देवानं	५०६

भ

भक्तसम्मदो, कतमो	४१८
भब्बा, सत्ता	४०५
भयानि, चत्तारि	४५२
— तीणि	४३६
— पञ्च	४५५
भवतण्हा, कतमा	४२७, ४३६, ४३७
भवविद्धि, कतमा	४२८
भवपच्चया जाति, कतमा	१७५, १८३, २००, २३७
भवरानुसयो	४०३
भवासवो, कतमो	४३५, ४४६
भविस्सं ति, कथं	४७२
भयेसना, कतमा	४३८
भावनामया, पञ्जा	३८५
भिक्षुनिसिक्खा	२६८
भिक्षुनिकसा	२६८
भूमयो	५०२
भोजने श्रमत्तञ्जता, कतमा	२६६, ४३१
— मत्तञ्जता, कतमा	२६६

म

मक्खो, कतमो	४२६
मग्गहेतुका, पञ्जा	३८८
मग्गाधिपतिनी, पञ्जा	३८८
मग्गारम्मणा, पञ्जा	३८८
मग्गो, श्रियो अटुल्लिको	१३३
— पञ्चल्लिको	२८८-२९०
मच्छरियानि, पञ्च	४२७, ३५३
मच्छरियं, कतम	४२७
मज्झिमं, ततिय स्तानं	५०७
— दुतिय स्तानं	५०६, ५०७
— पठम स्तानं	५०६

मदो, कतमो	४१५
मनायतनं, अटुविधेन	८५
— अरूपं	६२
— एकविधेन	८५
— चतुस्त्रिधेन	८५
— चित्तं	६७
— छब्बिधेन	६५
— तिविधेन	८५
— दसविधेन	८५
— दुविधेन	८५
— नवविधेन	८५
— पञ्चविधेन	८५
— सप्तविधेन	८५
— सारम्मणं	६७
— सिया अवितक्कप्रविचारं	८६
— अवितक्कविचारमत्तं	८६
— न हेतु अहेतुकं	६२
— सहेतुकं	६२
— परामासविष्युत्तं	६६
— परामासम्पयुत्तं	६६
— सवितक्कसविचारं	८६
मनिन्दिय, कतम	१५६
मनुस्सानं गणनाय, कित्तकं देवानं आयुप्पमाणं	५०५
मनोपुच्चरितं, कतमं	४३५
मनोधातु, कतमा	११०
— सविचारा	१२५
— सवितक्कसविचारा	११३
— सवितक्का	१२५
— सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा	११३
— सिया विपाका	११३
मनोविञ्जाणघातु	१०६, ११२
— सिया अवितक्कप्रविचारा	११३
— अवितक्कविचारमत्ता	११
— न हेतु अहेतुका	११६
— सहेतुका	११६
— परामासविष्युत्ता	१२०
— परामाससम्पयुत्ता	१२०
— सवितक्कसविचारा	११३

मनोविच्छाणं	१५	यथामूर्तं आणं, घासवानं खयं	४०८
मनोविसमं	४४०	- नानाधिमृत्तिकतं	४०२
मरणमयं, कतमं	४३६	- परसत्तानं इन्द्रियपरोपरियत्तं	४०३
मरणं, कतमं	१२६, १७५, १८३, २००, २३७	- पुब्बेनिवासानुत्सति	४०७
मलानि, तीणि	४४०	- विपाकं	४०१
मलं, दोसो	४४०	- सत्तानं वुत्तपपातं	४०७
- मोहो	४४०	- सञ्चत्यगामिनिं पटिपवं	४०२
- रायो	४४०	यामानं, देवानं	५०४, ५०५
महग्गता, पञ्जा	३८७	योगनिया, पञ्जा	३८२
महग्गतारम्मणा, पञ्जा	३८७	योगविष्ययुत्ता भयोगनिया, पञ्जा	३८२
महाब्रह्मानं, देवानं	५०६	- योगनिया, पञ्जा	३८२
महामूला, चत्तारो	१०४	योगा, चत्तारो	४४६
महारजक्खा, सत्ता	४०४	यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, कतमं	१२८
महिच्छता, कतमा	४१६, ४४३	र	
मानातिमानो, कतमो	४२३	रसघातु, कतमा	११०
मानानुसयो	४०३	रसायतनं	८३, ८७
माना, नवविधा	४६८	रागकसावो	४४०
- सत्ता	४६१	रागग्गि	४४०
मानो, कतमो	४२३	रक्खमूलं	३०२
माया, कतमा	४२७	रूपकसन्धो	३, १७
मिच्छता, भट्ठ	४६६	- भट्ठविघेन	१६
- दस	४७०	- धनारम्मणो	७१, ७२, ७७
मिच्छाविट्ठि, कतमा	४४१	- धनियतो	७१, ८२
- दसवत्थुका	४७१	- धनिय्यानिको	८१
मिच्छामानो, कतमो	४२४	- धणीतिको	८१
मिदं, कतमं	४०३	- धव्याक्तो	७०
मुट्ठस्सच्चं, कतमं	४३१, ४४७	- धरणो	८२
मुदिता, कतमा	३३०, ३३४, ३३५, ३३७	- धविचारो	८१
मुदिन्द्रिया,	४०४	- धवितक्कधविचारो	७०
मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, कतमं	३४३	- धवितक्को	८१
मेत्ता, कतमा	३२८, ३३२, ३३६, ३३८	- असक्किल्लिद्धसक्किल्लेसिको	७०
मोहकसावो, कतमो	४४०	- असक्किल्लिद्धो	७६
मोहग्गि	४४०	- धहेतुको	७२
मोहो, कतमो	४३३	- घासवविष्ययुत्तसासवो	७४
य		- घासवविष्ययुत्तो	७३
यथामूर्तं आणं	३६८, ४०४, ४०७	- उपादानविष्ययुत्तउपादानियो	७६
- धनेकघातुनानाघातुलोकं	४०२	- उपादानविष्ययुत्तो	७८
		- उपादानियो	७८

रूपरसन्धो, एकविधेन	१८
- एकादसविधेन	२०
- कामावचरो	८१
- किलेसविष्युत्तो	७६
- गन्धनियो	७५
- गन्धविष्युत्तगन्धनियो	७६
- गन्धविष्युत्तो	७५
- चतुर्विधेन	१६
- चित्तविष्युत्तो	७७
- चित्तविससट्टो	७८
- छविधेन	१६
- त्रिविधेन	१८
- दसविधेन	२०
- दस्सनेन पहातब्बहेतुको	८१
- दस्सनेन पहातब्बो	८०
- दुविधेन	१८
- न अरूपावचरो	८१
- न रूपावचरो	८१
- न हेतु अहेतुको	७३
- नीवरणविष्युत्तनीवरणियो	७७
- नीवरणविष्युत्तो	७६
- नीवरणियो	७६
- नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको	७१
- नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो	७१
- नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो	७०
- नेवसेक्खनासेक्खो	७१
- नेवाचयगामिनापचयगामी	७१
- पञ्चविधेन	१६
- परामट्टो	७७
- परामात्मविष्युत्तो	७७
- परिस्तो	७१
- परियापन्नो	८१
- पीतिसहगतो	८१
- भावनाय पहातब्बहेतुको	८१
- भावनाय पहातब्बो	८१
- मज्झिमो	७१
- रूप	७३

रूपरसन्धो, लोकियो	७३
- सउत्तरो	८२
- सङ्कुलेसिको	७६
- सत्तविधेन	१६
- सासबो	७३
- सिया अनिदस्सनअप्पटिघो	७२
- अनिदस्सनसप्पटिघो	७२
- अनिदस्सनो	७३
- अनुपादिन्नो	७८
- अनुपादिभुपादानियो	७०
- अप्पटिघो	७३
- उपादा	७८
- उपादिन्नो	७८
- उपादिभुपादानियो	७०
- नो उपादा	७८
- सनिदस्सनसप्पटिघो	७२
- सनिदस्सनो	७३
- सप्पटिघो	७३
- संयोजनविष्युत्तसंयोजनियो	७४
- संयोजनविष्युत्तो	७४
- संयोजनियो	७४
- हेतुविष्युत्तो	७२
रूपजीवितिन्द्रियं, कतमं	१५७
रूपतद्भा, कतमा	४३७
रूपधातुया	४८६
- अट्ट हेतू	४८६
- उपपत्तिक्खणे	४६६, ५००
- चत्तारि चित्तानि	४८५
- चुहसिन्द्रियानि	४८५
- छ आयतनानि	४८४
- तीणि सक्खानि	४८५
- नव धातुयो	४८४
- पञ्चक्खन्वा	४८४
रूपसञ्ज्ञा, कतमा	३१४
रूपायतन	८३, ८६
- सनिदस्सनसप्पटिघं	६१
- सनिदस्सनं	६२
रूपावचरा षम्मा, कतमे	५०२
- पञ्ज्ञा	८४३

रूपुपादानकसन्धो	१२६	रूपं, महामूर्तं	१८
रूपं, ध्वजस्तिकं	१८	- विञ्जाति	१८
- ध्वजस्तं	४	- सनिदस्सवं	१८
- ध्वतीतामागतपञ्चुप्यं	३	- सन्तिके	१८
- ध्वतीतं	३	- सप्पटिथं	१८
- ध्वनागतं	३	- सुखुमं	४, १८
- ध्वनिदस्सनध्वपटिथं धम्मायतन-		- सोतविञ्ज्येयं	१६
परियापन्नं	८८, ११२	- हीनं	४
- ध्वनिदस्सनं	१८		
- ध्वनुपादिध्वुपादानिय	१८	ल	
- ध्वनुपादिध्व	१८	लपना, कतमा	४१६
- ध्वपटिथं	१८	लाभमच्छरियं	४२७
- इन्द्रिय	१८	लाभसक्कारसिलोकपटिसंयुत्तो, वितक्को	४२६
- उपादा	१८	लाभेन लाभ निबिचीसनता, कतमा	४१६
- उपादिध्वुपादानियं	१८	लोकिया, पञ्जा	३८१
- उपादिध्व	१८	लोकुत्तरा, पञ्जा	३८१
- भोळारिक	४, १८	लोकुत्तरं, ज्ञानं	३४३
- कतम	१७४, १८६, १९०-१९२, १९४-१९७, २०३, २०४, २०६	लोके गन्धवितक्को	१३१
- कायविञ्ज्येय	१६	- पियरूपं सातरूपं, गन्धविचारो	१३१
- धानविञ्ज्येय	१६	- चक्खुविञ्ज्यार्णं	१३०
- चक्खुविञ्ज्येय	१६	- चक्खुसम्पत्सजा वेदना	१३०
- चित्तसमुद्धानं	१८	- चक्खुसम्पत्तो	१३०
- चित्तसहभु	१८	- चक्खु	१२६
- चित्तानुपरिवत्ति	१८	- धम्मवितक्को	१३१
- जिह्वाविञ्ज्येयं	१६	- फोटुब्बविचारो	१३१
- दूरे	४, १८	- रसविचारो	१३१
- न इन्द्रियं	१८	- रूपतप्हा	१३०
- न चित्तसमुद्धानं	१८	- रूपविचारो	१३१
- न चित्तसहभु	१८	- रूपवितक्को	१३१
- न चित्तानुपरिवत्ति	१८	- रूपसञ्चेतना	१३०
- न महामूर्तं	१८	- रूपसञ्जा	१३०
- न विञ्जाति	१८	- रूपा	१२६
- तो उपादा	१८	- सद्दविचारो	१३१
- पञ्चुप्यं	४	- फोटुब्बवितक्को	१३१
- पणीतं	४	- रसवितक्को	१३१
- बहिद्धा	४	- सद्दवितक्को	१३१
- बाहिरं	१८	लोको, कतमो	२४०, २४२, २४४, २४८
- मनोधातुविञ्ज्येयं	१६, २०	- पञ्च उपादानकसन्धो	२४०, २४२, २४४, २४८
		लोभो, कतमो	४३२

ख	विज्ञानपञ्चवा नामं	१७३, १८०, १८२-१८४,
बचीदुच्चरितं, कतमं	४३४	१६६, २०१, २०६-२३६
बचीविसमं	४४०	- विज्ञानहेतुकं १७८, १८३,
बण्णमच्छरियं	४२७	१८६
बनपत्त्यं	३७२	- विज्ञानसम्पयुतं १७६, १६३,
बायामो, कतमो	२४५, २४६, २४८, २६१	१६४
बायोधातु, भ्रज्जत्तिका	१०४, १०५	- पि सत्कारो, कतमो १६६, २०१,
- बाहिरा	१०५	२०३, २०५
विचारो, कतमो	३०६, ३१०	विज्ञानपुपादानकस्त्वो
विविक्किच्छा, कतमा	३०७, ४३६	विज्ञानं, भ्रज्जत्तं
विविक्किच्छानुसयो	४०३	- भ्रतीतं
विविक्किच्छापञ्चया भवो, कतमो	२११	- भनागतं
विजम्भिता, कतमा	४१८	- भोळारिकं
विज्ञानकस्त्वो	३, १४, १७, ५८	- दूरे
- भ्रज्जत्तिको	७८	- पञ्चुप्पग्रं
- भट्टविधेन	५८	- बहिद्धा
- एकविधेन	५८	- सन्तिके
- चतुर्विधेन	५८	- हीनं
- चतुर्वीसतिविधेन	६८	वितक्को, कतमो
- चित्तं	७७	६, १०, ३७८
- छव्विधेन	५८	विधा, तिस्सो
- तिविधेन	५८	- सविसोहमस्मी ति
- दसविधेन	५६	- सेय्योहमस्मी ति
- दुविधेन	५८	- हीनोहमस्मी ति
- नवविधेन	५८	विपरियासा, चत्तारो
- पञ्चविधेन	५८	विपाकधम्मधम्मा, पञ्जा
- बहुविधेन	६६	विपाका, पञ्जा
- सत्तविधेन	५८, ६८	विभवत्तप्पहा, कतमा
विज्ञानपञ्चायतनुपगानं, देवानं	५०८	४३६, ४३७
विज्ञानमाधातु, कतमा	१०२, १०६	विभवविद्धि, कतमा
विज्ञानपञ्चया, नामरूप १७४, १८२, १८४-१८६,	२०२, २०३, २०५	विमोक्खा, भट्ट
- विज्ञानहेतुकं १७८, १६०,	१६१	विमोक्खो, भट्टमो
- विज्ञानसम्पयुतं १७६,	१६५-१६७	- चतुत्थो
		- छट्ठो
		- ततियो
		- दुतियो
		- पञ्चमो
		- षष्ठो
		- सप्तमो
		विरियसमाधिपधानसत्कारसमभागतं,
		इडिपार्थ २६४-२६६

विरियसम्बोज्झाङ्गो	२७६, २७७, २८२	वेदना, अनागता	६
विरियिद्विपादो	२७२	- अनासवा	७
विरियिन्धियं, कतमं	१५८	- अव्याकता	६
विरियं, कतमं	२५६-२६१, २६५, २६६-२७१	- ओळारिका	६
विरोधवत्पूनि, छ	४५७	- कुसलाकुसला	६
विषादभूतानि, छ	४५७	- जाता	६
विषमानी, तीणि	४४०	- दूरे	७
विसमं, दोसो	४४०	- पञ्चुप्पन्ना	६
- मोहो	४४०	- बहिद्धा	६
- रागो	४४०	- सत्त	४८०, ४८१, ५१३
विमुद्धिदेवा	५०४	- सन्तिके	७
विसेसभागियो, धम्मो	४०६	- सासवा	७
विहिंसाधातु	१०७, १०८	- सुखा	६
विहिंसावितकको, कतमो	४३३, ४३४	- च अदुक्खमसुखा च	६
विहिंसासञ्जा, कतमा	४३३	- हीना	७
विहंसा, कतमा	४४२	वेदनापञ्चवा, अधिमोक्खो २१२, २२१, २२७, २३६	
वेदनाक्खन्धो	३, ५, १७, १११	- तण्हा, कतमा	१८२, २००
- अट्ठविधेन	२१	- वेदनासम्पयुत्ता, कतमा	१६३
- एकविधेन	२०	- वेदनाहेतुका	१८८, १६२
- चतुर्विधेन	२०	- पटिषं, कतमं	२१०
- चतुर्वीसतिविधेन	३१	- पसादो, कतमो	२१३, २१८, २२४
- छव्विधेन	२०	- पि फत्सो, कतमो	१६६
- तिविधेन	२०	- भवो, कतमो	२१६, २२०, २२२, २२३, २२६
- तिसविधेन	३१	- विचिकिञ्छा, कतमो	२११
- दसविधेन	२१	वेरा, पञ्च	४५४
- दुविधेन	२०	बेहङ्गलानं देवानं	५०७-५०८
- नवविधेन	२१		
- पञ्चविधेन	२०		
- बहुविधेन	३२		
- सप्तविधेन	२१		
वेदानुपप्सो	२४६, २५१	स	
वेदानुपादानक्खन्धो	१२६	सउत्तरा, पञ्जा	३८४
वेदना, अकुसला	६	सक्कायदिट्ठि, कतमा	४३६
- अजाता	६	सङ्कित्तिसिका, पञ्जा	४८३
- अज्जाता	६	सङ्कतानि, नव	४६६
- अतीता	५	सङ्कारक्खन्धो	३, ११, १७, ४५, ८८, १११
- अतीतानागतपञ्चुप्पन्ना	५	- अट्ठविधेन	४६
- अदुक्खमसुखा	६	- एकविधेन	४५
		- चतुर्विधेन	४५
		- चतुर्वीसतिविधेन	५६
		- छव्विधेन	४५

सङ्खारकलन्धो, तिविधेन	४५	सञ्जाकलन्धो, वसविधेन	३४
— वसविधेन	४६	— बुधिवेन	३३
— बुधिवेन	४५	— नवविधेन	३४
— नवविधेन	४६	— पञ्चविधेन	३३
— पञ्चविधेन	४५	— बहुविधेन	४४
— बहुविधेन	५७	— सप्तविधेन	३३, ४३
— सप्तविधेन	४६, ५७	सञ्जा, भजसत्ता	६
सङ्खारपञ्चया पि भविज्जा	१६८, २०३, २०५	— अतीता	८
— विज्जाण	१७४, १८२, १८४, २०१, २०३, २०५, २१३, २१८, २२२, २२६, २२७	— भनागता	८
— सङ्खारसम्पयुत	१६३	— भनासवा	१०
—	१६५, १६७	— ओळारिका	६
— सङ्खारहेतुक	१८७, १८८, १६१	— चक्खुसम्पस्सजा	६
		— पच्चुप्पन्ना	८
		— बहिद्वा	६
		— सत्त	४८०, ४८२, ५१३
सङ्खारा, अतीता	११	— सन्तिके	१०
— भनागता	११, १२	— सासवा	१०
— ओळारिका	१२	— हीना	१०
— दूरे	१३	सञ्जीवादा, सोळस	४७६
— पच्चुपन्ना	१२	सञ्जुपादानकलन्धो	१२६
— बहिद्वा	१२	सति, कतमा	२४८, ३०१, ३०३, ३०४, ३१३
— सन्तिके	१४	सतिन्द्रियं	१५६
— हीना	१३	सतिपट्टान, कतमं	२५०, २५२
सङ्खारपादानकलन्धो	१२६	सतिपट्टाना, चत्तारो	२३८, २४६, २५०, २५२
सङ्खारेसु ज्ञाण	३६५, ३६६	सतिसम्बोज्झङ्गो	२७६-२८२, ३००
सङ्खारो, कतमो	२१८, २२०-२२४, २२६, २२७, २३६	सत्त, अनुसया	४६०
सङ्खितेन पञ्चुपादानकलन्धा दुक्खा, कतमे	१२६	— असद्वम्मा	४६१
सङ्गा, पञ्च	४५३	— उच्छेदवादा	४७६
सच्चानि, तीणि	२१३	— चित्तानि	४८०, ४८२, ५१३
— चत्तारि	१३५, १४०, ४८०	— चेतना	४८०, ४८२, ५१३
सञ्जाकलन्धो	३, ८, १७, ३३, १११	— विट्ठियो	४६१, ४६२
— भट्टविधेन	३३	— दुक्खरित्तानि	४६१
— एकविधेन	३३	— परियुट्टानानि	४६०
— चतुर्थीसतिविधेन	४३	— फस्सा	४८०, ४८१
— चतुर्थिधेन	३३	— बोज्झङ्गा	२७६, २८०, २८२, ३००
— छविधेन	३३	— माना	४६१
— तिविधेन	३३	— वेदना	४८०, ४८१
— तिसतिविधेन	४४	— सञ्जा	४८०, ४८२, ५१३
		सत्तकमातिका	४१३

सत्तत्त्वसति, ज्ञाणवत्पूनि	३६७	सम्मावाचा	१३३, १३६, २८५, २८७, २६१
सत्तत्त्वं अधिगमिति	४०४	सम्मावाचामो	१३३, १३४, १३६, १३७,
— अनुसयो	४०३		१४१, २८६-२६१
— भासयो	४०३	सम्भासङ्कुपो	१३३, १३६, २८५-२८७,
सद्वित्तोहमस्मी ति, मानो	४२०		२६०, २६१
— विधा	४३५	सम्मासति	१३४, १३७, १४१, २८५-२८७
सत्तत्त्वसत्तत्त्वसोहमस्मी ति, मानो	४२२		२६०, २६१
— सेय्योहमस्मी ति, मानो	४२१	सम्मासमाधि	१३४, १३७, १४१, २८५-२६१
— हीनोहमस्मी ति, मानो	४२२	सम्मुत्तिदेवा	४०३
सद्धानु, कतमा	१०६	सल्ला, पञ्च	४५३
— अनुपादिभा	१२२	सवित्तकसविचारा, पञ्चा	३८७
— अनुपादिद्विपादानिया	११३	सवित्तकसविचारो, समाधि	४०६
सहायतन	८३, ८६	सवित्तका, पञ्चा	३८३
— अनुपादिद्विपादानियं	८६	सविचारा, पञ्चा	३८३
— अनुपादित्र	६८	सम्मतदिट्ठि, कतमा	४२८
सद्धमं असोतुकम्यता	४४७	सम्मतवादा, चत्तारो	४७६
सद्धिन्द्रियं, कतम	१५८	सञ्जायतनपञ्चवया फस्सो, कतमो	१७४, १८२
सत्तिके, विज्झाणं	१७	सात्थ्य, कतम	४२७
— वेदना	७	सातस्मी ति, कथ	४७३
— सङ्खारा	१४	सारम्भो, कतमो	४१६
— सञ्जा	१०	सारम्मणानारम्मणा, पञ्चा	५११
सप्पीतिका, पञ्चा	३८३	सासवा, पञ्चा	३८१
समाधि, कतमो	२६४-२६७, २६६-२७१	— वेदना	७
— अवित्तकसविचारो	४०६	सिक्खी, चतस्सो	२६५
— अवित्तकसविचारमत्तो	४०६	— धम्मा	३४७, ३४८
— सवित्तकसविचारो	४०६	सिक्खापदानि, पञ्च	३४२, ३४४, ३४८
समाधिन्द्रिय, कतमं	१५६	सिङ्ग, कतम	४१७
समाधिसम्बोज्जङ्गो	२७६, २७६, २८२, ३००	सिय ति, कथ	४७४
समाधी, तयो	४०६	सीलव्यवहारमासो, कतमो	४३६
सम्पज्झं, कतम	२३६, २४०, २४८, ३०१	सीलव्यवहारपदान, कतम	४५०
सम्मानो	२४०	सीलमया, पञ्चा	३८५
सम्मप्यधाना, चत्तारो	२५५, २५८, २६२	सीलविपत्ति, कतमा	४३१
सम्मप्यधानं, कतमं	२५६-२६२	सुखधानु	१८६
सम्माप्राजीवो	१३३, १३६, २८५, २८६,	सुखपटिपदा, सिप्पाभिज्जा पञ्चा	३६४
	२८८, २६१	— दग्धाभिज्जा पञ्चा	३६४
सम्माकम्मन्तो	१३३, १३६, १४०, २८५,	सुखफरणता	३६६
	२८७, २८६-२६१	सुखसहगता, पञ्चा	३८३, ३८७
सम्मादिट्ठि	१३३, १३६, १४०, २८५, २८६,	सुखा च अदुक्खमसुखा, वेदना	६
	२८७, २८६-२६१	— वेदना	६

सुखिन्द्रियं, कतमं	१५८	सोतामयतनं	४३५, ८४५
सुखं, रूपं	४	सोतिन्द्रियं, कतमं	१५६
सुखं, कतमं	३०६, ३१२	सोमनस्सधातु	१०६
सुखमया, पञ्चा	३८५	सोमनस्सिन्द्रियं, कतमं	१५८
सुखस्सानं, देवानं	५०८	सोमनस्सुपविचारा, छ	४४५
सुखस्सीनं, देवानं	५०८	सोमनस्सं, कतमं	३१३
सुखकिण्णम्, देवानं	५०७	सोऽस, सञ्जीवादा	४४६
सुरावेरयमज्जपसादट्टाना वेरमणी-		संयोजनविप्पयुता असंयोजनिया, पञ्चा	३८२
सिक्खापद, कतमं ३४३, ३४४, ३४७		— संयोजनिया, पञ्चा	३८२
सेक्खा, पञ्चा	३८७	संयोजनानि, तीणि	४३५, ४३६
सेनसस, घट्टो	३०१	— दस	४७०
— अङ्गुयोगो	३०१	— पञ्चुद्धमभागियानि	४३१
— सेनासन, गृहा	३०२	— पञ्चोरमभागियानि	४३१
— पासादो	३०१	संयोजनिया, पञ्चा	३८२
— पीठ	३०१	सवरो	२६६
— बिम्बोहन	३०१	सवुतो	२६६
— भिसि	३०१	स्वाकारा, सत्ता	४०५
— मञ्चो	३०१		
— मालो	३०१	ह	
— रक्खमलं	३०२	हानभागिनी, पञ्चा	३६२
— सेणो	३०१	हानभागियो, धम्मो	४०६
— विहारो	३०१	हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२२
— वेऽङ्गुम्भ	३०२	— सेय्योहमस्मी ति मानो	४२२
सेय्यस्स सदिसोहमस्मी नि मानो	४२१	— हीनोहमस्मी ति मानो	४२३
— सेय्योहमस्मी नि मानो	४२१	हीना, वेदना	७
— हीनोहमस्मी ति मानो	४२१	— सङ्कारा	१३
सेय्योहमस्मी ति मानो	४२०	— सञ्जा	१०
— विवा	४३८	हीनोहमस्मी ति मानो	४२०
सोक्खे	१२७, १७५	— विधा	४३८
सोतधातु, कतमा	१०६	हीन, रूपं	४
सोतविज्जाणधातु	१०६, १०६	— विज्जाण	१६
सोतविज्जाणं	१५	हेतुचतुक्क	१७८
सोतसम्पत्तया, सञ्जा	६	हेतु, तयो	५०१
		— नव	४८०, ४८१

अस्त्रायो

अभिञ्ज्याः द्वैस्तास्म्यणा	५२५	ताव दीघायुका सत्ता	५०६
उविशता पुञ्जसेवेन	५०६	द्वादस कोटिसतं तेस	५०६
स एतेः कन्यावयस	५०६		
तस्मा हि धीरा निपका	५०६	भावयित्वा सुचि मयं	५०६

उपमायो

सेय्यथापि नाम एकं पुगलं दुग्गतं दुरुपेतं दिस्वा कर्णायैय्य	३२६
सेय्यथापि नाम एकं पुगलं नेव मनापं न भमनापं दिस्वा उपेक्कको अस्स	३३१
सेय्यथापि नाम एकं पुगलं पिय मनापं दिस्वा मुदितो अस्स	३३०
सेय्यथापि नाम एकं पुगलं पियं मनापं दिस्वा मेत्तायेय्य	३२७

सुद्धिपण्णं

पिट्ठे	पत्तिथं	असुद्धपाठी	सुद्धपाठी	पिट्ठे	पत्तिथं	असुद्धपाठी	सुद्धपाठी
६	२६	दट्ठवा	दट्ठवा	३०४	१०	चित्तस्स	चित्तस्स -
५१	१७	एकविधेन	एकविधेन	३०७	४	विकल्हेपा भन्तत्त	विकल्हेपो भन्तत्तं
७५	६	० सम्पयुत्तो	० सम्पयुत्तो	३०७	६	दुच्चात	दुच्चति
१००	८	किलेस०	किलेस०	३०८	१२	ति ?	ति ।
१४४	१३	अनुपादिभुवादा	अनुपादिभुवादा-	३२६	२	एवमव	एवमेव
१४५	२८	न न वत्तब्बं	न वत्तब्बं	३४८	२	अरूपपात्तया	अरूपपत्तिया
२००	१८	अभिनिव्वति	अभिनिव्वति	३५०	१६	निव्वता	निव्वत्ता
२०८	१	रूपारम्भण	रूपारम्भण	"	"	अभिनिव्वता	अभिनिव्वत्ता
२१८	१७	उपचित्तत्ता	उपचित्तत्ता	३५६	२१	० पटिसम्मिदा	० पटिसम्मिदा
२२३	१६	उपाचित्तत्ता	उपचित्तत्ता	३५६	२६	पनारब्भ	पनारब्भ
२२८	३०	नेव	नेव	३६०	१२	पटिभानसम्मिदा	पटिभानपटि- सम्मिदा
२४२	१६	दोमनस्स	दोमनस्स				
२६२	२७	मग्गा-	मग्गाधि-	४०३	१	सत्त	सत्ते
२७५	१	हेतुका	हेतुका	४२३ (सिरो)		हीनोहेमस्मी	हीनोहेमस्मी
२७६	१	सत्तबोज्जङ्गा	सत्त बोज्जङ्गा	४४५	६	सङ्ख	सङ्ख
२८२	१२	वेदनासम्पयुत्तो	वेदनाय सम्पयुत्तो	४४६	२०	असमत्तु-	असमेत्तु-
२८३	४	सहेतुका	सहेतुका	४४८	८	जाना	भजना
२६३ (सिरो)		पञ्हापुष्प कं	पञ्हापुष्पकं	४५०	२	पर च लोक	परं च लोकं
३०४	४	पदासो	पदोसो	४५२	१७	विट्ठि	विट्ठि

विद्यु	पन्तिपं	असुदपाठो	सुदपाठो	विद्यु	पन्तिपं	असुदपाठो	सुदपाठो
४६८	७	मं	मे	५११	१४	धम्मधातु	धम्मधातु
५००	(सितो)	असञ्जसत्तान	असञ्जसत्तान	५१५	१४	ति ति	ति ति
५०४	२४	ऐसो	एसो	५१६	१५	मनोवञ्जाप	मनोवञ्जाप

प्रकाशक . विश्व जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)

मुद्रक : श्री कृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड,
डी० १५/२४, मानमन्दिर, वाराणसी-१.

